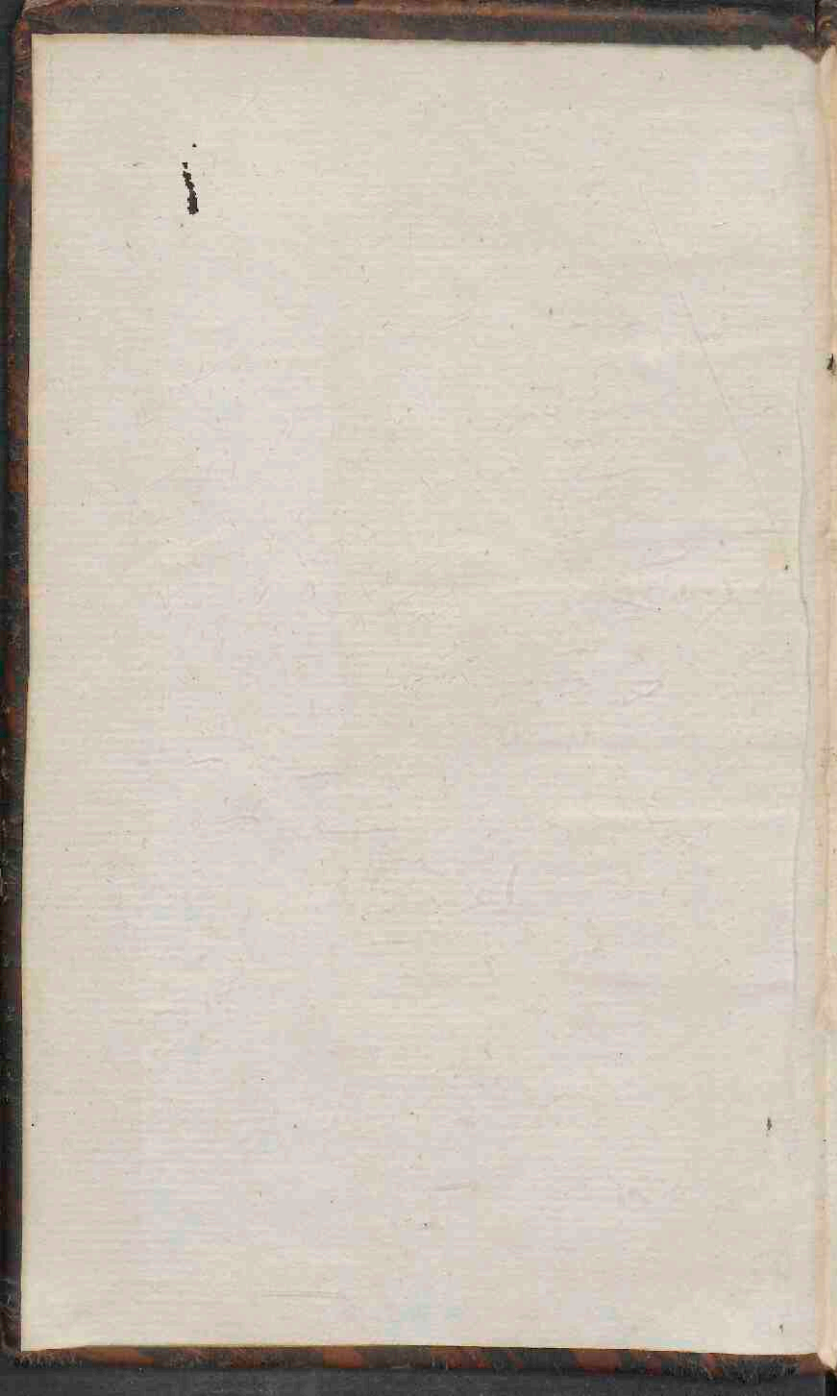


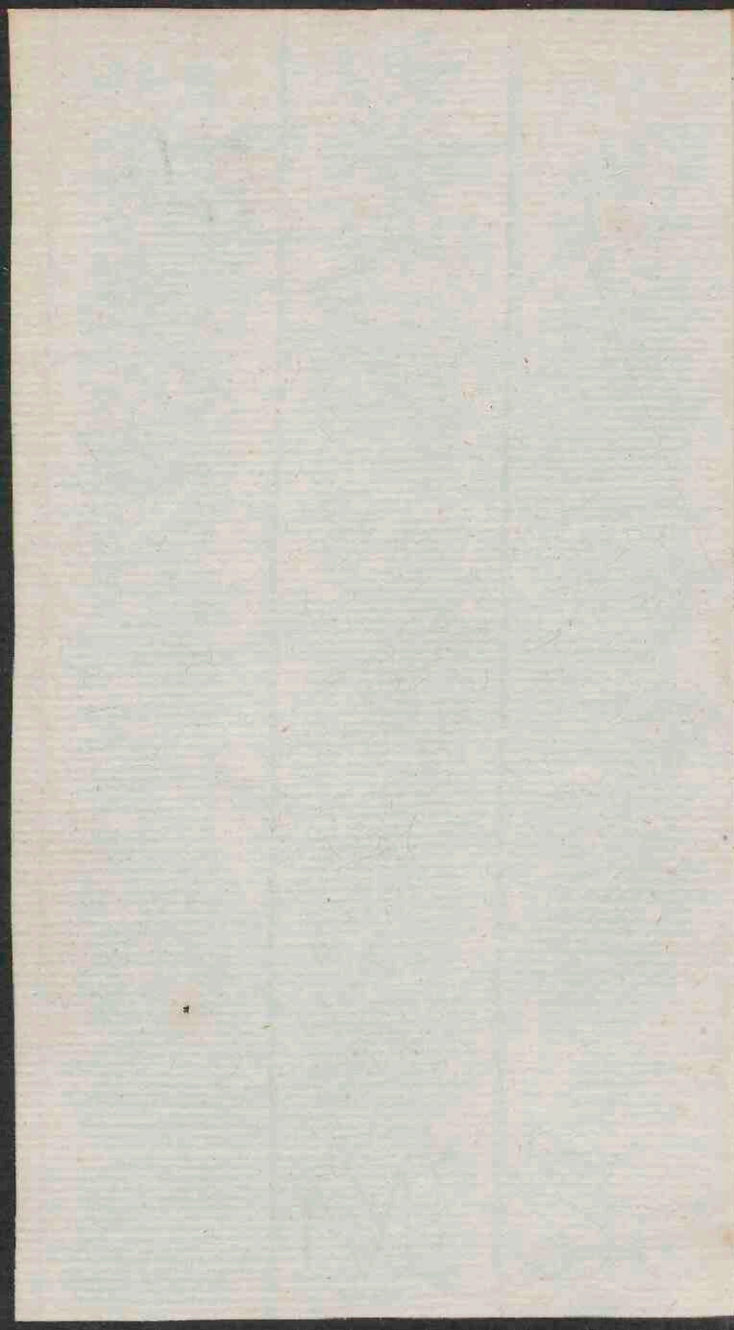


**Historiae martyrum Gorcomiensium, majori numero Fratrum
Minorum, qui pro fide Catholica a perduellibus interfecti sunt
anno Domini MDLXXII, libri quatuor**

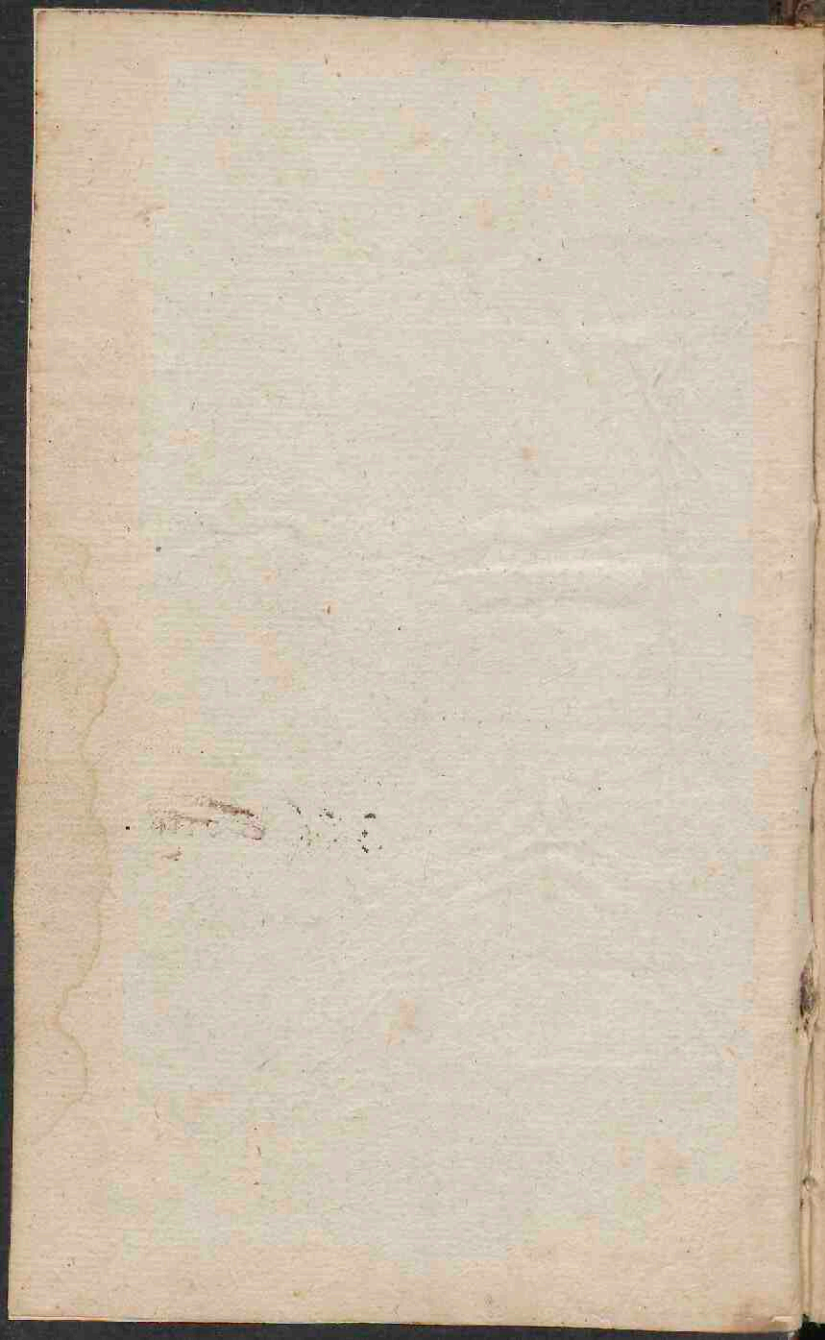
<https://hdl.handle.net/1874/243573>











HISTORIÆ
MARTYRVM

GORCOMIENSIVM,
MAIORI NUMERO FRATRVM
MINORVM; QUI PRO FIDE
Catholica à perduellibus inter-
fecti sunt anno Domini

M. D. LXXII,

LIBRI QVATVOR,

AVTHORE

GVILIELMO ESTIO Hesselio S. Theol.
Doct. & in Acad. Duac. Professore.

*Quibus præ toronide subiuncta est, eodem auctore, appen-
dix de martyrio Guilielmi Gaudani, item Minoritas
quod contigit anno M. D. LXXIII.*

Habes & aliorum quorundam martyria, opportunis
locis commemorata: nominatim Cornelij Musij
Delfij, Theologi & poetæ.



DVACI,

Ex officina BALTAZARIS BELLERI, Ty-
pographi iurati, sub Circino aureo.

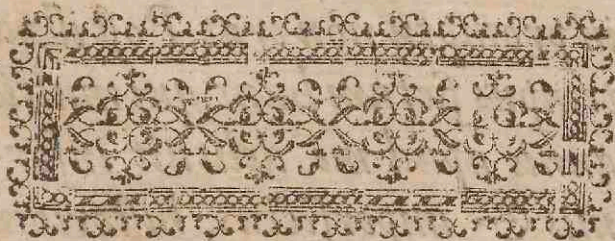
ANNO 1603.

A P P R O B A T I O.


Hanc Martyrum Gorcomiensium historiam vnâ
cum subiecta Appendice, summa fide diligen-
tiaque, grauiter ac luculenter conscriptam;
lectu perutilem, eoque nomine dignam quas
edatur, censui. Duaci, 27 Iulij, 1602.

Bartholomæus Petrus, Sacre
Th. Doct. & in Vniuers.
Duac. Prof.

Idem censeo Georgius Coluenerius S.
Theologiæ Licent. & Professor, ac li-
brorum in Vniuersitate Duacena Vi-
sitor.



SERENISSIMO
ARCHIDUCI AVSTRIÆ
DOMINO
ALBERTO
OPTIMO CLEMENTIS-
SIMOQVE BELGARVM
PRINCIPI FELICITATEM
PRECATVR
GVILIELMVS ESTIVS.

 *E*rtiò mihi contigit
officij causa tuã Celsi-
tudinem, Serenissi-
me Princeps, verbo salutare:
sed nullo tunc munere oblato,
quia quod te dignum offerrem,

EPISTOLA

in promptu non erat. Post illud
tempus foetum hunc, qui multis
annis apud me delituit infor-
mis & imperfectus, historiam
dico Martyrum aliquot Hol-
landicorum, in manus resumsi,
formavi, & quoad potui, per-
feci. Hoc ergo quaecumq; Cel-
situdini tuae munusculum lite-
rarium cum salute nunc offero.
Quod etsi nulla dignitas offe-
rentis commendet, ab ijs tamen,
quorum in illo certamina scri-
buntur, eam, credo, commenda-
tionem merebitur, ut tanti
Principis non solum non refor-
midet aspectum, sed & tutelam
spera-

DEDICATORIA.

sperare ausit, oblatum modo, di-
 catumq³ fuerit. Et verò cui po-
 tiùs quàm heroi tot nominibus
 inclyto, totq³ virtutibus orna-
 to, ista fortissimorū huius tem-
 poris, atq. huius tue prouincie
 heroum gesta dicauero, atq. ab
 iniurijs obtreñatorū vindicā-
 da cōmiserò? Verè enim cum B.
 Augustino dixerim heroas, qui
 Rege & auspice Christo sacrū
 prælium ingressi, contumelias,
 vulnera, mortes, non inferēdo,
 sed quod est in fortitudine sum-
 mum, perferendo, clarissimas in
 carne, mūdo, diabolo victorias
 reportauerunt. Horum igitur

EPISTOLA

agones à nobis accuratè fideliterq; descriptos, ut non aliter quam nomini tuo, Serenissime Princeps, inscriptos in publicum darem, multa quidem alia, quae in te magna & praecleara nouimus, suadebant & inuitabant; sed persuasit & impulit illa, quae omnium instar est, & Apostolo teste, ad omnia valet pietas in Deum, resq; diuinas; quam inde ab antiquis progenitoribus continuata serie velut hereditatem accepisti: necnon illa à pietate manans animi tui propensissima voluntas ac studium, quo totus incumbis in restituendam

dam conseruandamq; per Uni-
 uersum Belgium hoc tuū Ca-
 tholicam religionem: pro qua
 & isti noui martyres egregio
 ac sempiterno ad omnē posteri-
 tatem exemplo suas animas po-
 suerunt. Itaque non solum mi-
 hi optatissimum, sed ipsis etiam
 procul dubio martyribus gra-
 tum erit à tanto Principe su-
 szeptum immortalis sue memo-
 ria patrocinium. Quin & gra-
 tiam calitus rependent, Deum
 oraturi, ut ad debellandos at-
 que humiliandos hostes sancta
 Ecclesia, pro qua dudum ipsi
 certauerūt, tibi modò pugnan-

ti certantiq³ virtutem adau-
 geat, ac pijs conatibus dexter
 aspiret. Quod & ego clientum
 tuorum minimus, meo pro mo-
 dulo, supplicibus ad Deum vo-
 tis agere non cesso.


DVACI è vestro bonorum pastorum Seminario.

Anno Domini M. DCIII, Martij die septima
 Sancto Thomæ Aquinati sacra.

*Effigies Gloriosi Martyrij Beatorum Martyrum Gorcomiensium qui Brile in Hollandiâ 9. Julij 1572. suspendio
interempti, et nunc a Clemente X in B.B. Martyrum numero adscripti 24. Nouemb. 1675.*



*Afbeeldinghe der Glorieuſe Martelaers van Gorcum inden Briel. Effigie des Glorieux Martyrs. de Gorcum pendus. a Brile
den 9 Julij 1572. door de coordeghedoodt; ende nu van Clemens den. en Hollande le 9. Juillet 1572. Et par Clement X declarez au
X in getal der Salighe Martelaer en verclaert den 24. Nouembre 1675. Nombre des B.B. Martyrs le 24. Nouembre 1675.*



NOMINA NOVE MDECIM

Martyrum Brita simul intersectorum, quorum in hoc opere passiones describuntur: ac primum undecim fratrum Minorum cœnobij Gorcomiensis.

Nicolaus Picus Gorcomiensis, Gardianus.

Hieronymus Werdanus, Vicarius.

Theodericus Emdenus Amorfortius.

Nicasius Ioannis Hezius.

Willehadus Danus.

Godefridus Meruellanus, Sacrista.

Antonius Werdanus.

Antonius Hornariensis.

Franciscus Rodius Bruxellensis.

Petrus Ascanus, Laicus.

Cornelius Wicanus, Laicus.

Nomina caterorum octo Martyrum, qui unâ cum superioribus perempti sunt.

Leonardus Vecchelius Buscoducensis, parochus Gorcomiensis.

Nicolaus Poppelius Werdanus, alter parochus Gorcomiensis.

Godefridus Dunæus Gorcomiensis.

Ioannes Osterwicanus, S. Augustini Canonicus regularis.

Ioan-

Ioannes, ordinis Prædicatorij religiosus.

Adrianus Becanus, ordinis Præmonstratensis.

Iacobus Lacopijs Aldenardensis, item Præmonst.

Andreas Walteri, parochus Heinortensis.

His vicesimus adiungitur Guilielmus Gaudanus, Minorita, Gertrudibergæ martyrio affectus.

*Aliorum quorundam Martyrum nomina, quorum
passiones ex occasione huic operi inseruntur.*

Theodericus Gaudanus, S. Augustini Canonicus
regularis.

Iacobus Gaudanus, eiusdem instituti religiosus.

Cornelius Sconhouianus, eiusdem ordinis.

Gasparus, item eiusdem ordinis.

Ioannes Rixtellus, Hieronymianus.

Adrianus Textorius Gaudanus, item Hieronymianus.

Cornelius Musius Delfius, Theologus & poëta.

LEO PAPA *sermone 1 in natali Apostolorum
Petri & Pauli.*

Nō minuitur persecutionibus Ecclesia,
sed augetur: & semper Dominicus ager
segete ditiori vestitur, dum grana, quæ
singula cadunt, multiplicata nascuntur.

AMBROSIVS *in oratione de fide
resurrectionis.*

Morte Martyrum religio defensa, cu-
mulata fides, Ecclesia roborata est: vi-
cerunt mortui, victi persecutores sunt.

AVGVSTINVS *sermone 108 de diversis.*

Saule, Saule, quid me persequeris? Du-
rum est tibi aduersus stimulum calci-
trare. Te lædis. Nam Ecclesia mea per-
secutionibus crescit.

Prefatio ad Lectorem.

INTER grauissimas Ecclesie
Belgicę calamitates, quibus,
iusto Dei iudicio, iam annis
penè quadraginta continuis
atteritur, haud mediocriter effulsit nobis
diuina bonitas, dum sua quadam perpe-
tua lege, malis bene vtens, atque è malis
bona sapienter eliciens, non solùm ele-
ctos suos afflictionibus purgare ac pro-
bare voluit; sed etiã ex ijs aliquos (quam
felicitatem nostro sæculo diuinitus con-
cessam gratulamur) illustris martyrij co-
ronis exornare dignatus est. Quo qui-
dem in genere, seu constantiam, seu nu-
merum spectes, nequaquam postremi
fuerunt martyres illi, quos in Hollandia
nostra primùm Gorcomij cõmuni ca-
ptiuitate detentos, ac deinde Brilam ad
ostiũ Mosę fluminis auectos, vtrobiqu.
verò

verò pro cōfessione Catholicę fidei plurima passos, vna nocte furor Geusiorū, qui dicebantur, vltimo supplicio affecit. Horum ego passionē cūm eo ipso anno, quo sacro certamine defuncti sunt, ad amicum quendam Colonie morantem obiter ac breuissimè scripsissem, visum ei fuit crudum illud atque extemporaneū scriptum meum me inscio typis euulgare. Quod cūm nō modò dignitati ac multitudini rerum gestarum minimè responderet, verum etiam ab exacta veritate (scilicet actis martyrum nondum satis exploratis) nonnihil aberratum in eo fuisset; sicut & in alijs quibusdam libellis, qui postea varijs locis impressi prodierūt: dilectus frater meus pię memorię Rutgerus Estius, religioso studio, quo martyres prosequabatur, incitatus, negocium sibi sumisit omnia eorum acta, quę posset, vndecunque perquirendi,

P R Æ F A T I O

quirendi, colligendiq̄ue. Id verò quanta diligentia & fide præstitum ab eo sit, exponemus in ea parte historiar̄, quæ peculiarẽ huius rei menciónem postulabit. Ille collectã à se materiã mihi tradidit, vt à nobis aptè digesta, nostroq̄ue sermone ac stylo formata, aliquando proferretur in publicum. Ego, quanquã res erat multi laboris, nec meę professionis, suadente tamen eadẽ charitate quæ fratrem impulerat, opus suscepi. In quo dum versor, non id tantùm quod rogatus fueram, egi: sed adhibito nouo & acriori examine atque iudicio, superflua quæq̄ reieci, incerta trũcaui, multa etiam postmodũ à fide dignis authoribus accepta, aut aliãs mihi nota suis locis intexui. Et enim in his omnibus prima veritatis ratio à nobis habita fuit, nec minor publicæ utilitatis. Sũt enim hæ duæ certissimę leges historiar̄, quas nulla ratione fas est præter-

prætergredi; ne quidem in profanis scri-
 bendis: quanto minùs in sacris, quale est
 hoc historiæ genus? Editionem porrò
 diu distuli, nò sine certo còsilio: quum
 interim vndiq. crebris amicorù episto-
 lis interpellor, efflagitatum, vt quod in
 vsum publicum à me paratù nouerant,
 aliquando publici iuris esse sinerem, nec
 sãctos martyres debito sibi in terris ho-
 nore diutiùs paterer defraudari. Inter
 hæc superioribus annis à R. P. Seruatio
 Myricano, Ministro Prouinciali Fratrum
 Minorum inferioris Germaniæ, cõmu-
 ni nomine eorum qui tunc ad comitia
 Prouincialia conuenerant, instantissimè
 fui rogatus, vt diuturnæ eorum exspe-
 ctationi satisfacerẽ. Quod & me frater
 eius R. P. Martinus Myricanus, itidem
 Prouincialis, multo antè rogauerat. In-
 dignus quidem ego rogari à tantis viris,
 atque eo magis ac iustiùs proteruiæ
 condem-

condemnandus, si non obsequeretur: vti
iam de dilecto fratre meo R. P. Arnol-
do Estio, qui nunc eidem Prouinciæ
Minister præest, nihil dicam: Quo cer-
tè nõ alium sensi magis molestum exa-
ctorem. Tot igitur amicorum atque
præstâtium virorum authoritati eeden-
dum ratus, tandem in Dei nomine me
ad editionem accinxi; passusque sum
prodire, quod tantopere videbã ex-
peti. Tui candoris erit, Christiane ac
beneuole Lector, operam hanc no-
stram boni consulere: tuæ pietatis, fru-
ctum, si quem ex illa perceperis, autho-
ri Deo, qui & in ipsis martyribus sua do-
na coronauit, ascribere. Quod si etiam
nostri in precibus tuis ad Deum memi-
nisse dignaberis, præclarus hic mihi
fructus operis erit ac laboris.



HISTORIÆ

MARTYRVM
GORCOMIEN-
SIVM.

LIBER PRIMVS.



ANNO post Christum natum septuagesimo secundo supra millesimum & quingentesimū, regnante Philippo secundo Hispaniarum Rege Catholico, eiusque nomine totius Belgij gubernatore Ferdinando Aluarezio Duce Albano; quum per Hollandiæ & Zelandiæ loca factio seditiosorum hominum Deo ac Regi aduersantium (qui vulgo Geusij dicebantur) post priores illos iconomachicos tumultus anno 1566 excitatos, ac Dei ope & Margaritæ Ducissæ Parmensis (quæ per id tempus Belgij gubernacula pro Rege Catholico tenebat) aliorumque procerū prudentia feliciter repressos, iterum tributi cuiusdam occasione ad nequiciam suam abusa, paulatim & numero & viribus increceret, iamque Brillam, Flislingam, Enchusiam, oppida maritima, rebellium conatibus admodum oportuna, cum alijs nonnullis, atque in his Alcmaria, suam in potestatem redegisset,

A

degisset,

degisset, Dordracum quoque insignem Hollandiæ civitatem per defectionem concitata multitudinis non multo post ab illo hominum genere contigit occupari. Ab ea civitate itinere ferè sex horarum abest Gorcomium (Gorinchem originale ei vocabulum est) primarium territorij Arkelensis, siue, vt nonnulli vocant, Herculensis, oppidum, non illud quidem valde amplum, sed tamen & civium numero frequens, & mercaturæ peropportunum, videlicet in ripa Mosæ, commodissimo ad nauigationem loco situm. Ed quum nunciatum esset Dordracum teneri à Geusijs, cum pios omnes, tum eos præcipuè quorum in Ecclesia sacratius erat aut ministerium aut professio, rumor ille non parum perculit. Neque enim ignorabāt quis & qualis hostis immineret, vt cuius ingenium egregijs aliquot crudelitatis exemplis recenter editis, iam proditum satis ac declaratum esset. Miscebāt Geusij callido & prauo consilio causam religionis cum negotio politici regiminis; vt quibus non tolerandam esse impositi tributi seruitutem persuasissent, simul in odium Catholicæ religionis pertraxisse videntur; propterea quòd Hispani, à quibus istiusmodi oneribus in extremam seruitutem se deprimi vociferabantur, eam religionem & præ cæteris colerent, & omni studio propagare contenderent, & hæreticos omnes capitaliter odissent. Quo certè nomine veris & cordatis Catholicis omnibus tam laicis quàm ecclesiasticis non immerito cara erat Hispanica natio. Igitur apud Geusios pro eodem habebantur, Papista siue Catholicus, & fautor Hispanicæ gubernationis. Vnde odium omne in Hispanos conceptum in totum genus Catholicorū recidebat; sed maximè in ordinem

Ecclesia-

Ecclesiasticum & monachos, tanquã prima atque electissima Ecclesiæ Catholicæ membra. Quos proinde ex tam prospero rerum Geustianarum successu grauius cõternatos, magna sollicitudo, magnus vbiq̃ue metus non abs ratione peruaserat, ijs præsertim locis, quæ periculo iam proxima videbantur. Atque ita se res habebat Gorcomij post Dordracensium defectionem.

ERat in eã ciuitate cœnobium fratrum sub regula B. Francisci Christo militantium, non tam vel amplitudine loci, vel elegantia stru-
CAP. II.
 cturæ, vel numero fratrum, quàm obseruantia seu-
 rioris disciplinæ commendabile. Huius loci fra-
 tres in trepidatione non minima versabantur ho-
 ste tam vicino, vt qui humanæ infirmitatis sibi
 conscij, Geustiorum sæuiciam atque odium in se
 implacabile planè cognitum haberent. Præerat
 illis eo tempore Guardianus vir inculpatae san-
 ctæque vitæ Nicolaus Picus in eadem vrbe natus.
 Cuius virtus, atque imprimis ardens pro Catho-
 lica religione studium & zelus toto hoc persecu-
 tionis tempore singulariter eluxit, vti tota ferè
 subsequens narratio declarabit. Vt autem de hoc
 viro altius aliquid repetam, ventitabat ad eum,
 tum aliàs, tum maximè sub id tempus, nouis iam
 turbis enatis gliscentibusque, quidam ipsius ex
 sorore nepos R. E. inuenis pius & egregiè Ca-
 tholicus (quem & ille impensè diligebat, &
 à quo vicissim impensè diligebatur) ita pro auuncu-
 li vita & incolumitate sollicitus, quomodo quon-
 dam adolescens ille, quem Lucas refert Apostolo
 Paulo, cuius ipse quoque sororis filius erat, stru-
 ctas à coniuratis insidias pia sollicitudine præca-
 uisse. Commemorabat hic apud auunculum quæ
Act. 23.
 passim

passim ferebantur, recentia Geusiorum infandæ
 crudelitatis facinora in Catholicos; quorum alios
 horrendis supplicijs excruciatos occidissent, alios
 pessimè multatos dimississent, virgines etiã Deo
 consecratas sacrilega atque incesta libidine conte-
 merassent. Inter alia de viro quodam Gorcomië-
 si (qui, quod in religionem & Regem grauitè
 offendisset, exulare coactus piraticam in mari
 contra Catholicos exercebat) quemadmodum is
 quendam suum ciuem vicinum, atque in literis
 olim condiscipulũ nomine Arnoldũ Cnobbaut,
 virum Catholicum, eaque potissimum causa sibi
 vehementer exosum, in Vvaterlandiæ partibus,
 vbi villa ei erat haud procul à mari, per id tem-
 pus degentem sociorũ adiutus opera hostiliter in-
 uasisset, ac domo eius per vim occupata, rebusque
 omnibus exspoliata ipsum in nauim pertraxis-
 set, inibique multis plagis & opprobrijs affectum
 ac variè vexatum, atque inter hæc naribus & au-
 ribus fœdè truncatum ex antenna, quæ in mali
 summitate erat, sublimem suspendisset: Ita verò
 pendentem tum ipse, tum socij eius accenso lari-
 do, quod in particulas cõcisũ sclopetis suis infer-
 ferant, certatim impetiuisent, donec ille tan-
 dem inter horrendos cruciatus deficientem ani-
 mam efflaret. Hæc si faciunt, inquebat idem iu-
 uenis, homini laico, quid sacerdoti facturos cen-
 ses? quid monacho? quid autem fratri Minori?
 Quo enim quisque melior, & seu status seu vitæ
 ratione Deo coniunctior, eo grauius apud diabo-
 li ministros odium incurrit. Nec verò vllum acer-
 bius odiũ, quàm quod in veros Dei cultores fal-
 sa religio conflauerit. Istiusmodi sermonibus ille
 Nicolaum ad fugam maturè capeffendam hor-
 tabatur, eiusque rei persuadendæ gratia diebus
 fore

LIBER PRIMVS.

fere 14. antequam in hostium manus ciuitas veniret, frequenter eum adibat: & quidem eo frequentius, quo magis hostium conatus procedere videbat, obsecrans eum & obtestans, vt ad tempus certo se discrimini subduceret. Ad quæ Nicolaus identidem his atque huiusmodi verbis respondebat: Horrenda sunt, fateor, quæ narras. Quis enim humanus animus ad tantam illorum hominum crudelitatem non exhorrescat? Quis vero tali hoste propinquante non metuat? Itaque metuere me, quum hæc audio, non equidem negauerim. Humanum namque est mortem & cruciatus extimescere. Verumtamen etsi mille mortes intentari mihi videam, Deo propicio nec fidem meam prodam, nec fratres meos in periculo deseram. Illo rursus inter alia referente, quod Geulij dicerent (ita videlicet instructi à magistro suo Caluino) se si sic cum ipsis ageretur, quomodo cum Catholicis, ore fidem negaturos, potius quam ad eum dura pati cogerentur: per appositè respondit Nicolaus; Hæc si palam dicunt, dum adhuc prosperè cum ipsis agitur, quid dicuros existimas rebus aduersis? Nos autem, absit vt aliquando fidem nostram negandam putemus, parati prius, adiuuante Deo, mortem & omnia extrema perpeti, quam vt tantum scelus admittamus. Cum aliquando ab eodem nepote ad capiendam fugam importunitis vrgeretur, talibus eum verbis velut cum stomacho repressit: Hem, quid putas? mène derelictis fratribus meis meæ solius saluti consultum? Id equidè nec possum vllatenus facere, nec volo. Rursus eo suggerente vt aut vnà secum fratres suos abduceret, aut prius omnes à monasterio dimitteret, vti quisque, quemadmodum vnicuique id opportunum

& commodum videretur, ad locum aliquem tutum se reciperet; idemque faciendum admonente de sacris virginibus, quæ in eadem ciuitate sub B. Francisci regula in monasterio S. Agnetis Deo famulabatur (harum enim cura similiter ad eum vt Guardianum pertinebat) respondit, nec illud sibi consilium vlllo pacto consultum videri. Sic enim futurum vt Geusij hac ipsorum seu fuga seu dispersione cognita, rati Catholicos iam rebus suis diffidere, ac spem tuendæ religionis omnem abieciisse, cristas etiam multo magis attollerent; contra vero qui adhuc in plebe Catholici essent, ob eandem causam animos demitterent, nec iam, vt facere soliti, conatibus hæreticorum amplius obniti auderent; itaque certo certius ciuitatem mox in Geusiorum potestate futuram. Atque huius rei culpam penes se sui que ordinis homines fore, vt qui hac sua parum virili trepidatione ac præpropera fuga depressis bonorum ciuium animis, ciuitatem hosti prodidisse videretur. His ille verbis pio ac sollicito nepotis animo tunc quidem vtcumque satisfecit; nulla interim in re sui officij negligens, dum consolando, docendo, exhortando nunc prius iam fratres suos, aliosque familiares, nunc publicè pro cõcione plebem in fide Catholica confirmat, contestans in ea persistendum esse, quicquid tandem accideret; ac mortem optetendam potius quàm fidem quoquo pacto vel negandam vel deserendam.

CAP.
III.

Porro cum iam, vt initio dicebam, Dordracum proxima Gorcomio ciuitas in Geusiorum partes concessisset, ac planè futurum videretur, ita, vt tunc erant, passim affectis hominum animis, vt vicina quæque loca similis tempestas inuolue-

uolueret; iterum suæ incolumitati uti consuleret,
 admonitus à nepote Nicolaus, nondum quidem
 sibi fugiendum statuit, sed tamen periculi mag-
 nitudine ac præsentia permotus, tradidit ei sui
 monasterij vascula aurea atque argentea, quæ ad
 sacrorum ministerium pertinebant, in ædibus pa-
 tris eius, suique sororij, cui Hesselio Estio nomen
 erat, abscondenda. Quod & ab illo tunc factum est.
 Erat is dies 24. Iunij, Baptistæ natalicius. Sed po-
 stero die rursus considerans Nicolaus eo loco
 tuta neutiquam fore sacra vasa, quod vir ille &
 præcipuus inter Catholicos, & fratrum Mino-
 rum familiæ singulariter affectus, ut erat, ita apud
 omnes passim haberetur, ideoque Geusios, si re-
 rum potirentur, haud dubiè domum eius seruta-
 turos esse: mutato consilio iussit inde ea repeti,
 atque in arcem asportari. Hæc enim mœnibus ci-
 uitatis adherens, & ad ripam fluminis præterla-
 bentis posita ac probè munita, tutum satis recep-
 taculum tam rebus quàm hominibus tunc qui-
 dem à plerisque Catholicis iudicabatur, præsertim
 cum & subsidium ahunde in tempore adfutu-
 rum multi non dubitarent, quod huius rei gratis
 iam nunciij cum literis ad Regios aliorum loco-
 rum præfectos missi pro certo dicerentur. Ve-
 rum interim dum hoc vel agitur vel agi putatur,
 ciues quidam Geusij nihilo segnius ac non paulò
 etiam quàm Catholici, cautius alacriusque summa
 agebant negocium. Militum cohortem vnã &
 alteram Dordracò confestim ad se mitti petunt,
 qui suppetias à Catholicis expectatas anteuerte-
 rent. Quæ res summa celeritate perfecta est. Nam
 tredecim naues Dordracò missæ cum militibus
 ferè 150 die Iunij 25 sub horam octauam ante
 meridiem in flumine velificantes è regione ciui-

tatis & arcis apparuerunt . Tunc igitur ciuibus intra muros alijs perturbatis , alijs tumultuantibus, non parum auctus est metus ijs qui vel ordinis vel professionis ratione grauiorem apud hæreticos inuidiam sustinere solent . Quare tunc quoque Nicolaus , ne vel Deum tentare, vel officio suo deesse videretur, conuocatis subitariè fratribus, post necessariam pro tempore cohortationem, fecit omnibus liberam potestatem fugiendi quo quisque vellet , aut vbi maximò speraret ab hostium iniurijs se tutum fore . Ipse vero cum nonnullis , quibus idem placebat consilium , in monasterio permanere constituerat. Sed & virginibus sacris , quarum ad ipsum cura spectabat, permisit vt quando præsens ita poscebat necessitas, è monasterij septis egressæ, ad notos ac necessarios suos Catholicos diuerterent, quo sic earum & salutis & pudicitia consuleretur . Nam eas quæ in alias ciuitates Catholicas abire sibi tutius existimabant, iam pridie dimiserat.

CAP.
III.

INter hæc mēdacissimus rumor Geusij authoribus tota ciuitate spargitur, Dordraci, Alcmariæ, inque alijs oppidis, quæ Geusiorum potestati celsissent, omnia quæ ad religionem Catholicam pertinerent , inuiolata & salua relinqui , monachorum & ecclesiasticorum lædi neminem , nedum aliorum quenquam ciuium Catholicorum; Denique libertatem suæ cuique religionis omnifecuritate permitti atque cōcedi . Et vt plebis animos tributi cuiusdam, vt diximus, occasione dudum à Regijs gubernatoribus alienatos, ac non parum erga se inclinatos, potentius etiam in suarum partium fauorem pertraherent, asseuerat forte vt annonæ precia , simulatque Geusij rerum summam

summam tenerent, remitterentur, quemadmodum factum iam in locis illorum potestati subiectis, simili prorsus vanitate iactabant. Quanquã commentum illud non ex nihilo natum erat. Nam Geusij plurimum frumenti quibusdam eorum locorum agricolis per vim abstulerat; idemque frumētū vili precio distractū ab ijs in plebem postea fuit, vti plerūque solent res furto vel rapina quæsita. Ex eo facto sparsus est ammonæ laxatæ rumor. Vt autem etiam opinionem aliquam sanctitatis inde venarentur, eius frumēti partem in egenos distribuerunt; tale nimirum hac sua largitione Deo sacrificium offerentes, quãle iuxta Sapientem, qui filiū mactat in cōspectu patris. Cæterum istiusmodi rumoribus cordatioribus quam minimum mouebantur, haud nescij non ob aliud quã n ad fallendam plebeculam talia ab illis vel fieri vel excogitari. Nam & fama veracior certiorque multum ab his diuersa iam antè nūciauerat; & quidam Franciscanus Alcmaria profugus recentissimè Gorcomium aduenerat, oculatus testis eorum quæ à Geusijs illic gerebantur. Referebat is inter alia, quemadmodum Geusij monasterium eius loci fratrum Minorum inuasissent, Fratres ipsos comprehendissent, comprehensos ac vinctos atque innumeris iniurijs affectos tanquam patrię proditores abduxissent; Vni & fratribus ex morbo graui-ter decumbenti lectulum in quo iacebat, subtraxissent, ipsumque velut canem humi proiectum reliquissent. Nec dudū quidem, sed ante biduum, id est, pridie S. Ioannis Baptistę facta hæc affirmabat. Auxit ea res metum (nec immeritò) fratribus Gorcomianis, apud quos hæc referebantur. Porro sub vesperam eius diei rursus interpellatus à

Eccles. 24

tus à suo nepote Nicolaus vt sibi caueret; nullis obsecrationibus adduci potuit vt eam solam noctem extra monasterium ageret, affirmans nunquam se commissurum vt vel tantillum fratres suos deserat. Postero die qui erat Iunij 26, aucto periculo, quòd Geusij iam ex proximo cum nauibus vrbi imminerent, occupata videlicet tam superiori quam inferiori parte fluminis; iterum à fratribus ad Gardianum concurritur. Neque enim adhuc, et si pridie facta eius rei potestate, è monasterio discesserant. Ille, tametsi magno animi dolore pressus, quòd non videret, qua ratione suos extra periculum collocaret, iterum eos in commune, quantum potest, consolatur, & fortis ac fidèti animo esse iubet, iterumq; discedendi, quo vellent, potestatem omnibus facit. Mox vniuersam librorum supellectilem, quæ nõ exigua erat, & vestes sacras, aliaq; diuini cultus ornamenta quàm ocissime in arcem deportari mandat. Hanc enim vir nobilis Gaspar Turcus, qui Regio nomine eam tenebat, & toti territorio Gorcomiensi præfectus erat (vulgo droffardum vocant) constituerat aduersus vim hostium tueri, donec sperate suppetiæ aduentarent. Nam filium suum Guilielmum Turcum cum copijs à Comite Bossutano Traiectensium ad Rhenum Regio tunc gubernatore, in horas expectare se affirmabat; & ostensis literis Comitibus, quibus id promittebatur, hac spe Catholicos, qui ad se in arcem confugerant, animabat. Porro cum è fratribus quidam (inter quos Vicegardianus) urbem volentes egredi portas clausas inuenissent, impetrare nullo pacto potuerunt ab ijs penes quos erat clauium custodia, vt dimitterentur. Quare tum illi tum alij fratres in manifestum discrimen propter

propter negatum à ciuibus discessum vocari se videntes, vna cum patre Gardiano sese in arcem recipiūt, tribus tantum exceptis, quibus propositum erat in monasterio remanere: cum quibus & Gardianus ipse manere maluisset hostiū expectaturus inclemētiam, nisi magis officij sui esse putauisset fratrum contentui, quem maior numerus repræsētabat, adhiere; præsertim cum tres illi, quibus visum erat remanere, nulla necessitate id facerent, sed facillè possent, si voluissent, ceteros fratres in arcem comitari.

CAP.V.

ERant in ea ciuitate parochi duo, Leonardus Vechelius & Nicolaus Poppelius, ambo viri præstantes, vtpote sacrarum literarum egregiè periti, & vitæ integritate conspicui, quiq; gregi suo salubriter pascendo vigilantissimè præerant. Sed Leonardus præterquam quod diutius præfuerat, ætate, doctrina, eloquentia potior, maiorem erat auctoritatem apud populum consecutus. Hi quamdiu spes adhuc aliqua seruadæ ciuitatis superesse videbatur, nihil prætermittēbant quod ad excitandos & cōfirmandos ciuium animos pro ciuitatis ac religionis defensione præstari à se posse existimabāt. Primum mœnia obeunt, & maiores ac minores quosque ciuium, quibus custodia portarum & murorum defensio demandata erat, hortantur ad virilē constantiam. Inde in forum progressi, quo iurati scelopetarij ciues reip. causa conuenerant, eos graui oratione monent, orant, obtestātur, vt hoc iam rerum discrimine viros se probent, strenuè pro sacra religione certent, fidem Regi & ciuitati solenniter sanctæque iurata liberent. Verum etsi non ærant quorum in animis efficax esset pastorum
adit

admonitio ; plerique tamen diuersis affectibus iam dudum præpediti , neque aures neque animum satis aduertere visi sunt ad ea quæ ab illis dicebantur: nonnulli etiam visu salutaria illorum monita excipiebant. Posteaquã igitur apud ciues omnia parochi frustra tentassent , & multitudinem sic animatam viderent, vt a Geusij vnà cum libertate religionis omnia prospera promittentibus , in urbem recipiendis nequaquam abhorrent; in arcem quo iam ante confugerant , & noctibus aliquot superioribus securitatis suæ causa manserant , reuertuntur , summopere dolentes quod contemptis sanis pastorum consilijs oues malè sanæ luporum dentibus dilaniandas vltro sese ingerere vellent . Sub idem tempus in arcem se contulerunt ex ciuibus Catholicis insigniores nonnulli, quibus impiorum hostium aduentum exspectare minus tutum videbatur; inter quos erant Nicolaj Pici, sororius & ex sorore nepos, quorum supra meminimus. Alij quidam Catholici , dum necessarijs quibusdam rebus in arcem adferendis occupati , vltro citroque discurrunt, arce excluduntur, quod iam constaret hostem intra mœnia receptum esse. Quod vt quam ocysimè fieret, erant inter ciues , qui studiosè confingerent Hispanum militem , qui Roterodami per id tempus in præsidio erat urbem illam totam incêdisse . Metuendû, ne similiter ab ijs tractaretur Gorcomium : proinde Geusio militi quam primum portas aperiendas, qui Hispanum statim alioqui superuenturum, ab eo tam atroci facinore prohiberet. Spargebant & alios istiusmodi rumores in vulgus , ad id quod volebant exsequendum oportunos. His artibus cum Geusianæ factionis studia vehementius accenderêtur; res eo tandem

processu

processit, vt frustrâ renitentibus Catholicis, sub horam secundam eius diei pomeridianam Geusij, qui foris exitum internæ dissensionis operiebantur, reſerata fuerint ciuitatis portæ; nec id quidem vllis dictis conditionibus, quod eam paciscendi moram furor & violentia seditioſorum ciuium non permitteret. Ducebat Geusium militem Marinus Brantius, Flander, dudum abiectus atque infimæ conditionis homo, nempe qui muniendis ac reficiendis aduersus inundationes aggeribus fodiendo, & interdum rem nauticam exercendo vitam tolerasset. Sed audacia & ingenij quædam præptitudo præstitit ei, vt apud peruelles aliquo esset loco. Quâquam se dignum erat agmen nactus, videlicet ex fece terræ marisque collectos aliquot nebulones, indignos qui militum nomine censerentur. Fuerant enim plerique eorum in piratica exercitati iam diu sub Guilielmo Lünio (vt vocabatur) Comite à Marca, nulla alia stipèdia merentes quàm prædationes liberas. Vnde & nomen apud nostrates accepit. Cum his igitur ingressus in urbem Marinus mox forum occupat; Eo statim ciues omnes pulsu campanæ conuocat. Tum iusturadum omnibus proponit in hæc fere verba: Iurarent fidem seruatuſros se Regi, Regioque prouinciarum Belgicarum præfecto, Guilielmo Nassauio Orangiæ Principi. Cæterum duci Albano, vt tyrânno, omnibusque qui partium eius essent, pro virili restituſros: Defensuros item sacrosanctum euangeliû (hoc enim specioso titulo profanam suam nouitatem vulgo cõmendare studebât) eiusque hostibus hostes futuros. Hæc qui probarent, iubentur manu sublatis in altum pileis assensum significare. Tunc igitur, penè omnes qui præsentés aderant (*aderant*
autem

*Urbibus
1675.*

autem plurimi) pileos in altum sustulerunt, ad eum modum sacrilego se sacramento miseri perduellibus atque hæreticis obstringentes. Nec id satis. Iubentur etiam nouis dominis acclamare: *Viuat Geusij.* Nec mora, magnis vocibus acclamatum est. Post hæc tam optata initia, satisq; ex ijs, vti videbatur, perspectos ciuium animos, Marinus coacta senatu consilium capit de arce expugnanda: In quam præter illos quos ante commemoravi, se receperant & alij aliquot Ecclesiastici viri, & ceterum Catholicorum non pauci cum vxoribus & liberis, ea quide spe, quod putarent arcem firmam ac munitam haudquaquam facile hostium violentiæ celsuram, aut, vt maximè tandem celsura videretur, subsidium à filio præfecti in tempore ad futurum, quod eos obsidione pariter & discrimine liberaret. Erant autem omnes illi fere eiusmodi, quibus & Catholica religio & debita erga legitimū principem obseruantia cordi esset, adeo vt improbi quidam post receptos in urbem Geusios, horum periculo nequiter insultantes inter se talia iactarent: non potuisse quenquam præcipuos omnes Papistas melius seligere ac segregare, quam, quomodo nunc semet ipsi segregassent, Eaque re vehementer gaudere se significabant, quod deleri eos omnes per facile esset, quando soli atque à promiscua multitudine separati, vno in loco conclusi iam tenerentur.

CAP. VI. **P**ORRO qui in arce erant, cum animaduertent rerum ad seriam arcis defensionem necessariarum pertenuè esse apparatus, & nec fabros nec chirurgum quidem vllum adesse, qui faucios curare posset, nec aggeres aduersus hostium aggressionem obiectos: rebus suis iam
sum

rum diffidere atque animum remittere plerique ceperunt, in solo ferè subsidio quod exspectabatur, spem omnem reliquam habentes. Quamquam interim sibi gratulabantur pij Catholici, quòd illo execrabili iureiurando non essent conficti; satius esse ducètes cum viris Deo sacratiss, sacerdotibus inquam, & monachis mortem perpeti, quàm cum hæreticis nefario fœdere colligatos vivere. Præfectus arcis in forum quod à Gecusio milite tenebatur, æneum tormentum explosit semel & iterum, hostè se illis eo pacto declarare volens. Hi contrà dedi sibi arcem continuo postulant. Quare incunctatè negata, parare aggrediuntur ea quibus ad oppugnationem opus erat. Veruntamen Marinus, ita suadentibus quibusdam è civium numero cordatioribus, non antè vi tentandam putavit arcem, quàm literis ad arcis præfectum missis, eius animum certius exploraret, atque etiam ad faciendam deditioem sollicitaret. Eas literas perferèdas dederunt Frâciscano cuidam laico ex ijs qui in civitate remanserant, quòd ei & facilius creditum iri ab his qui in arce erant, & propius ad arcem accedenti minus fore periculum existimaretur. Quo cùm ille cum literis accessisset, & a quibus & quam ob causam missus esset, ad eos qui in arce erant, inclamasset; Turcus præfectus renunciari iussit se literas nullas accepturum ab ijs qui Regiæ maiestati per rebellionem arma inferrent. Hoc accepto responso Frater laicus, vt quoquo modo sua legatione perfungeretur (quod illi pro tempore faciendū! occurrebat) literas quas manu tenebat, vtpote non obsignatas aperuit, & elata voce legit ad eos qui in arce stabāt ad portam proximā. Pollicebantur literæ præfecto dignitatem suam
atque

atque officium saluum, si in arcem reciperet præsidium Principis Orangij: Ceteris item ad vnum omnibus qui in arce erant, vitā incolumem, bonaque omnia salua, & liberum ex arce discessum, si eam Orangianis dederent. Et quo certius atque securius ea res transigi posset, petebatur iisdem literis, vt præfectus in curiam, vbi eum senatus cum duce militis Orangij præstolaretur, ad colloquium descenderet. Ad ea responsum fuit in hunc fere modum: De arce dedenda ne quid sperarent; sibi ad defensionem nec animum nec vires defuturas. Quod si cum præfecto colloquium expeterent, ad eum in arcem venirent. Id enim multo iustius esse, propterea quod ipse Regio nomine præfecturam in eos gereret. Eo responso, seu quod ab internuncijs ferocius dictum, seu quod à simplici fraterculo parum commodè relatum esset, iritati qui in senatum conuenerant, ilico parari atque expediri quàm diligentissimè iubent, quæcunque ad expugnandam arcem videbatur oportuna. Quibus quàm celerrimè comparatis, & machinis æneis ad ea loca, vnde facilius ad inuadendam arcem via fieri posset adductis, appetente iam vespera, magnis viribus animisque cepta est à Geusijs oppugnatio. Nec minus fortiter resistunt obsessi, crebra & terrificata in aduersum hostem tela mittentes. Verùm quia paucitate laborabant (neque enim milites stipendiarios supra viginti eo tempore præfectus habebat; cæterorum autem manus armis tractandis minimùm assueuerat) prohibere non potuerunt, quo minus hostis vsque ad portam arcis extremam peruaderet, eamque flammis iniectis incenderet. Quamobrem necessitate compulsi totam eam planiciem quæ extremo muro claudebarur,

& ciui-

& ciuitatem proximè respiciebat, atque ab arce
 reliqua aliquanto interiecto spacio diuisa erat,
 hosti permittentes, retrò abierunt in secundam
 arcis regionem. Sed cum hostis eo successu ere-
 ctus & loci commoditate adiutus, atque insuper
 multorum ex plebe, quibus res nouæ cordi erât,
 accessione auctus, obsessos iam & arctius preme-
 ret & acrius oppugnarèt, nec subsidiarius miles
 diu expectatus vsquam appareret, ea quoque
 regione ante mediam noctem derelicta in præci-
 puam ac firmissimam totius castrî partem, cui à
 lapidis colore cæruleæ turris nomen erat, se reci-
 pere coacti sunt. Ea namque totius loci dispositio
 erat, vt ex vrbe in hanc turrim, nisi tribus fossis
 latis & aqua plenis prius trasmisissis, perueniri non
 posset, quæ iusto inter se spacio distantes, duas
 quas dixi regiones comprehendebant, hanc tur-
 ri, illam ciuitati, ambas autem sibi inuicem ponte
 coniunctas, & vtramque a fronte portis & mu-
 ris protectam. Ipsa porro cærulea turris orbicula-
 ri figura iustam complectebatur amplitudinem,
 & ab imo vsque ad fastigium ex secto marmore
 exædificata pulchrum atque augustum præbebat
 intuentibus spectaculum. Hanc præfectus non
 omnino desperabat se tueri ac retinere tantis-
 per posse, dum filius cum expectato subsidio ad-
 uentaret. Verum illo tardante, atque hoste iam de
 proximo summa vi ad expugnationem arcis cõ-
 nitente; præsidarij milites spe retinendæ arcis
 abiecta præfectum deserunt, arma proijciunt, pa-
 lam fatentur pugnare se nolle; nonnulli quoque
 eorum clanculum ad hostem se recipiunt. Con-
 trà præfectus, qua erat animi magnitudine, vel so-
 lum se pugnaturum, atque hosti restiturum ad
 extremum vsque vitæ spiritum affirmabat, si à

*Den blau.
 vventorē.*

cæteris omnibus desereretur; addens nihil fidei, neque clementiæ sperandum ab hoste rapinis, cœdibus & sacrilegijs assueto.

CAP.
VII.

AT verò alia parte fœminæ, quæ in arcem confugerant suis altis ac luctuosis clamoribus, quos ex periculi magnitudine timor exprimebat, præfectum haud mediocriter obtundebant. Sed & vxor ac filia collum amplexibus stringentes enixissimè eum obtestabantur, deditiōnem vti faceret, ac ne suam suorumque salutem pertinaci animositate in certissimum discrimen adduceret. Quas ille iratus abs se repulit. Cum autem ex viris etiam præcipui quidam, iidemque neutiquam ignaui, tuaderent præfecto (quem desperare de arce retinenda iam ex quibusdam eius verbis animaduverterant) vt pacis cum hoste conditionibus arcem dederet; Gardiano tamen minimè placuit eam dedi fidei hæreticorum. Neque fidem eis habendam censuit, quã tumuis deierantibus; certo persuasus eos qui datam Deo fidem violassent, nec hominibus inuiolatam seruatuos. Quamobrem nihilo segnius & ipse munitionis atque instaurationis operi insistebat, & socios ad idem opus cohortabatur, virgebatque etiam tunc quum miles stipendiarius animo fractus officium defensionis detrectaret. Sed cum hostis de studio oppugnationis nihil remitteret, ideoque obsessis periculum in singula penè momenta cresceret, cumque insuper inexpertorum animos vehementer perterrefacerent ingentia bombardarum tonitrua & fulmina, adeo crebra & continua, vt arx ipsa & à fundamentis concuti, & velut in medijs flammis posita, tota ardere videretur; non potuit paucorum virtus efficere, quo minus deditiōnis consilium

lium obtineret, præualescentibus nimirum aliorum vtriusque sexus hominum cōtinuis clamoribus, flagitantium vt quomodocumque per deditiōem salutis omnium in commune consuleretur. Quibus etsi diu non sine pertinaciæ specie resisteret præfectus; ad extremum tamen passus est animum suum expugnari. Itaque placuit peti colloquium cum hoste. Cui primum oblata est arcis deditiō capitibus, bonisque saluis. Quod cum Geusij abnuerent, postulantes tam vitam quàm fortunas obsessorum omnes suo arbitrio permitti; rursus obsessis animus creuit ex periculo. Qui manu pro salute decertandum sibi tutius simul & honestius rati, mox de integro tormenta ænea in hostem displodere aggrediuntur. Contigit ergo decurionis cuiusdam, hominis strenui, cum in arcem inuadere niteretur, frontem ictu globi ferrei diuerberari. Quo ille vulnere accepto statim mortuus concidit. Igitur cum viderent Geusij, siquidem vi expugnanda arx esset, eam victoriam sibi minimè incruentam fore, subsidium quoque quod in horas exspectabatur, omnino antevertendum sibi esse statuerent; mitiore consilio vti, & capitis periculo obsessos liberantes, arcis deditiōem cum ijs pacti sunt; Marino ipsorum duce disertè & conceptis verbis iurante, omnibus qui in arce essent tam ecclesiasticis quam laicis (nemine prorsus excepto) vitam incolumem seruatum iri, seque eos omnes liberos ex arce dimissurum. Cæterum bona quæcumque inibi reperirentur, victori in prædam cessura iam conuenerat. Facta igitur est arcis deditiō paulo post medium eius noctis quæ sextum diem calendas Iulij proximè sequebatur.

Porro durante adhuc colloquio, quum videret Fratrum Minorum Gardianus arcem iam iam hostibus deditum iri, habitum professionis suæ rursus se induit. Fecerunt idem eius hortatu & cæteri fratres. Siquidem plerique eorum religiosum habitum deposuerant eo consilio, ut ne vestitu notabili apud hæreticos odioso ac tantum non execrabili, periculum ultro sibi accersere videretur, potissimè verò ne, dum in arcis defensione varie occupantur, ab hostibus conspecti de industria præ alijs bombardarum ictibus peterentur, sed indiscriminatim æquo periculo cum cæteris propugnatoribus versaretur. Neque verò lege vlla vel constitutione vetitum est vestem mutare, si quando iusta necessitas id postulet. At neque illis facti sui cæerant exēpla, ne domestica quidem. Nam quinque martyres Franciscani, quos anno 1220 vivente adhuc B. Francisco Sarraceni occiderunt, cum in eorum partes Christi fidem prædicaturi proficiscerentur, quo facilius illuc usque penetraret, secularibus assumptis vestibus, habitum suum religiosum ad tempus occultauerunt. Quorum paulo post audito martyrio, B. Franciscum cum gaudio dixisse ferunt: Nunc verè dicere possū me quinque habere fratres. Cæterum hoste iam arcem ingressuro cui tanquam potentiori facile esset singulos tenere atque interficere, non putarunt viri religiosi suæ religionis habitum ultra dissimulandum esse, quando etiam pro ipsa Catholica religione videbant sibi mox decertandum fore. Suis ergo vestibus resumptis alius alij peccata Christiano more confitentur, in hostium expectatione positi, ut reconciliatione super delictis etiam leuioribus accepta, purgatis & ob id paratioribus animis se-

Surius
tom. 1. ad
16. In-
uarij.

uos hæreticorum insultus sustinere possent. Factum hoc piè imitati sunt sæculariũ quidam; quos etiam Nicolaus parochus participes fecit sacre communionis corporis Christi, quod ille pia sollicitudine è templo ciuitatis in arcem detulerat, ne per ludibrium ab hæreticis, quæ ijs impia consuetudo est, indignis modis tractaretur. In summa omnes fere quotquot in arce erant, quod hostium fidem merito suspectam haberent, na se comparant, velut statim morituri. Porro Geuffi iam iam illuc ingressuri, iterum atque iterum sanctissimè promittunt pacta iurata se seruaturus. Ipse eorum dux Marinus rursus ad introitum portæ dextram vni eorum qui intus ad portam stabant, Hellelio Estio porrigens, hæc verba prolocutus est: Nolite metuere, Quod promisi, promitto etiam nunc, fidemque meam cum iurando oblitingo, me omnibus qui in arce sunt, minoribus atque maioribus, & tam ecclesiasticis quam laicis pacta omnia seruaturum. Tantum opus, vt paululum adhuc istuc subsistatis. Quo dicto, cum suis introgressus, cogit omnes quotquot in arce erant, in hypethrium superius. Erat ea planities in arce media subdialis quadrata. Tum illuc quoque mox impetu ingressi milites instar rapacium ferarum in captiuos irruunt, vestes singulorum & oculos scrutantur, si forte quid nummorum illi apud se retinuisent, vt id totum auferrent. Inter hos milites erant non pauci, qui multo ante propter læsam Diuinam Regiamque maiestatem in exilium vel pabulo fuerant, vel metu sponte discesserant. Hoc genus infestissimum iam inde ab initio captiuitatis sensere viri ecclesiastici, præcipue verò Fratres Minores, quos illi inclementer admodum atque indignè trahentes

exagitantésque curiosissimè scrutabantur, pecu-
 niam apud eos quæritantes, qui suo instituto ac
 professione pecuniarum adeo sunt inopes, vt ea-
 rum etiam contactu abstineant. Sed enim aufer-
 re ab eis quod non habebant, nulla vi potuerunt.
 Præ cæteris autem Vicegardianum nomine Hie-
 ronymum, grauem atque honorabilem senem
 (ob id fortè quòd Gardianum eum esse suscipa-
 rentur) infestabant, prehensò pectore cum vio-
 lentia tractantes & vexantes hominem, vt ab eo
 nummos, quos pauper Christi nullos habebat,
 extorquerent. Non multo post captiui in culi-
 nam omnes retruduntur. Inde rursus aliquanto
 post propelluntur in atrium quoddam amplum
 & spaciosum. Huc ingredienti Marino, & (quo se
 victorem ac terribilem captiuis ostenderet) stri-
 ctum ensẽ sublatum dextra tenenti, quidam
 Gorcomiensis ciuis vi à cu-n militibus in arcem
 ingressus accensum funalem cereum (quoniam
 adhuc nox erat) præferebat, his verbis vsus: Eo-
 dem prorsus modo, vt nunc ante dominum Ca-
 pitaneum, incesi nuperrime publica in supplica-
 tione cum hac ipsa teda ante sanctum sacramen-
 tum. Atque adeo quartus ego hanc arcem ingre-
 di modo ausus fui. Hæc ille non minori impieta-
 te quam impudentia palàm apud captiuos ciues
 suos iactabat, manifestè prodēs vel detestabilem
 hypocrisim suam, vel insignem animi leuitatem,
 qui in re tam graui & seria intra tam breue tem-
 poris spacium, quod à festo Corporis Christi flu-
 xerat, tam se sui dissimilem sibi que contrarium
 ostendisset. Quamquam quod ille verbis, id alijs
 plurimi per idem tempus factis & re ipsa decla-
 rarunt, quando tanta facilitate, seu leuitate po-
 tius, quantam nemo satis mirari queat, diuersam
 ab ea

ab ea quam antè coluerant, religionem vel admitterunt, vel etiam obuijs, quod aiunt, vlnis amplectati sunt.

IN atrio memorato captiuorum omnium nomina calamo excipiuntur, traditurque descriptorum catalogus in eorum manus, qui inter ciues seu deprauatæ seu dubiæ religionis habebantur præcipui. Siquidem in vicinum conclaue iam è ciuitate conuenerant cum nonnullis alijs duo primarij senatores, tam nouiciæ religioni quàm Geusiorum factioni non parum addicti. Quæ res etsi tum quidem captiuos lateret, vehemens tamen ijs erat suspicio, propterea postulari sua nomina, vt quoniam nouis istis hospitijs erant ignoti, nominum descriptorum catalogus ciuibus exhiberetur, quorum indicio proderentur, si qui fortè ex eis aliquando illius factionis homines dicto factiue grauius læsissent. Eam suspicionem res ipsa confirmauit. Mox enim è captiuorum grege nominatim euocatur vnà cum filio vir quidam egregiè Catholicus, Theodorus Bõmerus, cui, quod hæreticorum pernouisset ingenia, idemque fidem eorum meritò suspectam haberet, neutiquam placuerat deditiõnem fieri. Huic autem præ alijs erant infensi ciues Geusij, vel quod eum sibi suisque conatibus aduersantem sæpius experti fuissent, vel eo maximè quod ipsum esse scirent, qui pridie Geusijs in flumine ante arcem & ciuitatem superbè velificatibus, compilatores illos templorum & sacrorum calicum surreptores res alta voce inclamauerat. Non id quidem immeritò. Namque huiusmodi se salutationibus dignos esse re ipsa illo ipso temporis momento declarabant, dum sacros calices impuris manibus

in altum tollentes propalam è nauibus ostenderent, atque ijs, vt olim sacratis Dei templo vasis

Dan. 5 Babylonij rege Balsafare ad profanas computationes detestabili sacrilegio in oculis omnium abuterentur, & sacrum vexillum, quod Ecclesiasticis supplicationibus præferri solet, in summitate mali pro ludibrio collocatum haberent. Veruntamen talia cum publicè factitarent, audire hoc quod erant, quodque esse se factis euidentissimis monstrabant, noluerunt: quin verò veris illis appellari se nominibus tulerunt acerbissimè. Memoratum igitur Catholicum virum peculiari carceri mancipatum non multo post, contra datam & iuratam non semel omnibus captiuis fidem in medio ciuitatis foro suspenderunt, adiuncto ei alio quodam ciue Catholico. De quorum iniusto supplicio dicemus infra plenius. Porro ad captiuos in atrio positos multi ciues heretici ex eorum numero, qui dudum Catholicos acerbis odijs insectati fuerant, per intervalla accedunt, victis petulanter atque hostiliter insultantes, & cum exprobratione minas ingerentes, quorum alijs eo tam bello, vt ipsis videbatur, spectaculo abundè recreatis ac recedentibus, alij similiter se recreaturi mox succedebant. Cæterum in viros Deo sacratos præcipuè, id est sacerdotes & monachos, illi maledicentiæ suæ virus exspuebant. Inter hæc præfectus arcis captiuorum vnus, interrogatus à quibusdam quare tanta animi obstinatione arcem defendere & seruare voluisset; respondit id eo se fecisse, quo fidem, qua Regi cum iureiurando obstrictus erat, inuiolatam seruaret. Iterum interrogatus quare gregem sacerdotum ac monachorum ad se in arcem recepisset, respondit illos sibi bonos amicos esse

esse, eoq̄ue ad se confugisse, vt vitam saluam haberent. Bonis amicis periclitantibus portas occludi minimè oportere. Tertio rogatus, cur fratres ipsorum Ioannem Maseicanum & Bernardum Sartorem extremo supplicio affecisset; respòdit per iustitiam publicam id abs se factum, atque ita pro sui officij ratione facere se debuisse, quippe qui administrator iusticiæ fuisset eo loco constitutus à Rege. Fuerat autem in hos duos, propterea quod in suis ædibus hæreticos concionatores fouissent, ex sententia Regij senatus gladio animaduersum. Illum igitur è vestigio compedibus durè constrictum oneratumq̄ue satellites in carcerem abducunt, ne vxori quidem permessa potestate virum suum accedendi, tametsi iam præ tot molestijs incommoda valetudine affectum, vt vxoris solatio ac refocillatione magnopere opus haberet. Erat autem reuera vir ille & Catholicæ religionis imprimis obseruans, & hominum ecclesiasticorum amator. Cui postea Genitorum præfectus tale perhibuit testimoniũ, vt de eo diceret ad quendam, esse eum adeo insigniter atque intimè Papistã, vt si cor ei disscinderetur, nil præter sacrificos & monachos inibi reperiretur. Neque hac in parte marito cessit vxor, pietatis admodum studiosa mulier, & sanctimonialium aliquot filiarum mater.

I Am verò dici non potest, quæ conuiciorum CAP. X.
tela, quamq̄ue sæuas atque atroces minas homines illi improbi & ab omni humanitate vacui in miseros captiuos, qui fide ipsorum freti se dederant, ac potissimũ in sacerdotes ac monachos, certatim cumulatimq̄ue contorsierint. Si nos, in quiebant, in vestra essemus potestate; nul-
lum

lum profecto tormenti genus opinione vestra satis esset acerbum & crudele nobis excruciantis atque e medio tollendis. Certè viuos nos ignibus exurendos traderetis. Quo circa vicissim vos cogitate, quas nunc pœnas daturi sitis. Nam vestrae nunc vices aguntur. En videtis & experimini manifestam aduersum vos Dei vindictam, qui si nobiscum non esset, & pro nobis non faceret, quoniam pacto fieri queat, vt nos numero tam pauci arcem tam munitam caperemus? En quomodo vnus nostrum superat & in fugam vertit mille vestros? Nempe quia recessistis à Domino Deo: Ideo ab eo nostras in manus traditi estis. An non ostioni aut deni nostri totas ciuitates in suam redigunt potestatem? Nimirum ipsa nunc experientia satis vos docet, compleri in vobis iram Dei, & graues illas comminationes in scripturis prædictas; eo quod in lege eius nolueritis ambulare. Nunc ergo tempus est, vt meritas pœnas luat. Sic illi barbarè simul & impiè miseris insultabant, non cogitantes se tanquam flagella Dei & virgas furoris Domini, quibus ille pro castigandis populi sui peccatis ad tempus vteretur, ad extremum proijciendos in ignem diabolo & angelis eius præparatum. Quid tamen illi aliud istiusmodi verbis, quàm Catholicos esse populum Dei, cuius paternis flagellis emendati, velut olim Israelitæ, tandem promissam capiant hæreditatem; se verò ad eorum pertinere consortiũ ostendunt, quos à spe regni cælestis alienos atque paternæ hæreditatis exortes, vel in hoc seculo diuina iusticia negligit, vt in futuro grauius puniat, vel huius quoque vite malis oppressos sed incorrectos, ad gehennæ supplicium transmittit nunquam finiendum. Quales olim fuere, per quos
subinde

subinde populum suum affligi voluit Deus, Ægyptij, Assyrij, Chaldæi: qualis Antiochus ille, cui post temporariam populi Iudaici castigationem, quam per eius immanem sæuiciam misericorditer & iustè Deus exercebat, seuerum atque intolerabile Dei iudicium mox ad futurum fortissimi martyres, quos exquisitis excruciat poenarum modis, inter ipsa tormenta diuino spiritu moti non tacuerunt: Quales item qui posterioribus seculis post primos illos Christianæ fidei persecutores ecclesiam permittente Deo vastauerunt, Gotthi, Hunni, Vandali, Longobardi: Qualis denique ipse diabolus cum angelis suis, qui post consummatum opus multifariæ temptationis electorum Dei, in ignem æternum sibi suisque paratum mittetur. Quamquam quod de sua admirabili virtute & cælesti auxilio iactabant, planè ridiculum est. Non enim ciuitates vi expugnabant, vt hinc eorum appareret fortitudo: sed ab amicis fautoribusque suæ factionis, hæreticis inquam & Geusijs, quorum ingens vbique copia succreuerat, apertis portis resistente nemine passim in vrbes aduocabantur. Hoc si vrbes expugnare est & fortiter agere, ita quidem sanè eos in fortium virorum classe reponemus. At verò dum ita vt dixi, Geusiorum quidam captiuorum miseræ illudunt, alij nihilo mitiores per hypocritum rogabant priores illos, ne tantopere victis infesti essent; Futurum enim vt in ipsorum sententiam partesque cõcederent. Tum rursus illufores illi vultu ad lenitatem composito; O si id faciant, inquirunt, honoribus eos omnes ornabimus. Alium in hac ciuitate publicum ecclesiastè faciemus: alium atque alium alijs in locis eidem muneri præficiemus, aut certè ad alia officia dignitate-

nitatesque prouehemus. Inter hæc hæreticorum ludibria captiuorum nemo verbum edidit, sed exemplo agni illius immaculati, qui cum ad crucem immolandus duceretur, nõ aperuit os suum, omnes silentium tenuerunt, velut & ipsi mox ad lanienam abducendi. Elucebat autem inter eos corona fratrum Minorum vnà confidentium, ante quos instar gallinæ pullos suos protegentis positus ipsa tenebat principia præfectus eorum Nicolaus Picus. Qui & primus omnium passionis certamen auspicatus est. Erat inter sacram suppellectilem, quæ in arcem allata fuerat, tabella, qua porrigi solet osculum pacis. Eam miles quidam arreptam petulanter magnâque vi vultui atque ori reuerendi Patris obrusit illisitque. Sed ille nihil hac militari insolentia commotus, vultum serenum, & gaudenti magis quam dolenti similem tenuit, neque omnino prostratæ mentis indicium inter tam graues barbarorum minas, terrores, & contumelias constitutus vllum dedit. Parem animi tranquillitatem seruauerunt V Vilhadus & Nicassius Minoritæ. Quorum V Vilhadus quondam Dania, quæ illi patria erat, ab hæreticis pulsus, in Belgium velut azylum se receperat, iamque extremam ac propè decrepitam agebat ætatem. Hi duo viri per totum id tēpus quo aduersum captiuos inconditæ terribilesque Geufiorum voces perstrepebant, perinde vt in iugi conuiuio aut suauisymphonia, quieti securique sedebant, tantum statis precibus legendis & piæ meditationi, quod aliâs sæptissimè facere soliti, vacantes: vt in eis perspicuè verum appareret illud Salomonis; Non contristabit iustum quicquid ei acciderit,

Prov. 12.

EO tempore Geusij quidam submissè in modo
 steque à captiuis admoniti sui iustificandi,
 quo vitam ipsis incolamem tam sacra pax fuerat
 rant, responderunt: Si vitam solam pacis sumas,
 vestibus igitur spoliatos, ac velut Adamuni pen-
 tus nudos hinc eijciemus. Ita alijs alia loquenti-
 bus, dum eorum quisque velut ex autoritate di-
 ceret, & cuiusque sententia suffragij pondus ha-
 bere videretur, in ancipiti res captiuorum stabat,
 & spei quidem per modicum affulgebat, metus
 vero terrorisque plurimum miseris incutieba-
 tur. Metum augebat rumusculus, tametsi falsus,
 ex ore Ceusij cuiusdam natus. Nam is vni capti-
 uorum, qui se non nihil à socijs abiunxerat, vultu-
 que inœstitudinem dissimularat, quasi de capti-
 uorum numero non esset, secreto ac serio affir-
 mabat iam decretum esse, vt monachi & sacrifici
 omnes quamprimum necarentur. Ea enim gratia
 nuncium festinatò missum esse Dordracum, qui
 carnificem inde accersat. Reliquos Brilam ad
 Comitem ablegandos esse, vt de ijs ille pro sua vo-
 luntate statuatur. Primum hoc Gardiano, deinde
 vtrique Parocho ab eo, cui indicatum fuerat, nū-
 ciatur. Gardianus hæc audiens ac vera ratus, nul-
 lum tamen neque verbum neque signum edidit
 hominis consternati; sed solitam vultus constan-
 tiam seruans, tantum oculos humi defixos tene-
 bat, videlicet obtutum auertens ab ijs qui circum
 se positi fremetes atque insultantes inamœnum
 ac graue captiuis spectaculum exhibebant. In
 hac vultus atque animi tranquillitate tantum cæ-
 lestia contemplari, cum Deo colloqui, seseoque
 eius prouidentia contradere, denique marty-
 rium tacitus meditari videbatur. Porro Leonar-
 dus parochus & ipse vultu quam in

rato solitum virilis animi robur & fortitudinem præferebat. Sed neque prorsus desperabat se liberatum iri, propterea quod multa humanitate sæpe fuisset vsus erga hæreticos, quos ab errore prius ad fidem catholicam reuocatos interuentu suo pius pastor ab incommodis & mortis supplicio liberauerat. Inter quos Anabaptista quidam, cum ante annos quadraginta profano suæ sectæ lauacro retinētus fuisset, eamque ob causam in vinculis habitus, aliquando de capite periclitaretur, eo nimirum supplicio plectēdus, quod illius sectæ hominibus Catholicorum Principum editis constitutum erat; optimi sui pastoris opera ac pia sollicitatione periculo mortis exemptus, & venia criminis impetrata liber fuerat dimissus. Hic, vt alij multi, arcem post deditonem ingressus ad captiuos, velut ad publicum spectaculum accurrit. Leonardū inter captiuos vt vidit, adiit, quasi fortunam viri miseratus. Leonardus quoque, quantum locus & res sinebant, cum homine colloquens, mutuam officij vicem ad euadendum præsens periculū reposcere visus est. Quod ei sanè vicio verti non debet, cum viri prudentis sit nec temere se periculis obijcere, nec humana subsidia quibus ea possint evitari, negligere. Quod vel vno Pauli gentium doctoris exemplo monstratur, qui quo vim hostium euaderet, seque ecclesie seruaret, modo fugiens per murum in sporta demittitur, modo se ciuem esse Romanum exclamat, modo se Phariseum profitetur, modo Cæsarem appellat. Caterum ciuis ille, quem dixi, siue quod ad pristinum errorem relapsus esset, vt procliue est illi hominum generi ad vomitum reuerti, siue quod ad fidem Catholicam non ex animo fuisset cōuersus, sed tantum
 pro

Act. 9. 22

23. 27

pro re & tempore ita simulasset, accepti beneficij
 gratiam parui pendens nihil omnino profuit, ac
 ne quidem, vt prodesset, operam dedit. Alter ve-
 ro parochus Nicolatus Poppelius pallente de pres-
 soque vultu consternatum non mediocriter ani-
 mum ostendere videbatur. Poteratque hoc tri-
 bui timori, cuius præ alijs causam habebat, quod
 multos malos malè sibi velle nosset, propterea
 quod in concionibus publicis magna libertate
 cum pari acrimonia vicia hominum castigare,
 præcipuè verò in sectas sectariosque inuehere so-
 litus esset. Quod & si ita sit, minimè quidem id ei
 vicio dari debet, quando timor eiusmodi ita
 naturalis est, vt eum à se prorsus excludere nō sit
 in hominis situm potestate, etiamsi quàm maxi-
 mè rationis imperium in auxilium vocet. Ideo
 namque & Christus omnium martyrum caput
 & Dominus tale aliquid volens assumpsit, vt eos
 quibus ista nolentibus accidunt, suo solaretur at-
 que firmaret exemplo. Quamquam ego de Pop-
 pelio magis existimo id ei accidisse, quod viris
 fortibus solet, qui perpensa cum ratione periculi
 magnitudine, cunctanter ac trepidè certamen
 incunt. At in ipsa congressione & pugna viros se
 præbent; contrà quàm temerarij & stultè auda-
 ces facere solent. Itaque illa Poppelij trepidatio
 vultus deiectione indicata (vt mea quidem fert
 sententia) non aliud quàm instantis pugnae præ-
 dens quædam meditatio fuit; qua nimirum hinc
 suarum virium imbecillitatem considerando,
 inde verò diuinæ virtutis opem sperando atque
 inuocando, ad agonè martyrij cautè provideque
 se præparabat. Ignauia porro molliciesque animi
 quàm ab hoc viro longè abfuerint, primum illud
 declarauit, quod paulo ante interrogatus à quo-
 dam,

32 HIST. MART. GORCOM.
dam, licet in ne esset Orangio in præsentem nego-
cio iurare, simpliciter respondit id citra culpam
mortalis peccati fieri non posse. Sed multo etiã
magis postea robur animi eius prodidit illa co-
ram hostibus frementibus ac præsentem mortem
intentantibus apertissima fidei catholicæ confes-
sio, de qua in progressu dicemus.

CAP.
XII.

Cæterum nihil mirum, si captivi quibus
suum ob oculos vertebatur periculum, ti-
mere & expalescere visi sunt, quando & ex ijs
qui istorum miseriæ spectatores astabant, non-
nullos videre erat colore atque habitu vultus ni-
hilo lætiori, scilicet animi dolore pressi manife-
stum indicium præferente: seu quod humano
miserationis affectu præsentem casum civium
suorum graviter ferrent, seu quod parem sibi
quoque cum illis fortunam ab hostium perfidia
metuerent, & certò metuendam esse viderent,
seu fortè quod facti sui conscientia torquerentur,
vt qui barbaro milite in civitatem ita temere ad-
missio tot ciues innoxios, imo viros optimos in ex-
tremum vitæ discrimen adduxissent. Neque nunc
eos dico, qui factionis & sectæ studio Catholicos
omnes oderant; Hi namque tunc, vti suarum re-
rum successu vehementer exsultabant, ita (quod
antè dixi) captivis perquam petulanter insulta-
bant: Sed de ijs loquor qui seu rectè seu secus in
animo de religione sentirent, eam tamen ita cole-
bant, vt in primis sui status ac privatae utilitatis
& commodorum rationem haberent, interim ex-
terna specie magnam ad omnes homines huma-
nitatem ostendentes. Erat inter hos senex qui-
dam (cuius nomini parco, ne personam insectari
videar) vir consularis & honoratus, sed cuius ani-
mi le-

mi leuitatem mutata religionis facies atque immodicum omnibus placendi studium iam non semel coarguerant. Nam primo Geusiorum tumultu, qui inciderat in annum 1566, cum quartis ferijs sub vesperum auditor ordinarius & cum primis spectabilis interesset concionibus hæreticis, quæ habebantur in domo quadam extra mœnia ciuitatis in eum usum Orangij auctoritate ad instar horrei tumultuariè constructa (neque enim intra ciuitatem ijs concionibus locus impetrari tunc potuit, Orangio licet pro Geusijs grauius instante, sed viriliter obsistentibus cum utroque parcho ciuibus Catholicis) idem ipse tamen, quasi vel inter religiones nihil esset discriminis, vel in hominem alium repente fuisset mutatus, postridie, id est, quinta quaque feria primo diluculo in ecclesia Catholicorum inter primos honoratori sedendi loco occupato conspiciebatur; missæ sacrificio quod solemniter ea feria pro ueneratione sanctissimi corporis Christi ex more ecclesiæ celebratur, singulari quadam specie deuotionis intererat, luminaria quæ ibi de more copiosè solent accendi, suis ipse manibus perquam officiosè accendebat; Denique quæcumque homo verè Catholicus faceret, faciebat. Cum autem & locuples in primis haberetur, & sæpenu-mero primarij senatoris, quem burgimagistrum vocant, officio functus fuisset (quæ duæ res auctoritatem ei apud vulgus præcipuam conciliauerant) facile omnium oculos animosque in se cõuertebat, siue in ecclesia Catholica sacris interesset mysterijs, siue profanis hæreticorum concionibus se misceret. Videbatur hoc quibusdam ad summam prudentiæ laudem pertinere, si gliscantibus religionis causa dissidijs, neutram in

partem ita discederent, vt pro ea quam veram iudicarent, deuouere se, aut omnino molestiarum aliquid pati in animum inducerent; sed pro temporum atque hominum varietate subinde in aliam atque aliam formam, simulando ac dissimulando se conuerterent, amicitiam cum omnibus colerent, aut certè colere se fingerent, comitatem apud omnes ostenderent, fauorem denique suum atque obsequium omnibus promitterent; nimirum hoc pacto sese (vt quidem videri volebant) publicæ tranquillitati quàm optimè consulere, reuera autem privatam vitæ commoditatem ac dignitatem captatis omnium fauoribus quàm prudentissimè tueri se atque stabilire arbitrantur. Quamquam eiusmodi homines opinione ac spe sua frustrari non raro contingit. Dum enim sincerè nihil agunt, sed ad plausum & fauorem multitudinis actiones suas omnes componunt, fit sæpenumero vt detracta larua, & detecta ea morum hypocrisis, quæ profectò nec diu latere, nec cordato cuiquam probari potest, tamquam vafri, subdoli, parum fidi, meri simulatores ac dissimulatores vulgo malè audiant, eamque etiam ob causam omnibus exosi mèrito reddantur. Vt-cumque tamen interdum fucus fiat hominibus, ea quæ foris apparent, tantum intuentibus; Deo certè, qui cognitor ac discretor est cogitationum cordis, fucata hæc seu prudentia, seu sapientia, quam specioso nomine politicam nonnulli vocant (nos cum apostolo Iacobo terrenam, animalem, diabolicam re&itius appellauerimus) placere nequaquam potest: quia iuxta Psalmistam, Deus dissipauit ossa eorum qui hominibus placent: confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos. Quandoquidem & Paulus Apostolus, si adhuc homi-

Iac. 3.

Psal. 52

Gal. 1.

hominibus placeret, Christi seruus non esset. Et tamen eiusdem apostoli testimonio pariter & exemplo sapientiam illam suam astruere non videretur politicum istud hominum genus, quod ille se Iudæis Iudæum, infirmis infirmum, denique omnibus omnia factum esse dicat, vt omnes faceret saluos: quasi factum hoc Pauli ad simulationem pertineat erroris, quæ semper est detestabilis, ac non potius ad condescensionem & commiserationem errantium atque infirmorum, quæ in magistro pietatis est imprimis commendanda; dum salua veritate nihil eorum prætermittit, quibus proximorum vel error corrigatur, vel infirmitas subleuetur. Alioquin, quomodo implebit quod ipse alibi docet, ab omni specie mala abstinendum esse? aut quomodo secum ipse consentiet, qui aliàs neque Titum propter Iudæos circumcidi patitur, neque Petrum religionis in negotio quicquam simulantem sustinet, sed libera voce reprehendit? Ille igitur de quo loqui ceperam, quasi consiliorum, quæ de captiuis agitantur, conscius, capitalem ijs sententiam annunciat, & specie condolentis atque consolantis monet, vt præsentem casum æquo ac forti ferant animo, quando spes non esset fore, vt decreta semel sententia reuocaretur. Vtrum autem reuera decretum id iam tunc fuerit, an verò sic decretum fuisse aliquo errore putauerit, incertum habeo: Illud certum, neque hunc virum, tametsi auctoritate valere plurimum crederetur, neque aliorum consilium quæquam, qui frequentes eodem aduentabant, vel verbum pro liberatione captiuorum eloqui ausos fuisse; quamuis ex ijs nonnulli captiuorum saluti consultum ex animo cupere viderentur. Quod illis sanè præter opinionem

euēnit , vt quorum aduentum plerique omnibus votis exoptarunt, eos in urbem receptos tam graues hospites, imō tam duros dominos experirentur, vt iam ne hiscere quidem pro ijs auderent, quibus ex pactis adeo sanctè iuratis incolumitatem deberi sciebant. Iraque factum, vt talibus portentis admissis omnis reip. forma repente fuerit euersa, ciuiumque autoritas extincta, non Catholicorum modo, sed eorum etiam qui sibi ab illis omnia diuersa sperauerant, libertatem, pacem, autoritatem summam. Quamquam hæc illis euentura, si Geusiorum fidei sese crederent, satis superque publicis in concionibus prædictum fuerat à Leonardo parocho; frustra quidem, utpote verba faciente apud homines dudum affectu & opinione contraria præoccupatos. Catholici verò ciues, quorum exiguius esse numerus videbatur (de ijs loquor, qui non in arcem confugerant, sed in ciuitate remanserant) delitescebāt plerique præ metu, quorum etsi fortè vnus & alter familiaritate quorundam Geusiorum freti in arcem, ac deinde in atrium captiuorū irrepissent, trepidi astabant, ne verbo quidem ausi innoxiorum causam adinuare: nō illi sanè dissimiles Petro, qui in atrium Pontificis post Iesum introgressus Dominum ac magistrum suum se nosse præ metu dissimulauit. Leonardus tunc admonitus à quodam captiuitatis socio, quàm non verè gloriatus aliquando fuisset, Gorcomij in tantum Catholicos hæreticis numero præualere, vt singulis hæreticis opponere posset denos Catholicos; Certè, inquit, fefellerunt me. Et verum hoc dixit. Fefellerat enim bonum virum multorum hypocrisis.

Ioan. 18.

Inter

INter hæc porro sub octauam horam euocan-
 tur è numero captiuorum ciues duo cum suis
 vxoribus, alter Splinterus nomine, qui ciuita-
 ti erat à legationibus & negocijs publicis, pensio-
 narium vulgò vocitant, alter eius filius Ioannes,
 vtriusque iuris licentiatus; pro quorum libera-
 tione Splinteri nurus alteri cuidam eius filio
 nupta (cuius in ædibus hospitio Marinus excep-
 ptus fuerat) magnis apud eum clamoribus ac
 muliebri eiulatu dum supplicaret, promissionem
 salutis eorum impetrarat, seu verius extorserat.
 His igitur abeuntibus suam causam alij captiui
 commendant, sed frustra. Mox enim iidem illi
 redire ad captiuos iussi sunt, impediti aut certè
 dilati consilio quorundam, quos seorsum in con-
 clauis disceptasse inter se, quid de captiuis age-
 retur, iam antè commemorauimus. Cepit
 tamen exinde captiuis nonnulla salutis spes
 affulgere, quòd illo exemplo flecti posse præ-
 fecti animam intelligerent. Neque iam ob aliud
 se retineri arbitrabantur, quam vt, si quid ad-
 huc pecuniæ reliquum apud se seruassent, ex-
 curerentur, priusquam abire sinerentur; vel
 (vt quidam dicebant) lytron aliquod, æsti-
 matione prius facta, soluere cogerentur. Dum
 ad hunc modum captiuorum pendent animi,
 euocatur Fratrum Minorum Gardianus cum
 omnibus suis, & præterea Canonicus quidam
 Regularis S. Augustini, idemque sacrarum virgi-
 num eiusdem ordinis monasterij præfectus. Bo-
 ni nunciij quibusdam ea res videbatur, existiman-
 tibus ob id primos euocari monachos, atque
 adeo liberos dimitti, quòd nec pecuniã eos apud
 se habere à plius suspicie esset & preciũ ab ijs pro
 capitum redẽptione sperari nõ posset, vt quos ad

mendicitatem vsque pauperes esse constaret. Sed longè fefellit ea opinio. Abducebantur enim in conclaue quoddam, in quo seiuncti ab alijs asseruarentur. Quò cum intrarent, & scalas ibi fortè positas conspicerent, non aliud tunc quidem suspicati sunt, quàm se continuo suspendendos. Ita spem temerè à nonnullis conceptam superuenièns hic metus ex animis eorum repentè profligauit. Diu in eo loco custodirètur, accessit ad Gardianum quidam Gorcomianus ciuis, ei sanguine coniunctus. Is vt moribus leuis, ita religione instabilis, primùm aliquando Regi Catholico militauerat, & in recuperanda arce Louesteina Gorcomio vicina, quam antè Geusij dolo ceperant, virilem ac strenuam nauarat operam; sed postea Brilam, quando iam ea ciuitas à Geusijs tenebatur, nescio quo consilio profectus, in suspicionem venit, quòd Geusijs ad militiam nomen dedisset. Quam ob causam paulò post cum fortè Gorcomium reuersus esset, à præfecto comprehensus & vinctus, Roterodamum missus fuerat ad Comitem Bossutanum (qui tum eam urbem Hispanico præsidio Catholici Regis nomine tenebat) vt is Regia, qua per Hollandiamungebatur authoritate de illo statueret. Ac sanè certum erat capitis periculum, nisi Gardianus tum propinquorum precibus incitatus, tum maximè pia hominis commiseratione ductus, quòd eum ad meliorem frugem hac via reductum iri speraret, dante videlicet intellectu vexatione, Roterodamum profectus liberationem eius sua apud Comitem intercessione impetrasset. Quo nimirum facto probatum reliquit, quanto flagrarit studio subueniendi eis, quos aduersitate pressos, ope atque operâ sua adiuuari posse non diffideret.

ret Caterum vir ille eo periculo liberatus, vitæ quidem emendationem nullam ostendit, neque deinde religionem Catholicam ex animo sectari visus est: Quin potius Geusiorum factioni, tamquam parti potentiori non multo post sociatus, nonnullam inter eos auctoritatem erat iam consecutus. Sed tamen accepti tam insignis beneficij non penitus oblitus, ad Gardianum, vti dicere ceperam, accessit, eumque benignè allocutus, operam obsequiumque suum omne perquam officiosè ad eius procurandam liberationem obtulit. At ille, quamuis de religione nondum esset proposita tentatio, liberari se prorsus renuit, si non omnes sui fratres vnà secum liberi dimitterentur. Erant autem inter fratres vnus & alter, atque ij fortassis, quibus ad capessendam martyrij palmam animus postea per ignauiam defecit, qui cum viderent Gardianum præ se ac cæteris omnibus tam faciliè si vellet, liberari posse, dicebant ei: Siccine nos, Pater, deserēs? Et erat qui diceret: Tu nos huc introduxisti; & nunc in discrimine positos derelinques? Durum hoc illi erat, & acerbum auditu. Neque verò quenquam ius suu vel suasu in arcem introduxerat, sed, vt est à nobis initio commemoratum, pridie quàm in urbem hostis reciperetur, fratribus omnibus potestatem fecerat, quo vellent, & vbi se saluos fore sperarent, discedendi. Cumque sua sponte & consilio maior eorum pars in arcem se conferret, & tres modo laici in monasterio remanerēt, cum quibus ipse quoque manere maluisset, vt qui patientiæ magis quam defensionis arma suam professionem decere non ignoraret; à conuentu tamen fratrum, qui in maiori ac potiori numero consistebat, abesse noluit: Eaque sola fuerat illi

causa petendæ arcis. Iterum ergo socijs omnibus disertè promisit in hæc verba: Numquam futurum putate, fratres, vt ego vos deseram. Neque enim aliquando patiar me solum liberari. Quin hac me sponsione vobis obstringo; vobiscum in omni tentatione permanfurum me vsque ad extremum huius vitæ spiritum, nec liberationem mei ipsius vllam admitturum, donec vos omnes vnà mecum liberatum iri videam. Quod si vel vnus ex numero, idemque minimus morte multandus erit, illi ego me in morte socium adiungam. Durate tantummodo fratres mei, & viriliter agite; confortetur cor vestrum, & sperate in Domino. His atque huiusmodi verbis fratres, imò filios suos sollicitus pater non tunc solum, sed & deinde aliàs vsque in finem sæpenumero per benignè pieque consolabatur, & vt ærumnam præsentem pro Christo & ecclesia eius forti animo perferrent, hortabatur. Cæterum idem ille Geusius, qui Gardiano liberando suam operam nequicquam obtulerat, postea quendam alium Franciscanum, sanguine item sibi coniunctum, qui rebus coquinarijs in cœnobio præfuerat (dispensatorem vocant) intercessionè sua e captiua liberum fecit. Sed hic siue coactus siue spontaneus apud Geusios in arce remansit, & cibarijs coquendis præfectus est, infelix qui ollas Ægyptiorum prætulit improperio seruorum Christi.

CAP.
XIIII.

Non multo post quàm atrio educti monachi in conclaue abierant, euocantur etiam alij, quotquot in atrio captiui reliqui erant, tam laici, quàm ecclesiastici. Qui cum nescirent, quod ducerentur, & spem liberationis adhuc animo conce-

conceptam fouerent, ductorem sequuntur non inuiti. At paululum progressi vident se non ad liberum egressum, vti sperauerant, sed in carcerem duci. Intraunt igitur quo iubebantur, ac presentem casum patienter ferunt. Vnus tantum inter eos homo prædiues ac delicatus, dum ad carcerem duci atque vrgeri se videt, ibi miser ille animi sui rerum adueriarum insolentis, & ferendæ Christi crucis admodum insueti molliciem ignauiamque prodens, manibus ac pedibus obluſtatur; obluſtantem verò trahunt, trudunt, verberant milites, donec in carcerem compellant. Sed non is fuit ex illis, quorum morte clarificandus erat Deus & illustranda Christi ecclesia. Tunc alius quidam è numero captiuorum sumpta audacia Marinum accedens & libera voce compellans, exostulare cum eo cepit atque exponere, quod hæc quæ fierent, pactis inuicem confirmatis neutiquam responderent. Promissam quippe omnibus & iuratum esse incolumitatem ac dimissionem. Nunc verò se in carcerem detrudi non absque manifesta iniuria, ac fidei datæ & iuratæ violatione. Huiusmodi facta virum bonum ac strenuum minimè decere. Cui cum responderet Marinus, fateri se ita promissum esse, eademque promissa inuiolata se seruaturum. Atqui manifesto liquet, ait ille, te promissis non stare, qui in carcere includis quos liberos dimisurum te dudum iureiurando confirmasti. Tum Marinus; Exspecto, inquit, Dordraco quendam mox adfuturum. Prout is retulerit, vobiscum agetur. Adeo ne verò? inquit alter. Quid si expectatus ille nuncius referat nos omnes agendos in crucem? At tecum inita pactio est.

Tuæ;

Tuę fidei cum captiuis arx dedita . Tu proinde fidem , quam toties tamque sanctę nobis obstrinxisti, liberare debes . Pressus istiusmodi verbis ita demum respondit : Scio fateorque me fidem dedisse. Et si ex animi mei sententia rem gerere liceret, ilicō liberos vos omnes dimitterem. Ceterum quia agere, vt volo, non possum, exspectandum vobis est quicquid res feret . Hęc eō commemoranda duxi , vt quisque intelligat, quā vilis sit fidei ac iurisiurandi religio apud hoc genus hominū, qui fidei ac pietati in Deum semel nuncium remiserunt.

CAP.
XV.

INterea dum hęc aguntur, & captiuorum causa in discrimine versatur, mulieres in atrio relicte, quarum inde abducti erant vel mariti, vel filij, cum de ijs nihil ad ipsas boni nuncij referretur, suspicatae ad patibulum eos abstractos esse, clamoribus & lamentis atque eiulatu foemineo domum vniuersam complebant . Alia obsecrabat vt marito suo adesse permitteretur; alia deplorabat suo suasu filium in arcem venisses; Quaedam etiam nudato ac porrecto iugulo se pro marito ad necem offerebat. Quibus etsi serio affirmaret Marinus viros earum saluos fore, non tamen illę verbis eius fidem habere, neque de lamentationibus & clamoribus quicquam remittere, donec tandem captiuorum vnus (quem modō dicebam) in atrium ingressus, cum certō retulisset viros non ad patibulum, sed in carcerem ductos esse, dolorem earum aliquantum leniuit, atque atrocem de patibulo suspicionem exemit. Erat is Gardiani ex sorore nepos, idem cuius suprā feci mentionem. Hic porro cum à Marino saltem impetrasset, vt carcere non teneretur

teneretur cum cæteris inclusus, sed priori in loco velut honestiore custodia manere interim iuberetur, quibus poterat modis annitebatur, vt ex arce se subduceret. Quod etiam adiuuante Deo paulo post effecit. Cum enim frequētes militum custodiæ portas obsiderent, duos nactus comites ex ijs quos post arcem occupatam spectandi curiositas eo pertraxerat, altero eorum præeunte, altero subsequente, per medios armatos custodes exactæ obseruationis causa hinc inde longo ordine dispositos, à nemine neque agnitus, neque interrogatus, recta via in urbem elapsus est; tamen si erant inter illos, qui & nossent eum, & paulo antè molestiam exhibuissent, in communem cum alijs carcerem propellere volentes. Vouerat autem is pridie votum Deo, tunc cum grauissima esset arcis oppugnatio, & proximum ex oppugnatione periculum. Vouendi erat hæc occasio. Recitabat pro consuetudine preces canonicas: in quibus cum ad hanc peruenisset antiphonam: Ioannes & Paulus dixerunt ad Gallicanum; Fac votum Deo cæli, & eris victor melius quàm fuisti (erat enim natalis ille dies SS. martyrum Ioannis & Pauli) cogitans ijs se verbis admonitum, quid in ea præsentī necessitate sibi faciendum esset, ad hunc modum intra se cum Deo locutus est: Si mihi dederis absque tui offensa hinc exire incolumem, voueo me lineis indutum sacram Eucharistiam in solenni eius festi processione præiturum, cum primitim in hac ciuitate Catholicam religionem colere publicè licebit. Huic voto non temerè acceptum tulit, quod & ante cæteros omnes captiuitatis socios, & inopinabili prorsus modo, & quod præcipuum est, illæsa conscientia liber

cuase-

euaserit, Deo nimirum (vt credere par est) tan-
 ti ratione pium eius votum comprobante. Por-
 rō reliqui captiui, solis presbyteris & monachis
 exceptis, ac præterea ciue quodam egregie
 Catholico dudum multis criminationibus à
 Geusijs impetito, cui nomen Gordiano Vos-
 fio (quamquam & ipse post aliquot dies dili-
 genti sollicitatione suæ coniugis, datis ta-
 men prius fideiussoribus repetendi carceris
 quandocumque iuberetur, dimissus fuit) cum
 diem penè totum, spemque metumque inter du-
 bij in custodia detenti fuissent, vix tandem sub
 vesperum pacta pro redemptione certa pecuniæ
 summa, liberi domum dimittuntur, tametsi non
 plane liberi, quando non sine iurisiurandi cuius-
 dam obligatione permisi sunt discedere. Qua in
 re bis ab hoste fides est violata; quod nec sine
 precio, nec sine iureiurando dimiserit, quos vna
 tantum exceptione bonorum quæ in arce reperta
 essent interposita, liberos & inuiolatos se dimis-
 surum absolute sancteque pactus fuerat. Quam-
 quam hæc perfidia, si cum ea conferatur, quam
 deinceps in sacerdotes & monachos (quibus vei-
 que cum alijs captiuis erāt pacta communia) sce-
 leratissime declararunt, etiam humanitatis & cle-
 mentię nomen mereri videbitur. Quod quidem
 ex historiæ progressu patebit. Non est autem
 hoc loco prætermittendum, quod cum memora-
 ti ciues dimitterentur, dimissus fuit vnà cum eis
 sacerdos quidā, Godefridus Dunęus nomine, cui
 cerebrum læsum nō nihil erat ex causa, quam alio
 loco referemus; vir alioquā vel aduersarijs testi-
 bus, integerrimus. Verum is dum per medium
 atrium cum alijs ducitur, à militibus solus ipse
 retinetur huiusmodi occasione. Gorcomianus
 quidam

quidam ciuis, Geusius, qui illic fortè aderat, milites rogat, quid ita sacrificium illum dimitteret. Quibus respondentibus quod fatuus esset, ait: Si satis sapit, vt Deum faciat, satis quoque sapit qui suspendi debeat. O execrandam scelerati nebulonis in sacra mysteria blasphemiam. Quod tamè vti perquam faceté dictum, ita iucundè sonuit in auribus militum, vt eius gratia continuò Dei sacerdos in carcerem reduceretur, passionis simul & gloriæ cū ijs, ad quos reuertebatur, cōsortium habiturus. Ita videlicet apud impios illos, vna satis idonea causa capitalis supplicij visa est, sacerdotem esse ac diuinorum mysteriorum administrum.

Post dimissos ciues laicos, Gardianus cum ^{CAP.} suis omnibus è conclauis, de quo supra ^{XVI.} diximus, educti in tetrum ac fœtidum subterraneum carcerem detruduntur, in quem iam antè duo parochi cum sacerdotibus alijs coniecti fuerant. Erat autem sexta feria, qua Christianis ecclesiæ matris antiquissima lege veritum atque illicitum est carnes edere. Cum ergo cœnandi tempus adesset, & fames captiuos vrgeret, adferuntur eis carnes edendæ. Sed eas nemo omnium gustare voluit, vno tantum excepto sacerdote, qui & obedientiæ ecclesiasticæ & Catholicæ professionis oblitus, tum ipse ex ijs comedit, tum alios, vt idem facerent, tametsi frustrà, hortatus est; quamuis plerique eorum præ inedia penè iam deficerent, quòd post nocturnos labores atque ærumnas toto illo die nihil aut perparum cibi gustassent. Non ignorabant illi sanè, vt erant inter eos viri sacrarum literarum peritissimi, omnem creaturam Dei bonam

nam esse, & mundis omnia munda. Sciebant etiã necessitati legem ecclesiasticam non præscribere. Sed tamen ob duas causas mihi videntur carnes oblatas consul: o respuisse. Primum quod à desertoribus ecclesiæ, atque in contemptum ecclesiasticæ consuetudinis oblatae essent (sicut olim pijs diuinæ legis zelatoribus ab impijs Antiochi ministris oblatam fuisse porcina legimus) cum alioqui piscium & aliorum esculentorum haberi soleat eo loco abundè satis. Deinde quod apud plebem (sicut apud Iudæos olim laudatissimus ille senex Eleazarus) ilico se per calumniam traducendos scirent, velut qui defectionem à religione Papistica facere iam cepissent, aut certè contra suam ipsorum doctrinam & professionem metu inducti aliquid cõmississent. Quæ res apud multos religionis in negotio nutabundos, aliosque infirmiores, non leue offendiculum parere poterat. Itaque martyres hac sua constanti recusatatione, tum honori Dei, tum saluti multorum, piè simul & prudenter consuluerunt. Cæterum ille quem de carnibus edisse diximus, etsi postmodum adhuc multa communiter cum sanctis martyribus passus fuerit, non tamen ad metam usque martyrij cursum passionis perduxit. Iam autem captiui eo se loco positos videbant, vt de liberatione vix quicquam sperandum, at contra de morte, deque acerbis cruciatibus subeundis, seriò sibi cogitandum intelligerent. Quamquam erant qui & mortem vehementer extimescerent, & suppliciorum tormeta non minus quam mortem ipsam reformidarent. Quod certè mirum videri nemini debet; quandoquidem omnibus insitum est naturâ, mortem doloresque vti refugiant. Sed Christiani militis est, ita naturales hu-

s Mach.
8. 7.

iussmodi passiones in se admittere, vt earum imperu ad illicita pertrahi se non sinat: & carnis infirmitate sic tentari, vt spiritus diuinæ voluntati per omnia promptus acquiescat. Quo in certamine quàm fuerit à nostris martyribus viriliter ac strennuè defudatum, ex quo tempore ciuibus, quos dixi, liberatis soli retenti sunt, ea quæ deinceps erunt à nobis commemoranda, perspicuè monstrabunt; si tamen aliquatenus oratio nostra rei dicendæ magnitudinem assequetur. Nam profectò nequaquam facile mihi fuerit verbis exsequi, quanta mala cum alijs, tum præcipuè Gorcomiano illo in carcere tot noctes ac dies perpessi sunt sancti viri, dum ad omnium iniurias expositi, vilissimi cuiusque è grege militum nebulonis sequos incursum assiduè aut expectant aut tolerat. Etenim tenebriones illi ac Satanæ ministri (Geufios dico milites, arcis præsidarios) quoties improbè ac petulanter agendi libidine stimulabantur (quod quidem erat frequentissimum) toties eam, prohibente nemine, in captiuis affatim explebant. Ferè autem à cœna cibo saturi, vinoque madidi istiusmodi ludo se recreabant. Carcerem ingressi miseros verberibus excipere, pugnis obtundere, calcibus impetere trahendo, pellendoque, atque alijs, vt cuique libitum erat, modis exagitare. Inter hæc autem vibratis in eos linguæ iaculis, teterrima maledicta certatim congerere. Denique nullum contumeliæ genus prætermittere, quo vel animos suos homines nequissimi pascerent, vel captiuorum infelicitatem exaugerent. Impellebat eos ad hæc faciendâ primùm vitæ suæ improbitas, iam longa consuetudine versa in naturam: Erant enim plerique eorum piratæ, siccarij, publicè facinorosi. Deinde odium acerri-

mum atque acerbissimum, quo genus hoc hominum in omnes Dei ministros, sed potissimum in monachos deflagrat. Qui namque fieri queat ut inquinatissimæ ac perditissimæ vitæ homines (si tamen homines eos dicere fas est) non infensissimos animos gererent aduersus eos, quorum in vita & conuersatione iuum prorsus nihil agnoscebant, sed omnia suis cum factis & moribus è diametro pugnantia? Nam & Cain, ut testatur dilectus illè Christi discipulus, nõ ob aliud occidit fratrem suum, quàm quia opera ipsius maligna erant, fratris autem eius iusta. Ut enim nulla maior est contrarietas, quàm earum quæ in moribus hominum existunt bonitatis & maliciæ, itemque veræ religionis & falsæ; sic utique nullum inter homines odium infestius acriusque, quàm quod morum ac religionis causa in bonos exercent mali. Porro his duobus, improbitati & odio, velut cumulus & complementum tertiam accesserat impunitas designandi in captiuos quæcumque vellent. Ea nimirum est illa effusa, effrænisque licentia, malis ac nequam hominibus semper nimium exoptata. Quam proinde Christus Dominus ad consimiles impietatis ministros loquens, & horam ipsorum vocat, & potestatem tenebrarum. Quæ quemadmodum diuinæ dispensationis consilio fuit ad tempus permessa ludæis in filium Dei, ita non dubitamus & istis fuisse permissam diuinitus in seruos Dei: quò scilicet hi Christo capiti suo tamquam vera corporis eius membra per passionem conformati, futuræ quoque gloriæ cum eo consortium mererentur, Apostolo eius attestante: Si compatimur, & conglorificabimur.

1. Jo. 3.

Luc. 22.

Ro. 8.

Sed ad

Sed ad institutam redeo narrationem, expositurus ea speciatim, pauloque accuratius, quæ prima illa nocte lucifugæ illi ac tenebrarum ministri in filios lucis perpetrarunt. Fuit enim impetus iste, ut primus, ita grauissimus; & tempus ipsum nocturnum cum operibus tenebrarum apprimè congruebat. Cum igitur largè lauteque cœnati essent, distentis cibo potuque visceribus, animum quoque suum voluptate se digna pascere & satiare festinant. Surgunt à cœna, & rapido cursu carcerem petunt, ad captiuos irruunt, horrendis vocibus ac vultibus miseros percellunt, atque inter alia terribiliter exclamant: Abscindamus ijs omnibus virilia, nares, aures; deinde in crucem subigamus idololatrias istos ac Deificos. Hoc nomine Christi sacerdotes appellabant homines impij propter mysticam consecrationem. Intulerant autem illuc scalas, quarum conspectu vehemens timor suspendij ac mortis captiuis quibusdam incussus fuit. Etsi non hoc consilio scalas attulerant, ut suspenderent quenquam, sed ut ijs alligatos martyres nudos virgis cæderent, alijsque, quibus liberet, modis excarnificarent. Nam virgas iam in eum vsum paratus habebant. Tum quidam inter eos audacia & scelere facile primus, cognomento Niger, homo Gorcomianus, porrigi sibi scalas iubet. Quas cum ad carnificinam appositè collocasset, diuino nutu factum, ut eo quidam accederet, cum clamore nuncians Guilielmum Turcum (is erat arcis præfecti filius, pridie nequicquam à patre expectatus) cum copijs aduentasse, iamque urbem inuadere. Illi, cum rem ita ut nunciabatur habere putarent,

metu pauidi ab incepto desistunt, & relicto carcere cursim ad mœnia contendunt hostem depulsuri. Captiui interea respirandi spacium nacti, peccatorum suorum confessione, ac mutuis exhortationibus ad mortem & martyrium fortiter obeundum se parant. Sed tamen (quod nec hoc loco prætermittendum est) vnus eorum, mollis nimium ac delicatus Christi miles, de morte cogitationem in animum suum demittere nullo modo poterat, sed conser-tis contortisque manibus muliebri lamentatione carcerem complebat; frustra eum Leonardo Parocho adhortante, vt in Domino Deo confideret, virilem animum sumeret, mortem pro religione contemneret, æterna præmia cogitaret. Erat is qui iam antè non semel inter viros fortes ignauiam molliciemque animi sui vocibus & factis istiusmodi prodiderat. Cæterum vt cognitum est falsum esse quod fuerat nunciatum, carcerem mox repetunt milites, conceptum & aliquantula mora suspensum crudelitatis opus securioribus iam animis exercituri. Primum igitur omnium occupato quodam carceris angulo iubent illuc ad se captiuos sigillatim accedere. Qui suspicati sese ibi omnes alium post alium iugulandos, cum nescirent quem primum vellent, manent suis locis, nec quisquam accedere properat. Tum milites: Ex atratis illis volumus, inquirunt; seculares sacerdotes eo vocabulo ex vestitu designantes; quemadmodum Franciscanos, leucophæatos (vulgò griseos) simili contemptu vocitabant. Ideo verò illos euocant primos, quod apud eos pecuniam reperturos se sperarēt. Quod de istis sperare vix poterant, quos scirent pro sui ordinis instituto pecunias neque contrectare, neque

que omnino possidere . Cæterum ad eam militum vocem Leonardus ; præsto sum , inquit . Moxque ad eos alacriter atque impavidè progrediens collum pectusque suum ipse nudat , & in genua procumbens cervicem feriendam præbet . At illi crudelitatis affectum auri cupiditate paululum cohibètes , pecuniam omnem suam depromere eum iubent . Leonardus ilico deprompta ac tradita , quam apud se habebat , pecunia dimittitur . Deinde Godefridum Dunæum aggredientes ; oportet , aiunt , vt tu nobis thesaurum indices . Quanquam istum quoque non diu vexatum à se dimiserunt ; quod scirent hominibus semifatuus (qualem hunc æstimabant) non solere talia secreta committi . Post hunc igitur venire ad se iubent præfectum monasterij virginum regularium S. Augustini , virum senem & vitæ probitate spectabilem . Exquirunt de thesauro monasterij . Ille quantum apud se pecuniæ habebat , proferens , nullius alterius thesauri conscium esse se dictabat . Sed improbi illi , non modo non acceptis ablatisque , quæ apud eum inuenissent , satiantur ; verum etiam exinde maiori cupiditate accensi , minis intentatis extorquere conantur maioris alicuius thesauri confessionem . Et vt præsentaneæ mortis metu virum perterrefacerent , sclopetum admovent , velut iamiam in eum displosuri , ni prodat occultas opes . Verum ille neque dare potuit , quod non habebat , neque prodere quod non sciebat ; quando nec erat vsquam omnino quod proderet , pauperis familiæ pauper præfectus .

E Rat autem militibus civium quorundam CAP. maleuolorum relatu persuasum , immensam XVIII. pecu-

pecuniæ vim in arcem à Catholicis importatam fuisse. Hac illi persuasione imbuti nihil intentatum relinquunt, quo recòditorum thesaurorum indicium à captiuis extorqueant. Grauiori igitur impetu Nicolaum Poppelium iuniorem ciuitatis parochum aggrediuntur, In quem ob id infensiori erant animo, quod in suis ad populum concionibus acrius in hæreticos inuehi solitus esset. Primum minacibus verbis prodi sibi postulant thesauros ecclesiæ. Sed cum viri constantia minis non moueretur, vim adhibere parant. Hominem ante se statuunt, tenentque, nequam in partem facile se mouere ac deflectere posset. Tum ori eius sclopetum (vulgo pistoletum vocant) sphaerula ac puluere sulfureo instructum opponunt, velut continuo explosuri. Neque modo thesaurum poscunt auri vel argenti, sed præterea fidei orthodoxæ & Catholicæ, quem potiore sanctioreque gerebat sub pectore thesaurum, diripere moliantur, gemina face in Dei seruum armati diaboli satellites, auaricia, vt rapiant aurum, & impietate, vt auferant Christum. Quid ni dico Christum, quando extra ecclesiam & fidem Catholicam Christus haberi nõ potest? Itaque cum acerba quadam exprobratione iubent, vt quæ sæpenumero publicis in concionibus prolocutus fuisset, iam tunc, si ausit, profiteretur, huiusmodi verbis eum compellantes: Hem sacrificule; Vbi nunc illud os tuum & gloriatio tua? qui tories de suggesto iactabundus blaterasti, te pro fide tua mortem libenter opperiturum. Age igitur, eloquere & responde, num magnifica illa dicta factis comprobare, tuamque doctrinam morte consignare nunc sis paratus. Ad hæc vir sanctus, præsentis periculo nihil territus, nihilque

cuncta-

*Leo ser-
mone de
S. Laxar-
tio.*

cunctatus libera voce respondit : Etiam, lubens mortem oppetam pro fide Catholica, eaque imprimis, qua credo corpus ipsum & sanguinem Domini nostri Iesu Christi, in venerabili sacramento sub symbolis panis & vini verè contineri. Post hanc confessionem claris & distinctis verbis pronunciatam, nihil aliud quàm cōtinuò moriturum se arbitratus, sublata voce, ita vt tota penè arce exaudiretur, exclamauit dicens : In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum. Porro miles sclopetum, quod ori eius aduersum continuò tenebat, laxare non est ausus; Deo videlicet manum barbari hominis cohibente, quò veritatis suæ testem ad vberiore[m] patientiæ materiam, simul & ad ampliorem glorię mercedem reseruaret. At verò milites hac inuidia viri fortitudine vehementiùs iritati, neque adhuc pecuniarum thesaurum, quem auaro versabant animo, desperantes, aliam extorquendæ eius confessionis viam tentant. Igitur funem cinctorium cuidam ex Minoritis cum detraxissent, altera eius parte collum Poppelio stringunt, alteram ianuæ carceris superimittunt, quo sursum eum magna vi trahentes, iterumque demittentes, cum id identidem facerent, parum aberat, quin illi pressis astricto fune animam intercluderent. Qua mortis vicinia iam laborantem vrgent atque instant, latentes vt prodat thesauros. Verùm ne sic quidem a proposito discedentem, denique post multam vexationem viribus defectum, ac penè examinem, vixque extremum trahentem spiritum soluunt atque à se propellunt. Qui quidem paulatim ad se redijt, ac spiritum recepit. Ceterum vibicem ex tunc quo tam immaniter tractus fuerat, colli circuitu relictam, atque omnibus

54 HIST. MART. GORCOM.
bus facile conspicuam ad mortem vsque nobili
Christi confessor retinuit.

CAP.
XIX.

Venitur deinde ad Fratres Minores, & a pau-
peribus Christi pecuniarum thesauri pos-
cuntur. Et quamuis eos pro ratione sui instituti
pecuniarum vsu atque etiam contactu abstinere
nemo militum istorum ignoraret; attamē odium
auariciæ flammis accensum in sinistram suspicio-
nem eos impulit, vt existimarent illos non hoc
esse reuera, quod foris profiterentur; sed falsa
paupertatis specie fucum hominibus facere, &
vel communes opes aliquas occultè possidere,
vel singulos furtiuè sepositos habere nummos
ad vsum priuatum. Certè quidem horum nemo
(gratia Deo) talis deprehendi potuit. Quippe &
disciplina, in qua à Patre Gardiano diligentissimè
continebantur, efficiebat vt de pecunijs clancu-
lum habendis cogitare non auderent, & ea tum
in prouidendis necessarijs adhibebatur cura, tum
in distribuendis seruabatur æqualitas, vt nec ha-
bere vellent. Milites autem quo citius occulto-
rum confessionem extorqueant, ab iunioribus
quæstionis initium facere constituunt, quod eos
sperarent ob ætatem & simplicius atque apertius
ad interrogata responsuros, & facilius cessuros
tormentis, quibus ad indicanda quæ nossent, co-
gerentur. Hos igitur aggressi, pugnis & alapis
adeo durè & inclementer ceciderunt; vt eorum
vni dens molaris excussus locum in gingiuis va-
cuum reliquerit, quem postea cum euasisset (ne-
que enim hic in numero martyrum fuit) multis
inspicere volentibus ostendit. Alius quidam
inter eos laicus, nondum talibus pugnis assuetus,
sublata voce eiulare cepit cum lachrymis. Quem
Gardia-

Gardianus, alijque fratres ad patientiam interim cum increpatione hortabantur. Sed cum eum nihilo minus duris verberibus, ac minis etiam grauioribus perurgeret militum saeuicia, vt thesaurum & res preciosas Ecclesie demonstraret, cum fletu respondit, nullius omnium se conscium esse ad Gardianum, vt praefectum, talium rerum noticiam & curam pertinere. Tum illi; Quis ex vobis est, inquit, horum proditorum praefectus? Proditores ideo vocabant, ne (quod euangelicae doctrine contrarium existimabatur) religionis causa, supplicio, molestiae quaequam afficere viderentur. Itaque proditoris ac laesae reip. crimen assidue obiectabant ijs omnibus, quos religionis nomine exosos e viuis sublato cuperent. Sciebant enim quam proditoris nome apud omnes odiosum esset. Quare confictis de industria criminibus in id studiosè incumbabant, vulgo passim vti persuaderent, hosce captiuos plerisque non aliud esse, quam patriae proditores & coniuratos publicae salutis ac libertatis hostes. Porro mentione praefecti facta, junioribus dimissis, correptum ilico Hieronymum Vicarium, Gardianum esse rati, minis & terroribus aggrediuntur. Pugionem pectori eius admovent, adacturi in viscera, ni prodatur postulata. Vicarius cum verbo posset à se periculum auertere, si videlicet eum se qui falso putabatur, negaret, ipse periclitari tacendo maluit, quam quod res erat, eloquendo, vitam alterius in discrimen vocare. Fuit hoc in eo magna erga praefectum suum amoris argumentum. Sed non minus istud laudabile, quod suo vicissim Vicario Gardianus praestitit; dum illo tacente, & violentas militum manus ex-

spectante, pro salute eius semet obijciens (ne-
 que enim ferre potuit optimus suorum pastor
 & pater, vt errore personæ quisquam alius
 pro se cruciatu vel omnino molestia afficeretur)
 se illorum esse Gardianum clara voce pro-
 fessus est. Eum ergo cognitum Vicario dimis-
 so aggressi rabidi illi atque immanes cacode-
 monum ministri, tractant hominem, non vt ho-
 minem, sed vt nocentem aliquam feram, imò
 veriùs vt sceleratissimum totius orbis sca-
 rium. Sic enim ipse postmodum cuidam se-
 creto retulit, à quo nos & illud & alia quæ-
 dam habemus. Primum instant horrendis
 vocibus; mox verbera submittunt & conge-
 minant in tantum, vt vniuersum penè corpus
 illi contunderent. Adduntur ad augendum ter-
 rorem minæ grauissimæ. Hac via nitentibus ad
 extorquendam thesauri confessionem, placidè
 Nicolaus respondit huiusmodi verbis: Calices
 sacros & ornamenta templi nostri in arcem istam
 illata fuisse non ignoratis. Vbi ea quoque reper-
 ta à vobis esse nihil dubito. Alium porro the-
 saurum non habemus; sed pauperes cum si-
 mus, ex eleemosynis vitam sustentamus, quas
 nobis vsque in præsens homines boni sunt elar-
 giti. Ex ijs autem si quid adhuc reliquum est,
 id vbi sit, nescio. Neque enim nostris, sed se-
 cularium hominum manibus pecuniam in no-
 stras eleemosynas collatam tractari ac dispen-
 sari satis probenouistis. Ad hæc milites; Men-
 tis monache. At vir sanctus post primum illud
 responsum, vtpote verum, absolutum ac ra-
 tionis plenum, nullis deinceps neque minis,
 neque verberibus, neque alia quacunque
 mem-

membrorum diuexatione compelli potuit, vt verbum præterea loqueretur. Etenim semel id quod res erat, aperte simpliciterque responderat. Reuera namque thesaurum quo fratrum seu monasterij necessitatibus in longum aliquod tempus prospectum esset, neque collegerat aliquando, neque vt colligeret, vnquam laborarat. Quod quidem ab eo sapienter in primis, ac suæ professioni conuenienter factum est. Tum autem & ea tempestate admodum accidit oportune. Quippe tali compendio cautum prouisumque fuit, vt ne hostes eorum hæretici thesaurum, quem auferrent ac nequiter consumerent, reperirent: simulque sublata occasio sinistra existimationis, quam non sine graui scandalo concipere plerique potuissent, si apud eos qui paupertatem euangelicam singulari quodam modo publice profiterentur, latentes pecuniarum thesauri reperti fuissent.

CVM igitur milites verbum deinceps nulum ab eo super interrogatis extorquere possent, immaniter protrahunt suspendendum. Qui cum inter hæc diceret: Nihil est necesse me ad hunc modum trahi; Ipse lubens ac sponte progrediar: illi nihilo mitius agentes, etiam funem quo pro sui instituti ratione cinctus erat, in collum eius iniiciunt, ipsum deinde sic ligatum ferociter admodum in diuersa trahunt ac retrahunt, donec ad ostium carceris peruentum esset, vbi eum, sicut paulo antè Poppe-
 lium, suspendio torquere parant. Itaque supra ostium protenso fune, quo collam martyris stringebatur, primùm violento eius tractu
 ipsum

CAP.
XX.

ipsum attollunt humo . Sed cum diutius funem manibus tenerent , querentes retinaculum aliquod , seu clauum , seu stipitem , cui funem innecterent , interini pendens corpus modo subsidit & pedibus ad terram vergit ; modo à barbaris illis iterum attracto fune attollitur : atque in hac vicissitudine pœna sancto martyri cum vita producit ; & mors , quã obire pro Dei ecclesia vehementer optabat , differtur . Porro milites , cum funem pondere corporis abscedentem identidem ad se retraherent , nec inuenirent vbi religarent ; tandem quernum stipitem ostio inferunt , cui funem innectant . Accidit autem vt illo crebro ad superiorẽ osbij partem attritu funis rumpere , simulque corpus pendens graui lapsu in terram decideret . Iacebat ergo vir sanctus huiusmodi prouolutus , capite decliui , nullo vitæ indicio , planeque mortuo similis . Accedunt milites vt explorent , num verè sit mortuus , iacentem paululum erigunt , ac sedentis habitu componunt , dorso ad parietem applicato . Deinde siue per ludibrium , quod omnino iam mortuum crederent , siue mortis eius certius explorandæ causâ , quod per cruciatus fieri facillimè posse putarent , ad motis candelis ardentibus amburunt ei frontem , verticem , os , genas , aures , mentum , nasum . Quin etiam (ô immanitatem) flammam naribus insertam in cerebrum submitunt . Neque id satis . Os illi vi diducunt aperiuntque , & ardente candela immissa , linguam & palatum omne ita adurant , vt ex eo tempore gustu vehementer hebetato ac penè extincto , vix vllum è cibo potuue saporem amplius perceperit . Nam & postera luce lingua totumque palatum vesiculis frequentibus obsita foedèque affecta , socijs inspectanti-

bus,

bus, quàm essent ab illis barbaris crudeliter tractata, satis monstrabant. Tum autè & facies tota flammis admodum deturpata, & frons ac genæ supercilijs & palpebris orbata (nam & oculis clausis flammæ exterius admouerant) triste spectaculum aspicientibus exhibebant, simulque carnificum illorum sæuiciam loquebantur. Collum quoque ex fune quo diu fuerat astrictum, tumens ac liuidum, & qua parte funis asperitate fuerat attritum, quasi rubra circumducta linea, pelle nudatum cernebatur. Cuius rei manifestum deinceps in collo vestigium vnà cum signis vstulationis earum partium, quas diximus, ad mortem vsque vir sanctus gestauit. At verò milites cum post tot cruciamenta nullum adhuc in eo vitæ indicium animaduernerent, tum contemptibiliter pedibus repulsum atque humi proiectum pro mortuo demum reliquerunt, abieruntque dicentes: Monachus est, quis requiret? Nec aliud sanè captiui ceteri, quibus spectantibus res tota gerebatur, quàm dudum eum exspirasse arbitrabantur. Et vtique gloriosam ibi mortem gloriosus Dei martyr inter illorum carnificum manus oppetiuisset (iam enim diu, & vltra morem humanum iacuerat sensuum vsu destitutus) nisi Deo visum fuisset ad hoc eum aliquanto diutius in vita seruare, vt tum publica fidei Catholicæ confessione, tum grauiorum etiam cruciatuum atque opprobriorum tolerantia probatus & cognitus maiorem in modum inlaret: simul vt iocij, quorum non omnium par fuit ad subeundum martyrium alacritas & fortitudo, virum haberent, cuius exemplo & assiduis vsque in finem exhortationibus incitati, firmatique in suscepto tam graui certamine non desicerent.

cerent. Porro qui duces se tantæ crudelitatis præbuerunt, tres fuere Gorcomiani, quorum vnus Niger cognomine, moribus certè nigerrimus, apud Geusios in piratica præfecturam aliquando gesserat; alij duo fratres erant, nonnulla etiam propinquitate contingentes eum in quem talia designabant; cæterum filij pessimæ mulieris, quæ cum Gorcomij obstetricandi munus exerceret, cantilenas aliquot partim hereseos fermento resperfas, partim amatorias & lasciuas à se compositas in vulgus emiserat. Eam Leonardus parochus velut pietatis ac pudicitie pestem aliquando conatus ciuitate eicere, primum magistros ciuicos suo proposito obsistentes habuit; tum ne in præfecto quidem Regio præsidium reperit satis firmum. Cuiusmodi sanè difficultatè pius pastor non hac solum in re, sed & in alijs magno animi sui dolore sæpe fuerat expertus. Nam præfectus etsi Catholicus, principio tamen segnius quàm rei magnitudo poscebat, ijs coërcendis ac puniendis incubebat, qui in religionè peccassent. Vnde postea factum, vt eorù incrementis in angustias redactus, cum eos coërcere vellet, non posset; sed & à quibusdã in senatù cooptatis id gen^o hominibus, quorum electionem ipse suo calculo cõfirmarat, delusus, spretus, supplantatus fuerit, eo vsque, vt ab illis etiã vitæ suæ metueret. Quod & alijs quibusdam rerum publicarum præfectis eadem hac tempestate contigisse nouimus. Iusto nãque Dei iudicio fit, vt quos delinquētes seu corrigere, seu pro meritis punire neglexerimus, eosdè postmodum ipsa iam impunitate roboratos, & tam numero quàm viribus auctos, denique potentiores nobis effectos, nostræ socordie grauissimos sentiamus vltiores; ita nimirum disponente Dei iusticia,

stitia, vt quemadmodum scriptum est, per quæ quis peccat, per hæc & puniatur. Sed alius huic querelæ sit locus. *Sap. 17.*

Priusquam autem ad institutâ narrationem reuertar, interim monêdus es mihi Christiane lector (vt sinceram historiæ nostræ veritatem agnoscas) quædâ vel falsa vel certè dubia quorundam relatu per id tempus de martyrum nostrorû afflictione sparsa fuisse in vulgus, quæ nos huic cõmentario nostro inserêda minimè putauimus. Neque enim aut falsis aut dubijs egent laudibus martyres veritatis, quorum ea virtutis excellètia fuit, vt ne his quidem eorû gestis, quæ vera, certa atque comperta sunt, pro dignitate celebrâdis factis idoneos nos sentiamus. Ferebatur eos prima illa nocte detractis vestibus nudos toto corpore virgis licetorijis immaniter ac fœdè dilaniatos fuisse. Quod quidem factum non esse satis constat, quanquã ita facere Geusios statuisse credibile est, vt qui virgas cum scala tortoria paratas iã habebant. Nam pridie visi fuerât, qui virgarû fascès in arcem adferrent. Vnde nata suspicio fuit, vt ita factum putaretur. Cur autem factum non sit, Deus nouit, cuius in manu sunt voluntates hominum. Creditum est etiam à nonnullis, Nicolao Pico inter alia cruciamenta, quibus eum variè vexatum suprâ narrauimus, crucis figurâ ad ignominiam in fronte cultro exaratâ fuisse. Sed nec istud nos alseuerare possumus, erroris causâ putâtes, quod frons eius, siue ex lapsu, quando rupto fune in terram decidit, siue flammæ adustione fauciata, & postmodum linteolo velata, pijs quibusdam occasionè eiusmodi aliquid suspicandi dederit. Nihilò plus fidei meretur, quod ali^o quidâ, haud scio quo ductus argumento, crucis characterem à fron-

à fronte transfalit ad ceruicem. Nobis autem propositum est, non incertas quorumlibet coniecturas historię nostrę admiscere; sed ea modo quę vel comperta vel ab idoneis testibus accepta habemus, integra fide referre. Siquidem ecclēsię Catholicę negocium, quę firmamentum est & columna veritatis, consistis incertisue narrationibus promouere velle, valde improbum, & ab officio Christiani scriptoris penitus alienū semper putauī. Quamobrem mirari satis nequeo cuiusdam hominis studium (vti videtur) haud sincerum, qui ante multos annos historiā martyrum nostrorum euulgans (quam & Neapoli in Italia postmodum recusam, maximisque viris, vt veram atque fidēlem, oblatam fuisse intellexi, & Ingolstadij in Germania rursus excusam nuper ipse vidi) præter alia quę non ex vero ibi narrata deprehendi, præclaram illam Nicolai Poppeij confessionem suprā à nobis commemoratam mutato nomine ad aliam quam voluit personam transfulit. Quem errorem deinde secutus est is qui historiam ecclēsiasticam martyrum ordinis S. Francisci Parisijs edidit anno 1581. Mihi quidem de fide rei gestę, ne quis dubitet, certissimē constat, non tantum ex germani mei fidelissima narratione, qui hoc ipsum accepit ex ore Leonardi parochi, quo tempore is, vti postea referemus, aliquantisper è carcere dimissus liberē colloquendi cum amicis habuit potestatem: sed & quorundam aliorum, qui tunc illic præsentēs aderant, & post euaserunt, concordī cōstantique relatu: quorum etiam vnus, Pontus Heuterus nomine, Gorcomiensis Canonicus, vir doctus & libris editis postea nomen adeptus, qui non ita pridem vita functus est, rem gestam versibus Belgicis scripto

man-

mandauit. Sed ad institurum redeat oratio.

Postquam Geusij milites, vti dicebamus, car- CAP.
cerem reliquerunt, Nicolaus Picus, quem XXII.
iam animam exhalasse tam socij quam milites
putabant, tandem ad se redijt, non sine magna
sociorum omnium admiratione. A quibus deinde,
quantum locus & tempus sinebant, refocillatus
vltimum loquelæ recepit. Tum vero Hieronymum
Vicarium, aliosque fratres & concaptiuos hunc
in modum est allocutus: Ego, fratres mei, per
animi deliquim adeo penitus extra me fui,
vt eorum, quæ in me & circa me facta sunt, fen-
serim omnino nihil. Atque vtinam Domino Deo
visum fuisset simul animam hanc vinculis corpo-
ris exsoluere & ad se recipere. Verum quia non
ita placuit, fiat quicquid ille de me statuit. Inter-
rim hoc vobis affirmo, pœnam hanc suspendij
neque grauem, neque acerbâ esse toleratû, quem-
admodum ego nunc re ipsa sum expertus? Cru-
ciatus ipse & modicus est & momentaneus; quem
ilico animi sensuumque defectio consequitur.
Quo tam breui, tamque facili passionis compen-
dio ad æternam beatamque vitam, & coronam
illam inamissibilem in cælo nobis repositam
euolabimus; vt sanè liqueat, quam non sint con- Ro. 8.
dignæ passionis huius temporis ad futuram glo-
riam, quæ reuelabitur in nobis. Istiusmodi ser-
mone socios consolabatur verus Christi confes-
sor, imo iam martyr, quantum in ipso erat: sed
voluntate Dei præter spem in vita reseruatus; vt
fratres suos ad finem vsque certaminis, suo tam
fortitudinis exemplo, quam exhortationis ver-
bo continuè firmaret animaretque. Transacta
nocte illa tragica, qua tenebrarum ministri ope-
ra tam

ra tam multa se suoque principe digna in Dei ser-
 uos perpetrarunt. primo rursus diluculo veniunt
 ex ijs quidam ad carcerem, securim adferentes eo
 consilio, vt corpus Gardiani, quem pro mortuo
 reliquerant, & non aliud quam mortuum puta-
 bant, membratim diuideret, ipsasque partes por-
 tis vrbis sublimes affigerent. Quod publice igno-
 miniae genus vrbiū ac regnorum proditoribus,
 qualem hunc cum socijs haberi apud omnes vo-
 lebant, post extremum supplicium inferri soli-
 tum est. Sed cum eum, secus quam arbitrabantur,
 spirantem adhuc & viuentem reperiret, primum
 admirati, mox iterum indignis modis ægrum ad-
 huc vexare ceperunt, pedibus humi sedentem
 impellere, in ventrem & latera calcibus impinge-
 re, atque inter hæc dicere; Viuitne adhuc mona-
 chus? viuitne adhuc? alijsque tum dictis tum fa-
 ctis petulanter in eum insultare; tametsi à nece
 inferenda temperandum sibi tunc quidem puta-
 uerunt. Hæc igitur quæ iam commemorauī, pri-
 mæ noctis acta fuere.

CAP.
 XXIII.

Porro nocte altera, dum iterum milites temu-
 lenti impetu ruunt in carcerem, aderat vnâ
 Frisius quidam, cohortis ductor, vino madidus.
 Hic post diras contumelias, quas vnâ cum socijs
 in sacerdotes & monachos euomebat, barbarum
 facinus homo barbarus aggrediens ait: Volo vt
 omnes ordine mihi buccas vestras infletis. Tum
 initio factò à quodam Minorita, & inde ad alios
 progressus, binas aut ternas alapas singulis in
 vtramque maxillam impegit tanta vi, vt pleris-
 que cruor é faucibus ac dentibus, quibusdam é
 naribus, nonnullis etiam ex oculis erumperet at-
 que em anaret; ac prima luce malæ eorum tumi-
 dæ,

dae, velut hominum tubas infantium appare-
 rent. Ab hac seuitia vix vnus & alter immunes
 fuere, qui, ne conspicerentur, in foramen quod-
 dam bombardarium, quod in muro erat, sese im-
 miserat, quod vel hac ratione vim improbissimo-
 rum militum paulisper effugerent. Alius vero qui-
 dam ad omnem afflictionis incursum trepidus,
 ideoque & a martyrij gloria alienus, dum barba-
 rum illum cognatum suum appellat, simulque por-
 rigit ei quicquid pecuniae reliquum apud se serua-
 uerat, osculo pollicis eius impresso, grauiorem ve-
 xationem euasit. Reliqui omnes Schyticam homi-
 nis insolentiam pati coacti sunt. At idem ille tan-
 toper sibi placuit eo facto, vt postera die cum
 apud praetorem urbis (vulgo Scultetum vocant)
 pranderet, de eo tam egregio facinore serio glo-
 riareretur. Atqui huic facto alia similia ferme quo-
 tidie a militibus in captiuos designabantur, sub
 noctem maxime. Tunc enim a caena saturi mise-
 rorum afflictatione, velut iucundissimo quodam
 exercitamenti ludi que genere, animos suos oble-
 ctabant. Fiebatque interdum, vt cum vna aliqua
 nebulonum turba istiusmodi ludo satiata, seu ve-
 rius delassata (neque enim aliquando satiari posse vi-
 debantur) abscessisset, alia suas quoque tragodiae
 partes actura succederet. Sed & quoties in arcem
 noui hospites aduectabant, primum hoc oblecta-
 mentum eis honoris causa milites praestabant, vt ad
 captiuos introducerent, potestate facientes, vt qua-
 tum vellent, eorum miseria, opprobrijs, irrisionibus
 oculos, animumque pascerent; & si quo pacto
 se laesos aliquando ab ijs arbitrentur, ibi sese
 dictis, factis, vt libitum esset, vleiscerentur.
 Contigit inter alios Gallum quendam militem
 in carcerem ingredi, captiuus illi furum. Quem vt

E

Gallum

Gallum esse cognouit Gallus quidam minorita
 (scilicet is qui postea martyrij palmam turpiter
 è manibus amisit) cõmunis seu patriæ, seu linguę
 respectu beneuolentiam ab homine exspectans:
 Ego sum, inquit Gallicè, tuus conterraneus. Cui
 miles: Itãne verò? simulque cultro postulato mi-
 natur se ei virilia abscissurum, addens hæc verba:
 Quia mihi conterraneus es, suspendam te. Et ne
 nihil factõ præstaret, accepto cultro faciem illi
 incidit. Edebatur autem & aliud non minus im-
 pium, quàm inhumanum spectaculum. Nam feri
 illi & barbari homines ad monachos sacerdotes,
 quos senectus cæteris venerabiliores ostendebat,
 accedentes, per ludibrium ante eos flexo poplite
 sese demittebant quasi iuxta morem ecclesiæ Ca-
 tholicæ, peccatorum suorum exomologesin fa-
 cturi; simulque in eorum aures verba nescio quæ
 insufurrabant. Qua irrisione mox in apertam sæ-
 uiciam conuersa, ceperunt a lapas optimis illis se-
 nibus in facies ineleementer incutere, colaphis ca-
 pita contundere, nullam venerandæ caniciei ra-
 tionem habere, iuxta id quod à threnographo
 scriptum est: Facies sacerdotum non erubuerunt,
 neque senum miserti sunt. Vnus monachorum
 V Vilhadus, ætate iam penè decrepitu, ad singu-
 la verbera respõdebat, Deo gratias; hoc videlicet
 reputans secum vir pius, nullum sibi præstari
 posse beneficium maius ad consequendam æter-
 næ felicitatis gloriam, quàm quod per illos Deus
 præstabat, vt pro Christiana Catholica religione
 contumeliæ & verbera pateretur. Agnouerat
 olim hoc diuinum beneficium gloriosus Christi
 martyr Ignatius, quando maliciam sæuientium
 in se militum, suam esse dicebat instructionem.
 Agnouerat & beatissimus Cyprianus, quando
 lata

Thren. 4.

*In epist.
 eius ad
 Rom.
 August.
 in sermo-
 ne de S.
 Cypri.*

lata aduersum se mortis sententia idem illud verbum eodem spiritu semel pronunciauit, quod neomartyr iste senex quoties cędebat, toties iterauit. Idem venerabilis pater ab alio nebulone mimicam illam confessionem in sinum eius fundente interrogatus, quid ad ea quę ipse confessus esset, responderet: Ego, inquit, Dominum Deum pro te orabo. Sanctum omnino & sapiens responsum. Sciebat enim non alio aptiori remedio sanari posse morbum alioqui deploratum, quo ille laborabat, quàm assidua iusti hominis ad Deum precatione. At ea responsione accepta Geusius velut furia percit? Tunc pro me orabis? ait. Nec mora: cepit homo barbarus instar efferae cuiusdam belluę diris modis in optimum senem grassari, pugnos & alapas ingerere, totum verberibus obtundere, tantumque non enecare. Nimirum viri sancti precationem execrabatur vir impius, & phrenetici more medicum vt hostem imperebat, magnamque interpretabatur iniuriam, oblatum aduersus vim morbi remedium. Atque interim tamen lingua pijsimi senis ad plagas singulas non aliud resonabat, quàm Deo gratias. O verè beatum senem, virum ad flagella paratum, & aduersus tot improborum iniurias solo patientiæ clypeo munitum, qui perfectionis euāgelicę iuxta professionem suam insignis æmulator, non modò vindictam non expeteret, sed & gratiam inimicis indebitam suppliciter posceret, gratiã Deo debitam fideliter referret. Sed de nocturnis illis ac primis martyrum afflictionibus hæc satis.

CAP.
XXIIII.

Postulat nunc ordo narrationis, vt de Leonardo seniore parcho referam, quemadmodum is, & qua ratione è carcere dimissus, & qua

qua deinde maleuolorū fraude ac perfidia fuerit
 eo reductus. Pridie calendas Iulij, qui dies erat
 tertius post primam illam noctem acerba capti-
 uorum vexatione præ cæteris insignem, ducebā-
 tur ad patibulum medio ciuitatis foro recens ere-
 ctum duo ciues catholici, Theodorus, cognomē-
 to Bommerus, & Arnoldus, vulgo Rex agnomi-
 natus: Ille, quod ex arce præternauigantes Geu-
 sios, sacrorum calicum suppilatores ac sacrilegos
 inelamasset, vt antè diximus: hic autē quod Re-
 gio nomine militem locis quibusdam vicinis col-
 legisset; vterque Deo Regique ex animo deuotus.
 Rogauit tunc quidam Marinum arcis præfectū,
 vt Leonardum carcere tātisper abesse sineret, do-
 nec damnatis, vt qui parochum eū habuissent, ad
 extremum suppliciū adesset, salutaria monita de-
 migrantibus daturus. Quod quidem non ita dif-
 ficulter impetratum est, respondēte Marino: Co-
 mitetur eos Papista Papistas. Leonardum igitur
 eos ad locum supplicij comitantem multi seque-
 bātur Catholici ciues & collegijs, quæ duo Gorco-
 mij erant sagittariorū, quorū sanè nonnulli lacry-
 mis piūm erga suū pastore affectū declarabant.
 Quos ille vicissim, quantū pro tēpore licuit, con-
 solabatur, gratesque agebat pro animo erga se tā
 beneuolo atque propenso; vel solū illud eorum
 studium magni se beneficiij loco ducere testatus,
 etiamsi liberari non cōtingeret, sed moriēdū sibi
 esset. Porro Marin^o, cui studiū erat omnibus pla-
 cere, vt omnium fauore arcis præfecturā retinere
 posset, ciues pastoris sui desiderio tristes ita allo-
 quitur: Bono animo este. Pastor nō morietur. Mu-
 tabit enim sententiā, & aliā post hac concionādi ra-
 tionē sequetur. Quod audiēs Leonard^o: Minimè
 verò, inquit. Nunquam, Deo propicio, futurū est,
 vt aliud doceā, quā sēper huc vsque docui; sed

purū sincerūq; Dei verbū, sicut haecenus, ita deinceps, seu viuere detur, seu moriēdū sit, docebo. Et ad ciues sermone cōuerso: Quin adeo, vos, inquit, enixē precor & obtestor, optimi ciues, vt in ijs quæ ex me pastore vestro didicistis, ad extremū vsque vitæ spiritū cōstantes atq; immoti permaneat, quicquid demum ea causa seu mihi seu vobis ferēdū erit. Tum autē & duos illos, qui ad mortem ducebantur, cum eos videret ignominia infamis illius atque apud homines detestabilis supplicij nonnihil (vt humanus fert animus) exhorrescētes, cæteroquin prōptos ad mortē pro fide, iusticiaq; subeūdā (quæ quidē animi prōptitudo in Theodori vultu & verbis potissimū elucebat) ita suo exēplo cōsolatus, simul & cohortatus est: Forti animo estote. Vestrę nunc patiēdi vices sunt; Cras meę forsitā futurę. Idē mihi suppliciū, eadē ignominia, eadē exspectāda est mortis infamia. Cumq; scalā cōscenderēt, similitudinē adferbat eius scalæ, quam olim patriarcha Iacob in cælū vsque porrectā vidēs, angelos in ea descēdētes & ascēdētes cōtēplabatur. Idē, inquit, angeli per eam modō ad vos descendūt, vestrę patientię spectatores simul & adiutores: cū quib⁹ ipsi paulo post in cælū ascēdetis, eiusdē patientiæ præparatam illic vobis coronā accepturi. His & alijs huiusmodi verbis oues suas ad occisionē ductas cōfortare bonus pastor nō destitit, donec illo felici certamine persūctę, in quo pro iusticia laborātes cōtra iusticiā pledebātur, animas Deo redderēt. Hunc verō Theodorū cur à sanctorū martyrum numero excludere debeat, non video, cum necatus sit impiorum manibus, non vt maleficus, sed vt Catholicus; neque reuera, vt maledicus, sed vt sacrilegę impietatis liberrimus reprehensor. Quod cum etiam in iudices fecisse

Gen. 28.

Act. 23. sanctissimos quosdam martyres legamus, vt in Actis apostolicis Paulum, vt Andream, Laurentium, Sebastianum, Agatham, Faustinum & Iouitam; quid causæ fuerit, cur dubitemus, num rectè Christianèque factum sit ab hoc viro in perduellem ac perfidiosum gregem piratarum? Sed & Arnoldum in eodem albo ascribendum, quoniam iusticiæ causa supplicium ac necem subiit, dubitare non debeo. Cum his duobus vnà ducebatur ad patibulum Theodori filius (quem cum patre fuisse seorsim abductum in carcerem, suprâ narrauimus) non minori animo supplicium passurus, quàm pater, cui se Catholicismi studio reddiderat firmissimum. Nam & tunc, cum è medio captiuorum post patrem euocaretur, libenter secutus patrem, clara voce dicebat; Benedictus Deus. Verùm cū duceretur, cuiusdâ virginis Catholicæ eum nuptui petentis interuentu ac deprecatione liberatus est, in ea nihilominus, pro qua fuerat periclitatus, catholica fide cum sua coniuge deinceps animo ac professione persistens. His peractis voluere milites Leonardum in arcem reducere. Sed reclamantibus, ne id fieret, ciuibus, ductus est in curiam; vbi imperatum ei fuit à Marino & senatu, vt verbum Dei rectè ac sincerè prædicaret. Idque Leonardus facturum se promisit. Deinde, in posterum Missam ne faceret, interdicientes, potestatem permiserunt liberè commorandi intra ciuitatem, ita duntaxat, vt ex vrbe discedere ei sine dimissorio libello (vulgò pasportum vocant) non liceret. Pro qua re fidem suam interponebat vtrumque collegium sclopëtariorum. Porro qui in senatu primi erant, hac cautione non contenti Leonardum ipsum iureiurando astringere voluerunt, id nimirum

mirum maligno studio agentes, vt vir authoritate præstans, & concionator insignis ea sacramenti religione constrictus effugere non posset, vt non in ipsorum tandem sententiam partesque, vel specie saltem atque externa professione tenus discederet, metu compulsus. Quam ille eorum callidam machinationem intelligens, rationem reddidit, cur tam arcto vinculo se teneri nollet. Ita denique effectum, vt nudam eius promissionem, qua fidem dabat, se nisi missione prius impetrata, nusquam extra ciuitatem abiturum, senatus acceptam haberet. Iniungebant ei præterea, vt in ferijs Visitationis B. Mariæ (qui dies vno interposito proximus sequebatur) concionem publicè haberet, dicebantque; Nosti, quem admodum tibi posthac sit concionandum. Quibus ille respondit: Equidem probè noui, quomodo concionari debeam, idque re ipsa declarabo. Quo dicto dimissus è senatu domum abiit. Vbi eum continuo inuisit Gardiani ex sorore nepos, cui exacto prius iureiurando secreta ad tempus seruandi, præcipua quædam narrauit eorum quæ fuerat acta in carcere; ac nominatim id quod supra commemorauit de Nicolao parrocho, eiusque pro sacrosancto eucharistiæ sacramento constantissima confessione, subiungēs hæc verba: Meus Nicolaus verus est martyr. Suum enim Nicolaum, quod eum dudum in officio pastorali subsidiarium, veluti que discipulum, postea socium & collegam habuisset, vocitare solitus erat. Sub idem tempus alij quoque captiuorum nonnulli post diligentem amicorum & propinquorum sollicitatione liberati sunt, ij scilicet, quos vt cæteris minus exosos, redimi patiebantur Genij, tametsi non nisi grandi pecunia, cum fideiussio-

ne, quòd urbem siue venia non essent relicturi. Erant etiam Nicolao Pico præter matrè fratres germani tres, sorores duæ, tum alij propinqui nõ pauci, qui omnes statim ferè ab initio captiuitatis pro eius liberatione diligenter sollicitarant. Sed cum postea didicissent eum omninò non passurum se liberari, nisi liberata ac dimissa pariter tota fratrum suorum societate, tum etiam pro illis agere ceperunt. Veruntamen nihil effectum est, partim obsistentibus Geusijs, quorum erat in monachos odium singulare, partim eo quod sollicitantium voluntates & studia non satis inter se respõderent, essentque è ciuibus præcipuis nõnulli, qui pro quibusdam alijs è captiuitate eximendis omni contentione laborantes, monachorum causam seu vilem ac despicabilem negligenter.

CAP.
XXV.

Contigit autem, vt eodè illo die, quo dimissus fuerat Leonardus, vir quidã Catholicus Clemès Caluius artium magister, Nicolao Pico sanguine iunctus, benevolentia Marini noui præfecti vsus arcem ingrederetur. Quem cum è carcere per cæcellos Nicolaus cõspexisset, inclamauit. Clemès audita è carcere voce, propius cepit accedere. Sed prohibens eũ Nicolaus: Sta procul, inquit, vt ne tu quoque pericliteris nostri causa, si fortè deprehenderit te quispiã nobiscũ secretiis colloquentem. Tãtum hoc, si potes, effice, vt chirurgus aliquis aduocetur, qui nobis curationem adhibeat. Adit ille cõtinuò præfectũ, & captiuorum petitionem indicat. Cui præfectus: Quorsum ijs opus chirurgo? Respondit ille: Vulneratus est eorũ aliquis. Rursumq; præfectus: Vnde vulneratus? Forsitan, inquit alter, ex fornice lapis decidit in caput cuiuspiam. Ad hanc vocem cachinnũ sustulit

sustulit præfectus, nimirum probè conscius eorū
 quæ dudum acta essent in carcere, quæque adhuc
 quotidie agerentur. Cæterum hoc vnicè cauebat,
 tã ille, quàm qui factionis erât eiusdem, ne apud
 ciues, præsertim catholicos, tam indigna captiuo-
 rum tractatio vulgaretur. Proinde passim iacta-
 bant captiuos omnes in cõclavi luculêto honestè
 custodiri, cibosque & vinum liberaliter eis mi-
 nistrari. Quem rumore etiam in oppida vicina,
 quæ nondum ipsorum in potestatem erant reda-
 cta, disseminari studiosè curabant; vt hac quasi
 specie præclaræ humanitatis apud externos quo-
 que benevolentiam sibi conciliarent, aditumque
 pararent ad occupandos eorum animos. Aderat
 ibi fortè martyr ille cruentus carnifex Niger
 cognomine, supra à nobis memoratus. Is audito
 eo quod de captiuis referebatur, ad præfectū ait:
 Ne quæso chirurgū eis permittite. Quin potius si-
 ne computrescant & inflammētur eorū vulnera,
 quo sic omnes lenta morte conficiantur, ac malè
 pereant monachi illi & sacrificuli idololatrici. At
 præfectus, vir non prorsus inhumanus, barbari
 hominis suggestionem nihil moratus, annuit de
 chirurgo, non alium tamen admissurus, quàm
 què ipse designaret. Erat is Theodorus quidam
 Cortmānus, Gardiano (quod præfectum latebat)
 affinitate iunctus. Duxerat enim sororē eius natu
 minimam, honestissimā sanè mulierem. Dū chi-
 rurgus expectatur, Clemēs ad ferri curat Gardia-
 no panem candidū cum vini sextario, quibus nō
 nihil reficeretur. Quippe vires ei nō illa tantū im-
 mani militū tractatione grauiter afflicte, verū etiā
 inedia vehemētius attenuate, iā penè defecerant.
 Cum autē cibū ac potū sumeret, affirmabat se in
 ijs nihilo plus saporis, quàm in ligno, gustatu per-
 cipere.

cipere. Quod quidem vnde ei acciderit, iam antè
 diximus. Cum idem consobrinus eum quasi tri-
 stem consolari vellet, ac diceret: Duo germani
 tui Brilam profecti sunt ad Comitem à Marca, tui
 liberandi gratia; quod certè facillimè impetra-
 rum ferent; Nicolaus alacri & forti animo respon-
 dit in hæc verba: Frustrà laborem illum sumunt
 germani mei, si pro me solo agunt. Nam et si fortè
 id impetrent, nunquam tamen cōmittam, vt so-
 lum me dimitti patiar, & fratres hos meos in hac
 necessitate deseram. Quin illud tibi confirmo; si
 vel vnus omnium, idemque minimus retineatur
 ad supplicium, huic ego & carceris & crucia-
 tum & mortis socius remanebo. Idque adeo
 me facturum illis promisi. Ad hæc consobrinus;
 Si quiveris alios vnà tecū vinculis eximere, be-
 ne quidem: At si id impetrari nequeat, ego certè,
 si mea res ageretur, vni mihi consulere potius,
 quàm simul cum alijs morti me dederem. Nam
 quid illis obsecro accessurum sit ex eo comino-
 di, quod tu cum eis moriaris? Tali sermone nisus
 ille quidem est a proposito Nicolaum reuocare;
 sed nihil egit. Adeo confirmatum in sententia,
 seu verius in amore Christi solidissimè fundatum
 Nicolaus animum gerebat, paratus videlicet, &
 cupidus, exemplo Christi Domini sui pro fratri-
 bus, si liceret, sin minus autem, cum fratribus
 animam ponere, sanguinemque profundere. Ne-
 que ab hac societate passionis vlla se propinquo-
 rum suasionem sinebat abstrahi. Cuius sanè tam
 constantis propositi sui iustissimam, ne dicam
 necessariam secutus est rationem. Considerabat
 enim, hinc personam quam inter suos gerebat,
 ne fortè exemplo minus recto peccaret; inde ve-
 rō fratrum suorum quorundam infirmitatem,

quæ

que subtracta cohortatione illa quotidiana, velut matris pignora sua sollicitè consoventis, omnino periclitatura videbatur. Tunc autem inter alia protulit & illud memorabile verbum, & ingenuo Christi milite dignissimum, inquit: O consobrine, non parui momenti res est mori pro fide Catholica. Quod ipsum & Hieronymus Vicarius, ardentissimæ fidei vir, totidem verbis confirmabat.

Post hæc chirurgus carcerem ingressus cum videret Gardianum immaniter adeo ac fœdè tractatum (facies enim tota flammis vstulata nigrorem contraxerat, vt iam nec species nec decor in ea vllus appareret: collum quoque tumēs & defricata cute cruetum adhuc & liuidum cum esset, non modicum intuenti horrorem ingerebat) præ dolore animi lacrymas tenere non potuit. Cui Gardianus subridens: Quid lacrymaris? Et chirurgus: Quomodo lacrymas continere queam, qui te videam tam indignè tractatum? Contrà Gardianus: At ego modicum esse reuera censeo, quicquid hætenus fidei meæ causa pertulisti, cum Dominus noster Iesus tam multa sit passus pro nobis, vt neutiquam cum ijs comparari queant, quæ nos patimur. Idcirco & his multo grauiora, & ipsum adeo mortis supplicium, Deo donante, pro hac meâ in ipsum fide libens subibo. Cumque familiarius cum eo colloqui pergeret chirurgus, quærebat inter multa, quemadmodum affectus animo fuisset, quidue cogitasset tunc cum collum ei fune stringeretur. Ad quod respondit Nicolaus, percepisse se in animo suo singulare quoddam gaudium, eo quod dignus habitus esset pro confessione fidei Catholicæ mortem

CAP.
XXVI.

mortem oppetere. Hæc referens, atque ingenti
 pro Christo patiendi desiderio incensus, in hanc
 erumpebat vocem: O quàm leue & modicum
 est, quicquid hæctenus passus sum pro nomine
 Iesu amantissimi Domini mei, qui tanta pro me
 peccatore perpeffus est. Vtinam mihi contingat
 etiam membratim ac frustulatim dissecari pro fi-
 de Catholica. Quæ cum diceret, militibus quibus-
 dam fortè carceri propinquâtibus, monebat eum
 chirurgus vt taceret, veritus ne ab illis audita
 huiuscemodi verba periculum ipsi augerent. At
 Nicolaus taciturnum se negauit. Quin magis etiam
 vocem intendens, vt à militibus audiretur, im-
 perteritus ait: Faciant de me quicquid libitum
 fuerit, Excorient, assent, omnia perpeti paratus
 sum. Verba certè non dissimilia verbis Ignatij
 martyris, quibus ille patiendi cupidissimus, cum
 scriberet ad Romanos, optare se significabat,
 vt ignis, crux, bestię, confractio ossium, mem-
 brorum diuisio, & totius corporis contritio,
 cunctaque tormenta diaboli in se venirent; tan-
 tum vt Christo frueretur, iam verò cum chirur-
 gus etiam spem ei liberationis ingereret ex ami-
 corum sollicitatione, subiecit ille qualia dudum
 ad consobrinum suum verba locutus fuerat:
 Numquam, ait, Deo mihi propicio, futurum
 est, vt fratres meos deseram, solumque me di-
 mitti patiar. Sed etsi vel vnus eorum tantum,
 idemque extremus supplicio destinetur, illi ego
 superstes ne sum, instabo, supplicij mortisque
 socium sponte me dabo, quemadmodum me
 facturum fratribus meis dudum pollicitus sum.
 Frequenter autem istiusmodi verba cum vehe-
 menti quodam animi affectu repetebat sanctus
 Dei martyr; quæ omnia nos ex ipsius chirurgi
 fidei narratione postea accepimus. Miranda
 profe-

profectò in famulo suo gratia Dei, vt pro eius nomine non modò nulla aduersa reformidaret, nullos cruciatus exhorresceret, verùm mortem insuper ipsam omnibus meritò formidandam, omnibus horrendam, pro magno beneficio expeteret, adeoque totum sese corpore & animo, quantus erat, in Deum transferret, Deoque tanquam holocaustum immolandum offerret. Neque verò sterilis hæc aut ociosa fuit in eo gratia Dei, sed ad alios quoque præclarum veræ pietatis fructum propagauit. Inter quos hunc ipsum in primis chirurgum numero. Qui cum ante id tempus, religionis in negotio non nihil opinione fluctuasset, ita tum sermone, tum patientiæ atque constantiæ illius exemplo in Catholica fide roboratus est, vt martyrum causa non dubitaret se vitæ suæ discrimini exponere. Reuisebat eos in carcere quotidie, seque aliquando sinebat apud eos includi, quo familiaritatis cum eis ac liberitatis colloqueretur. Adferebat subinde mundas subuculas, quibus induerentur, & aromata, quibus reficerentur, & id genus alia, quæ sub vestibibus abscondere, & furtim ad captiuos inferre poterat. Quid plura? Ex eo tempore vir ille tam ardenti studio Catholicam fidem, eiusque amatores coluit atque complexus est, vt apud Geusios hoc solo nomine grauitè offenderet. Namque inter alia quibus insignem fidei zelum declarabat, religiosos vtriusque sexus homines sedibus suis pulsos ac profligatos hospitio domus suæ frequenter ac libenter clam palam excepit; etsi non ignoraret, quanto suo periculo id faceret. Itaque propter huiusmodi pietatis officia Geusijs vehementer exosus, & aliquando in vincula

conie

coniectus, sed inde propinquorum opera paulo post liberatus, è catalogo civium ordinis iaculatorij non sine grandi ignominia submotus fuit. Quibus incommodis agitated tandem vrbe relicta sponte cum vxore & liberis in exilium abiit: in quo, magno Christianæ virtutis exemplo, post amissam breui coniugem, locum subinde murare coactus, ad mortem vsque (mortuus est autem demum vigesimo post martyrum passionem anno) sincerus, integer ac firmus in fide Catholica permansit. Sed ad martyres redeo.

CAP.
XXVII.

LUC. 1.

Matth. 2.

Calendis Iulij, qui dies proximè præit ferias Visitationis Beatæ Mariæ, Gorcomium aduenit martyres visitaturus (non eo quidem animo, quo beatam Elizabeth Christigerula virgo visitauit, sed quo Christum iam natum ac mundo editum impius Herodes visere voluit) quidam ex Leodiensis ecclesiæ canonico, castrorum Ecclesiæ Catholicæ desertor, idemque non tam genere, quàm sacrilegijs & piratica nobilis, Ioannes Omalius, homo spirans ininarum & cædis in sacerdotibus & monachos, aliosque Dei ministros: quem eò Brila cum mandatis miserat ille Catholicorum infensissimus hostis Guilielmus à Marca Lumnius. Ceterum Omalius altera manu truncus erat. Quo enim tempore Lumnius vnà cum suis (inter quos primus Omalius) in mari Britannico piraticam exercebat, contigit aliquando, vt eis obuia fierent naues aliquot Hispanicæ, quibus ingens copia vehebatur earum mercium, quas solita est ad Gallos & Belgas Hispania transmittere. Erat is dies Dominicus Palmarum, quò tertio post die Brila fuit ab ijsdem nebulonibus intercepta. Ibi à mercatoribus Hispanis (quibus certe

certè animus in periculis haudquaquam facile
 subsidere solet) pro rerum suarum ac vitæ defen-
 sione ita fortiter repugnatum est, vt ictibus bom-
 bardarum Lumnij milites aliquot interemerint;
 Omalio dextram manum abstulerint; hostem de-
 nique ab oppugnatione desistere, & datis verbo
 velis in liberum mare se recipere coegerint. Igi-
 tur in carcerem ad captiuos introductus Oma-
 lius, primum omnes toruis oculis ac truci vultu,
 velut deuoraturus circumspexit; deinde viru-
 lentam suam in eos linguam vibrans: Heus, in-
 quit, vos Deiuori (hoc nomine Dei sacerdotes
 propter sacratissimâ mysteria blasphemus ille
 vocabatur) huc ego à domino meo Comite à Mar-
 ca missus sum ea gratia, vt vos omnes è patibulis
 suspendi iubeam. Cui è vestigio fratrum Mino-
 rum præfectus Vicarius spiritu martyrij succen-
 sus, omnium nomine respondit: Sic age vt loque-
 ris. Nulla in nobis est mora. Parati sumus omnes,
 ac ne vnus quidem repugnabit. Quod audiens il-
 le, statim animo dissecari, mordere labrum, stri-
 dere dentibus, præ ira totus excandescere, sæuas
 iactare minas, & in huiusmodi verba prorumpere:
 O sanguinarij, quàm multos homines nihil
 mali meritos crudeliter ac miserè contrucidastis!
 Quam multorum innoxium exorbuiſtis cruo-
 rem! O quàm nunc egregiè mihi pœnas estis da-
 turi, vos Deifici! Sic ille mortem eorum, qui fue-
 rant aliquando propter hæresim per iusticiam
 publicam ac ciuilem extremo supplicio affecti, in
 eos conferebat, qui tam manum quam animam
 gerebant à sanguine fundendo quàm alienissi-
 mam, in id solum intenti, perditas vt animas
 Christo lucrifacerent. Qui proinde minis ac ma-
 ledictis hominis insani non magnopere commo-
 ti, pa-

ti, patientiam intra mentem bene consciam cum silentio conseruabant. Venit autem in carcerem eodem die lictor publicus (à quo missus, incertum habeo) qui depromptos è loculis suis restes captiuis ostentans inquebat : Aspiciate quid hinc sit. Responderunt autem cum alacritate Gardianus atque ex fratribus aliqui: Deo laus, Deo gratia, quod huc vsque peruenimus. Mox igitur bona pars monachorum, velut iam iam ad supplicium ducendi, cucullis suis exuuntur, spolianturque. Nam lictor, tametsi de supplicio res simulata tantum, & ad terrorem composita erat, vestes captiuis detractas abstulit, & sibi vendicauit. Illi verò, quibus ablatae vestes fuerant, capite & collo denudato, tum & reliquo corpore veste tantum intima tenuiter admodum coniecto, sic deinde per sequentium noctium frigora relictis sunt vsque ad vitæ exitum.

CAP.
XXVIII.

DVm hæc geruntur, astabat Geusius quidam per ludibrium cātillans aliquot versus odæ cuiusdam seu profæ (quam vocant) in multis ecclesijs inter missarum solennia cantari solitæ die natali (qui ante biduum fuerat) principum apostolorum Petri & Pauli, clarissimorum Christi martyrum. Erant autem hi postremi, quos præ cæteris clariùs insonabat : Ibi Neronis feritas principes apostolorum prælijs plurimis victores, diuersæ te Petre & Paule addixerat pœnæ mortis. Te crux associat, te verò gladius cruentus mittit Christo. Ad hunc modum infelix ille cantator triumphū apostolorum ad insultationem vertit martyrum, non reputans secum se suosque Neronianam illam, quam canebat, feritatem sua crudelitate non in uno gradu supera-

re.

re. Neque enim Nero Christo nomen aliquando dederat, neque in apostolos ante supplicium extremum præter morem Romanum, grauius aliquod crudelitatis exēplum edidisse legitur. Ad hæc potestate fungebatur legitima ac diuinitus instituta, tametsi ea non legitime vteretur. Hi vero homines professione Christiani, Christianis orti parentibus, & à pueris in ecclesia non modò educati, verum insuper ecclesiasticis institutis ac moribus imbuti, denique non ita pridem fidei nostræ domestici, ac mysteriorum consortes; vt primum nouarum factionum afflati contagio, Catholicæ vinculum vnitatis abruperunt, quasi de repente teterrimas in belluas transformati, crudelitatis suæ, qua in socios & fratres pridem suos, vsurpata per tumultum potestate grassantur, nec finem statuunt, nec modum: vt eos pasci piorum afflictionibus quasi delicijs credas. In inferèdis porrò supplicijs nec iuris ordinem, nec formam iusticię, nec humanitatis vllam imaginem seruantes, hoc vnum sequuntur, quod animus ira & odio effëratus suggererit. Eterant sanè inter istos, de quibus nunc loquimur, qui non de vulgo fuerant Christianorum; sed vel ecclesiastico gradu vel monasticæ vitæ professione præstantes cæteris, dignitatem vnà cum religione turpiter abiecerant. Quorum è numero crediderim & hunc fuisse, qui versus illos Latinos distinctè ac memoriter ad normam ecclesiasticæ modulationis cantando recitare potuit. Atque huius generis ferè sunt quotquot his nostris temporibus apud homines nouæ doctrinæ cupidos, pro ministris verbi Dei sese venditauerunt. De quibus peculiariter id quod de hæresicis in vniuersù dixit Ioānes apostolus,

1. 70. 2. dicere nobis liceat; quod ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum. Per hoc enim quod ab ecclesia recesserunt, palam declarant non se pertinuisse ad numerum electorum, inter quos in Dei ecclesia velut alieni fuerant ad tempus commorati. Sed ad intermissam redeo narrationem. In hoc rerum articulo positi martyres, cum non aliud in momenta singula, quam supplicium extremum expectarent, qua poterant animi deuotione, ad mortem se præparabant, ante omnia conscientias suas humili peccatorum confessione purgantes. Quod idem & aliàs subinde ab ijs frequentatum est. Quoties enim ad supplicium abripiendos se suspicabantur (accidebat autem id sæpenumero) toties exomologesin illam sacram & salutarem repetebant, ita de Dei misericordia confidentes, ut tamen instituta ab eo peccatorum remedia nequaquam negligeret. Cæterum milites contenti terrorem captiuus atulisse, & quosdam eorum vestibus, uti dictum est, spoliasse, nihil præterea grauius in eos tunc admittere ausi fuerunt.

CAP.
XXIX.

AT vero nocte insequenti rursus ex militibus quidam à cœna saturi ac temulenti solita improbitate in carcerem irrumpentes, nouum petulantia suæ ludum exhibent huiusmodi: Monachos binos cõsertis brachijs dextro vnus cum sinistro alterius colligat; tum eosdem binos, alios post alios ordine collocatos carcere educunt, velut ad supplicationem processuros. Deinde canere eos iubent, dicentes: Cantate monachi. Nunc ad mortem hac pompa proceditis. Illi non inuiti rem bonam exsequuntur, canentes (ut nobis re-
latum

latum est) latum illud & celebre canticum ecclesie, cuius initium est: Te Deum laudamus. Erat ibi inter milites quidam, qui pro ludibrio idem illud canticum solus ab initio vsque ad finem memoriter bonis lateribus decantabat. Ex quo credi potest etiam istum aliquando fidei nostrae domesticum propius ad sacra ministeria penetrasse, qui tunc martyrum innocentiae vexandæ, proh dolor, impium se ministrum exhibebat. Porro martyres ea pompa perducuntur vsque ad arcis propugnaculum, ubi mensam inueniunt lautè instructam, assidentibus aliquot Geusijs, atque hilariter compotantibus, & genialem ac festam illam agentibus noctem. Incidit quidem tunc captiuis nonnullis suspicio, sese propterea ad epulum illud à militibus adductos, vt cum alijs epulari iussi, denique dapè distenti ac vino madidi, continuo post ab illis velut bruta pecora iugularentur. Sed inanis fuit hic metus. Nec enim apparet milites aliud eo facto voluisse, quam vt inter epularum delicias hoc quoque monachorum tamquam monstrorum noui orbis spectaculo pascerentur, & haberent, in quos coniectis certatim cauillis ac maledictis, improbam animi sui libidinem aliquatenus explerent. Iam vt horrorem mortis in eis vehementius excitarent, ex ea quoque miserie illorum parte, voluptatis aliquid accepturi, porrectis aleis & apposita peluis lusoria: Ludite nunc omnes, inquit, & aleas in hanc peluim projcite, vt in quem fors ceciderit, is omnium primus suspendatur, cæteris ordine secuturis. Ad eam terribilem propositionem respondens Nicolaus Picus: Nihil opus est, inquit, iactu aleæ. Ego me libentissimè primum omnium ad supplicium offero. Scio equidè quid

sic suspendium pati, videlicet id iam nuperrimè
 expertus. Hæc ille solita animi promptitudine.
 Posteaquam verò conuiuantium ac militum vo-
 luptati factum est satis, martyres eadem qua du-
 cti pompa reducuntur in carcerem. Erant autem
 qui ad hunc modum ducti & reducti fuere, soli
 monachi. Nam pridie ceteris captiuis amicorum
 sollicitatione ex illo subterraneo ac tenebricoso
 carcere eductis, in superiori parte domus, cu-
 stodia & tractatio tolerabilior concessa fuerat;
 tametsi nec ille locus eos ab improborum homi-
 num infestatione satis vindicabat. Ibi enim qui-
 dam Gorcomianus ciuis, hæreticus, nomine Lau-
 rentius Tilmannus, Nicolaum parochū grauitèr
 exagitauit, istiusmodi verbis in eum insultans:
 Num meministi quemadmodum aliquando per
 plateas incedēs cum tuo Mahometo (quo nomi-
 ne nostrates interdum idolum significant, at sce-
 leratus ille ter sanctum Eucharistię sacramētum
 designabat) meas atque omnium nostrum ædes
 præteries introspectabas, velut oculorum intuitu
 nos interfectorus, & obseruabas, si quis fortè nõ
 genu flecteret, vt eum accusares, & in iudiciū ca-
 pitis accereres? Nunc incidistis in foueam quam
 fecistis. Sperabatis autem vestrum Papismū hinc
 cõstabilire ac violèter retinere vos posse. At ego
 rem aliter se habere, probè nouerā; videlicet istā
 vestram idololatriam diutius haud duraturam.
 Quā quim tota Anglia, tota que Germania dudū
 suis finibus exegerit; age qui fieri poterat, vt eam
 hic retineretis? Ad has voces hæretici hominis à
 Nicolao, cui tacendi magis quam loquendi tēpus
 illud videbatur, nihil aut parum fuit, responsum.
 Fecunt autem hunc hominē cum altero quodam
 tuæ saponario multum in hoc laborasse, vt quic-
 quid

quid erat Gorcomij sacerdotum ac monachorū,
abduceretur atque è medio tolleretur. Sed de ijs
quæ captiuis tunc acciderunt, hætenus.

CAP.

XXX.

PRoximo die, qui Visitationi Deiparæ Virgi-
nis sacer erat, & in plebe celebris, Leonar-
dus parochus iuxta cōdictum prædicaturus ver-
bum Dei in templo parochiali (magnum tēplum
vulgò dicebatur) suggestum conscendit; de quo
inter concionandum aliquando dicere solitus
erat: Dum in hoc ligno stetero, nihil ex me
præter nudam veritatem audietis. Frequens
erat auditorium, sed in quo maiore luporum
atque hædorum multitudo fuerit, an ouium pa-
storis auditoria sermonē, haud facile dixerō. Plu-
rimi conuenerant Geusianæ factionis, hac potis-
simum ratione, quod exspectarent puram & sin-
ceram (ipsorum opinione) verbi Dei translationē;
sicut eū promississe persuasum erat. Ille verò tot
aduersariorum conspectum nihil veritus, inte-
grè, Catholiceq; velut antea semper, concionatus
est. Beatam virginem, Dei matrem & cæli reginā
identidem appellabat: alterum aduersus Anaba-
ptistas, qui Dei filiū ex Maria carnem assumpsisse
negant; alterum aduersus sectarios in genere, qui
passim laudibus atque inuocationi Deiparæ vir-
ginis obgāniunt. Sed & de perpetua eius virgini-
tate contra veteres hæreticos doctè, luculēteque
disserebat, admonens atq; inuitans (quod & aliàs
sæpenumero facere solitus erat) vt si qui in diuer-
sam opinionem aliqua sinistra persuasione essent
inducti, quibus ea que pro cōcione dixisset, nodū
satisfacerēt, neq; omnē adhuc ex animis scrupu-
lū remouissēt, priuatim ad se venirēt, pleniorē ac-
cepturi Catholicæ veritatis declarationē, eāq; S.
scripturæ testimonijs, alijsq; idoneis argumētis

constabiliendam. Magnam omnino ac singularem animi fortitudinem, & iuxta sui nominis etymon, cor leoninum ea concione contra aduersarios ostendebat. Nec verò minorem erga suas ouiculas charitatem monstrare visus est, optimus pastor, dum vehementissima oratione ad Catholicæ fidei perseuerantiam eas cohortatur. Et quidem ille similem erga suos affectum paricum libertate cõiunctum ostenderat non ita pridem in eo sermone, quem ante traditam hosti ciuitatem habuit nouissimum. In quo præter alia multa, quibus ad retinendam actuendam mordicus religionem catholicam, fidemque iuratam Regiæ maiestati præstandam, multis commodis atque incommodis hinc inde propositis, auditores suos hortabatur; huiusmodi quoque verbis usus est: Quod si aduentantem nunc à Geusijs militem intra portas admiseritis, multa videlicet præclara vobis & speciosa promittentem, citò res ipsa experiemini, quàm vilis sit apud eos pastorum & promissorum fides. Neque profectò vel his ipsis, qui maximo sibi bono fore credentes istorum aduentum, summis votis ad eum aspirant, ex animi sententia cuncta processura sunt, quum illos in urbem receperint. Imo tunc demum, etsi serius quàm vestris expediat rebus, omnes intelligetis, quod & quale genus hominum ad vos intromiseritis. Addebat autem hanc suis verbis extremam coronidem: Si vos ouiculas meas non amarem, nunc utique tacerem. Si quidem eo ipso die atque hora, qua hæc ab illo dicebantur, Geusiorum auspicijs miles conscribatur in proximis suburbij, ad eam portam, intra quam in platea sub dio ista concio habebatur; eo quod sacellum mœnibus ac portæ ciuitatis ad-

hærens,

hærens, cuius illo die dedicationis anniuersarium agebatur, auditorum multitudinem capere non posset. Ipsa verò porta propter hostem clausa tenebatur. Adeo modico loci interuallo vir ille, tunc quum talia pro concione diceret, erat ab hoste diuisus. Porro eo sermone, de quo prius dicere ceperam, quem ad suos vltimum habuit, cum de Beatissima Deipara Virgine Catholicam doctrinam exposuisset, astantibus, atque auscultantibus non modo Geusijs domesticis, sed & multiseorum, qui religionis euertendæ causa cum milite recenter in urbem venerant, extremo verbo sic suos est adhortatus: *Persistite, vos obsecro, fortes atq; ingenui ciues, persistite & permanete constantes in fide Catholica. Verbum hoc postremum præ cæteris omnibus iuxta normam Catholicæ doctrinæ ab eo dictis, acerbissimè tulerunt hæretici, sentientes quam non ex ipsorum sententia, neque prout exspectarant, vniuersum illum sermonem conclusisset. Igitur exinde quaerunt occasionem, qua reductum in carcerem, vna cum alijs captiuis in mortem tradant. Verùm id statim absque alio probabili prætextu tentandum haud putauerunt, utpote plebem metuentes, in qua multi adhuc erant, alij Catholici, alij vacillantes ac dubij quidem illi, sed tamen erga suum pastorem bene benigneque affecti. Namque ob eandem causam & prima silla iconomachiae tempestate, quæ tot celebres Belgij vrbes anno 1566 peruaserat, & deinde vsque ad id tempus, imò & aliquandiu post, Gorcomij non fuerunt ausi Geusij, quamuis rerum iam potiti, sacras imagines in templis demoliri. Vix tandem enim dispositio per vicus & circa primarium vrbis templum armato milite, ne quis scilicet à po-*

pulo tumultus excitaretur, impium hoc facinus
impijs manibus exsecuti sunt.

CAP.
XXXI.

Leonardus tertium iam diem à vinculis liber in
ciuitate agebat, cum officij gratia domi suae à
multis bonis inuiseretur. Quo etiam tempore eum
adiit Gardiani mater, Hérica nomine, mulier ho-
nestissima, propè septuagenaria, Catholicae reli-
gionis obseruatissima. Quae pro filio, ut par erat,
affectu materno vehemētissimè sollicita, sic eum
affata est: Vbi quæso moratur filius meus cum
fratribus socijs? Nūquid non & illi venturi sunt?
Cui Leonardus: Optarim equidem, inquit, o ca-
ra mater, vel has aures mihi præcisas, dum eos
in captiuitate liberos hinc præsentem apud nos ha-
bere liceat. Videlicet ijs verbis insinuatam
matri voluit, quo periculo filius ipsius cum so-
cijs versaretur. Quamquam sub idem tempus
captiuorum causam Catholici quidam ciues non
negligenter agebāt, sed profectu penè nullo, pro-
pter obsistētia sibi malignorū quorūdam studia,
quibus vnice cordi erat, ut captiuos quacumque
ratione tollendos curarent. Inter hæc Leonardo
nunciatur, collegam suum Nicolaum Poppeliū certo
ac designato precio redimi posse. Tantum opus
esse, ut ea pecunia præopta numeretur. Ille nulla
interposita mora summam constitutam colligendam
curat. Verū collecta pecunia parū prudenter, ac
nimum periculosè creditur empirico cuidam circū-
foraneo; qui quod magicis artibus operam daret, &
amuleta suis præstigijs incantata, medicamenti loco
porrigeret ijs qui pro remedio ad se venirent, in-
terdum quoque maleficia suis ipse maleficijs pelle-
ret, se penumero priuatim ac publicè eius rei cau-
sa fuerat ab ytroque parcho acriter admonitus,
præ-

præsertim ab iuniore. Qui cū ea correptione nihil proficere se cerneret, magistratum interpellauit non semel, ut hominē impiū ac pestilētem intra ciuitatē nō pateretur cōsistere. Sed cōiuentia quorundā ē magistratu, piū pastoris conatum irritū reddidit. Ille igitur impostor, tanquā apud Gentios novos hospites gratia plurimum posset, pactus est certo se precio Nicolai Parochi liberationē procuraturū, dūmodo sibi totius negocij cura permitteretur. Creditum est homini, ac numerata in manus eius pecunia, quanta fuerat postulata. Verū homo perfidus præda potitus, mox cū ea sese clanculū ex vrbe proripuit; simulq; parochū, quē molestū sibi sēserat, ablato lytro quo redimi posse putabatur, egregiè per eā occasionē vltus est. Itaq; fraude ac scelere præstigiatoris illius elusa fuit auidissima piarū quarūdā ouīū expectatio; quę pastori suo periclitanti suis nō paruis impēdijs succurrere omni studio nitebantur.

AD Leonardū redeo. Huius soror germana CAP.
 eo die quo postremū ille sermonem ad ple- XXXII.
 bē habuit, Buscoducis, quæ vtriq; patria erat,
 Gorcomiū venerat. Fratri nūciat matrē grauer
 ægrotare. Eius nomine rogat, ad ipsam visendam
 vti statim atque celeriter excurrat. Non renuit
 Leonardus, modō cum permissione publica di-
 mittatur. Neque enim immemor erat fidei, qua
 se suis ciuibus dudum obstrinxerat. Ergo soror-
 is & amicorū opera dimissorius libellus impe-
 tratur, à Marino præfecto sub signatus; sed in quo
 Leonardus cum eū perlegisset, aliquid desidera-
 bat, siue de industria, ut suspicio erat, siue per im-
 prudentiam omissum, ad suam tamē securitatem
 necessarium. Quod ni ascribatur, negat se pe-
 dem extra portas vrbis elaturum. Quid multa?
 Com-

Comparatur alius libellus, qualem velle se Leonardus dixerat. Is igitur hac fide publica probe sibi cautum arbitratus, profectio[n]i se accingit, urbem egreditur, scapham conscendit, sorore committatus. Vehitur vsque VVorcomium, oppidulum tam vocabulo quam loco vicinum, in aduersa fluminis ripa ad sinistram situm. Nec breuis ille trahectus sine periculo fuit, propter Geusij cuiusdam perfidiam, quem magno conductum Leonardi soror Buscoducis secum adduxerat eo consilio, vt in sollicitanda fratris dimissione sibi apud Geusios auxilio esset. Cui & ea causa promissu[m] argentu[m] iam numerauerat. Quo ille accepto nihil amplius pensi habens, vt res homini sibi commendato succederet, sed magis aduersarium ei se praebens, in via qua VVorcomium vna nauigabant, ludibrijs & contumelijs nebulonum, qui maiore quadam naue, in quam ipse demum ex scapha conscenderat, vehebantur, eum exposuit; vt iam propter periculum, quod ab illis sibi metuebat, suscepti itineris ipsum poeniteret. Veruntamen Dei voluntate saluus VVorcomium peruenit. Quae dum geruntur, Gorcomij rumor discessus eius increbrescit, & ad primarios vrbis ciues perfertur. Qui rem indigne ferentes, ea maxime causa, quod se inconsultis atque inscijs abitum molitus Leonardus fuisset, ilico mittunt ad aedes eius ministrum publicum, certius exploraturum, num ita se res haberet. Parocho non inuenito, & re ad primos senatores relata, ac deinde latius ac certius in vulgus sparsa, non exigua coorta est inter Geusianae factionis homines turbatio, sed inter eos maxime qui de collegio erant sagittariorum; plerisque eum hominem improbum ac perfidiosum

sum esse vociferantibus, rem indignam ab eo perpetrata, qui clanculariè fugam adornasset, iniissetque, tot suis sponsoribus in capitis discrimine derelictis, qui suam pro eo fidem obstrinxissent. Ita quidem illi periculum suum inuidiosè exaggerabant, quod tamen nullum erat reuera, quandoquidem ab ipso Marino præfecto fuerat impetrata dimissio. Quam idcirco ad multitudinis cognitionem referri nō expediebat, quia procul dubio quorundam maligno studio fuisset impedita. Fit igitur è vestigio concursus ad eum locum, vnde nauiculę soluere solent, vnde & soluerat Leonardus. Coit ad ripam ingens hominum multitudo. Magna pars haud secus atque vrsæ captis catulis, sic amissa hac præda frementes furentesque tumultuantur. Quidam ex sagittariorū collegio ceteris incitator exclamat: Cur non quam possumus celerrimè proditorem illum fugientem insequimur; atque huc obtorto collo retrahimus? Næ ille ad hoc abiit, vt quicquid hinc actum à nobis est, ad Hispanos perferat, ciuitatem ijs prodat, socios captiuos eripiat, nobis omnibus extremum exitium adferat. Quid cessamus, ò ciues, proditorem illum persequi? His atque alijs huiusmodi verbis infensi plebis animi magis etiam ac vehementius in parochum incendebatur. Simul eodem accurrerat alter primarius senator. Qui cum Leonardum longius prouectum didicisset, ilicò nauicularijs imperat: O viri, adeste, properate, nulla sit mora. Quaterni validi remiges in scaphas singulas. Liberaliter operę pensabuntur. Dictum; factum. Nautæ parati in scaphas insiliunt, quas ad ripam stantes sex numero fortè reperiunt. Adduntur & milites aliquot cum centurione, quò res & maiore vi &

auctoritate ageretur. Remigatum igitur est à
 nautis certatim atque extremo conatu, adeo vt
 incredibili celeritate emenso flumine V Vorco-
 mium appellerent. Ibi Leonardum cum sorore,
 dū paratur currus, quo Buscūducis vehatur, ex-
 spectantem, iamque securum ac nihil sinistri sus-
 picantem inueniunt comprehendunt, ducunt, in
 vnā scapharū cōiiciunt, secumq; Gorcomiū reue-
 hunt. Interim autem virū optimū contumeliosis
 nominibus petulantissimè diuexant; sed maximè
 proditoris ei nomen & crimen identidem obie-
 ctant. Ille quamuis inter maleuolorum manus
 constitutus, ea tamē dicere nō omisit, quibus in-
 nocētiam suam probaret; vt qui neq; proditionis
 machinandæ cōsilio discessisset, neq; clāculū fugā
 inijsset, neq; spōsore suos abiēs obiecisset discrimi-
 ni; propterea quod abeundi facultatē accepis-
 set à primario tam arcis quam ciuitatis præfecto
 Marino Brantio: Cuius inquit, chirographū vo-
 bis exhibebo. Simulque protulic libellum dimis-
 sorium manu Brantij subsignatum. Sed eū mox
 vnus ex illorum numero, qui Leonardo pessimè
 volebāt, ei per vim è manibus eripuit, atq; in sac-
 culum suū femoralē immisit; videlicet vt integer-
 rimo viro inter calumnias nihil esset reliqui, quo
 vel apud ciues se purgaret, vel apud præfectum
 exhibito ipsius chirographo discessum suū asse-
 reret. Ille cōtra maximopere sollicitus, vt existi-
 mationem suā apud omnes, ac potissimum apud
 bonos ciues sartam testam seruaret, etiam atque
 etiam flagitabat sibi reddi libellū. Verū ab ho-
 mine scelerato, sibi que infensissimo, præter con-
 uicia recipere nihil potuit. Atque inter hæc nau-
 tis pariter ac militibus aduersus eum succlamantibus
 Gorcomium aduehitur, vbi plurimi homi-

nes occupata ripa perquàm cupidè cum exspectabant.

VT primum igitur è nauicula pedem in terram Leonardus posuit, ibi mox à circumfusa multitudine cepit indignis modis exagitari. CAP. XXXIII.
Plerique virulentis linguis, cum certatum impetere atque configere, contumelias & probra non referèda in virum sanctum iactare, nullum maledicentiæ genus prætermittere. Quorum vnus Albertus nomine tunicam illi magna vi circa pectus apprehendens: Hem proditor, inquit, ecce nunc tempus, vt prodicionis aduersum nos conceptæ pœnas egregiè luas. Erat is nauta Gorcomianus, hæretico fermento corruptus iam inde à puero, frater eius qui postea Britæ sanctos martyres, tanquam in religionis negotio multum versatus examinauit, vt infra dicemus. Alius quidam, qui in impio contra Regem Catholicum bello tandem malè periit, Leonardum apprehenso eius brachio protrahens, eadem fere quæ nauta, dicebat. Sed ventum deinde etiam ad grauiores iniurias, dum non aliter atque nocentissimam feram virum innoxium, qua ducebatur, pessimus quisque ferociter impetit. Alius in dextrum latus, alius in sinistrum, pedem impellere: rursus alius in pectus ac ventrem summa vi impingere; alius in aliam quamlibet corporis eius parte, vel pede vel calce, vel palmis vel pugnis impetum facere. Reliqua multitudo circumquaq; cõsulis vociferationibus perstreperè, plerique proditoris odiosissimũ nomen assidue occlamare, passimq; è media turba illud audiri: Suspendatur, suspendatur, tollatur è medio. Leonardus inter hæc nihil æquè ac famæ suæ atque

atque existimationi consultum cupiens: O ciues,
 inquit, nihil actum à me prorsus, cur proditi-
 onis accuser. Nihil in me tale deprehendetis vnquam.
 Et quidem pro me facilè satisfaciam. Tantum sst
 locus iustę purgationi. Talia ille valde sollicitè,
 sed frustrà, apud infensam & insanientem tur-
 bam. At præter hoc proditi-
 onis crimen, quod ei
 per calumniam occasione discessus sui impinge-
 batur, alijs quibusdam fœdis criminationibus
 perditissimi quidam homines honestum ac ve-
 nerabile viri nomen conspurcare conati sunt, de-
 testabilis flagitij eum insimulantes, quod cum
 sorore cubuisset. Digna certè calumnia suis au-
 thoribus; digna, quam illi coniurati castimoniz
 hostes ex impurissimâ sui pectoris lacuna de-
 promerent. Nam quod ad sanctum martyrem
 attinet, tam erat is non ab omni modo impudi-
 ciz labe purus, verum extra omnem quoque
 suspicionem positus, nominatim toto eo tempo-
 re, quo Gorcomianæ plebi bonus pastor præfue-
 rat (præfuit autem annis plus minus sexdecim)
 vt magis existimem defuisse, quibus hæc aut ve-
 ra, aut verisimilia viderentur, quàm à quibus ea
 confingerentur. Nam & soror eius, etsi mulier
 habitu sæcularis erat, virginitatis tamen proposi-
 tum, etiam ætate iam grandior, sanctissimè reti-
 nebat. Leonardum in arcem vsque perductum
 exuere se vestibus suis præfectus iubet, quæstio-
 nibus admouendum, tamquam de occulta eius
 machinatione cogniturus. Aderat ibi soror fra-
 trem secuta; quam ipse proinde, tantisper vti se-
 cedat, admonet, suæ pariter & illius verecundiz
 consulens, optimus castitatis magister. Ea digres-
 sa vestibus exutis ad tormenta se parat. Sed mu-
 tata repentè sententia præfectus quæstionem pro-
 hibet,

hibet, fortasse veritus conscientia reclamante, viri innocentiam acerbius vexare; cui proficiscendi copiam ipse à se factam, suaque manu subligatum libellum dimissorium probè meminerat. Quamquam spes liberationis iam nulla Leonardo in arcem reducto apparebat. Ad quem ut redijt soror, sic eam affatus est: Vides, mea soror, quo nunc res meæ sint loco. Quod si Deo sic visum est, vt hîc mihi moriendum sit, obsecro ne te ipsam crucies, neque cuiquam mortalium, præterquam mihi, meisque peccatis mortem meam imputes. O singularem viri modestiam, imò profundam Christiani pectoris humilitatem cum insigni mansuetudine coniunctam. Flagrant in eum acerbissimis odijs hostes sui, & ad eius necem per meras calumnias grassantur. Nec tamen illorum malignitati mortem suam ascribi patitur vir mitissimus atque humillimus, sed suis tantum in Deum offensis. Post hæc in eundem carcerem, quo monachi clausi erant, detruditur. Interea verò Genſiorum studio rumor tota ciuitate spargitur, parochum furtiuo discessu proditorem vrbi machinatum: & hoc suo facinore cæteros omnes captiuos vnà secum in certissimum vitæ discrimen pertraxisse. Et quo maior esset fides, id ipsum asseuerabant primarij senatores. Leonardus etsi culpa vacuus, quia tamen ansam hanc maleuolis ad perdendum omnes captiuos oportunam esse videbat, qua erat animi submissione, sæpe in carcere socios veniam supplex precabatur suæ temeritatis & imprudentiæ, qua periculum eis auxisset, quibus alioqui nondum spes liberationis fuisset adempta.

Quo-

QVoniam autem ad carcerem circuitu quo-
 dam redijt sermo noster, aliquid hic quo-
 que eorum quæ per eos dies in carcere facta &
 dicta sunt, referamus. Ibi martyrum ad Deum
 orationes, & ipsorum inter se exhortationes &
 consolationes. Quamquam alij aliis feruentius
 & frequentius hæc faciebant. Eo Theodorus
 chirurgus, de quo dudum facta est à nobis men-
 tio, quotidie statis horis, curationis gratia eorum
 qui saucij erant, accedere permittebatur. Qui se-
 re quoriescunq; carcerem introibat, duos reli-
 giosissimos viros, V Vilhadum & Nicasium ge-
 nibus humi fixis piè Deum precantes inuenie-
 bat. Curabat eo tempore Leonardum, potiones
 quasdam medicas ei ministrans ad sanandum in-
 teriora corporis, quæ frequenti illa ac violenta,
 quam passus fuerat, mēbrorum pulsatione gra-
 uiter læsæ, vehementer ei dolebant. Curabat &
 Nicolaum, parochum alterum, cuius collum ex
 illa prima nocte adhuc saucium; fomentis & me-
 dicamentis indigebat. Iam & in Gardiani cura-
 tione occupatus etiamnum erat, in quo diutius
 eum morari oportuit, dum faciei, palato, collo ac
 toti corpori conculcato atque colliso medicatio-
 nem & chirurgiam adhibet necessariam. Itaque
 dato spacio familiaris cum illo colloquendi,
 subinde, quid animi haberet, interrogabat; ma-
 ximè quoties suborta noua tragedia, spes si qua
 fuerat, liberationis ablata videbatur. Ille verò be-
 ne se animo affectum esse respondebat. Quin
 gaudere ac felicem se reputare, cui diuinitus con-
 cederetur ad mortem vsque pro Catholica veri-
 tate certare. Nimirum experiebatur in se vir san-
 ctus id quod olim de se psalmista cecinit; Secun-
 dum multitudinem dolorum cordis sui, lætifica-
 tam

Psal. 93. dum multitudinem dolorum cordis sui, lætifica-

tam

eam diuinis consolationibus animam suam. Et quod Apostolus ait; Sicut abundant Christi passionibus in nobis, ita & per Christum abundare consolationem nostram. Quodque grauitè à Franco lib. 4. de gratia Dei.

quodam dictum est: consolationem supernam, etsi fidelibus Dei seruis nunquam desit, tunc tamen subministrari copiosius, quando persecutorum rabies amplius exardescit. Cum autem chirurgus eum cum obsecratione sapiens interpelaret, vt se redimi pateretur (ea enim res à propinquis continenter sollicitabatur) huiusmodi ferè verbis respondit: Ego præfectus & pastor sum: oues curæ meæ committas habeo, hos fratres meos: Quos proinde in hac tam graui necessitate positos vti deseram, officij mei ratio nequaquam perimit. Quare fixa stat sententia, Deo gratiam mihi suam largiente, simul cum ijs & viuere & mori. Quid enim si ego propinquorum & amicorum opera liberatus euasero? Quid tum de ijs futurum, qui propinquos & amicos non habent? Num deserendi fratres à fratre, oues à pastore? Auertat hoc à me peccatum Deus noster: Cuius ope sius certò iam statui cum illis permanere, vt eos pro necessitate muneris mihi impositi, meis qualibuscumque monitis & cohortationibus animatos ac roboratos, ad felicem sui certaminis exitum finèque perducam. Rursum chirurgus: An non, inquit, bene cum illis agetur, si tu dimissus è vinculis allabores postea communi studio cum Catholicis ciuibus ad eorum liberationem? Certum enim, quod ad extimulandos bonorum ciuium animos, vt fratribus tuis liberadis quàm maximè serio dent operam, tua præsentia plurimum sit allatura momenti. Nicolaus ad hæc: Equidem, ait, non recuso è

carcere dimitti, quò causam fratrum meorum, si qua possim, adiuvem. Sed interim dum ea res agitur, huc mihi quotidie recurrendum esset, debiti erga fratres officij cohortationis & consolationis gratia, tantisper donec vel ipsi liberati mecum discederent, vel si eorum liberatio non succederet, ego cum ijs mortem oppeterem. Non ita quidem, inquit chirurgus, sed manendum in civitate tibi esset apud amicos. Huc namque si redires, non dubium, quin iterum te Geusij captivum facerent, cumque alijs includerent, neque postmodum abire sinerent. Tum ille: Quoniam ita res habet, inquit, satius est me nunc cum fratribus meis permanere. Neque enim ab officio quod dixi, quoad facultas erit, vlla me res Deo propicio prohibebit. Hęc & his similia complura Nicolaus, ostendēs profectò reipsa, quanto charitatis affectu fratres, eosdemque filios suos & oves tibi concreditas pius pater & pastor amaret; à quibus nec spe vitæ, nec metu mortis & suppliciorum, nec vlla denique propinquorum ac necessariorum importunitate, disiungi sese atque abstrahi pateretur.

CAP.
XXXV.

Post reductum in custodiam Leonardum, velut egregia ac nobili præda recepta, sollicitè cavendum sibi ducunt Geusianæ factionis homines, ne rursus eum è manibus amittât: eamque ob rem omnium captivorum causam communiter persequendam sibi statuunt, scilicet ut illum hac ratione cum cæteris in exitium propellant. Igitur eorum plerique studiosè vicos vrbis omnes obire, vulgus concitare, sollicitare primores, quàm maxima captivis apud omnes odia cõfiare, Leonardi facinus atrociter exaggerare. publica

blicæ proditiōnis crimen omnibus inferre; nihil denique non tentare, quo miseris inuidiam au-
geant; & non modò liberationi, sed & redemp-
tioni viam omnem præstruant. Aded malis &
prauis illis ingenijs inuisa penitus erat hominum
innocentium salus, Leonardi maximè, meritò
vt in eum quadraret Dauidicus ille versus: *Inimici mei dixerunt mala mihi; Quando morietur
& peribit nomen eius? Porro Catholici quidam
non segniter operâ suam in captiuorum redemp-
tionem quoquo pacto transigendam conferebât:
Sed omnis eorum conatus aduersæ factionis mo-
litione subuertebatur. Erant in magistratu, qui
dum apud Catholicos pariter & Geusios gratiã
inire student, parum sibi in suis sententijs con-
stant; & vt erant in factionem animo propen-
si, palam quidem pro captiuis loqui videbâtur,
at clanculum eorum liberationi modis omnibus
resistebant. Nonnulli verò captiuorum causam
sic agebant, vt monachos tanquam contemptos
& odiosos negligenter, pro alijs solis è periculo
liberandis sollicitandum rati. Neque tamen vel
in ipso senatu defuerunt, qui tam pro monachis,
quàm pro clero liberando par studium adhiben-
dum censerent, idemque ipsi diligenter & seriò
adhiberent. Quorum vnus vir optimus, nobis
intimè notus & charus, ac primo loco honoran-
dus, cum de captiuis ageretur, frequente senatu
sententiam hanc dixit: Omnium captiuorum, si-
ue illi monachi sint, siue non monachi, causam
parem atque communem esse & haberi debere.
Siquidem in arcis deditiōne cum Marino sic sti-
pulatum, vt omnes qui in arce essent, cuiuscum-
que demum conditionis homines, excepto pror-
sus nemine, liberos ille atque inuiolatos dimitte-*

*Psal. 40.**H. E.*

ret. Hanc pactiōnem à Marino, priusquam arcem in suam potestatem acciperet, solenni iureiurando, iterum ac tertio confirmatam esse. Eum proinde vel rogandum, vel quacunque ratione vrgendum, vt fidem suam liberet, & conuenta sanctissimè iurata præstet. Præstari verò ea nō posse, nisi captiuis omnibus ad vnum vsque dimissis. Hæc cum ab illo non minus grauitèr quàm liberè dicerentur, assensit eius orationi continuò primus senator, affirmans rem ita planè, quemadmodum ille dicebat, actam esse, & proinde iustissimum fore postulatum. Mox assensit & reliquus senatus. Sed quia Marinus iam antè non semel interpellatus, eam rem suæ negauerat esse potestatis, communi sententia placuit ad Orangium mitti cum literis hominem senatus nomine rogaturum, vt suam hîc authoritatem interponeret, conuenta seruari præciperet, de captiuis ad vnum omnibus dimittendis ad præfectum arcis mandata daret. Erat enim tunc apud eos omnes, qui res nouas appetebant, Orangij summa authoritas, quam sibi specie quadam eximie in patriam charitatis, alijsque id genus artibus homo fucatus & vaser ac vulpino ingenio conciliauerat. Quamuis autem in eam, quam diximus, sententiam omnium suffragia conuenissent; qui tamen inter eos erant monachis & clero infensiores, occulta molitione id agebant, vt captiui primo quoque tempore necarentur, ad eam rem vsi perditorum aliquot suæ factionis hominum opera, qui non verebantur propalam ad perdendum innoxios incumbere. Nimirum hoc illis studium erat, vt acceleratione supplicij mandatū Orangij anteuertent. Quam etiam ob causam à nonnullis eorū Brilā suscepta

suscepta iã antè profectio fuerat ad Comitè Lú-
 nium, hominem ferum, ac nuperis rerũ successi-
 bus insolentè, sanguinisque eorũ, qui in ecclesia
 Catholica sacratione essent loco, sitientissimũ; vt
 impetratum ab eo referrent, quod tantopere ex-
 petebãt. Nondũ Orãgius in Hollãdiã aduenerat:
 & Lũnij potètia iam in tantũ creuerat, vt si quid
 imperaret, periculosum esset non parere. Miserat
 autem is Gorcomiũ pauculis ante diebus quẽdã
 Omalium, vnimanũ illũ, de quo dudũ meminĩs
 cui & in mädatis dederat, vt quotquot ibi sacer-
 dotes & monachi in vinculis habebantur, ad se
 captiuos adduceret. Qui cũm Gorcomij carcerẽ
 introgressus captiuorum coronã oculis lustrasset,
 minasq; ac probra (quę suo loco cõmemorauĩ)
 peracerbè iaculatus in eos fuisset, deniq; eo mise-
 serorũ spectaculo sacrilegº homo sese ad satietatẽ
 oblectasset; inde Bõmeliã cum cohorte militũ pe-
 tit. Quod oppidũ Gelricæ ditionis est, & Gorco-
 mio quatuor fere miliaribus abest. Eodẽ voca-
 batur à ciuibus eius oppidi nonnullis, quibus res
 nouę cordi erant, planè persuasus portas patètes
 opera illorum, à quibus fuerat inuitatus, se in-
 uenturum. Sed longè eum sua sefellit expecta-
 tio. Maior enim & sanior pars ciuium cognito
 eius aduentu, bombardas in mœnibus collo-
 catas in eum expediunt & parant; si fortè pro-
 pitis accedere tentaret. Nec procul inde sta-
 tionem habebat Hispanus miles, qui de hoste
 aduentante certior factus arte eum circum-
 uenit. Nam metum simulans, Omalium &
 & qui cum eo venerant, vsque ad mœnia Bom-
 meliana fugiendo pertraxit. Quo cum illi per-
 uenissent, primum præter spem crebris ictibus
 bombardarum è mœnibus impetuntur: Tum &

Hispani, qui fugam simulauerant, repente conuersis in hostem vultibus & armis, grauem in eum impetum fecerunt; ita vt sexaginta plus minus de suis in ea clade Omalium amisisse ferant. Atque vtinam in ea fide & volūtate erga Deum & Regem Bommeliani perseuerassent. Namque quod dolendum fuit, non multo post in communem cum Hollādicis ciuitatibus, vt ita dicam, insaniam, nescio quo malo consilio pertrahi se miseri passi sunt. Porro dum abest Omalius, à Catholicis quibusdam studiosissimè pro liberandis captiuis est laboratum. Et quidem vijs alijs frustra tentatis, quod reliquum, pecunia redimere eos placuit: Eoque res demum deducta, vt cum præfecto militū criminali, qui qua valebat apud Marinum gratia, liberationem præstiturus videbatur, iam de precio conuentum esset. Factum id aliquanto post conuentionem de Poppelio redimendo sceleratè frustratam, vti narrauimus. Sed cum collecta & parata pecunia iam iam numerāda esset, interuenit repēte ea turbatio, quam ex occasione abitus Leonardi Geusios de nouo concitasse diximus. Ex quo factum, vt pactio de reddendis precio captiuis in irritum recideret.

CAP.
XXXVI.

Tertia dies erat Iulij mensis, cum re apud Bommeliam malè gesta Ioannes Omalius iracundus ac minax sub occasum solis Gorcomium reuenteretur, postridie quàm Leonardus fuerat in carcerem retractus. Eo reuerso quum nihilo segnius à Catholicis negotium redemptionis captiuorum ageretur, tum à quibusdam fraudulentis hominibus specie beneuolentiæ commonentur illi, ne quod verbum, si saperent, apud

apud Omalium pro captiuis facerent; sed tantisper à sollicitando desisterent, donec Omalius abiuiſſet. Alioqui periculum fore, ne redemptionis apud ipsum iniecta mentione (quod eſſet inſenſiſſimo in monachos & clerum animo) grauius etiam iritaretur, ac ſpei huiuſcemodi præciſendæ gratia captiuos aut ex tempore necaret, aut Brilam ad ſupplicium abduceret; tantum abeſſe, vt vel precio durus eius animus expugnari poſſet. Quod certè falſum apparuit. Nam per idem tempus, quendam in clero dignitate præcipuum, ante dies aliquot, vt ſuprà narratum eſt, è carcere dimiſſum, ac domi manere iuſſum (quem iterum domo extractum vnà cum cæteris captiuis Brilam auertere decreuerat) auro ſubnixis precibus exoratus liberum fecit: cum ille iam desperata ſalute, patibulum tanquam infame ſupplicium deprecatus, gladium ſupplex poſtulaſſet. Atta men ea ſubdola ſuggeſtione effectum apud viros bonos, ſed nimium credulos, vt ceptum ſollicitandi opus, dum Omalius aſſeſſet, intermitterent. Igitur Omalius die quinto menſis Iulij ſub veſperum, accepta pro liberatione viri illius præcipui, quem dixi, paſta pecunia, Brilam proficiſci parat, ſecum auerſurus captiuos omnes reliquos. Neque enim Goreomij palàm eos interficere conſilium erat, eo quod tumultum popularem extimeſcerent. Quæ etiam Omalio cauſa fuit, intempeſta nocte eos abducendi. Sic enim ſuaſerant Geuſij ex ciuibus nonnulli, veritine, ſi luce res ea tentaretur, omni conatu reſiſterent Catholici. Nocte igitur ea, quæ ſextum Iulij diem (Dominicus is erat) proximè antecederat, martyres ſanctos abducturi tenebrarum mi-

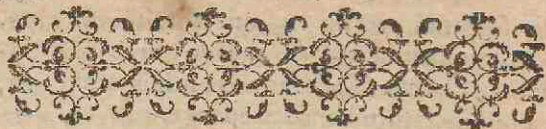
nistri, tunicis & pallijs (quæ mantella vocant) eos spoliant, quibus ad id vsque tempus remanserant: vt iam præter interulam vestem Franciscanis vix aliud reliquum fieret, quo nuda corpora contegerent. Alijs item sacerdotibus togas talares detrahunt; nonnullis præterea & alias vestes, quæ alicuius precij videbantur, exunt. Si quis autem fortè verbo rogaret vestem necessariam sibi relinqui aut reddi, mox alapas pro veste recipiebat; velut accidit honoratæ senectutis viro V Vilhado Dano, qui solam interulam sibi relictam videns, cum noctium frigora toto penè corpore exsanguis horreret, obsecrabat milites, vt sibi vile suum ac detritum mantellum redderent, quo frigus à senili corpore defenderet. At illi nulla ætatis commiseratione moti, probris ac maledictis, insuper & verberibus ilicet senem optimum cooperire aggrèdiuntur: Ah veterane proditor, inquierent; Nimum tibi tuisque socijs proditoribus ac deastricolis indulgetur. Nimum bene omnes ac benignè, prout pessimè meriti estis, tractamini, digni videlicet, quibus ad excoriationem vsque flagellatis saccos sale inspersos indueremus. Reuocate iam nunc in memoriam, & recolite, quæ quantaque vos in nostros socios ac symmystas exempla crudelitatis edideritis. Hæc & huiusmodi dicentes, interim quàm durissimè pugnis & alapis os venerandi senis obtundunt, hominis longè innocentissimi. Qui ad omnia probra & verbera, non aliud quàm suum illud Deo gratias, resonare, supplicesque Deo manus ac preces pro suis persecutoribus offerre nouerat: tantum adest, vt cuiusquam aliquan-

do san-

do sanguini verbo factouē fuerit infidiatus.
At denique misertus eius nescio quis, vile quod-
dam palliolum (ipsiusne an cuiuspiam alterius,
æquē incertum habeo) quo tegetetur, corpo-
ri eius iniecit. Et hætenus quidem ea quæ
Gorcomij circa martyres nostros acta
didicimus, Deo iuuante fideliter ex-
secuti, primum librum hoc sine
claudimus; vt ea quæ deinceps
vsque ad beatum eorum
exitum gesta accipi-
mus, alio volu-
mine digera-
mus.

HISTO-





HISTORIÆ
MARTYRVM
 GORCOMIEN-
 SIVM

LIBER SECVNDVS.

CAP. I.



D extremum passionis certamen, & preciosam in conspectu Domini mortem sanctorum martyrum eius exponendam propitis nunc accessurus, ea primum, quæ longo satis itinere, quo Brilam Gorcomio vehabantur, passi sunt, commemorare operæ precium duco; quoniam per hæc etiam non parum & hostium nequicia, & militum Christi virtus ac patientia, & in ipsis certantibus atque vincentibus Dei gloria declarata est. Quanquam eorum fortia non sic commemoro, quin etiam infirma legentibus ante oculos subinde ponam, authoritatem in ea re scripturæ sacræ secutus, quæ sanctorum hominum lapsus inter præcipuas eorum laudes non tacuit. Eiusmodi vero quiddam hic statim initio occurrit. Nam cum ex arce captivi ad flumē ducerentur, navigio Brilam auehendi (factum id hora prima post noctem mediam) unum eorum
 frater

frater suus germanus, qui tum eò fortè aduenerat, extremis verbis abeuntè est persecutus. Cui mœstus ac lacrymabundus Antonius (hoc enim illi nomen erat) mi frater, inquit, si mihi nunc opem ferre non potes, mori me necesse est. Sed hanc eius quasi deiecti animi significationem puto non mirabitur, qui nouerit quàm sit res ardua mortis terrorem vincere; simulque meminerit neque omnium martyrum parem esse ad patiendum alacritatem, neque semper eis adesse consolationem illam internam spiritus sancti, quæ gaudentes in passionibus efficiat: Quamuis interim non desit ea animi fortitudo, qua, cum sic vrgentur, vt aut fides eis neganda sit, aut mors oppetenda, magis eligant fidem confitendo mori, quàm negando viuere, faciantque quod Dominus ait: Qui perdiderit animam suam propter me & euangelium, saluam faciet eam. Quod istù fecisse, qui tam abiectè visus est loqui, tandem res ipsa probauit. Vecturus erat captiuos naua quidam Gorcomianus, nomine Rochus; in cuius scapham cum pedem inferret Leonardus, hominem agnoscens ac nomine compellans, vtpote quem pastor vnà cum cæteris ouibus salutari pabulo sollicitè pauerat, ait: Hem Roche, tu nos ad patibulum vecturus es? Qui respondit: Ita me nunc facere necesse est. Non quidem intelligebat ille, quàm nulla Christianum hominem cogere necessitas debeat ad obsequium sceleris. Ibi porro bonus pastor grauiter queri atque expostulare cepit, quòd ita furtim, quod nocte intempesta suis ouibus subriperetur; quod non esset permisus extremo discessu nutantes suorum animos confirmare, & ad fidei constantiam cohortari; quòd denique supremum vale in Domino dice-

*August.
tract.
si in loã.*

Marc. 8.

re ijs prohiberetur . Tum non sine gemitu conuersis ad ciuitatem oculis, spiritu (vt æquum est credere) prophetico dixit: Gorcomium, Gorcomium, & quantum tibi malorum impêdet. Vt cūque tamen hoc ab eo dictū quis accipiat, certè constat statim ab illo tēpore multos cōtinuos annos bello, fame, pestilentia ciuitatē illā miseris modis attritā, exhaustā, afflictā fuisse: Quodq; grauissimum est malorum, detestandam hæresim cū sacerōrum mysteriorū ac ritū cessatione, iustissimo scelerū vindice Deo sic permittēte, supra omnes vrbes vicinas in tantū illic obtinuisse, vt totis iam triginta annis non alia fuerit, in qua sacerdotū ac sacramentorum ritu Catholico administrādorū, verbiq; diuini copia minus haberi posset. Porro captiui, quum auerherentur, vnde viginti numero omnes fuere; quorū sexdecim erant presbyteri, reliqui tres laici è familia Fratrum Minorū. Qui numerus quemadmodum deficientibus quibusdam, ac rursus alijs in eorum locum succedentibus, mira Dei prouidētia plenus & integer vsque in finē cōseruatus fuerit, suo loco dicemus.

CAP. II.

Postquā secūdo flumine Mosa (quē eo tractu Meruedam vocant) prouecti essent aliquo vsque captiui, trāsire iubētur à scapha in cymbā quādam cōchaticā, ex conchis quas veherat, grauiter olentem. In eam superiori parte clausam contruduntur & constipantur, haud multo secus atq; merces in vasis solent à mercatoribus compingi. Et sanè nisi maturè fuissent inde educi, periculum erat ne in tanta loci angustia, tamque tetra odore, penè adempta respirandi potestate enecarentur. Habebat apud se Nicasius aromatum nonnihil, quod aduersus huiusmodi casus ei Gorcomij in carcere fuerat à chirurgo datum.

Quod

Quod ab eo socijs communicatum, foetoris molestiam minuebat aliquantulum. Cæterum ex ea cymba non multo post in nauim quandã onerariam transmissi, Dordracum vsque vehuntur. Appulerunt autem eo circiter horam nonam ante meridiem Dominica die. Ibi rursus V Vilhado venerando seni palliũ à militibus auferitur; Huterò Canonico suũ itẽ palliũ; Henrico Minoritæ, quod solum ei reliquum erat, tritum captiuiam, quem caperone[m] vocat; Nicolao Parocho tunica. Qui cum militis vestem detrahentis improbitati nõnihil obniteretur, à Leonardo collega monitus statim ac lubẽs acquieuit. Neque ei quicquam mansit reliquum præter lineum nigri coloris amiculum, quod camisæ intimæ superindueret. Porro Ioannes Omalius cum præcipuis comitibus urbem ingressus, curandoque corpori largiter indulgẽs, impræsos eo die sanctos martyres reliquit. Neq; verò eis in terrã ascẽdere permissum fuit; sed in nauì, quæ ad ripam alligata erat, relictĩ ac detenti, omnium ludibrio manserunt expositi. Siquidem ex urbis porta quæ proxima erat, accurrebãt homines frequẽtissimi, captiuos sacerdotes & monachos, velut rem nouam ac prodigiosam visuri; verè vt ab ijs iam tum dici potuerit illud apostoli Pauli: Spectaculum facti sumus mũdo & angelis & hominib⁹: Ibi probra, conuicia, scommata certatim in martyres iactati; cachinnis & cõfusis clamoribus õnia perstreperẽ. Quanquam aderant etiam Catholici quidã eius urbis incolæ, captiuorũ afflictioni ex animo condolẽtes, suũque adeo dolorẽ etiã lacrymis palãm testificãtes. Inter quos erãt qui pecunia redimere cuperet, si licuisset, Theodorũ Emdenũ, & Petrũ Ascanũ minoritas. Quorũ Ascanũ amici nauim ipsã ingressi, præ charitatis affectu, nõ sine

I. Cor. 4.

fletu collum stringentes osculabantur. At vero promiscua multitudo nihilo mitius captiuis illudere atque insultare, neque vllum maledicentiæ genus prætermittere. Erat audire è media turba voces has & similes; Ah seductores & impostores hominum. Quã multos malè credulos commentis vestris Papisticis atque anilibus deliramentis in errorem abstraxistis! Ah, quam multa animarum milia prauis ac pestiferis vestris doctrinis in infernum præcipitastis! O quam pulchrè nunc patibulum ornaturi estis! Et alia id genus disteria atque conuicia, vt quemque maledicendi libido titillabat, in sanctos viros cumulatissimè congeriebantur. Etenim impunitas & licentia publicè concessa metum ex animis omnem exemerat. At interim mihi liceat eosdem Christi martyres in tanta canum circumlarrantium rabie patientiam corde tacito, rectèque sibi conscio conseruantes, ipsius Domini mei verbis affari & dicere: Beati estis, cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes, propter Christum & Catholicam eius ecclesiam. Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis. Verè enim & in æternum beati, quotquot in ista gloriosa confessione, spiritu Dei vos corroborante, constantes & immobiles ad finem vsque perduratis.

Matth. 5

CAP. III **P**orro milites qui captiuis additi erant custodes, cum viderent tantam hominum multitudinem portis effusam cupiditate spectandi accurrentem, velum nauigio, quo captiui detinebantur, obtendunt ac circumponunt; neque quæquam, qui numum pretis non dederit, ad spectan-

Standum admittunt; vt est id genus hominum ingenio, quoties occasio tulerit, ad quæstum intentissimo. Ergo quicumque quadrantem nummulum annumerabant, intra velum admissi, spectando, illudendo, conuiciando, & si quid aliud luberet, semet affatim satiabant. Ingressus autem illic inter alios insignis quidam ac primi nominis hæreticus Calvinianus, cepit cum captiuis de sanctissimo Eucharistiæ sacramento multa disceptare. Cui grauissimè restiterunt Leonardus & Nicolaus parochi, nec nõ Hieronymus fratrum Minorum Vicarius. Quod sanè præstitum ab ijs est tanta disputationis acrimonia, tantoque Catholicæ veritatis tuendæ studio, sudor vt ijs inter disputandum largè deflueret, Leonardo maxime; qui vt erat sermone promptus ac potens, & eruditione præcipuus, meritò primas in ea disputatione partes sustinuit. Denique tam doctè, solidè atque explicatè reddebant Christi martyres suæ fidei rationem, vt hæreticus ille victus & pudore suffusus vltra quod diceret, non haberet. Ceterum Gardianus, quod infructuosâ videretur ei illa cum hæretico concertatio, ne verbum quidem disputando cum eo commutare voluit, *Matth. 7* veritus illud Dominicum: Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos. Proinde & socios submonebat vt missam facerent eam, vt ipse rebatur, inutilem altercationem. Ipse interim capite super rudente, quo alligata erat ancora, reclinato paululum quiescebat. Hæreticus autem ille disputator posteaquam ratione superatum se vidit, mox velut irabiem versus, vultu excadescere, dentibus stridère, toto corpore contremiscere, sanis conuicijs sanctos martyres impetere; neque iam argumen-

tis sed maledictis pugnare; Denique velle captiuos omnes ex templo, si liceret, in aquas à nauì præcipites dari. Sicque in eo verè fuit impletum quod Gardianus verebatur; illud nimirum quod post memorata verba Dominus pro ratione subiecit: Ne forte missas ante se margaritas conculcent pedibus, & conuersi dirumpant vos.

Ibidem.

CAP.

III.

INterea temporis flumen æstu maris intumescens post meridiem nauigandi commoditatem dabat. Itaque Dordraco Brilam aduehuntur captiui. Qua in nauigatione cum adhuc ieiuni essent, & partim acri disputatione, partim multiplici atque continua malorum hominum vexatione vehementer fatigati, ac viribus exhausti, paululum cibi tandem impetrarunt, parcissimè ipsis præbente naua vectore suo; vt qui diceret se mortalium scire neminem, à quo vel buccellam panis pro eo beneficio sibi restitutum iri speraret. Neque enim ad remunerationem celsam attollebat animum homo carnalis, neque meminerat promissionis Christi: non perditurū mercedem suam, si quis vel vni ex minimis ipsius discipulis calicem aquæ frigidæ porrexisset. Præstitit tamen hoc ille vel naturali quodam commiserationis affectu motus, ac præstitit solus. Nam à militibus, qui non tam custodes se martyrum præbebant quam hostes, ne mica quidem exspectari poterat. Eius diei nauigatione peruentum est eo vsque, dum vno tantum miliario Brila abessent; vbi tota nocte martyres in nauì relictì, à frigore & inedia, seminudi ac malè pasti, non parum molestiæ tolerauerunt. Postero die mane Brilam aduehuntur: appulsi primum ad aggerem longiuscule ab oppido dissitum, in quo
 nauium

Mat. 10.

nauium statio est, vulgo caput vocatur. Illic vnus
 ferme horæ mora trahitur, donec aperta ciuitatis
 porta captiuis obuius procedat Comes Lum-
 nius, amicè videlicet atque humaniter homines
 desideratissimos excepturus. Est autem Brila op-
 pidum in extrema Hollandiæ insula, quæ Vorna
 dicitur, ad meridiem situm, exiguum quidem il-
 lud, ac superiori tempore obscurum atque igno-
 bile. Cæterum ex quo memorati Comitis insi-
 dijs interceptum (quæ res in calêdas Aprilis pro-
 ximè antegressas inciderat) Geusiorum potestati
 ac religioni cessit, eorundem crudelitate, & ho-
 minum Deo sacratorum, quos passim quacun-
 que prædabundi milites illuc adducebant, cædi-
 bus ac supplicijs egregiè nobilitatum. Quam ob
 causam Geusij locum illum Domini pomarium *Des hee-*
 vocitarunt; ineptè quidem, si ad illorum sensum *ren boö-*
 respicias. Etenim minimè quadrat, vt locus sup- *gaerd.*
 plicij maleficorum hominum, velut excidij ma-
 larum arborum, Principis pomarium vocetur.
 Verùm sicut olim Caiphas aliud cogitans pro- *Ioan. 11.*
 phetauit, ita & isti rem veram ac mysterio ple-
 nam sensu non vero protulerunt. Verè enim po-
 marium Christi Domini locus ille est, in quo re-
 quiescunt arbores optimæ atque pulcherrimæ;
 quæ quia fructus eidem Domino suo multipli-
 ces, vberimosque per ipsius gratiam tulerunt in
 tempore suo, gratissima de ijs illi in cælesti, re-
 gioque eius conuiuio subministrant tragemata.
 Sed ad institutum redeo. Dum Lumnius exspe-
 ctatur, accolæ vrbs, homines inhumani ac bar-
 bari, suas ibi partes agere omnium primi cepere.
 Captiuos maledictis incessere ac probrosis exa-
 gitare nominibus. In religionem verò & sacro-
 sancta mysteria blasphemias horrendas euome-

re; Neque interim Regio nomini ac maiestati parcere. Et quidem proditores vocitari viros bonos, qui debitam Deo Regique fidem prodere, eiusque proditoribus consentire nollent, tritum iam erat & peruulgatum. Idololatrias identidem inclamant, vœcordes atque deliros seruos & veneratores Baal; vêtrem, Venerem, Mammonam eos pro dijs colere. Cunctos autem simul non aliud esse quam gregem phaleratorum hypocritarum. Ad hæc corporis habitudinem pro contumelia obijciunt, alijs crassitudinem & ventrositatem, at contra alijs maciem atque exilitatem improperantes: & quicquid aliud tale in buccam veniret, temerè ac petulanter effutientes. Taceo plus centies repetitum patibuli ac suspendij opprobrium. Quod certè totidem verbis in Christum ipsum dici poterat. Cæterum, quæ ab illis in sanctissimum & angelis etiam ipsis tremendum corporis Christi sacramentum iactabantur blasphemiarum, adeo omnem superant impuritatem simul & impietatem, vt horror sit referre. Sub hæc procedit ex vrbe Lumnius, portis ad eius nutum patefactis. Cum enim de captiuorum aduentu nuncius ad eum adhuc cubantem fuisset allatus, mox ille præ læticia mirè gestiens strato exsiliit, homo alioqui post nocturnas epulas in multum diem dormire solitus. Inde vix bene vestitus in equum insilit, ac celeri cursu locum, vbi captiui tenebantur, petit, equitum aliquot & peditum armatorum satellitio cinctus.

CAP. V.

Quoniam autem, amice lector, Lumnius iste non hõstantim, quorum nunc acta scribimus, verum & alios non paucos ecclesiarum viros, extrema per supplicia ad martyrij palmam transf-

transmisit, quis ille fuerit, & qualis iam ante id tempus innotuerit (nam quæ postea egit aut passus est, alibi fortè attingam) paulo plenius hic tibi exponere operæ precium duxi. Nomen ei Guilielmus, cognomen à Marca, quod à veteri Comitum familia, qua progenitus erat, accepit; ita quidem, vt propinquitate sanguinis attingeret illustrem virum Erardum à Marca, Ro. ecclesiæ Cardinalem & episcopum Leodiensem: vt sanè mirum sit eum ab illius spectatissimi viri moribus & pietate turpiter adeo degenerasse. Nam & domum eius priuatam, quam Leodij ad ædem S. Martini quondam habuerat, hic ipse & frater eius hæreditario iure possederunt. Ipse verò denique etiam in ea mortuus est. Porro Lumnius dictus à municipio quodam in ea Brabantiae parte sito, quæ Leodiensium fines attingit; loco scilicet natali: cuius & dominium ei à maioribus obuenerat. In arce eiusdem loci, in qua cum matre puer morabatur, institutus est ab apostata quodam Franciscano; quæ mater vidua, pia quidem illa &, vt accepi, Catholicæ religionis obseruantissima femina, sed impostoris illius hypocritici miserè delusa, suo filio pædagogum, ac pueritiæ eius formatorem assumerat. Is recentem concreditam sibi testam, hæreseos Calvinianæ, qua ipse infectus ac deprauatus erat, imbuuit veneno. Quod malum adeo penitus ex illo tempore eius animo insedit, vt quamuis postea Louanium urbem vicinam (qua non aliam ea tempestate academiam cum disciplinarum omnium humanarum, tum diuinæ Catholicæque doctrinæ certiore magistram habebat atque etiamnum habet orbis Christianus) studiorum liberalem causam missus, ibique Catholico simul & in-

tegerimo præceptoris traditus ad instituendum fuerit, minimè tamen opinionis semel inditæ, conceptæque labes elui potuerit. Quin adeo post eam urbem vnà cum studijs humanitatis relicta, magis etiã ac magis deprauata eius indoles aperire se cepit. Nam præter illud hæreticæ doctrinæ venenũ, hæretico magistro propinãte infeliciter haustum, insita quædã animo eius crudelitas sese proferebat paulatim. Quãquã istud viciũ multo antè adhuc puer prodiderat nõ leuibus argumētis, Siquidem iam tum cum suis æqualibus & cõtendēdi pernicacia, & pugnãdi audacia, & vlciscēdi gloria ita certabat, vt omnes lōgè superaret. Toruus illi erat & Schyticus oculorum obtutus, index animi sēui & sanguinarij. Quo in genere quid aliquãdo puer designauerit, quemadmodũ id à viro fide dignissimo, cui patria cũ illo cõmunis est, accipi, breuiter narrabo. Fuit inter duos Lumnię vicinos pagos Corfellam & Helchtriam vetus controuersia super palũde quadã in vtriusque cõfinio sita, non dissimilis illi quã olim inter fratres coortam atque gliscentē miraculo inductæ ariditatis sustulit Thaumaturgus ille Gregorius. Tam celebris autē ea contentio fuit, vt palus ipsa vulgo contentiosa vocaretur. Porro Corfella dominum eundem quem Lumnia habebat. Is post sui patris obitum erat Guilielmus à Marca. Qui duodecimũ ætatis annũ vix prætergressus, in ea cõtrouersia studio suæ partis in tãtũ efferbuit, vt cum armata subditorũ manu ductor ipse locum contentiosum adiret, eo cõsilio, vt si quos aduersæ partis homines illic inuenisset, aut occideret, aut captiuos abduceret. Sed præter opinionē nemine prorsus inuẽto, ne domũ inultus & inglorius rediret, furorem suum per occasionē aliõ cõuertit.

Nam in reditu fortè repertos myricæ (quæ in ijs locis frequens nascitur) messorum vnum & alterum cõprehendi iussit, velut ingenti crimine obstrictos, quod in terra publica suæ ditioni, vti dicebat, subiecta messè facerët. Cõprehensos equo suo alligauit (ô barbarum & stupendum, horrèdumq; in puero facinor) atq; vt canes nõ modo per terram longo spacio raptauit, verum etiã per mediũ quoddã viuarium aquaticũ ei loco vicinũ vi pertraxit. Deniq; miferos illos atque innoxios, nec quidẽ eius vici, cui tam hostiliter infesus erat, inquilinos adeo tractauit atrociter, vt omnẽ circũcirca regionẽ huius rei sermo cõpleret; & quotquot hanc in illa etate tyrannicã immanitatẽ vel aspectu vel auditu cognouissët, stupètes alius ad aliũ dicerët: Quis putas puer iste erit? nimirũ ea quæ postmodũ etate prouectiore sunt ab illo perpetrata, talibus ex initijs haud quaquã improbabili cõiectura præfagientes. Obseruata sũt & alia in eo iã tũ adhuc puero, quæ prauitatem indolis, ac penitus insitũ animo eius, ordinis monastici odium declarabãt. Aiunt eum à prima etate, qua de religione cognoscere aliquid potuit, monachos omnes, præcipuè Franciscanos, quoties obuiam ei fortè fierent, toruo vultu & obliquis oculis intueri solitum: Sic videlicet edoctum atque institutum, vt existimãt, ab illo morum suorum pessimo formatore, eodemque deserte à se religionis maligno suggillatore. Scilicet hoc omnibus apostatis monachis in more positum esse quis nescit, vt quò turpitudinem suam tegant, & perfidiæ suæ velũ obtendant, virulentis obtreccionibus & sycophantijs eam societatem assiduè lacerët, cui se sancta voti professione semel in perpetuũ addixerant: Iã ad grandiore[m] Lũnij etatem quod attinet; retulit

mihi vir quidam honoratus, rem malo suo expertus, familiam illi (posteaquam domum ipse suam regere cepisset) moribus corruptissimam fuisse, & in qua diuini cultus ac præceptorum ecclesiæ nulla ratio, sed extremus neglectus atque contemptus. Non quidem me latet eum aliquando tecto excepisse viros religiosos ex itinere ad se diuertentes, atque in his etiam Minoritas, iisque, siquidem externa spectes officia, benignum hospitium præbuisse: Sed qui hominem norant, facile intelligebant non hæc ab eo fieri studio religionis, sed quod eam religiosæ hospitalitatis consuetudinem à parentibus acceptam repente abrumpere, sibi non satis consultum illo adhuc tempore pro sua apud bonos existimatione putaret. Ac verò de tali hominum genere certa experientia didicimus, quemadmodum exceptos conuiujs simpliciores, vt vocant, fraterculos quadam humanitatis specie ad hilaritatem prouocent, exhilaratos autem naso suspendant & ridiculos suos faciant: tum si quid fortè ineptius à quoquam eorum dictum factumue fuerit, illico foras efferant, atque vnius quantulumcumque vicium inuidiosè exaggeratum mox in vniuersam familiam per calumniam diffundant. Porro quum in Belgio nostro viri ac iuvenes aliquot nobiles anno Domini 1566 conpirationem fecissent, qua Regiorum aduersus hæreticos edictorum seu mitigationem seu veritatis abolitionem oblato supplice libello extorquere volebant (ea nimirum conspiratio fuit, quæ toti Belgio postea subsequutam omnem religionis simul & reip. deformationem inuexit) horum factioni Guiljelmus Lumnius, quamuis extra nobilitatem Belgicam censeretur, aliquanto tempore post se socius

socium adiunxit. Quam ob rem solum vertere coactus, manifestum Catholici Regis hostem ex eo tempore se declarauit: ac durante præfectura Ducis Albani multa contra patriam gessit hostiliter terra marique, sed mari præcipuè. Nam inde Brilanam tandem insulam & urbem insidijs tentauit & cepit. Ibi verò quasi regnum & stabilem regni sedem adeptus, ea statim exempla suæ crudelitatis edere aggressus est, propter quæ tum Catholicis omnibus, tum maximè viris ordinis & professionis ratione Deo coniunctioribus haberetur supra modum formidabilis; quippe qui talè se factis & verbis gerebat, vt Sauli more nõ aliud quam cædes & supplicia sacerdotum ac monachorum spirare videretur.

Hic igitur Lumnius (vt ad institutum redeat CAP. VI. Horatio) simulatque ad eum locum, in quo naues stabant, equo vectus peruenit, captiuos omnes conspectui suo oblatos, vt adhuc in nauigio erant, intentis admodum oculis velut optatissimum & iucundissimum spectaculum aliquantis per contemplatus, denique in cachinnum erupit adeo effusè, vt homo sui vix compositus super equum dorso resupinus caderet, implens hoc quod à Sapiente scriptum est: Fatuus *Ecclesiastici 21.* in risu exaltat vocem suam. Sed ò risum verè Sardonium, ac talem planè de quo Salomon ait: Si *Ecclesiastici 7.* cut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti. Mox autè huic velut proœmio cætera congruentia consecuta sunt; ludibria, scõmata, probra, maledicta, ònia acerbitatis ac virulentix plena, necnon eo pectore digna, vnde erustabatur. Inter alia verò sic captiuos est allocutus: Quid

H 4

vobis

vobis hic negocij est obsecro? Quæ vestri aduentus causa? Nunquid bellum hic nobis inferre, nosque hinc è sedibus nostris eicere vultis? An eo consilio huc accessistis, vt prodicionem aduersum nos aliquam machinemini? Quid enim causæ esse putemus, quod non domi vestræ manseritis, missis scilicet vestris solito vestro more celebrandis satis superque occupati? Post huiusmodi primas salutationes iubet de naui in terram captiuos omnes educi, qui simulatque terram pedibus attigerunt, inflexis genibus ante tyrannum demittere sese coguntur. Qui simulata humanitate dixit ad eos Latine: Surgite Domini. Sunt qui referant Leonardum, virum celebritate doctrinæ multis notum, cuius etiam ad Lumnium fama nominis iam tum præcurrerat, ab ipso compellatum fuisse his verbis: Sacrificule, quid hic agis? ecce, nunc suspendi te oportet. Alia certè id genus multa ab eo in sanctos viros dicebantur. Interim verò tu mihi vide quæso Christiane lector, quàm sit iste futurus idoneus captiuorum iudex, in quo præter animum affectibus corruptissimum, tot aduersus illos actalia præiudicia iam præcesserint. Porro milites iniustæ præuæque voluntatis eius ministri captiuos binos iunctis brachijs colligatos alios post alios ordine disponunt; sicque dispositos præeunte carnifice semel & iterum circumire cogunt vicinum quoddam patibulum haud procul à litore situm, cuius figura r, siue dimidiatum π referebat. Nostri semipatibulum vocant. Ibi Henrico laico Franciscano portandum in manus traditur vexillum sacrum è templo quopiam à sacrilegis illis ablatum. Itaque iubetur ad imitationem

tionem processiois ecclesiasticæ socios omnes ordine sequentes tanquam ductor & vexillifer antecedere. Et augendæ ignominia causa semel, iterum & tertio compellitur socijs sequi iussis sub patibulum transire; scilicet vt ad eum modum suæ peregrinationis vota persoluerent. Sic enim loquebantur impij satellites, qui eos ad huiusmodi circuitiones compellebant. Interim vero spectatores nihilo probiores insultare miseris, & conuicijs infectari, monstratoque digitis patibulo dicere: En cœmeterium vestrum; En ecclesia vestra. In ea nunc vt libet, cantate, missasque vestras facite. In ea nunc vti soletis, omnem istam vestram exercete idololatriam. Compulsi præterea fuerunt (ne quid ad ludibrium deesset) idem illud patibulum incessu retrogrado circumire: tum profam quandam (vt vocari consuevit) in Deiparam Virginem elata voce canere. Iussi deinde fixis in terram genibus, patibulum ad instar coronæ cingere, simulque celebrimum illud ecclesiæ canticum, Salve regina, decantare. Iussi sunt & alias id genus sacras laudes Beatae Virgini canere. Carnifex interea scala patibulo admota sic se comparat, vt si captiuos omnes esset è vestigio suspensus, nimirum vt hac velut obiecta presentis imagine mortis, terrorem incuteret miseris, atque eorum afflictionem vehementius auget. Neque enim aliud illi tunc quàm suspendium & mortem expectabant. Post hæc aggere conscenso ad urbem bini vt antè eodemque ordine deducuntur. Et quo spectabilior esset pompa, duobus laicis Franciscanis hastilia traduntur in manus, quorum summitati lappas, aliasque id genus herbas pro ornatu milites

122 HIST. MART. GORCOM.
milites circumligarant. Inter hos duos taliter instructos socijs ponē sequentibus medius incedit carnifex, sacrum vexillum manibus ferens eo vsque dum in urbem ventum esset. Nam ibi rursum Henrico laico ferendum traditur, imposito præterea capiti eius ad ludibriū holoserico pileo.

CAP.
VII.

Civitatem hac pompa ingressi, martyres rursum iussi sunt cātica quædam sacra canere, velut illud in Sanctissimam Trinitatem celeberrimum: Te Deum laudamus, & c. tum responsoria quædam vulgatiōra, quæ quidem ferē omnes illi, præcipuè verò Minoritæ, cum probè memoria tenerent, exactè satis atque compositè canebāt. Porro duo milites hinc inde adequitantes grauibus ac frequentibus plagis captiuos identidem cædebant, ad eam rem virgas quas de arboribus detraxerant, in manibus habentes, quibus adeo immaniter facies illorū & colla diuerberabant (etenim fratres Minores capitijs & cucullis spoliati, nudato ad pectus vsque collo incedebāt) vt eæ partes vehementer inflatæ & sanguinolentæ spectantibus apparerent, efficerentque ne satis ipsi vel à notis ac ciuibus suis agnoscerentur. Iam si qui vocem cantando minus attollerent, iudicis & crebritis vapulabant, sicque ad canendum altius exstimulabantur. Quin ipse etiam Comes equo vectus captiuos ante se agens, virgula quam manu tenebat, subinde eos valideque verberabat. Et hæc quidem illi. Nam de plebe quid dicam? Neque enim dicere facile est, quam licenter & petulanter in omne contumeliæ genus aduersus Deiministros ea sese effuderit; dum quisque vel infimæ sortis & conditionis homo pro cōcepto in religionē & religiosos viros odio,
ve-

vexandis atque impetendis ijs animum explere
 studet : alij sales & scommata confertim in eos
 iactant , alij conuicijs & maledictis incessunt,
 alij vero nec ab arcanis & sacrosanctis mysterijs
 exagitandis impias linguas abstinēt; interim ip-
 si quoque seu militum exemplo, seu propria inci-
 tati malicia, nemine prohibente, captiuos indem-
 natos, insones ausu nefario verberantes. Ea facti
 indignitate commotus Hieronymus Vicarius,
 vir grauis, ac multa rerum experientia doctus, in
 huiusmodi verba prorupit : Quænam hæc mo-
 rum barbaries ? Aut quæ gens obsecro tam ab
 omni sensu humanitatis aliena , quæ captiuos
 suos ad hunc tractet modum ? Equidem aliquan-
 do Turcarum in manus, & Græcorum & Sarace-
 norum incidi. Nunquam tamen , etsi captiuum,
 vel vnus verberis affectum iniuria me memini.
 Fuerat hic religiosissimus vir olim versatus in il-
 larum gentium partibus, sacra suscepta peregri-
 natione; & apud eas, vt fit, comprehensus non se-
 mel, & in vincula coniectus. Fuit autem & hoc
 valde deplorandum , quod in tanta circumful-
 tantium turba nullus appareret, qui captiuos mi-
 seratus vel suspirium duceret, vel quoquo modo
 malis eorum se commoueri vultu aut verbo si-
 gnificaret . Quum ad hunc modum in urbem
 perducti essent, tâta ad hoc spectaculum affluxit
 hominum multitudo , vt nemo prorsus incola-
 rum abesse videretur . Stabant spectantes & spe-
 ctaturi lôgo ordine hinc inde in plateis, qua mar-
 tyres pertransituri erant, tanta frequentia, quan-
 ta ad nullum aliud spectaculum accurri solet. Lu-
 dibriorum autem & scommatum & contume-
 liarum nullus modus . Erant qui vas aqua ple-
 num ante fores iuxta se ponerent , & scopis in-
 tinctis

tin&is aqua prætereuntes captiuos insperge-
 rent, alta voce tono ecclesiastico carentes illud:
 Asperges me Domine hyssopo, & mundabor,
 &c. Sic nimirum illi malè feriatî homines an-
 tiquissimum ecclesiæ Catholicæ ritum, quo con-
 secrata sacris precibus aqua in populum asper-
 gi solet, inimico suo factò publicè risui habe-
 bant. In forum vt ventum est, mox ad pa-
 tibulum in eius mediò erectum, eodem quo
 extra ciuitatem modo atque ordine captiui
 propelluntur, velut iamiam suspendendi. Rur-
 sum ibi ter iussi patibulû circumire, atque inter
 eundum litanias Sanctorum, & alia quædam
 sacra concinere; completo circuitu sub patibulo
 genibus terram premere, simul & quascam Vir-
 gini Matri laudes cantare. In quibus quum
 peruentum esset ad orationem, qua eiusmodi
 laudum cantica more ecclesiæ concludi solent
 (eam collectam vocant) omnes tacuerunt, hanc
 arbitror ob causam, quod rem à sacerdote
 quopiam digniore fieri solitam nemo sibi præ-
 modestia animi sumere vellet. Sed cum ab
 ijs qui proximi astabant, minaciter virgeren-
 tur, vt etiam collectam accinerent, Gode-
 fridus Dunæus presbyter, vir humilis & ze-
 lo Dei plenus, non passus hanc coronidem
 pulcherrimo actui deesse, voce sublata clarè,
 perfectò, & citra hæitationem, vt sæpe in
 ecclesia laudibus vespertinis facere solitus,
 hanc ecclesiasticam precationem recitauit: Ore-
 mus: Interueniat pro nobis quæsumus Domi-
 ne Deus, nunc & in hora mortis nostræ apud
 tuam clementiam gloriosissima virgo Maria
 mater tua, cuius sacratissimam animam in hora
 bene.

benedictæ passionis & amaræ mortis tuæ, doloris gladius pertransiit; Qui viuis & regnas in secula seculorum. Et responderunt ceteri martyres, Amen. Iam auditum erat horæ octauæ signum ante meridiem. Circumstabat interim populi spectantis ingens turba, quæ præterquam quod cupidissimè spectaculum illud aspearet, suas etiam partes insultando miseris gnauiter agebat.

Quod autem ad ea quæ iam commemoravi, CAP. VIII. pertinet, equidem spero atque confido neminem fore æquum lectorem, qui martyres nostros ob id in crimem, vocandos putet, quod voluntati Comitum ac militum, scilicet hominum improborum, ad ea quæ diximus, vel agenda vel cantanda sese cogentium, fuerint obsecuti. Quid enim prohibet à Catholicis vim patientibus piè rectèque fieri, quod à violentis dominis impia, peruersaque voluntate iubetur; dum tamen id quod iubetur, in earum rerum sit genere, quæ per se non malæ, quinimo bonæ etiam existant? Quare eiusmodi iussioni contumaciter resistendum haud putauerunt sancti martyres, sed potius obsequendum, eo maximè, quod euidenter omnibus constaret ipsos non irridendi animo, quo iuebant aduersarij, sed necessitate ad pietatem accommodata talia facere. Psal. 136. Quamuis enim ab illis, qui captiuos eos duxerant, interrogati verba cantionum, & hymnos cantare iussi de canticis Sion, Psalmistæ voce respondere potuissent: Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? atque istud consimiliter dicere: Quomodo

canta-

cātābimus laudes matris Domini inter hostium
 eius ludibria? Scimus tamen etiam hoc ab eo-
 dem Psalmista scriptum esse: Cantabiles mihi
 erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis
 meæ. Quodque ad rem præsentem magis
 facit, legimus Samsonem fidei testimonio proba-
 rum, cum è carcere adductus in domum Dagon,
 ludere iussus esset ingenti spectante vtriusque se-
 xus hominum multitudine, voluntati iubenti-
 um obsecutum luisse, tamen si morti iam suæ
 proximum? Quo minus reprehendendi profes-
 sio sunt, qui iussi atque coacti inter hostes suos
 non ludum luserunt, sed laudes diuinas decanta-
 uerunt. Quod factum qui sugillat, dicat oportet
 nec Christum Dominum arundinem ab impio
 atque illusore milite porrectam manu tenere, sed
 projicere debuisse; non crucem suis humeris im-
 positam velut furcam ferre, sed abijcere: non de-
 nique fel oblatum gustare, nec acetum bibere.
 Quæ tamen eum fecisse teste scriptura didici-
 mus; & facta non solum laudamus, sed & facto-
 rum mysteria veneramur. Crediderim verò san-
 ctos martyres eo suo facto etiam hoc testari vo-
 luisse, quod sibi neque dedecori neque pudori
 ducerent, vel in hostium infestissimorum ocu-
 lis ea rebus ac voce profiteri, quæ sanctissimè per
 vniuersam ecclesiam obseruarentur. Quanquam
 & alia ratione factum hoc defendi potest. Nam
 nisi imperata facerent, videri sanè poterant ea
 qualicunque inobedienciæ specie, in re per se
 neutiquam mala, spontè ac temere sibi plagas ac
 mortem accersiuisse. Et vt semel dicam, quod in
 se bonum & pium est, vbi iusta est faciendi cau-
 sa, licet fortè propter improborum irrisiones
 etiam bene rectèque omitti possit, damnari non
 debere

*Psal. 118**Heb. 11.**Indicum
26.**Mat. 27.**Ioan. 19.**Mat. ibid**Ioan. ibid*

debere cenſeo, ſi fiat.

Sed ad intermiſſam narrationem redeo. In CAP. IX
 qua quidem multa nobis ſilentio prætereun-
 da ſunt; multa breuiter, imò ex multis pauca car-
 ptim dicenda, ne dum in ſingulis moramur, tædiũ
 faciamus lectori. Quem tamẽ oro, atque in Chri-
 ſti viſceribus obſecro, vt in hoc ſpectaculum ſux
 mentis oculos paulisper deſigat, atque hos viros
 conſideret, Chriſti famulos, monachos, ſacerdo-
 tes, omni honore ac veneratione quę vel profes-
 ſioni debebatur, vel ordini, tam turpiter atque
 indignẽ ſpoliatos, & ad omne contumelię genus
 expoſitos. Contempletur etiam adeo deſpicatẽ
 habitam venerabilem illam vbique gentium ca-
 niciem, quę ſi minus apud barbaros illos venerationẽ
 promereri potuit, at certẽ commiſerationem
 aliquã, ſi quid in ijs reſidebat humani cor-
 dis, debuit extorquere. Erat inter Franciſcanos
 qui ſexaginta compleſſet annos, & alius qui ſep-
 tuaginta: Erat & tertius nonagenario non multo
 minor. Quos tamen illi ſceleſtiſſimi nihilo mi-
 tiũs, quã validiſſimum quemque, diũs atque
 inclementer verberibus, pulſibus, tractibus, im-
 pactibus exagitabant. Latrones, ſicarij, incen-
 diarij ſi quando ad ſupplicium ducuntur, nihil
 tale vlla gentium conſuetudine pati ſolent. Tan-
 tum pœnam iudicis ſententia decretam, vnius
 carnificis manibus inferendam ſubeunt, ſpecta-
 toribus interim animorum commiſerationem
 ſæpe ſuſpirijs, interdum & fletu teſtantibus. Hi
 verò optimi atque inculpatiſſimi viri, nondum
 in ipſos dicta ſententia, ſine modo, ſine ordine,
 ſine lege ducuntur ac reducuntur, trahuntur ac
 propellantur, atque omnium iniurijs obiecti, tot
 penẽ

penèlictos patiantur, quot habent spectatores. Stabant senes illi ad pectus vsque nudati, collo strigoso præ macie, tum è plagis ac vulneribus liuido & cruentato. Cernere erat vtrumque Nicolaum, præter ea quæ communia cum alijs habebant, proprium suæ confessionis insigne gerentes, vibicem luridi coloris collo circumductam, quæ vtrique in carcere Gorcomiano ex vehemèti funis attritu facta, & huc vsque relicta erat. Vniuersum denique tale erat spectaculum, quod non posset non commouere pectus hominis ab humanitate non profus alieni. Qua ex re perspicere licet, in quas beluas eos degenerare cogat hæretica perfidia, quorum semel animos illa tam tetralues affecerit. Hi nimirum ex eorum sunt numero, de quibus Apostolus ad carissimum discipulum scribens, fore prædixit in nouissimis diebus homines ἀσέβητος, hoc est omnis humanæ affectionis expertes. Id vt aliàs, ita tunc maximè declaratum est, quando ludibrii causa martyres in publicum subinde producebantur. Cum enim militum alij fustibus eos subinde cæderent, alij laqueos ac mortem minaciter ostentarent, intentarentque, tum sanniones illi velut intercessores sese pro captiuis opposcentes, acerbam cum irrisione dicebant: Oramus pro eis, oramus pro eis: parcite quæsumus. Sunt enim viri boni. Moxque post hæc verba petulantissimè flagris in eos & contumelijs insultabant, tota circumstantium multitudine gnaviter applaudente atque ex hoc tam barbaro spectaculo quàm maximam animo voluptatem capiente. Quin etiam, sicut olim contra Salvatorem nostrum insonuerunt voces Iudæorum, vt è medio tolleretur, exposcentium; & sicut contra beatum Polycarpum

lycarpum multitudo necis eius auida magnis clamoribus in amphitheatro perstrepuerit: ita tunc insanum vulgus insanas & mortiferas aduersus athletas Christi voces iactauit huiusmodi: Tollerantur è medio; suspendantur in patibulo, monachi, sacrificuli, Papistæ.

IAm quod amplius etiam mireris, ne mulie- CAP. X.
 bris quidem atque infirmior sexus, cui natura *Leo serm.*
 commiserationis affectum peculiarius indidit, *10. de*
 quiq; etiam pro ijs qui morte sunt digni, fa- *passione.*
 cilè solet in lacrymas commueri, tam imma- *Domini.*
 ni captiuorum vexatione quicquam affici
 videbatur, vt hac parte etiam Ierosolymita-
 rum in Christum inclementiam, istorum ho-
 minum inclementia feritasque superauerit. Nam
 feminas Ierosolymitidas cum plangore & lamē-
 tatione Christum fuisse persecutas legimus,
 quando crucem sibi baiulans ad locum supplicij
 ducebatur. At hinc passim visæ mulieres, quæ pro *Lnc. 23.*
 flagato naturali affectu, virorum crudelitati pro-
 viribus applauderent, deque miserorum malis
 mirum in modum exsultarent. Quanquam &
 hanc ingenij sui barbariem iam antè ostenderat,
 quando recentissimè Lumnus Brila fuerat po-
 titus. Cum enim eius milites quendam mona-
 sterij Ruggensis (quod iuxta Brilam est) religio-
 sum canonicum immaniter contrucidassent, &
 auriculas à capite resectas, alterâ portæ ciuitatis,
 alteram templi foribus affixissent; pessimæ quæ-
 dam femine compares suas alias inuitabāt, vt ad
 vtrūq; locū simul omnes velut pōpa quadā pro-
 cederēt, oculosq; & animū eo tam bello & suau-
 spectaculo pascerent oblectarentque. Hinc porro
 mulier quædam Gorcomiana, quæ tum ibi forte
 I aderat,

aderat, verita non est è media turba Nicolaum
 parochum procaci lingua nominatim ioclamare
 & dicere: O magister Nicolae (sic enim vulgo
 salutabatur, vt & alter magister Leonardus)
 quàm pulchrè nunc exornabis patibulum. Et
 iterum: Ah quo nunc impetu de patibulo pensil-
 lis agitabitur iste seruulus. Seruulum enim per
 contemptum vocitabant eum dicaculi quidam
 propter assiduos maximosque pastoricij mune-
 ris labores, eos petissimum, quos administran-
 dis in plebem sacramentis, velut addictum illi
 operi mancipium, absque vllò seu tædij seu lassit-
 tudinis indicio promptissimè subibat. Quamuis
 enim alternis hebdomadis curam pastorem ad-
 ministrarent Leonardus & Nicolaus, ea tamen
 quæ plus exigebant operis ac molestiæ corpora-
 lis, libenter etiam pro Leonardo vt seniore &
 honoratiore Nicolaus obibat, vir ad istiusmodi
 labores noctu diuque æquè paratus: Ita quod ad
 eius laudem vel maximè pertinebat, id eum con-
 temptibilem apud improbos faciebat. Aderant
 alij vtriusque sexus homines Gorcomiani, qui
 captiuos omnes communiter contumeliosis no-
 minibus petulanter ac certatim incesserent, ho-
 minum seductores & animarum interfestores
 identidem appellantes. Fuit ea res sanctis illis vi-
 ris auditu peracerba, quippe qui creditarum sibi
 ouium semper amantissimi non aliud studuis-
 sent vnquam, quàm vt eas in veritate Catholicæ
 fidei ac timore Dei confirmatas ad æterna pascua
 perducerent. Certè hanc suorum insignem ingra-
 titudinem ita grauitè tulit Leonardus, vt pau-
 lo post quendam notum velut in transitu com-
 pellans, affirmaret ea suorum in se opprobria &
 maledicta ipsa morte sibi esse duriora. Nam et si

patiens

patientia virtute peccatus satis roboratum haberet
aduersus omnes impetus iniuriarum vndecum-
que irruentium; ea tamen ingratitude suarum
ouium sponte ruentium in exitium, velut saeuo
vulnere, non parum animus eius sauciabatur.

Porro cum iam satis multum diuque furiosae
plebis libidini martyres expositi, medio fo-
ro sub paribulo stetissent, adeo vt supra modum
defatigati sudore diffuerent, tandem in foetidis-
simum carcerem, in quem scelerati homines con-
ijci solent, abducuntur. In quo repperunt inclu-
sos parochos duos, non multo antea locis suis,
vbi praerant ouibus Christi, vi abstractos, &
Brilam perductos; alterum Andream ex Heinor-
to, alterum Adrianum ex Maesdamo (quod no-
men Mosae aggerem significat) pagis non procul
Dordraco sitis. Paulo vero post velut semihorae
spacio, in eundem carcerem detruduntur & alij
duo, recenter a loco sui ministerij illuc a Geusijs
aduecti. Erant hi monachi Premonstratensis or-
dinis; quorum alter, Adrianus item nomine, pa-
rochum agebat in ea Hollandiae parte, quae Mo-
sae in Oceanum procurrenti dextera est. Nomen
loci Monasterium, quod vulgo Munster dicunt.
Alter Iacobus illi in cura pastorali subsidiariam
nauabat operam; Vterque eo missus ex abbacia,
quae est Middelburgi Zelandiae celeberrima, pe-
nes quam eo loco parochum constituendi erat
authoritas. Horum autem captiuitas sic habet:
Cum piratae Geusij Brila potiti vicina quaeque
loca percurrerent, rapinis & templorum ac mo-
nasteriorum expilationibus intenti, sacerdotes
autem & monachos, si quos reperissent, aut tru-
cidarent, aut captiuos secum traherent; illorum
I 2 quidam

quidam ea nocte, quæ captiuorum Gorcomiensium aduentum proximè præcedebat, flumine transmissio Monasterium venerant, vbi inuentos duos, quos dixi, sacerdotes religiosos, habitu suo regulari, id est, toto candido vestitos, vnàcū patre Iacobi viro sene captos vinctosque Brilam secum auexerunt. Qui vt primū sistebantur Comiti, magnam is toto corpore præ se tulit insolentiam, animique intemperiam. Deinde paululum sese cohibēs stetit quietus. Mox admirabūdo similis, quasi homines illos esse nesciret, quænam ea mōstra essent, suos interrogabat. Qui dixerūt: Hi sunt, clemētissime domine, sacerdotes & monachi, hostes nostri capitales. Aprisimum sanè epitheton, clementissime, si quidē antiphrasticōs interpreteris. Postea Comes de sene qui vnā fuerat adductus, deque eius patria sciscitatus, quum iunioris monachi parentem esse, & patria Flandrum, & Gallicam linguam probè callere audiuisset, conuerso ad eum sermone: Si poteris, inquit, filio tuo persuadere, Papismo suo vt renunciet, te simul & illum solutos ac liberos dimittam. Quo audito Iacobus, qui & ipse Gallicæ linguæ gnarus erat, pro patre sermonem excipiens, respondit nunquam se ea conditione vitam redempturum. Igitur, ait, Comes; moriendum tibi est. Cui Iacobus: Nequaquam, inquit. Non enim moriemur, sed viuemus. Et Comes iterum: An ego potestatem non habeo occidendi te? Ita quidem, ait Iacobus, occidendi corpus; at non animam semper victuram. Irritatus ea responsionis libertate Lumnius, sensu abiure iurso, quod neque sacerdos esses, neque monachus, monachos duos in carcerem abduci præcepit. Ducti ergo in carcerē cum cæteris Catholicis

tholicæ fidei confessoribus communem, ad communem quoque certaminis & gloriæ dignitatem vocari se senserunt.

CAP.
XII.

ERant autem in vno domicilio tres carceres, alius super alium ordine constructis; quorum is quem martyres occupabant, vt infimus, ita teterrimus erat & immūdisissimus. Namque à superioribus in hunc subiectum per rimas tabulati iugiter destillabat, quicquid excrementorum à captiuis supra collocatis vrgente natura egestum esset. Neque enim alius erat huic necessitati concessus locus. Erat ergo martyrum carcer ex eiusmodi liquorū assidua perstillatione vehementer foetidus, simul & humidus atq; cœnosus, adeo vt quam in partem eius se captiui reciperēt, dū fœces illas impurissimas quoquo modo vitare cupiunt, planè nescirent. Nam & obscuritas loci tanta erat, vt nisi vocis indicio, nō posset alius aliū agnoscere, vel in ipsa meridie. Qui tandem pedibus humo circumquaque tentata deprehenderunt prope ianuam altius & firmitus esse solum, minusque fœculētis illis humoribus irriguū. Ad eum igitur locum carceris mox omnes se cōtulerunt, ita vt se mutuo comprimerent. Erant enim numero supra viginti. Relicti sunt autem ad vnū omnes in illo teterrimo fœdore ieiuniad horam vsque tertiam pomeridianam. Quo tempore rursus iidem omnes nondum gustato cibo in domū ciuicam à carcere ducuntur. Ibi specie examinis diligenter à quibusdam versutis ac vastro ingenio hominibus sigillatim in omnes de religione est inquisitum, ipso quoque Comite præsentē; ne parum authoritatis ac ponderis ea nouorū magistrorum inquisitio haberet. Vbi cum Leonardus

more suo liberè quiddam corā Comite dixisset, fatelles assistens bipenne quam manu tenebat, *ve. 22.* cervicem eius percussit. Quo respondente: Percutite carnem meā vt lubet, dām vobis permititur; Non enim diuturnum hoc erit, quali cum Domino diceret: Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum; mox alius fatelles malleum militarem occipiti eius impēgit, ita vt ex vulnere statim sanguis efflueret. Cæterum vt Leonardi, sic & sociorum ferè omnium constantissima confessio fuit, attestantium id se credere, quod Catholica & orthodoxa fides monstrat esse credendum; videlicet loquente in suis testibus, ac spiritum subministrante Christo; vt in eo quod credendum in ecclesia Catholica didicerant, immoti, inuictique persisterent, neque ab eius fidei confessione vel latum vnguem, quod dicitur, vlla ratione dimoueri sese paterentur. Quorum vnus Minorita laicus Batauodurus, de sua fide interrogatus, vno verbo id se credere respondit, quod suus Gardianus crederet. Non enim ignorabat Gardianum suum id credere, quod Catholica credit ecclesia. Sic nimirū haud stolidè profecto simplex ouicula disputandi perplexitatem fugiens, ad sui pastoris vocem fidemque se retulit. Dixi ferè omnium confessionem constantem rectamque fuisse. Nam nonnulli qui se postea manifesta defectione prodiderunt, præuariatim in suis ad interrogata responsionibus dicuntur. Eo finito examine captiui ad carcerem reducuntur, non priorem illum, quod ne reducerentur, notorum quorundam precibus inpetratum fuit; sed alium superiori loco situm, minusque tenebricosum & immundum. Vbi tamen vix denique precibus obtinuit Leonardus, vir omnium qui aderant

aderant, lingua promptissimus, vt cibi aliquid adferretur. Nam & in via qua cum socijs reducebatur ad carcerem, quosdam Gorcomianos conspicatus inquebat: Filij Gorcomiani, Estne hic panis precio comparabilis? Bene vtique persoluetur; scilicet, vt ille intelligebat, à remuneratore omnium bonorum Deo. Allatum igitur est in carcerem vas amplum aqua plenum. Allatus est & panis; præterea nihil. Lautæ videlicet epulæ, quibus sua corpora fame, siti, sudoribus, totque vexationibus exhausta serò tandem captiui rescerent. Res sanè deploranda, quod panem terrenum, corporis cibum suis ab ouibus impetrare tam ægrè potuerint pastores boni, qui panem illis cælestem, verbum Dei, quo mætem pascerent, adeo benignè largeque subministrassent. Reducti sunt autem eum in locum ij omnes, qui ad examen producti fuerant, tribus exceptis, parocho Maesdamensi, Canonico quodam Gorcomiensi, & Henrico laico Minorita; qui quod metu mortis in examine sic respondisse putentur, vt spem facerent aduersarijs, in ipsorum sententiam se concessuros; à sancta martyrum societate seiuncti, commodiorem ac velut honestiorem custodiæ locum cum spe liberationis adepti sunt in ædibus vicepræfecti criminalis. Quibus deinde quid acciderit, suo loco referemus. Neque enim isti fuerunt ex eorum numero, quorum perseueranti confessione suam Deus ecclesiam illustrare voluit.

CAP.

XIII.

Porro in diem proximum, qui erat octauus Iulij, examen institutum est longè acrius, non omnium tamen, sed eorum tantum qui precipui videbantur; quod ijs superatis, atque ab

opinionem deductis, facile putarentur ceteri in eandem cum illis sententiam ituri. Erant ij Leonardus & Nicolaus parochi; Tum Minoritæ Gardianus, Vicarius & Godefridus Meruellanus: & præter hos Præmonstratenses duo. Igitur hi septem rursus à meridie (quod post geniale prandium magis animati essent ad huiusmodi certamen illi quibus examinandi munus erat iniunctum) vinciti è carcere ducuntur in curiam, ibique examini sistuntur in conclavi senatorio. Fit examen à duobus (quos vocant) Ministris, iterum præsentate Comite cum nobilibus aliquot sui ordinis & factionis hominibus. Aderat & Ioannes Duuenvordius vrbis prætor & quæstor, vir haud pessimus, & non insulso ingenio. Scriba quoque adesse iussus, qui captiuorum responsa dictaque omnia celeri calamo exciperet. Aderat item duo germani fratres Gardiani, quorû sollicitatione erat secundû hoc examê institutû. Sperabant enim hac ratione se effecturos, vt fratrem suum vnâ cum socijs eius omnibus liberatû reciperent; vtpote què iam nō semel certa experiētia didicissent, sine illis, salua licet Catholicæ fidei confessione, liberari nolle. Erat autem primum, idemque præcipuû inquisitionis caput, de Romano pontifice quid sentirēt, & nū ei renūciare parati essent. Hūc enim Lūnius (vt ferme heretici omnes) insensissimè oderat, ac nihilo fere mitius affectus erat in eos omnes, qui illum vt patrē & principem Ecclesiæ venerarentur. Denique, vt passim ferebatur, in animo habebat, vt quotquot istius essent sententiæ, quos possiet, morte mulcicaret. Nō ibi studiû examineribus fuit, vt ad suâ, hoc est, Calvinianâ sectâ captiuos pertraherent; sed id solum, vt a capite eos abstraherēt.

Hoc

Hoc enim solū satis esse ad pernitiē probè norat magister illorum diabolus: cui non admodū est curæ, quam siue sectam, siue religionem quisque eligat; dūmodo non in ea reperiatur hominū societate, cui vnum in terris Pastorē & caput ideo præfecit Christus, vt sub illo atque per illum, & fidei sinceritas & credētiū charitas certius custodita, tam schismatis quā erroris excluderēt occasionem. A qua societate quisquis deprehenditur alienus, qualisqualis demum sit seu religione seu moribus, eū sibi suæq; potestati ac regno certissimè diabolus vèdicat. Eorū porrò quibus examinādi negociū datū erat, alter Gorcomian⁹ nauta, Cornelius nōmine, potior egregius, præter odiū, quo cōmuniter ōnes Catholicæ fidei cultores infestabatur, priuato etiā, eoq; capitali odio aduersus parochos & monachos Gorcomiēses animū incensū gerebat. Quem etsi Latini sermonis planè rudē, audacia & linguæ prōptitudo cū maledicendi studio coniuncta, satis idoneū fecerant, qui apud ecclesiæ Christi perduelles ecclesiastæ munus exerceret. Hic cū inter examinādū videret martyrū cōstatiā labefactare se non posse, idētidē hæc verba repetebat: Tantūm suspēdite eos, tantū suspendite: nimirū probè secutus exēplum eorum qui principem martyrū & agonothetā Christum ad necem poscentes clamauerūt: Crucifige, crucifige eum. Alter verò Andreas nomine, visus quidem paulo doctior, at non multo sanior. Fuerat is parochus ecclesiæ S. Catharinæ Brilensis. Sed oppido à Geulsijs occupato, leuissimus homo, ne periclitari cogeretur, cum principe mox & religionem mutauit, & nouis hospitibus obsequentem obtulit se nouæ sectæ concionatorem. Quocirca tam

exem-

exemplo suo iam tum recentissimo, quam ver-
 bis ad defectionem à Pontifice Romano capti-
 vos sollicitat. Ita futurum promittit, vt necem
 aliqui certo certius impendentem euadant. Ad
 huiusmodi blandas pollicitationes coram Comi-
 te ac toto confessu magna animi fortitudine res-
 pondens Nicolaus Gardianus: Egone fidem
 meam, inquit, veram & Catholicam negare, &
 vestram falsam illam & hæreticam amplecti in
 animum induxero, vitæ huius amore impulsus?
 Quid enim stultius? Nam & aliqui vel breui
 post tempore, vel etiam nunc continuo fieri po-
 test, vt me mors occupet. Certè non longum esse
 potest reliquum vitæ meæ tempus. Et vt longum
 sit, tamen aliquando moriendum est. Proinde
 quod naturæ necessitate semel est subeundum,
 lubens id pro religione subiuro, measque con-
 ciones ipsa nunc morte consignauero. Hæc ille
 prolocutus eo spiritu, quo futurum paulo post
 martyrem loqui decuit. Quàm verò stultum sit
 & periculosum, vt vitam hanc miseram paulu-
 lum producas, id committere quo diuini numi-
 nis iram in te prouoces, apparuit non multo post
 in duobus defecticijs illis; qui cum fidem Roma-
 nam Catholicam metu amittendæ vitæ negas-
 sent, alter eorum statim, ipsoque momento, alter
 vero post modicum sceleratæ vitæ spacium tan-
 to scelere redemptum, eodem illo quod malè
 metuerant, supplicio affecti, lamentabili prorsus
 exitio, de hac vita (vri valde metuendum est) ad
 æternam miseriam transitum fecerunt. Sed de
 his infra suo loco. Porro Leonardus quoque
 Romano Pontifici renunciare iussus, constanter
 facturum se negavit. Ac deinde huiusmodi ver-
 ba subiicit: Iactari inter vos solet fidem liberam
 esse

esse debere, neque religionis causa vim aut molestiam inferri cuiquam oportere. Qua ratione igitur contra placita sectæ vestræ cogere me vultis, vt fidem, quam hactenus tenui, reclamante etiam conscientia deseram? Equidē paratus sum disputationem vobiscum suscipere. Quod si me vos errati conuiceritis, in vestrâ transibo sententiam; sin autem nos causam obtinuerimus, nostræ sententiæ vos accedere par erit. Quod sanè futurum non diffido, modo locus & tempus detur ad eam rem opportunum. Neque enim hic satis opportunum esse video. Sic ille.

CAP.
XIII.

SImul autem vt disputationis iniecta est mentio, placuit ijs qui confederant, certamen institui. Nec conditionem defugere potuerunt delegati quæsitores; tametsi rem plenam discriminis adire se satis intelligerent, & suæ inscitie sibi conscij, & non nescij quibuscum viris certandum esset. Duo duobus opponebantur, Andreas & Cornelius hæretici Leonardo & Gardiano Catholicis; tametsi Andreas, quod & Latinæ linguæ non ignarus esset, & ad huiusmodi congressus instructior haberetur, solus ferè disputationis pondus sustinere coactus fuit. Petebant Catholici Biblia Latina vel Teutonica adferri in medium. Malle tamen Latina se dicebant; ob id, opinor, quod in populares linguas transfusa sinceritatem suam vix retinerent. Factum quod petebatur. Tum aduersarios Catholici rogant, qua de re primum omnium colloqui placeret; aut quid dicere omnino vellent. Respondit Andreas proponere se ijs velle purum putum Dei verbum, à Papistis ad id vsque tempus falsitate doctrinæ, & prauis interpretationibus adulteratum. Tum Leo

Leonardus: Et quod est, inquit, purū Dei verbū?
 Respōdit Andreas: Vetus & nouū testamētum.
 Quærit Leonardus, quid veteris & noui testa-
 menti nomine intelligat; scripturāne veteris &
 noui testamenti? Annuit Andreas. Quem his de-
 inde quætionibus vrgere Leonardus cepit: A
 quo persuasus & edoctus scripturam vtriusque
 testamenti pro verbo Dei reciperet? Vnde eam
 accepisset? & quod certum eius rei documentum
 proferre posset? Nec dissimilibus interrogationi-
 bus Gardianus hominē premebat, quærēs num
 reciperet euangelium; vnde id accepisset; quibus
 magistris didicisset hoc à Matt hæo, illud à Ioan-
 ne apostolis conscriptum esse. Ceterum Andreas
 ad huiusmodi interrogata (quod non tam hebes
 esset, vt quorsum eatenderent, non animaduer-
 teret) prorsus respondere noluit; adeo vt Duven-
 vordius diceret: Hem Andrea, quid est quod ad
 hæc non respondeas? Nescis à quo traditum acce-
 peris euangeliū Christi? Nūc loquere. Tum An-
 dreas: Seductores isti non aliud quàm sophisma-
 ta sua norunt in disputationē adferre, vt nebulas
 offundant suo more. Quis enim dubitauerit de
 verbo Dei? Sed aliud est quo tendunt. Nimirum
 id agunt, vt fateri nos cogant suum idolum &
 Antichristum Romanum Pontificē nobis ver-
 bum Dei tradidisse? An non eorum percipitis
 fraudes & sycophātiās? Tum Catholici solita ser-
 uata modestia: Disputare, inquit, ex scripturis,
 vt placuerat, ac mutuo nos ex ijs redarguere nō
 possumus, si nō prius cōstiterit ea quæ libris vete-
 ris ac noui instrumenti continentur, verè diuinas
 scripturas ac Dei verbum esse. Inter hæc alij, qui
 in concilio aderant, videntes in congressu mani-
 festè periclitari suam ecclesiastē, interpellare ce-
 perunt

perunt sermonem Catholicorum; moxque eos solitis illis suæ maledicentiæ telis obrutos à concilio eiecerunt. Hæc ita, vti narrauimus, acta fuisse, ipsius Duuenvordij relatu postea accepit vir quidam religiosus Brilensis; à quo porrò nos eadem accepimus.

CAP.
XV.

A Derat autem in eodé illo confessu Bergësis quidam è Bergis Brabantię ad Zomã flumē sitis. Quo in loco Gardianū aliquādo apud suos egerat Hieronymus Vicarius. Cū igitur concilio susteretur Hieronymus de fide sua responsurus, quærebat ex eo Bergësis ille: Vidine te Bergis aliquando? Vidisti, inquit ille agnoscens hominem. Tū Bergensis: Estne tibi nomē Hieronymo? Est, inquit, atque is ipse sum, de quo me interrogas. Nāque Bergensis ante hanc interrogationē affirmauerat ab Hieronymo se ciuitate sua pulsū esse. Neque eam rem diffiteri voluit Hieronymus, etsi certum inde periculum expectaret. Sed & alijs verbis palàm ac liberè, & se quis esset, & fidem Catholicam, quam corde tenebat, ore confessus est, scriba diligenter omnia quæ diceret excipiente. Producti sunt etiam duo Præmonstratenses, qui de sacramēto corporis & sanguinis Domini interrogati, quod in ecclesia Catholica fuerant edocti, responderunt. Hæreticos contrà contendentes id quod in cœna Dominica sumitur, non aliud esse, quàm panem nudum ac vulgarem, breuiter & solidè redarguerūt ex verbis Paulinis: Qui manducat & bibit indignè, iudiciū sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini. Tum post aliquantam altercationē (in qua potissimū Iacobus, vtpote sermone præptior, Catholicas partes sustinebat) aduersarij cum se

1. Cor. 11

eum se ratione superatos viderent, maledictis vi-
ctores suos impetere ceperunt. Quamquam &
blandimenta verborum adhibuisse Lumnium
accepimus, præcipuè ut Iacobum ab instituto re-
uocaret; quòd ea esset & ætas illius, & sermonis
ac vultus gratia, quæ tyrannicum quoque animû
occulta naturæ vi ad commiserationem moue-
ret. Verùm neque promissis neque terroribus
cessit martyr Christi fortitudo. Denique om-
nibus qui ad examen producti fuerant, auditis
& firmam Catholicæ fidei confessionem retinē-
tibus ac demum abscedere iussis, solutus est cõ-
fessus. Quo quidem durante, Gorcomianus ille
ex naua pseudoeuangelicus concionator, atque
egregius scilicet tantorum virorum examinador,
quoniam nihil solidi, quod ad rem præsentem
adferret, habebat, fere non aliud sonabat, quàm
laqueos, patibula, suspendia. Quæ voces ex ipsius
quoque Comitæ ore identidem audiebantur. Ac
sanè potuissent illi (si odio, quo aduersus marty-
res inexplebili flagrabant, indulgere hac parte
voluissent) longè atrociori genere mortis eos è
vita tollere. Sed enim consilium erat non tam
acerbissima, quàm turpissima morte eos afficere;
quemadmodum & illis olim filij Dei interfecto-
ribus, quorum apud Sapientem vox est: Morte
turpissima condemnemus eum. Atqui sicut Iu-
dæi crucis supplicio Christum propterea effece-
runt, quòd id illo tempore maximè omnium in-
fame probrosamque haberetur; ita isti non aliam
magis infamem ac probrosam mortem, qua san-
ctos martyres afficerent, inter eas quæ hodie vsi-
tata sunt, repererunt, quam si in patibulo suspen-
sos & laqueo præfocatos è viuis auferrent. Sed
rectè dictum est à B. Augustino: **Extremum ge-**

Sap. 2.

lib. 7. de
Symbolo
cat. c. 3.

nus mortis idcirco Christum elegisse, ne aliquod genus mortis, eius martyres formidarent.

INterea dum hæc Brilæ geruntur, non segniter CAP.
 à Catholicis quibusdam Gorcomianis adla- XVI.
 boratur ad captiuorum liberationem. Diximus
 supra, senatus Gorcomiani nomine datas fuisse
 literas ad Orangium, quibus rogaretur vt homi-
 nes ecclesiasticos, qui captiui tenebantur, incolum-
 mes ac liberos esse iuberet. Igitur die septimo
 Iulij Gorcomium allatæ sunt ab Orangio literæ
 datæ ad omnes vrbium & quorumcumque lo-
 corum præfectos, cum mandato, ne cuiquam
 hominum ecclesiasticorum aut religiosorum,
 ordinis ac professionis suæ causa quisquam mo-
 lestus esset; sed vt hi cum reliquo populo, pari
 fruerentur incolumitatis priuilegio, fideque pu-
 blica, quam saluamgardam literæ vocabât. Red-
 ditæ sunt hæc literæ Marino, vt arcis Gorcomianæ
 præfecto. Quarum ille autographum sibi seruâs,
 descriptum inde exemplum dedit perferendum
 Brilam ad Comitem Lunnium; idque per vi-
 rum quendam Catholicum iureconsultum, cui
 negocium liberationis captiuorum valde cordi
 erat. Is enim acceptis à senatu mandatis, vnâ cum
 exemplo literarum Orangij, postero die summo
 mane, scapha conscensa, valido ac frequenti re-
 migio Brilam quàm ocysimè contendit: Venit-
 que eo sub vesperam, quando iam alterum de
 martyribus examen habitum fuerat. Habebat il-
 le in mandatis, vt communi senatus populi que
 Gorcomiani nomine pro captiuis apud Comi-
 tem intercederet; potissimum verò pro Leonar-
 do primario ciuitatis parcho. Cuius etiam
 soror incredibili affectu pro fratre sollicita, libe-
 ratio.

rationem eius decem milibus aureorum pacisci parata erat, vnde cunq̄ue eam pecuniæ summam comparatura. Delegatus ad Comitem introductus primum omnium iubetur exhibere chirographum comiteatus. Id ille exhibet à graphiario suæ ciuitatis scriptum hoc exordio: Dominus meus Marinus Brant mandat omnibus administris reipublicæ vt hunc N. tuto comiteare sinât, &c. Subscripserat autem sua manu Marinus, Quem in libello dominum nominatum audientes qui Comiti astabant nobiles, eaq̄ue obscurissimi hominis arrogantia vehemēter offensi, maxime quod suspicio esset eum sibi dominium seu præfecturam perpetuam eius ciuitatis vendicare velle, rem indignissimè tulerunt: ea ratione fortasse quod ipsorum aliqui præfecturam eam sibi ipsis animo & cogitatione iam præsumsisset. Qua ex re factum, vt captiuorum causa, quam Marini quoque nomine delegatus ille commendaturus venerat, non parum acciperet incōmodi. Proferebat deinde literas à senatu; quæ testificabantur captiuos, qui Gorcomio illuc aduecti erant, omnes viros esse integerrimos, nullius mortalium vitæ aut fortunis vnquam insidiosos; sed contrà de republica, deq̄ue ciuibus, tam publicè quàm priuatim bone meritos. Protulit & exemplum literarum Orangij ad præfectos vrbium super incolumitate sacerdotum & monachorum. Illud quoque pressius vrgebat, in deditioe arcis Gorcomianæ conceptis verbis cum iureiurando pactam fuisse omnibus qui in arce erant, vitam saluam tam ecclesiasticis ac religiosis, quàm secularibus, nulla prorsus exceptione ac nullo discrimine. Verùm ad hæc omnia diligenter à delegato viro docto & facundo exposita, Co-

ta, Comes impetu quodam efferatæ mentis ad hunc fere modum respondit: Iamdudum se iurasse in exitium omnium sacrificarum & monachorum, qui Brilam adueherentur: Quippe certissimè sibi decretum esse, hac ratione vlcisci necem Comitum Egraondani & Hornani, atque aliorum ex nobilitate Belgica, quos, ut aiebat, immani tyrannide sustulisset Dux Albanus. Porro iussione Orangij se nihili pendere, neque sibi ab illo quicquam præscribi debere. Se non minus esse magistrum ac dominum reipublicæ quàm illum. Breuiter, se neque Orangium, neque alium quenquam superiorem agnoscere, cuius imperatis constringi debeat. Hæc ferè summa responsionis erat: in quâ de pactis deditiois seruandis ne verbum quidem. Nec temerè creditum est à quibusdam, nihil æquè fuisse impedimento, cur minus captiui dimitteretur, atque Orangij mādātū. Scilicet homo superbus & gloriosus mentionē superioris ferre non poterat. Et notū illud Sapientis: Inter superbos semper iurgia. Iam autē nobiliū qui Lūnio aderant, varia & cōtraria erāt studia. Trelongius quidam precibus & promissis eorum qui martyrum causam procurabant, excitatus, sanè quam officiosè & gnauiter ad ipsos liberandos incumbabat. Contrà Brederodius quidā nec prece nec precio potuit in causam iustissimā inflecti. Pugnant & studia Gorcomiensium, qui Brilam aduenerant. Nam qui Catholici erant, aut martyri propinqui (quibus in primis annūmero duos germanos Gardiani) nullum non lapidem mouebant, uti mortis periculo captiuos eximerent. At qui Geusianæ factionis erant, omnem conatum & profectum Catholicorum suis aduersis

studijs & sollicitationibus euerterebant, id vnice
 contendentes, vt quàm primum captiui necarē-
 tur. Atque hactantum causa boni illi & euange-
 lici viri domesticis suis ac priuatis negocijs reli-
 ctis, Brilam vsque profectioem susceperant.
 Quorum ascribendis hęc nominibus, etsi mihi
 probè notis, operam sumere prorsus indignum
 censeo.

CAP.
 XVII.

NVnc quam animi constātiā Nicolaus Pi-
 cus Fratrum Minorum præfectus declara-
 uerit in tuenda ac retinenda mordicus ea fide,
 qua Deo primum, deinde fratribus suis religio-
 sis obligatus erat, exponam. Duo fratres eius se-
 cundum carnem, quorum iam sæpe meminimus,
 etsi de religione non admodum solliciti, naturalī
 tamen amoris affectu, quo eum vt fratrem ger-
 manum, ætate inter ipsos medium complectebā-
 tur, ad eius redemptionem quacunque demum
 ratione conficiendam, omnem operam, quam
 poterant, impendebant. Ea causa cū Brilam ve-
 nissent, & in mora periculum viderent, nihil
 prius habuere, quam vt fratris negocium agerēt,
 precibus, promissis, precio, si qua possēt, eum li-
 beraturi. Iam eo vsque perducta res erat, vt per-
 mitterētur fratrem suum, sed solum, abique pia-
 culo negandę fidei liberum secum quo vellent,
 abducere. Verū ille, vt antea nunquam, ita ne-
 que tunc acquieuit vt solus dimitteretur, socijs ac
 fratribus, imō filijs suis extremo certamine iam-
 iam laboraturis; quod sanè quàm durum ac diffi-
 cile illis immineret, haud ignorabat. Quæ causa
 fuit, certè iustissima, cur à suis abesse nollet, ma-
 ximè propter infirmiores quosdam, quibus, vt
 sacrum illum agonem feliciter absoluerent, opus
 esse.

esse videbat tam exemplo, quàm assidua cohortatione eorum qui doctrina & autoritate plus cæteris valebant: ac præsertim eius, in quem vt familiæ caput, omnium oculi, animique respectabant. Quam ob causam promissionem illam, qua Gorcomij se socijs astrinxerat, in carcere Brilensi repetiuit, renouauitque, iterum data fide se eos nec animo, nec corpore, quatenus in sua potestate situm esset, aliquândo relicturum. Hac igitur via cum fratrum eius conatus non procederet, alia tentatur. Spes eis fit omnium omnino captiuorum liberationem ea conditione impetratum iri posse, si vel vni Papæ Romano renūciarent omnes, reliquis omnibus suæ fidei capitibus intactis & saluis. Quod quidem Franciscanis omnibus (quibus obstrictum se assiduè causabatur Nicolaus) persuaderi posse speratur; si qua ratione ad eius rei vel tenuissimum assensum, ipsius Nicolai, velut eorum omnium præfecti, animus permoueri queat. Fratres igitur eius nihil interesse rati, qua tandem ratione fratrem periculo subtraherent, id quod incuria iam bis frustra tentatum fuerat, iterum aggredi parant, omnem orationis vim adhibaturi, qua putarent inflecti rigorem animi eius posse ad vnum id saltem ore tenus concedendum, quod solum tunc exigebatur. Eius rei gratia impetratum est, vt Nicolaus ad horam vnam & alteram carcere solutus, in domo quæ præfecto militum criminali pro hospitio fuerat attributa, solus cum fratribus suis in colloquium veniret.

SVb noctem igitur è carcere in eam domum, quam dixi, abductus, statim mensæ adhibetur à fratribus. Qui illud vnum propter quod

CAP.
XVIII.

conuenerant, ocyus ac summo studio sibi agendum rati, quibus possunt precibus, blandimētis, obtestationibus, promissis, addo etiam, argumētis dialecticis persuadere fratri conantur, vt Pape renunciet Quin & inter alia, quasi vitæ huius in posterum sustentandæ victusque querendi cura sollicitum teneret virum Dei, quod scirent eum neque ecclesiastæ munus apud sectarios obire velle, neque aliam, qua se aleret, functionem apud eos aliquando suscepturum; vt omnem ei de victu sollicitudinem eximerent, suam domum & mensam vterque liberaliter offerunt. Addunt se paratos eum docere artem negociandi, qua se in reliquum vitæ tempus honestè & lautè, vt illi loquebantur, transigere posset. Ad istiusmodi fratrum suorum carnalium sermones Christi martyr Catholico pectore respondit: Se gratiam quidem eis habere, quorum affectum adeo propensum ac fraternum erga se in sollicitanda sui liberatione experiretur; quique insuper ea sponte offerrent, quibus ad vitam sustentandam sibi deinceps opus esset. Cæterum malle se mortem (quam & alioqui naturæ necessitate semel subiturus esset) pro Dei gloria statim oppetere, quàm à fide Catholica verbo factone vel minimum recedere. Porro fratribus nervos orationis ad persuadendum magis etiam ac magis intendentibus, ait: Quid verò fratres mei? Aequumne censetis obsecro, vt vestri causa (quoniam me tantopere rogatis atque virgeris) discedam à Domino Deo meo, & ad partes diaboli me transferam? Quin istud certissimum habetote: neminem esse toto orbe, cuius gratia id facere in animū induxerō. Sic mihi propicius sit Deus. Responderunt illi: Minimè verò frater.

Nonnos id abs te petimus, vt deo renuncies, sed vt Papæ tātūmodo, qui vtique non Deus est, sed homo. Ac rursū: Tune, inquiūt, adeo stultus es, vt pro illo mori inducas in animū, qui ne digito quidem se cruentari tua causa pateretur? Et, quā ille gratiam tibi relaturus est, posteaquam pro eo mortem oppetiueris? Hæc & his similia multa, qua poterant verborum arte & vehementia caro & sanguis suggerebant atque ingerebant homini Dei, non percipientes quæ sunt spiritus Dei, sed scandalum fratri ponentes in via Dei. At verò Nicolaus in solidissima petra, cuius in terra Vicarium honorificabat, immobiliter fundatus, nullis fraternæ, seu verius serpentinx suggestionis flatibus impelli potuit, vt vel tantillum ab aperta sinceræque Romanæ fidei confessione dimoueretur. Sed ea magis è contrario respondebat, ac de thesauro scientiæ sibi à Deo datæ proferebat, quibus & illorum argutiæ redarguerentur, & veritas ipsa potentius cōfirmaretur. Neq; enim ignorare poterat, quod alios ipse docuerat, nō esse satis ad salutem, si quis confiteatur credere se Sanctam ecclesiam, quam & Catholicam vocet, nisi certam eam ac definitā nouerit atque designet, in qua velut Christi corpore studeat verū ac viuum membrum inueniri. Quā quidē reuera nō aliā mōstrari posse sciebat, quā quæ pascēda Petro eiusque successoribus à Domino concredita, in hūc vsque diem aduersus inferorum portas stabilis atque illustris perseuerat. Quisquis ergo successori Petri, hoc est, Romano Pontifici renunciat; quid aliud quā verā Christi fidelīū ecclesiā, cuius ille pastor, magister & caput est, negat? Quod qui facit, nō iā homini renūciat, sed Deo. Quē Cypriano teste, nō potest

*Libro de
vnitate
ecclesie
Cathol.*

habere patrem, qui ecclesiam noluerit habere matrem. Neque verò minus necesse est eum qui Christiano nomine censeri velit, distinguere quam credat ecclesiam, quam designare quem credat Christum. Nam sicut non satis est credere in Christum, nisi distinctè confitearis hunc hominem, id est, Iesum Mariæ filium, sub Pontio Pilato crucifixum, esse Christum, sine quo non est salus: ita sufficere tibi ne putes, quod aliquã Christi in terris ecclesiam fide teneas; si non etiã certum ac definitum aliquem cœtum fidelium mente cogites, quam ipsam esse Christi ecclesiam, extra quam non est salus, fatearis & credas.

CAP.
XIX.

CVM igitur per ea quæ commemorauimus, nulla parte motus esset Nicolai animus, adhibita sunt ad disputationem Biblia sacra, in Belgicam linguam traducta; & ex ijs prolatae in medium aliquot sententiæ, quibus firmitatem fidei illius noui disputatores conuellere tentauerunt. Verum & id frustra, quod negotium illis esset cū homine in sacris literis versatissimo; cui facillimum erat ex sententia Catholicæ Ecclesiæ tum obiecta refellere, tum oppositis alijs scripturæ testimonijs obloquentium ora obstruere. Quare cum disputando operam omnem se perdere fratres eius viderent, aliam ex re præsententi tentant viam. Nam cœna apposita, quæ sancto martyri extrema fuit, exhilarare eum cibo, potuque studuerunt; quò vel sic animi eius duriciem, vt illi interpretabantur, emollirent. Neque verò ille cibum aut potum recusabat, vtpote longa iam inedia, carcerisque molestia vehementer exhaustus ac debilitatus. . Edixit ergo bibitque cum fratribus

bus suis in ea cœna, quantum satis esset. Vultus
 nequaquam tristis aut nubilus, sed, vt in mensa
 inter amicos, serenus erat, atque ad hilaritatem
 compositus; ita vt quidam qui tum præsens ade-
 rat, & quo referente hæc eadem didicimus, vehe-
 menter miraretur in tam verisimili mortis expe-
 ctatione, tantam viri securitatem cum iucundita-
 te quadam animi coniunctam. Sed quid mirum,
 quando eius mentem spiritus sanctus inhabitans
 longè suauius illi epulû exhibebat interitiis, quàm
 quod exteriori homini reficiendo caro & sanguis
 apposuerant? Itaque tunc in eo apparuit, quàm
 sit verè dictum à sapiente: *Secura mens quasi* *Prou. 15.*
iuge conuiuium. Tunc ergo rursus cum sui fra-
 tres verborum blandicijs aggressi sunt, sperantes
 eum cibo iam potuque recreatum animo mollio-
 ri magisque flexibili fore ad eius rei quam vole-
 bant, assensum; maximè si ei pergerent vsque esse
 importuni, vt quod sponte noller, tædio victus
 facturum serandem annueret. Orant, obsecrant,
 & quibuscumque suadendi modis instantissimè
 contendunt, vt aliquantulum saltem & ad mo-
 mentum suam fidem dissimulet, vitæ seruandæ
 causa: Crede, inquit, quodcumque placuerit,
 eamque fidem tuam clausam intus in animo re-
 tine. Etenim nostra non interest, quam tu fidem
 eligas, teneasque; dummodo te ab hac probrosa
 morte saluum habere possimus. Quam scito cer-
 tissimè tibi nunc imminere, si non fidem istam
 Papiisticam ad horam negando dissimules. Nihil
 huiuscemodi verbis motus Nicolaus, nec imme-
 mor verborum Apostoli; Corde quidem credi *Rowi. 10.*
 ad iusticiam, sed ore confessionem fieri ad salutem:
 fratrum suorum insidiosam illam ac perniciosam
 suasionem atque suggestionem grauitè à se re-
 pulit,

Greg.
hom. 37.
super
euang.
Luc. 14.

pulit, palam ostendens ita se eos diligere, qui sibi
carnis cognatione coniuncti erant, vt tamen eos-
dem in via Dei sibi aduersates, iuxta praeceptum
euangelicum odisset. Quam autem nihili duceret
huius vitę mortalis aliquantam prorogationem, tali-
bus ferę verbis declarabat: Quid enim stultius,
quam pro vita hac mortali, cuius nec vnus horulae
spacium certum habeam, aliquantulum producenda
fidę prode, Deum offendere, atque eterna gehene
obnoxium fieri; quando vel paulo post accidere
queat vt moriar, vel certe post sex septemue anos
ad mortem naturę debito vocandus sim? Nec enim
plures annos vitę sibi reliquos promittebat vir
sanctus, tametsi etate & constitutione corporis
adhuc integra. At neque mortem sibi formidabilem
videri debere dicebat, qui eius iam gustum quendam in
carcere Gorcomiano praecepisset. Nimirum huius-
modi sermone satis ostendit (certius hoc idem reip-
sa post paulum ostensurus) quam non timuerit
eos qui corpus occidunt, animam autem occide-
re non possunt; at illum contra quam sancto cas-
toque timore reueritus fuerit, qui potest & ani-
mam & corpus perdere in gehennam. Hanc viri
constantiam fratres eius etsi iam se labefactare
posse diffiderent, iterum tamen atque iterum
orant, obsecrant, obtestantur; id saltem quod licere
videbatur, quodque dudum oblatum fuerat, vti fa-
ciat, id est, se solum (quando socijs opem ferre non
posset) salua fidei suę confessione, a tam infami
tamque probrosa morte liberari sinat. Sed
Nicolaus ad omnes suasionum machinas immo-
tus; vt si dura silex, aut steterit Marpesia cautes,
animo prorsus heroico illud identidem pro
responso regerebat: Nunquam se fratres ac so-
cios carissimos, quibus fidem suam iustissimis

Matth.
10.

Vergil.
Aen. 4.

ex cau-

ex causis obstrinxisset, deserturum; sed eis, quoad posset, socium se consortemque futurum seu vitæ seu necis. Sic stare sententiam. Ab ea, Deo propicio, nulla se ratione dimotum iri. Cæterum que nos hæcenus à sancto martyre super cœnam dicta atq; respõsa narrauimus, omnia ex duobus bonis & Catholicis viris, qui captiuorum causa Brilam profecti tunc fortè cœnæ huic & colloquio intererant, accepta, atque à nobis fideliter perscripta sunt. Cœna peracta cū Nicolai fratres post tam longum colloquium nihil vltra se profecturos sperarent, iamque dolerent inanem atque irritum sibi tantū labor ècessisse, discesserunt grauitè aduersus illum commoti; cuius inexpugnabile in Catholice fidei cõfessione constãtiam, ceruicosam præfracti atque obfirmati in sententiã animi pertinaciã interpretabantur. Ipse verò Nicolaus continuis illis diurnis, nocturnisque vexationibus delassatus, super scamnum quoddã eodẽ in loco se reclinat, & mox altissimo somno corripitur, periculi quod imminebat, securus. At profectõ quamuis aliquantisper carcere solutus mensæq; admotus, aliquid percipere solatij videretur, reuera tamen eo tẽpore duriores sustinuit partes, tot videlicet assultibus malesuadæ beneuolentiæ fratrum suorum carnalium impetitus; quàm si per idẽ tẽpus omnia carceris incõmoda cū socijs perpessus fuisset: tametsi fratribus eius (ipso, quantū arbitror, suggerente & rogãte) curæ quoq; fuit, vt captiuũ paulo cõmoditũ haberetur. Namque edolij aliquid, panis scilicet & caseus cū cereuisia, procuratibus illis in carcerẽ illatũ fuit.

HÆc porro dũ circa captiuos gerũtur multa
iã nocte, Comes Lũni⁹ interea solitis vacat CAP. XX
comes-

comessationibus, ac denique post largas epu-
 las vino madens (quo quidem plus solito sese
 tunc infuderat) seu temere seu consilio literas,
 quibus mandatum Orangij superius commemo-
 ratum continebatur, in manus recipit. Atque
 dum inter legendum animaduertit, non literas
 ipsas Orangij, sed earum modo exemplum à
 Marino ad se missum esse; statim ei præ ira vultus
 in pallorem, animus in furorem verti cepit. Mox
 ea consecuta totius hominis habitudo, quæ cun-
 ctos qui præsentés aderant, terrore afficeret. Ia-
 stabat autem voces huiusmodi: Quid tandem si-
 bi arrogat gloriosus ardelio, Marinus iste? Quem
 tandem se facit homo triobolaris, circumfora-
 neus, baiulus dossuarius, ac cespitiuus fossor?
 Quid, inquam, sibi arrogat homo vilissimus, vt
 mihi apographum mitteret, autographum ipse
 seruaret, quasi iam aliquo esset loco aut numero?
 Quid autem mihi vel cum Principe Orangio?
 Num ille mihi imperare? an verò non multo iu-
 stius ego illi, primus author rei restitutæ? Proin-
 de madata eius ego nihili facio, multoque etiam
 minoris hoc literarum eius exemplum. Denique
 nunc re ipsa docebo me dominum esse, meoque
 arbitrato rem gerere, nec quenquam mortalium
 agnoscere, mihi imperare qui debeat. His dictis
 statim, seruente adhuc bile, præfecto criminali
 primario mandat, vt omnes ad vnum sacerdo-
 tes & monachos, quos in vinculis haberet, ex
 tempore suspendendos abducas; neque quanto-
 vis precio quenquam ex omnibus redimi sinat.
 Scorsim quoque mandatum dat Omalio, suam
 vti voluntatem omnino & quàm celerrimè cu-
 ret impleri; nec eam vel fraude cuiuspiam vel
 conuiuentia frustrari patiatur. Atque inter hæc
 identi-

identidem repetebat, se dominum esse ac permanere velle; nullius supra se potestatem, cui parendam sibi sit, agnoscere; idque adeo iam re ipsa monstraturum. Hoc igitur modo sub noctem mediam, hora, quam nos vndecimam vocamus, quo tempore ne iustas quidem sententias ferri oportere legibus sancitum est, ab homine ebrio & crapula distento, atque iracundiæ stimulis efferato, lata est extremi probrolique supplicij in sanctos viros, Dei sacerdotes & monachos, iniuriosissima sententia. Quam pari iniquitatis consensu ministri tenebrarum properanter exsequi contendunt. Ex ijs quidam intellecta Comitum voluntate, cursim petunt ædes illas, in quibus Nicolaus Picus scammio incumbens placidum capiebat somnum, mente securo, serenaque conscientia. Quæ eadem res & olim Petro inter excubias militum iacenti, dieque postero ad supplicium du-
Act. 12.
 cendo, suauem somnum conciliauit; & nostro seculo Ioanni Rossensi episcopo eam præstitit animi tranquillitatem, vt quemadmodum de eo accepimus, tunc adhuc altum dormiret, quando post vnâ vel alterâ horam obruncatione capitis sibi moriendum esse, decreta iudicum sententia certò iam cognouisset. Nicolaum igitur arcto sopore pressum milites illi inclamant, vellicat, excitant. Excitatum verò, nihilque cunctantem abducunt ad socios eius; martyres. Aiunt eum, audito per lictores Comitum mandato, dixisse: Quod Dominus dederit, recusare non possum. Si me vultis, lubens comitabor. Milites igitur captiuos omnes, cum binos colligatis brachijs iunxissent, extra portas vrbis educunt sub horam primam à nocte media. Militum alij pedes, alij equites magno cum strepitu procedunt,
 accurrunt.

accurrentibus & alijs ex plebe nonnullis spectandi gratia. Captiuorum numero rursus sociatur Hericus minorita laicus, quem supra narrauimus vnâ cum alijs duobus à martyrum collegio fuisse seiunctum, non sine suspitione renuncianti Catholicismi. Proinde ille facti poenitentia ductus, ac necessitate ad virtutem accommodata, conscientiae suae vulnera, quae apud Geusios interim acceperat, Antonio V Verteno, quem ei dudum Gardianus confessionarium designauerat, inter eundem delegit, quo sic accepta reconciliationis gratia paratior ad supplicium procederet. Quin & caeteri omnes, vt ad extremum illud certamen, atque ad ipsam mortem quam optimè praeparati accederent, suae conscientiae labeculas, si quas inter tot improborum vexationes, vti se habet infirmitas humana, fortè contraxissent, extergere mutua confessione satagunt. Neque verò tunc quoque, quâdo iâ ad certum mortis supplicium ibant, ab eorum iniurijs abstinere sese barbari homines potuerunt, dùm alij cōuicijs & maledictis, alij malefactis eos per viam infestant. Erant autem omnes qui ducebantur, duobus quos diximus, Gardiano & laico illo ad numerum adiunctis, vnus & viginti.

CAP.
XXI.

Postquam educti extra urbem captiui, queritur aptus supplicio locus. Vetus tãdem ad monasterium Ruggense, Sanctae Elizabethae nomine nuncupatum; cuius dudum regulares Canonici (quos vocant) instituti B. Augustini, incolae fuerant; sed id ipsum recenti Geusiorum furore nuper violatum euersumque. Supererat in eo monasterio domus quaedam instar horrei ampla, cespitibus focarijs (quorum in ijs locis frequens usus est) reponendis deputata. In ea duae trabes, altera transuersa

uerfa atque oblonga, breuior altera, quæ militibus oportuna viſæ, quibus captiuos omnes ſublimes alligarent. Qui quidem ſtatim in eũ locũ adducti, iamque in exſpectatione mortis pro Catholica fide perferendæ poſiti, ſupremum agnem ſuũ Deo, mutuiſque ad Deum precibus cõmendabant. Ibi alius alium (vt quiſque doctrina & ſermonis gratia valere ſe aliquid ex Dei dono confidebat) propoſita ſpe regni cæleſtis, atque æternæ retributionis iamiam adipiſcendæ, ad conſtantem ſupplicij mortisque tolerantiam exhortantur. Mox omnes ſuis veſtibus ad nudum uſque ſpoliati. Primus omnium ad ſupplicium rapitur venerabilis Pater Gardianus. Iſ fratres ſuos omnes ſigillatim alium poſt alium amplexus & oſculatus, extremis verbis hortatur & orat, vt pro fide Catholica fortiter atque conſtanter ad vltimum uſque ſpiritum decertent, in amore fraternitatis, quam uiuentes coluiſſent, vna fide, vnoque ſpiritu ad mortem uſque permaneant: extrema hora ne ſeparet, quos haecenus in vna ſancta ſocietate mutuus amor iunxiſſet. In proximo iam eſſe, vt de manu Domini percipiant exoptata, multumque deliderata certaminis ſui præmia, coronas æternæ felicitatis. Eaſ iam paratas & capitibus imminentes ne per ignauiam amittant, ſed morte contempta viriliter apprehendant. Denique qua ſe præeuntem cernerent, eadem animi alacritate ſequantur. Inter hæc & huiusmodi verba lætus atque alacris ſcalam aſcendit, ab exhortandis ſocijs non deſiſtens, donec ei aſtricto guttore vocis uſus interceptus eſt. Quo pendente Hieronymus Vicarius, & Nicaius Hezius, itemque

Leonar-

Leonardus & Nicolaus parochi in cohortandis & conformandis socijs, atque eorum exitu præmuniendo gnauiter officium fecerunt. Cū enim hæretici quidam & inter hos ecclesiastes Calvinista, qui eodem loci serpentino studio, vt piorum calcaneo insidiaretur, accesserat, monachorum iuniorum & laicorum fidem atque constantiam varijs artibus tentarent, vitæ etiam seruandæ & aliorum commodorum spe proposita, si Papisticam religionem desererent. Hi quos modo diximus, vtpote doctiores & pro consuetudine sensus in negotio pietatis exercitados habentes, pro illis imperitioribus atque imbecillioribus semetipsos opponebant, tela fallacis blandiloquentiæ quæ ab hæreticis mittebantur, prudenti doctæque responsione, velut clypeo repellentes, atque ipsa repulsione confringentes. Quo in genere non infimam operam præstitit Nicasius: qui cum sui securus perpetua quadam animi pace ac tranquillitate, quam ei quotidiana meditandi ea quæ pietatis sunt, exercitatio pepererat, frueretur; omnem curam conuertit ad defensionem & corroborationem fratrum infirmiorum. Neque id tunc modo, quando iam ad supplicium vrgebantur, verum & aliàs sollicité ab eo factitatum didicimus. Cum enim animaduertisset non eam esse quorūdam sociorum vel fortitudinem vel scientiam, qua cum lupis illis & vulpibus pedem conferre, & certamen sustinere sine periculo possent; iussit vt silentio, vel in quantum opus esset, simplici confessione fidei contenti, nullum præterea verbum disceptando cum hæreticis cōmutarent. At neque passus est in extremo, vt ita dicam, agmine eos versari, vbi proximè astantium hæreticorum sermonibus

nibus illaqueari facilius possent; sed introrsum eos in medium agmen colligebat, ipse causam eorum totam in se suscipiens, & pro ijs respondens. Quoties enim eos hæretici tentantes interrogabant, vellentne, si vitam seruare liceret, Papatæ Romano renunciare (frequenter enim hæc tentatio rudioribus ingerebatur) Nicasius eos suo responso præoccupans dicebat: Non volunt. Non facient. Nunquam id admissuri sunt. Nobiscum statuerunt viuere & mori. Hæc quidem & his similia tunc ab illo viro dicta & facta fuere.

Q Vanquam autem ad eam rem quam dixi, CAP. XXXIIII
 summa diligentia à Nicasio adhibita fuit, vnâ connitentibus & alijs, quos supra nominauimus; non potuere tamen, quo minus Henricus adolescens omnium natu minimus, neque dum vinculo professionis astrictus, metu mortis id faceret, quod iuebatur, si vellet viuere. Qui ætatem interrogatus, cum octodecim esset annorum, sexdecim habere se respondit, vt sui commiserationem ætatis respectu commoueret. Itaque mox ab ijs, quorum suggestioni miser acquieuerat, solutus atque à media turba victorum exemptus est. Quæ res socijs eius martyribus fuit permolestissima, præsertim Hieronymo Vicario. Siquidem is adeo grauiter concitatus fuit aduersus ecclesiam hæreticam, à quo persuasus infelix adolescens tarpiter à suis discesserat, vt cum idem ille pseudoecclesiastes Hieronymum paulo post ad supplicium ascendentem consolari vellet, simul & hortari, vti Papistica superstitione valere iussa, puram sinceramque, quam ipse prædicaret, euangelij doctrinam amplecteretur; atque inter
alia

alia Sanctos cum Christo regnantes inuocanti diceret: Ne S. Mariam, aut S. Petrum aut alios inuoca, sed solum Deum; ille contra, vt excelsior in scala stabat, altero pede in ventrem improbi suavisoris impacto, tanta vi hominem à se repulerit, vt ille resupinus in terram caderet. Addebat autem huiusmodi verba: Discede hinc mortalium nequissime, organum diaboli. Neque enim tu quicquam istorum loqueris; sed quæcunq; loqueris, ea per os tuum diabolus loquitur. Neque verò quod tu suspicaris, malè me habet, quod nunc mihi moriendum sit. Neque si malè haberet, te opus haberet, tali consolatore. Sed illud est quod mihi intimè dolet, simplicem atque imperitum adolescentem, nouicium nostrum, blandicijs istis tuis miserè circumuentum, in detestabile vestrum consortium pellectum ac pertractum esse. Porro Geusij curæ fuit, vt adolescens è cõspectu martyrum remotus absisteret longius; ne fortè contemplatione virtutis eorum ac patientiæ, reuocaretur ad id vnde defecerat. Milites autem illo Vicarij facinore ac verbis iritati, vehementius in eum sæuire ceperunt. Nam, vt quorundam relatu accepimus, vultum eius cultro lancinatum sædè deformarunt. Deinde, quemadmodum adolescens ille defecticius postea narrauit, figuras crucis Hierosolymitanæ, quæ illi vt terræ sanctæ peregrino, erant in pectore & dextro brachio ita certa ratione inscriptæ, vt carne integra deleri non possent, adhuc viuenti è carne homines inimici crucis Christi crudeliter exciderunt. Ipse verò, vt erat forti ac præsentis animo, sermonem ad extremum vsque spiritum extendebat pietatis in Deum & consolationis ad socios pleaum. Idem quoque Nicasius minorita
& Ni-

& Nicolaus parochus morituri præstiterunt. Dicebantur autem ab eis multa Latine, quæ nouicius ille laicus, à quo nos bonam partem horum gestorum accepimus, eius linguæ parum gnarus, referre postea sciscitantibus non potuit.

Sed hæc alia defectio, multo sanè quam prior illa luctuosior, necessario commemoranda nobis est. Quidam ex Franciscanis, Guilielmus nomine, loquela Gallus, cum iam iam suspendendus esset, milites qui & ipsi Galli erant, Gallicè compellans ea dixit, quibus & suà à fide Catholica defectionem pro illorum voluntate significaret, & liberationem ab imminente supplicio mortis consequeretur. Mox enim, ut infausta verba protulit, milites ei funem, quo iunctis brachijs alteri cuiusdam colligatus erat, inciderunt, ipsumque continuo, ne agnosceretur, chlamyde ac galero tectum, & bipenne humeris imposita, clam è supplicij loco eduxerunt. Atqui miser ille, cum semet à tam sancto fratrum suorum consortio segregasset, tanquam diuina protectione repente destitutus, in profundam malorum voraginem incidit. Paulo post enim, iniqua prorsus commutatione societatis facta, vnà cum militibus Gensijs apud perduelles stipèdia mereri cepit. Cumque deinde plurima perpètrasset mala, tali sodalitia congruetia, denique exactis in ea militia duobus & semis mensibus, tertio Cal. Octobris furti conuictus, suspendio meritis pœnas luit: Deo scilicet impiam eius à sancta religione defectionem iustissima vindicta persequente. Qua de re plenius agemus suo loco. Fuere quidem etiam inter captiuos vnus & alter, qui quòd ætate iuniores essent, naturali mortis horrore vehementius affe-

feſti tacite rogarent proximè ſibi aſtantes miſi-
 tes, vt ſe incifoſune ſolutos clanculum inde e-
 ducerent. Verùm id proſus abſque iniuria Ca-
 tholicæ confeſſionis. Vnde nec impetratum fuit.
 Neque verò quiſquam miretur eos à nobis inter
 martyres aſcribi, quiſupplicio mortis iam pro-
 ximi, viuendi adhuc cupiditate tenebâtur, atque
 dimitti ſe cupiebant. Nam ſi Princeps apoſtolo-
 rum ætate iâ ſenex & vitæ ſatur, ductus eſt quò
 non vellet, vt prædixerat ei Dominus inquiring:
 Cũ ſenueris, extēdes manus tuas, & alius cinget
 te & ducet quò non vis; qui tamè morte ſua illis
 iſtis verbis ſignificata, quemadmodũ euāgelista
 teſtatur, Dominũ glorificauit: quid eſt quod mi-
 remur iſtos longè inferiori gradu fortitudinis &
 meriti collocatos, eosque ætate etiã inuēnes
 mortē extimeſcere, vitã amare, naturale deſide-
 rium ſine diſpendio religionis ſupplicibus verbis
 declarare; quos tamen negandum non ſit, morte
 paulo poſt illata, atque ea pro veritate Catholicæ
 fidei patiēter tolerata, Deum glorificaffe, macu-
 lamque priorem timoris nimij, ſi qua contracta
 fuerat, abſterſiſſe? Quanquam fatendum eſt glo-
 riam Dei magis in ijs celebrari, qui illam vitæ
 temporalis cupiditatem intus obſtrepentem, ma-
 iori celeſtis gloriæ, vitæque æternæ deſiderio,
 ne foras in verba erumperet, reſſerunt. Ad
 eundem illum naturæ noſtræ penitus inſitum
 mortis horrorem hoc quoque referendum eſt,
 quod item vnus & alter in ſubeundo ſupplicio
 non eam quam cæteri, ſpiritus alacritatem præ-
 ſtiterunt. Quod enim Chriſtus redemptor no-
 ſter & caput noſtrum imminente paſſione in ſe
 admittere dignatus fuit, vt pauore ac tædio corri-
 peretur, vtque triſtis ac mœſtus eſſet; id quibus-
 dam

Ioa. 21.

Marc. 8.

Mat. 26.

dam seruis ac membris eius etiã in ipso extremo agone martyrij accidere nihil est mirandum: quando vel ob id eas animi affectiones voluntate Christus Dominus assumsit, vt seruos suos simile quippiam necessitate quadam infirmitatis humanæ passuros, à diffidentia reuocaret, ac suo solaretur exemplo.

Sed ad ceteros veniamus. Godefridus Meruellanus, sacrorum apud suos ex officio custos, sacratissimum fidei Catholicæ thesaurum tanto maiori cura, quanto præstantiorem, ad extremum vsque custodiuit. Is cum sursum duceretur suspendendus, exemplum Christi Saluatoris imitatus exclamauit dicens: Domine ignosce illis: Neque enim sciunt quid faciant. Leonardus solitam animi magnitudinem vultu atque animo retinens, post sociorum exhortationem, quando iam supplicio admouebatur, inter alia dixisse fertur; molestum sibi nequaquam esse, quod mortem obire deberet, mortem omnibus votis optandam. Cæterum quoddam adhuc matrem haberet in viuis (quam bonam mulierem filius optimus, vti par erat, impensè diligebat) eius causa se humanitus commoueri: quod sciret eam intellegere filij sui nece pro materno affectu supra modum indolituram. Verba sanè non dissimilia illis quæ sunt apud poetam:

Mors tantùm vellem matrem mea fallere posset.

Mater obest, minuitq; necis mihi gaudia: quamuis

Non mea mors illi, verùm sua vita gemenda est.

Ouid. lib.
13. metam.
tam.

Equidem certa Dei prouidentia factum reor, vt mors filij, sororum eius studio, matri tantisper dum in vita mansisset, occultata fuerit; ne gladio doloris animam ipsius pertranseunte lacrymis & luctu

luctu conficeretur, iam senio propé cōfeda mu-
 lier: post mortem verò suam, quæ secuta est anno
 plus minus interiecto, prius in cælo filium suum
 gloria & honore coronatum inueniret, quàm
 in terra mortuum sciret. Neque enim omnium
 est matrum, etsi piarum ac Deum timentium, ea
 virtus animi, vt per agonem martyrij pignora
 sua præmittere cupiant ad Deum, ipsæ pari ala-
 critate secuturae. Cuius tantæ fortitudinis exem-
 plum in beatissimis sceminis Solomona & Felici-
 citate Christianus orbis miratur. Sed ad ré præ-
 sentem redeo. Leonardo quum scalam ascensu-
 rus esset, nonnihil tardante, Godefridus Du-
 næus, quem aliquando ex cerebro laborasse di-
 ctum est supra, ratus illam eius tarditatem ex
 animi languore procedere, fertur ad eum
 dixisse: Cur non magister Leonarde celeriori
 gressu contendis ad epulas nobis præparatas?
 Hodie namque cum Deo & agno conuiuabi-
 mur in cælis. Cum autem idem vir pius post
 omnes alios eodem afficiendus supplicio sca-
 lam lætus iam ascenderet, ex militibus qui-
 dam humaniores eius miserti mutuo dixerunt:
 Ah ré suspendatur hic homo. Siquidem planè
 innocens est, ac mentis impos. At ille contrà
 ingenti martyrij desiderio succensus, & moræ
 longioris impatiens ait: Properate quæso conso-
 ciare me fratribus meis. Video enim cælos aper-
 tos. Fertur huiusmodi quoque verba ad milites
 dixisse: Si quid aduersus aliquem deliqui, rogo
 per amorem Dei, vt id mihi condonetis. Cum
 ergo strangulatus esset, poenitudine facti duci vi-
 debantur supplicij ministri. Dicebant enim: si
 viuum eum seruassent, futurum haud dubiè, vt
 renunciata Papistica superstitione, ad ipsorum
 senten-

a. Mach.
7. Ioseph
l. de Ma-
chabais.
August.
in serm.
Magnum
spect.
Grego.
hom. 3. in
euang.

sententiam partesque transiret; ea videlicet ratione, quod ipsos veniam rogasset. Atqui hæc veniæ petitio non ad errorem religionis pertinebat, in qua vir ille, ut erat solidè institutus, ita ad extremum usque spiritum immotus permansit; sed ad lapsus, quotidianos vel actionum vel cogitationum humanarum; pro quibus ille si fortè minus prudenter, at certè humiliter ab hostibus pietatis, atque impietatis ministris veniam rogandam putavit. Pro huius viri redemptione femina quædam Gorcomiana, novæ quidem religioni dedita, sed sanguine illi coniuncta, pecuniam obtulerat non modicam; quo scilicet à sua familia tam inhonestæ mortis (ut carnales homines sapiunt) opprobrium auerteret. Verùm impetrare eam rem non valuit. Neque enim hæreticis ipsis, ex quo Genosios, amicissimos hospites ad se introduxerunt, omnia cessare pro votis, sed multa longè profectò secus quàm sperarant. Quod quidem sic evêturum, à suis parochis paulò ante quàm illos susciperent, sitis superque fuerant præmoniti. Est autem memoratu dignum, quod presbyter iste, etsi multis annis cerebri perturbati morbo obnoxius, ab initio tamen suæ captivitatis usque ad exitum vitæ nihil tale passus fuerit, nihilque commiserit homine sapiente indignum: sed cordatè, graviter, & patienter toto eo tempore se gesserit; quem admodum & de eo socij captivitatis testati sunt.

HUc usque de supplicio SS. martyrum. CAP. QUI quidem omnes ex vna oblonga xxv. trabe suspensi fuerunt, quatuor exceptis. Nam ex alia quadam trabe medius inter

Gardianum & laicum fratrem, nomine Cornelium, pendebat Godefridus Dunæus. Quartus vero, Iacobus Præmonstratensis, ex scala quadam suspensus fuit. Cæterum neglectè admodum à licitoribus extrema supplicij peracta fuere, parum sollicitis, ut qui pendebant, bene strangulati citò morerentur. Nam alius ore funem velut fratrum mordebat; alius extremo mento suppositus; alius gutturi quidem admotum, sed non satis astrictum habebat. Quo factum, ut & tardius eis spiritus intercluderetur, & diutius in extremo cruciatu retinerentur; adeo ut quidam eorum, inter quos venerabilis Nicasius funem ori immissum habens, in clarum usque diem adhuc spirare inuenti fuerint. Testis oculatus eius rei fuit Henricus laicus; quem sclopetum humero ferentem, militari lubibrio milites proxima die secum unà duxerunt ad supplicij locum; non ob aliud eò reuersi, quam ut mortuorum, quos viuos odebant, inspectione atque illusione crudeles oculos animosque pascerent, ut mox dicemus. Porro in supplicio exercendo occupati fuere duarum ferè horarum spacio. Ceptum namque sub horam secundam à nocte media, finitum est sub horam quartam. Qua eadem hora Gorcomij visio quædam mirabilis ac memorabilis in testimonium sanctitatis & gloriæ recētissimorum martyrum, ostensa fuit viro cuidam honesto ac pio. Sed eam nos oportunitis alio loco referemus. Ad hunc igitur modum sancti viri confessionis atque martyrij sui munere strenuè perfuncti, nocte inter octauum & nonum Iulij diem media, momentaneam hanc vitam gloriosa morte commutantes in Domino obdormierunt. At milites, quæ fuit eorum insolentissima barbaries, nec à mortuis

suis abstinere sceleratas manus potuerunt, quo
 minus eos scdè atque indignè tractarèt. Primum
 detractæ corporibus vsque ad nudum vestes, il-
 lorum cupiditati cesserunt. Sed ea re minimè cõ-
 tenti, mox auriculas, nares, pudendas etiam cor-
 poris partes, amputare aggressi sunt. Quod in
 omnium ferè corporibus factum est, alio clamã-
 te: De sacrificulo illo auriculam habere me oportet.
 Itemque alio: & me de illo monacho nasum,
 Rursumque alio partes obscenas obsceniori
 vocabulo appellante. Ita sibi quisque prohibito
 detruncatum aliquid à corporibus exanimatis
 aufererat. Quamquam Henricus adolescens hu-
 iusmodi contumelias nonnullis adhuc viuenti-
 bus, cum primum nudati essent, illatas fuisse af-
 firmavit. Illi porro, ne quid ad extremam infõ-
 lentiam reliquum facerèt, accepta de sanctorum
 corporibus membra galeris suis affixerunt; qui-
 bus perpulchrè, vt quidem sibi videbantur, orna-
 ti, triumphali pompa in urbem regressi sunt: at-
 que ea velut præclara suæ virtutis insignia, pa-
 lam & in oculis omnium, eminentissima sui cor-
 poris parte gloriabundi passim per omnes vrbis
 vicos circumgestarunt. In quos his mihi verbis
 liceat exclamare: O facinus euangelicum. O fru-
 ctus nouæ plantationis. Imo veriùs: O scdam &
 portentosam barbariem, quæ sub euangelij præ-
 textu, de nouorum dogmatum plantario tam
 speciosos nobis fructus attulit. Quis autem ho-
 minum, quibus nondum in pecunium sensum
 animus degenerauit humanus, vel oculis intue-
 ri, vel saltem cogitatione fingere sibi spectacu-
 lum adeo scdam, infandum atque inhumanum,
 absque horrore sustineat? Nimirum hæc & hu-
 iusmodi sunt opera, quibus illi euangelici viri

nouis ac prodigiosis suis doctrinis fidem astruunt, sectam propagant, omnium denique fauores & studia consequuntur. Quo minus apud diuinā iusticiā excusabiles sunt, quotquot derelicta Catholica Christi ecclesia, ad hoc hominum genus cœco atque insano quodam impetu sese trāferunt, vana libertatis specie dementati, neque volentes obseruare cautelam hāc à Domino præscriptam: A fructibus eorū cognoscetis eos; cum passim suis illi fructibus (modò quis oculos intendat) manifestissimè prodantur.

Matt. 7.

CAP.
XXVI.

Porro militum immanitas in mortuos ne sic quidem conqueiuit, utpote nouis auariciæ facibus de integro succensa. Lanionum igitur more corpora penè omnium dissecundunt; vētres aperiant, intima viscera scrutantur, abdomen inquirunt, precio venale expositori, remque inde facturi. Persuasū est enim adipē humani corporis cæteris præstare, atque ad medicamentā cum primis vsui esse. Nominatim verò corpus Hieronymi Vicarij crassum atque obesum scalis alligāt (sicut porcis mactatis in Hollandia fieri moris est) apertoque ventre ac pectore costas distendunt, ut commodè perlustratis visceribus adipem omnem colligant, sibi que auferant. Quo factum, ut dum singula scrutantur, corpus vndique fœdissimè cultris dilaniatum reliquerint. Collectum abdomen, reliquumque adipem secum in ciuitatem adferunt, passimque omnibus ostentant. Quem deinde precio ab ijs redemerunt homines quidam viles, circumforanci, artem profitentes vnguentariam, at reuera mendacissimis strophis suis fucum populo facientes. Hi non multo post Gorcomij medio foro eadem

dem merces venum exposuere: quas quo vendibiliores apud vulgus redderent, audacter affirmabant hunc adipem huius esse monachi, atque illum illius, alium verò alius cuiuspiam, more suo pensi nihil habentes, verumne an falsum dicerent. Ceterum quam indignè, quamque impudenter ac propudiose truncata martyrum membra, potissimum ea quæ non sine pudore nominantur, adhuc diu post iidem isti milites, eo qui paternæ nuditatis indicium suis fratribus fecit, longè detestabiliores, tractauerint; dum etiam per alias vrbes, ad quas eos nouæ factionis successus vocabat, eadem in loculis reposita circumferunt, & vbiicumque nequiciæ eorum opportunum videbatur, expromunt & ostendunt; quodque horrendum dictu est, sacrarum virginum aspectibus petulantissimè obtrudunt, atque in os ingerunt: hæc inquam, silentio premere satius duco, quam curiosius enarrando castas aures offendere. Quod si eorum meritò detestamur immanitatem, qui quondam martyrum cadauera feris discerpenda, deuorandaque proiecerunt; quo tandem in numero reponemus hoc hominum genus, qui omnes humanitatis atque honestatis limites longissimè prætergressi, tot tamque abominandis modis, sanctorum ac Dei amicorum iniurias & contumelias post mortem apud mortales producere conati sunt? Neque enim talia prioribus sæculis in Christianos ab vllò Christianorū hoste designata legimus. Sed planè congruebat, vt noua religio non modò nouis legibus, verum etiam nouis atque inauditis aduersus repugnâtes excogitatis pœnarum & cõtumeliarū modis, quibus omnis

170 HIST. MART. GORCOM.
retro antiquitas se superatam agnoscat, illustrem
celebremque sese apud omnes redderet.

CAP.
XXVII.

IAm, vt ad historiæ seriem reuertar, nouicius ille Minorita, quem Geusiorum blandicijs à societate martyrum abstractum fuisse, suprâ memorauis; quamuis inter Geusios & in familia Comitum agens, illorum iussis ac nutibus obsequentem se per omnia præberet: attamen quod monachus fuisset, à familiaribus Comitum ludibria, scommata, verbera, aliaque multa indigna pro illorum libidine patiebatur. In eum quoque mensæ astantem & ministrantem (erat enim famulus additus Comitum cytharædo) Comes canino ioco dictitabat: Adolescentem hunc monachum adhuc pendere oportet. Porro milites militari petulantia bombardulam humeris eius imponentes, cogebant conuicia dicere in Papam Romanum, in Ducem Albanum, in omnes sacerdotes & monachos; Contrâ verò fausta acclamare Comiti à Marca & Geusijs, dicendo: *Viuat Comes; Viuât Geusij.* Ad hæc omnia miserum illum adigebat metus amittendæ vitæ, quæ ei toto tempore quo apud hostes erat, ob eorum leuitatem & perfidiam, valde in ancipiti versabatur. Hic igitur adolescens eo die qui noctem passionis Sanctorum martyrum proximis exceperat, vt antè memini, ad locum supplicij martyrum adductus, ne tantum spectator esset eorum, quæ agebantur, Nicolai Patris ac præfecti sui corpus pensile globulo trajicere iussus est. Quod ille infelix eodem quo cætera metu compulsus perfecit. Is postmodum ad Catholicos reuersus affirmavit se tunc suis oculis vidisse, & id quod de Nicasio suprâ retuli, & eiusdem inspecto corpore cognouisse quod
hernia

hernia laborasset. Quod malum ille dum vixit
 (veritus, credo, ne fratribus onerosus esset) sem-
 per cælauerat. Cui morbo Theodorum quoque
 Emdenum obnoxium fuisse testati sunt, qui
 eum familiaris nouerunt. Martyrum corpora
 post fœdam illam à militibus perpetratam anatomi-
 am, toto eo die relicta sunt in patibulis, & per-
 missa ludibrijs omnium aduentantium. Quorum
 tantus erat numerus, vt portarum vrbs casto-
 des quæstum inde facerent, homines huius spe-
 ctaculi visendi cupidos egredi non sinentes, nisi
 numulo prius accepto. Pulchrum sanè ac iucun-
 dum videbatur, tot numero sacrificos & mona-
 chos simul vno loco suspensos, eosque nudos, &
 tam contumeliosè tractatos oculis contueri: vt in
 eorum personam non modo viuientium, verum
 etiam mortuorum, verè cõgruerit illud Aposto-
 li: Spectaculum facti sumus mundo.

I. Cor. 4.

SVb eiusdem diei tertiam horam pomeridia-
 nam, Gorcomianus quidam vir grauis & Ca-
 tholicus, vt cum alijs ad locum venit supplicij,
 vidit pendentia martyrum corpora, prorsum, vt
 modo dixi, nudata, ac turpiter mutilata; præser-
 tim venerabilis Hieronymi corpus, quod ventre
 aperto, costisque diductis reperit oppositum lu-
 mini fenestræ cuiusdam, vbi id Geusij collocaue-
 rant, dum adipem viscerum eius exquisitè serua-
 rentur. Reperit & pueros, qui multi eo accu-
 rerant spectaculi causa, quo pro ludo sese oble-
 ctantes, & sanctorum martyrum ignominiam in-
 risum vertentes, haud sanè dissimiles illis se præ-
 stiterunt, qui Elizeum prophetam calui acclama-
 tione irridentes, proteruiæ suæ pœnas continuo
 dederunt. Hac ille tanta rei indignitate grauiter

CAP.
XXVIII.

4. Reg. 2.

com-

commotus, statim in urbem reuertit; & apud eos qui rebus præerant, multis precibus egit, vt interfectorum corpora terræ mandarentur. Quod tandem impetratum fuit non sine precio, nonnullis alijs quoque Gorcomianis Catholicis ad eandem rem comprecatoribus. Itaque nocte proxima, quod petebatur, curatum atque perfectum est; exsequentibus hanc quoque rem Geusianis militibus, à quibus dudum tot noctis ac tenebrarum opera fuerant nocturnis horis perpetrata. Cum igitur idem ille qui SS. martyrum corpora terræ mandari curauerat, eum ad locum prima luce rediisset, in duas foueas ea coniecta & contumulata reperit. Nam quæ ex vna oblonga trabe pependerant, sub ea vnam in foueam congesta fuerant, reliqua verò quatuor sub altera trabe alteram in foueam minorem erant iniecta. Et quidem in hunc vsque diem eodem in loco sanctorum corpora inter medios hostes ecclesiæ requiescere credimus, donec eorundem martyrum suorum meritis & intercessione placatus Deus, pacem diu speratam huic Belgicæ reddat ecclesiæ, famulisque sibi deuotis voluntatem inspiret & facultatem tribuat, ossa sacra de tumulis eleuata iustis honoribus afficiendi.

CAP.
XXIX.

Nunc de numero martyrum restat vt dicamus. Quos quidem certo accepimus fuisse omnes vnde viginti. Nam & hoc numero primum in carcere Gorcomiano Brilam aduecti fuerunt. Sed cum ab illorum societate tres per defectionem postea recessissent, quemadmodum superior narratio demonstrat, ne priore nu-

re nu-

re numero sacratissimum illud collegium fraudaretur, admirabili consilio diuinæ providentiæ factum est, vt in locum eorū qui defecissēt tres alij succederēt. Erant ij Andreas Heinortensis parochus, & duo Præmonstratensis ordinis institutum professi; quorum alter item parochus erat, alter ei in parochia subsidiarius. Hi tres è suis locis, in quibus Dominico gregi pascendo curam impendebant, Brilam recentitūne Geustiorum hostilitate pertracti fuerant, ita nimirum eo qui omnia congruentissimè disponit, ordinante, vt tribus in locum trium restitutis, neque pristino numero quicquam decederet, neque coronari esset vlla suo vacua possessore: sed quæ numero integro præparatæ erant, integro numero redderētur; perinde vt olim quadragesima corona turpiter ab alio deserta, feliciter ab alio legitur occupata. Quin & hoc obseruatione dignum, quod quamuis duo monachi defecissent, integer tamē religiosorū numerus ad coronā peruenit, duorū accessione monachorū ex candido ordine Præmonstratensium. Veruntamen honore auctum hunc numerū vel ex eo discas, quod cū primum aucti Gorcomio fuerint sexdecim sacerdotes, coronati tamen sunt decem & septem; nimirū in locum adolescentis defecticij, qui laicus erat, sacerdote subrogato. Vt autē hunc eundē numerum iam olim Catholicæ fidei confessioni consecratū agnoscas, refert Petrus Alexādrinus magni Athanasij in episcopatu successor, ab Arianis Catholicos numero memorato partim presbyteros, partim diaconos, quorū etiā nōnulli octogesima excessissent annum, varijs tormentis subiectos, actādem nauigio sine rebus necessarijs impostos, in barbaram quandam Phœnicæ ciuitatem,

*Basil.**hom. iij.**40. matth.**Vide Theod.**doretus**lib. 4. hist.**eccl. ca.**20. & Ni-**cephorum**lib. 1. c.**22.*

vbi

vbi perpetua incolarum, Christi nomen nec au-
 dire sustinentium, vexatione cōtabescerent, exi-
 lio deportatos fuisse. Quam historiam cum hac
 nostra si conferas, magnam profectō rei gestæ
 similitudinem deprehendes. Primum enim vtro-
 bique, vt dixi, numerus idem. Tum vtrobique
 omnes vel ordinis vel instituti ratione Deo pro-
 pitus coniuncti; illi quidem partim presbyteri,
 partim diaconi; hiverō partim presbyteri, par-
 tim monachi; quin etiam magna pars vtroque
 nomine venerabilis. Præterea vtrique pro fide
 Catholica passi ab hæreticis; illi ab Arianis, isti à
 Calvinianis, Arianorum ingenium & mores, si
 qui vnquam aliàs hæretici, apprimè referētibus.
 Rursum vtrique prius in ciuitate habitationis
 suæ varijs afflictati modis, vtrique nauigijs ab-
 que rebus necessarijs impositi, vtrique in barba-
 ram ciuitatem sunt iactati. In vtroque numero
 senes reperti, qui octogesimum ætatis annum
 excederent. Denique quamuis de illorum mortē
 nihil scriptum inueniamus (quod fortè cū illa
 scriberentur, nondum excessissent è vita) cōsen-
 taneum tamen arbitror, talibus inijs atque pro-
 gressibus exitum quoque Christi athletic ac fidei
 Catholicæ testibus dignum respondisse, sicuti
 Deo donante respondit & nostris.



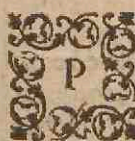
HISTORIÆ

MARTYRVM

GORCOMIEN-

SIVM.

LIBER TERTIVS.


 Ost absolutam narrationem eorum CAP. B.
 quæ de glorioso SS. martyrum no-
 strorum certamine cognita comper-
 tâque habere potui, non parvum insu-
 per operæ precium me facturum existimaui, si
 duobus libris superioribus hunc tertium adiun-
 xero, quo breuiter aliqua, quæ de singulis nosse
 mihi contigit, ad eorum vitam, mores, & fûctio-
 nem quam in Ecclesia gesserunt, pertinētia con-
 scribam, atque memoriæ posteritatis commen-
 dem. Id enim & historiam passionis eorum illu-
 strabit plurimum, & lectoribus, præsertim ijs qui
 sanctorum exemplis ad vitæ perfectionem gau-
 dent excitari, vt non iniucundum, ita nec inutile
 fore confido. Quod priusquam aggrediar, om-
 nium nomina, non eò quidem ordine, quem ip-
 sorum merita postulant, quorum ponderator so-
 lus est Deus, sed qui nostræ narrationi sit accom-
 moda-

modatus, recensebo. Sunt autem ista. j Nicolaus, ij Hieronymus, iij Theodericus, iiij Nicasius, v V Vilhadus, vj Godefridus, vij Antonius, viij Antonius alter, ix Franciscus, x Petrus, xj Corne- lius, xij Leonardus, xiiij Nicolaus alter, xiiij Go- defridus alter, xv Ioānes, xvj Ioannes alter, xvij Adrianus, xviiij Iacobus, xix Andreas. Quo ex numero primi vndecim fuere Franciscani, seti fratres Minores obseruantiae regularis, vt vocan- tur, propter absolutam, nec vlla ex parte restri- ctam regulæ sibi à B. Francisco traditæ profes- sionem, atque ex professione obseruationem. Cæteri octo, sacerdotes quidem omnes fuere, nõ vnum tamen & idem vitæ genus secuti; quem- admodum de singulis suo loco narrationis se- ries ostendet. Itaque nunc quod propositum est, exsequamur.

CAP. II. **N**icolaus Picus Gorcomij natus patre Ioan- ne Pico & matre Henrica Caluia, coniugi- bus honestissimis, atque auitæ, id est, orthodoxæ Catholicæque fidei cultoribus egregijs; viro præ- fertim, vt qui non modò ciuem sinceræ religionis obseruantissimum, sed & illius inter ciues pro- pugnatorem accerrimum aliquoties exhibuerat. Nam (vt hoc vnum ex multis de eo memorem) cum aliquando in ea vrbe lupus quidam vulpina calliditate pastoris locum occupasset, iamque gregem Domini secretis morsibus vastare cepis- set; Ioannes Picus & rem sagaciter intellexit, & zelo religionis incitatus occulta lupi vestigia per- sequi non destitit, donec ille deprehensus & co- gnitus, officium simul & ciuitatem deserere fuit coactus. Huius parentis studio Nicolaus à prima puericia diligenter ad pietatem institutus ita pro- fecit,

fecit, vt paternę virtutis imitatione, seu veri ūs, di-
 xerim, emulatione, puer etiā nū tali se dignū geni-
 tore probaret. Qui cū à primis annis, huius sæcu-
 li vanitatem & pōpas exosus, sacratius aliquod &
 perfecti⁹ vitę gen⁹ animo volueret; vt primū per
 etatē licuit, sãctū B. Francisci institutū āplexus &
 profess⁹ est in ea vrbe, in qua iāſantē literas huma-
 niores satis feliciter didicerat. Ea est Sylua Ducis
 Brabantię; quę gymnasiū habebat literariūnt
 frequens & celebre, quod & hodie rebus licet
 afflictissimis perdurat. Inde porrō Nicolaus, tan-
 quam inter æquales suos optimę spei iuuenis, su-
 periorū mandato Louaniū ad Sacrę Theologię
 studiū missus fuit. Est in ea ciuitate cœnobiū or-
 dinis fratrū Minorū, in quo disciplina monastica
 iuxta B. Francisci regulā sūma pietate atq; obser-
 uatiā colebatur, & studia sacrarū literarū impēsē
 vigebāt: vt nec in hodiernū diē, inter multas ci-
 uitatis & Prouincię calamitates, quę interim ac-
 ciderūt, ille pietatis ac studiorū feruor sese remi-
 serit. Vixerat in eo cœnobio ante id tēpus ānis nō
 ita multis, vir per Brabatiā vitę sãctitate & verbi
 Dei prædicatione celebris F. Theoderic⁹ Mūster⁹;
 de quo multa præclara memorātūr. Professores
 autē siue, vt vocātūr, Lectores S. Th. doctissimos
 ea domus sēper habuit. Inter quos fuere sãctita-
 tis item opinione celebrati, necnon etiam libris
 ad posteritatem transmisis clarum nomen adep-
 ti, Franciscus Titelmanus & Adamus Sasboldus.
 Quorum ille dudum antē studio vitę austerioris
 Louanio discesserat in Italiā, atque ibi vita iā ex-
 cesserat. Sasboldus autē multos ē sua schola viros
 produxit, quorū doctrina cū innocētia vitę cō-
 iūctā multū cōtulit ecclesię Christi; sed duos præ-
 cipuē, Nicolauū Picū & Danielē Arēdoncanum;
 quibus velut duabus gemmis Francisci familiam,

imò suam ecclesiam ornare Christus constituerat; utrumque martyrem, utrumque martyrum ducem & coryphæum, alterum Gorcomiani, alterum Alcmariani cœnobij præfectum, tempore videlicet à se præordinato designaturus. Nec mihi tacendus est hoc loco nostri martyris ex sorore nepos, mihi verò germanus, idemque carissimus frater, & huius scripti nostri continuus exactor Arnoldus Estius, qui anūculum suum piè æmulatus, in eodem monasterio, quo ille sacras literas didicit, Sancti Francisci regulam professus est; ac postea eorum quos dixi, virorum doctissimorum successor ibidem sacram Theologiam multis annis publicè cū laude & fructu docuit, donec hoc ipso anno, quo ista prælo mandamus, eiusdem loci Prouinciæ creatus est Minister.

CAP.
III.

Igitur in illo sanctissimo fratrum contubernio posteaquam Nicolaus annos aliquot literis sacris operam dedisset, inde in agrum Dominicum ad diuersa loca missus est, sparso semine verbi Dei fructificaturus, & talentum ingenti cura ac studio comparatum pari diligentia expensurus. Quod quidem ille quàm obedienter de superiorum manu faciendum suscepit, tam fideliter atque feliciter adiuuante Deo perfecit. Eius porro laudabilem inter suos vitæ conuersatione, qua ad martyrij coronam prælusit, pluribus prosequi si velim, præter id quod institui, faciam. Quanquam ex multis præcipua præterire non debeo, quale est: cum virtutes omnes in illius viri sacratissimo pectore domicilium collocassent, attamen in eo singulariter excelluisse eam quæ virtutum omnium custos est, fuci ac simulationis expertem humilitatem, animique modestiam

modestiam; ut vitam eius qui inspiceret, verum fratrem Minorem ac germanum Francisci discipulum agnosceret; cuius in moribus ac sermone nihil fastuosum, nihil insolens appareret, nihil denique illius qua plerique omnes laboramus, philantia notaretur. Errati si quando monebatur, etiam ab eo qui vel aetate minor esset, vel loco inferior (hanc enim admonendi fiduciam facile socijs prebebat insignis & spectata viri comitas & modestia) non modo benignè placideque, verum gratanter quoque correptionem admittebat; ut qui non tam personam intueretur corripientis, quam correptionis fructum sibi ante oculos poneret. Dum aliquando publica in concione pro suo monasterio eleemosynam rogaret, eam rogare se dicebat pro sanctis qui essent Gorcomij in conuentu fratrum Minorum. Postea interrogatus à quodam, qui hoc eum dicentem audierat, num seipsum sanctum diceret, respondit: Minime verò; sed sancti sunt fratres mei, sancta est nostra pauperum congregatio. Quod ne arrogantis dicere videretur, confirmabat apostoli Pauli testimonio, qui pauperes Christianos sanctos nominavit non vno in loco. Neque tamen hoc ita ab eo dictum, ut non etiam vicia suorum & agnosceret, & ubi opus esset disciplinæ seueritate castigaret. Quorum si quando lapsibus quibusdam, ut fit, alios offendi videret, pro excusatione, eos quoque homines esse, dicere solitus erat, innuens haud mirandum esse, si in hominibus licet ad perfectionem nitentibus, humani vicij atque infirmitatis aliquid deprehederetur. Cæterum quam ille de semetipso semper modestè senserit, tum magis apparere cepit, quando Geusij quibusdam oppidis Hollandiæ suam in potestatem redactis

Ro. 12.

Co. 15.

2. Cor. 8.

Co. 9.

inlentoiores facti, in ecclesiæ ministros ac Dei seruos inaudita crudelitate grassantes, iam aliquot ex ijs neci dederant. Tunc enim amicis, quos coniunctiores habebat, ei metuentibus, atque inter eos Leonardo parochio familiariter uelut per iocum dicente ad eum: Monache, Geusij suspendent te, respondit: Hoc ego nondum merui. Cui cum Leonardus replicaret: Atqui hac tempestate multi suspenduntur immeriti, respondit iterum Nicolaus: Martyrij gratia dari non solet immeritis. Oportet enim ut per sanctas uitæ præcedentis actiones ad eam tandem perueniatur. Ita vir ille ex intima animi humilitate se reputabat indignum, quem Deus ad tantam gloriam prouheret. Deus autem qui cum sit EXCELSVS, HVMILIA RESPICIT, humilitatis ipse largitor, quanto humilem Nicolaum honore dignatus fuerit, postea declarauit.

CAP.
III.

IAm ut de ceteris eius pauca quædam perstringam: fuit Nicolaus honesta ac decetiformis; statura, reliquoque totius corporis habitu mediocri. Erat in vultu natiuus candor, oculis intuentium amabilis, sed quem præter vigilias nocturnas & ieiunia, curæ graues & continuæ, quas officij ratione sustinebat, in pallorem nonnihil demutarant. Vultus ipse tamen tranquillus semper & serenus, puræ & pacatæ conscientie nuncijs. Quodque elogio profitebatur: HILARI SPIRITU DEO SERUIENDVM, uita & moribus sæper ostendit; quando & in vultu eius hilaritas elucebat grauitate temperata, quæ illi apud suos amorem cum reuerentia conciliabat. Esse enim quædam merito laudandâ, & quæ sanctos viros deceat,

ceat, hilaritatem, monstrant Sâctorum exempla. Beatum Agathonem ex monacho Pontificê Romanum, adeo benignum & mansuetû fuisse memoriae proditum est, vt etiam omnibus hilaris & iocundus cõprobaretur; tantæ verò sanctitatis, vt aliquândo leprosum obuiû sibi factû osculo statim sanauerit. Sâcti quoq; viri, Romualdus eremiticæ disciplinæ restitutor, & Dominicus ordinis Prædicatorij institutor; itemque Guilielmus Eiturigû antistes, vt ferè sèper hilares & iocûdi, nobis describûtur; tamen in hoc postremo displicuisse dicatur ea res austeris quibusdâ ac retricis hominibus. Quid, quod & Christû Dominû semper hilarem, semperque iocûdû fuisse, ex illo Prophete testimonio: Non erit tristis, neque turbulētus; interpretes eius loci pronunciant? Nô quidē ignoro in hanc partem à quibusdâ, alioqui bonis ac spiritalibus viris, interdû peccari; dū in hilaritatē sese præter modû effundût. Quod in Isâaco monacho, multis alioqui virtutibus incõparabiliter prædito, atque etiam prophetiæ spiritu donato, notauit B. Gregorius pontifex. Verûm id ego de Nicolao non facillè concessero, quem hilaritas illa spiritus ita reddebat amabile atque iucundum, vt nihilominus eum & morum grauitas & disciplinae seueritas exhiberet reueredû. Illud verò pietatem eius in Deum, quanta fuerit, euidentius declarauit, quod insignē quandâ animi alacritatem ac promptitudinem ad omne Dei obsequiû adhibuerit, seu cõciones ad plebê habedẽ essent, quas sæpe vno die binas aut ternas habuit, seu poenitentium confessions audiendæ; seu nocturnis diurnisq; precibus ac psalmodijs vacadû, seu quæcunque alia ex more vel præter morē onera subeunda; adeo quidem vt huiusmodi sanctus

In libro pontificali.

Petrus Dam. in vita Ro. ca. 58.

Theod. in vita Do. l. 4 ca. 8.

In addit. antiq. ad vsuardû Ianuar. 10

Isa 42. Ibidem

glossa interlin. Thomas in corn.

9. 10. Niderus lib. 1.

Form 6. 11.

Lib. 3. dial. ca. 14.

laboribus non tam macerari quam pasci videretur, vir alioqui corpore non vsquequaque validus, & grauioribus incommodis ferendis natura non admodum idoneus. Cuius rei vel inde coniecturam accipias, quia si quando forte, vt fit, incaute cultro vsus digitum leuiter vulnerasset, ilico velut telo grauius percussus animi deliquit patiebatur. Adeo tenera illi erat & obnoxia corporis constitutio. Quo magis admiranda nobis est & commendanda erga martyrem suum Dei benignitas, qui tantum illi robur contulit, vt in tenero corpore saeuos cruciatus & mortis supplicium non patienter modo, verum & alacriter sustinuerit; tanquam qui & ipse audiisset à Domino: Sufficit tibi gratia mea; Nam virtus in infirmitate perficitur. Accessit autem ad ceteras eius virtutes amor & studium virginæ puritatis, quæ tota vita sua sanctissime & tenuit & coluit. Quæ de re plura dicerem, nisi vererer ne laus singularis ad vituperium raperetur multitudinis; cum & alios castimonie cum primis studiosos fuisse, optima de ijs & constans fama loquatur.

3. Cap. 12

CAP. V.

AT, verò quàm is semper, vti decebat monachum professione pauperem, ac Sæcti illius pauperuli discipulum, vixerit contentus præsentibus, quæ pro tempore ad victum, vestitum, ceteraque necessaria ex ordinarijs & communibus elemosynis suppeditabantur, epistola quædam eius ad me data satis declarat. Quum enim Bruxellæ moraretur, erat ei concionandum, vt aliàs sæpe, per continuos omnes sacræ quadragesimæ dies. Cui tanto oneri ne succumberet, opus habebat haud dubie nonnulla indulgentia & laxamento durioris abstinentiæ. Quod tamen ille Sancta-

sanctarum constitutionum obseruantissimus vix admittebat. In ea igitur epistola cum pro liberaliter oblatis à sororio suo patre meorebus omnibus, quibus fortè indigeret, illi per me tunc Louanij sacris literis operam dantem gratias ageret, hæc deinde verba subiecit: Spero tamen me non facile aliquem meorum vel molestaturum vel grauaturum. Discere enim me oportet cum Apostolo, in quibus sum, satisfaciens *Philip. 4.* esse; & satiari & esurire, & abundare & penuriam pati. Optimum est, inquit idem suis *Heb. 13.* Hebræis, gratia stabilire cor; non escis, quæ non profuerunt ambulanti in eis. A Deo igitur potissimum semper exspecto robur & fortitudinem ad præstandum ea, quæ mihi imposta fuerint. Sic ille. Equidem ipse quoque comperi tantum in eo fuisse zelum ac studium euangelicæ paupertatis, vt non à superuacuis modo, si quando talia ab amicis offerebantur, abstineret; verum nec necessaria sumere sine verecundia quadam videretur, hac vna in re suæ professionis regulæ vix bene satisfaciens. Si quid preciosius aut ornatius offerretur, cum vrbantate recusabat, dicens, S. Franciscum, si videret, ægrè laturum. Libraria supellex adeo illi modica erat, vt præter ea quæ sibi ipsi vel priuata lucubratione, vel prælegente magistro, summa diligentia descripserat, exceperat, annotauerat (quæ tamen omnia superioris voluntati ac dispositioni libèter atque obedienter mittebat) vix esset quod supellectilis nomen mereretur. Est apud me ex eius libris nouum Iesu Christi testamentum, vili quidem compactura pro sui ordinis humili professione, sed in quo diligentissimè manu eius annotatas ad marginem reperi plerisque locis obscuriori-

bus clariores versiones & explicationes. Quamquam ut fratres in commune viuētes decet, à cōmuni bibliotheca magis quā à libris suo vsui peculiariter concessis, studiorum suorum subsidiū petebat. Ex hoc euangelicæ paupertatis amore procedebat, ut oppositum illi viciū proprietatis, velut pestem cōnobiorum vehementer odisset. Cuius occasionem ne ex indigētia vllam fratres, quibus præerat, haberent; diligentem dabat operam, ut omnibus ex communi suppeditaretur, quidquid vestium, librorum, ac cæterorum illis esset necessarium.

CAP. VI. **M**ulta quoque alia piè, prudēter & gravitèr ab eo dicta & facta. Quoties acturum se quippiam dicebat, ut lecturum, scripturum, foras profecturum, aut quicquid simile, semper addebat: ad honorem Dei; illud Paulinū secutus: Omnia in gloriam Dei facite. Fratres subditos, si quid operis esset eis iniungendum, sæpe rogabat, cum præcipere posset. Sine autem præciperet, siue rogaret, addebat: ex charitate; nimirum cogitans illud eiusdem apostoli: Omnia vestra in charitate fiant. Effusionē vnguētī preciosi super caput Iesu interpretabatur omnium honorum operū nostrorum refusionem in Christum, velut caput, authorem ac largitorem: ita ut ne guttula quidem nobis remaneat, quam non illi referamus acceptam. In dandis consilijs morebat ante omnia cauendum, ne Deus offenderetur. In rebus dubijs ac difficilibus acris erat iudicij. Cum quædam mulierculæ in speciem admodum piæ & religiosæ, miras quasdam reuelationes accipere dicerentur, & portentosa quædam ac stupenda paterentur, resque in disceptationem

tionem apud doctos venisset; primus Nicolaus diabolicas esse illusiones ac præstigias affirmavit. Quod ita fuisse, tandem luce clarius comper-
tum est. Genus mulierum quæ nubere nolunt, nec tamen sæculum relinquunt, nec propriæ voluntati renunciant, nec ad regulam viuunt; quod libertate vitæ sæpenumero abuti soleant, non valde probabat, referens illud cuiusdam: Mulierem oportet aut virum habere aut murum. Cum duobus secundum carnem fratribus; suis à Catholica fide aberrantibus, egit & verbis coràm, & per literas absens, quanta cura & diligentia potuit, vt eos ab errore reuocaret. Quod etsi non fuerit assecutus (Quis enim potest corrigere, quem Deus despexerit?) optimæ tamen voluntatis ac studij sui meritum apud Deum non perdidit. Cum duo quidam hæretici mortis supplicio condemnati essent, pro eis resipiscentibus iudicem supplex & in terram proiectus rogabat, vt eis vita donaretur. Magno & constanti, animo egit & perfecit, vt præfectus cuiusdam monasterij Virginum, quod sacratis Deo virginibus impudicè abuteretur, etsi numero amicorum fretus, & apud multos graciosus, officio priuatus ablegaretur. Suo quoque reformando monasterio, ex quo Gardianus creatus, studiosissimè fuit intentus; passus in ea re quosdam ex fratribus aduersarios: sed quorum nullus martyrij cum eo particeps factus est. Refectiuunculas seu verius potatiunculas pomeridianas, quæ aliquando sæcularium hominum occasione irrepsent in monasterium, multis licet repugnantibus, omnino sustulit.

Eccle. 7.

sustulit. Tâta erat Nicolai in ijs quę animo bene statuerat, exsequendis & perficiendis cōstantia. Itaque de eo Petrus Montanus, vir doctrina & pietate conspicuus (sub quo Gardiano vixerat ille duobus aut tribus locis) immobilem animi eius, in negotiō p̄sertim reformationis, firmitatem expertus dicebat; eum semper sibi visum aptissimum ferendo martyrio. Sed hæc pauca de multis ad illius viri sanctam & martyrio dignam vitę conuersationem posteritati probandam, scripta sufficiant.

CAP.
VII.

Porro quum nouissimę persecutionis tempestas ingrueret, duos ad plebem sermones habuit, vt postremos, ita pietatis ac doctrinę plenos: Alterum Dominica die intra octauam corporis Christi, quo copiosę, doctę & ardentē de Christi corporis & sanguinis in Eucharistia veritate differens, ostendebat non tropicę, vt volunt hæretici, sed proprię accipiendę Christi verba dicentis: Hoc est corpus meum; Hic est sanguis meus. Qua eadem oratione declarabat incredibilem Christi erga nos amorem, quo scilicet esset, vt cum visibile corporis sui formam nobis esset subtrahiturus, attamen nō animo tantum & spiritu, sed & corpore (quod interim formis aliarum rerum in sacramento tegeretur) apud nos vsque in finem sæculi permaneret, atque adeo nobis commisceretur. Nimirum ardentissimi amoris id esse argumentum, verbis Ioannis Chrysostomi pulchrę monstrabat. Alterum verō nouissimum sermonem non multo post habuit, exhortatorium ad Catholicę fidei, eiusque confessionis constantiã. Quo docebat nulla ratione, nullo casu licitum esse homini Christiano
fidem

Rom. 6.
ad pop
Antioch.

fidem negare, ne quidem intentatis acerbissimis cruciatibus, atque ipso mortis supplicio proposito. Quin imò necesse esse, ut quisque fidem interrogatus, omni simulatione ac dissimulatione remota, liberè eam ac planè confiteatur, si non in æternum perire velit, cum dicat in euangelio Dominus: Quicumque me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo qui in cælis est. Et quicumque negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo qui in cælis est. Talia tunc quidem ille plebem metu turbaram imminentium suspensâ, feruenter & sollicitè docuit. Paulo post autem eam doctrinam opere quàm efficacissimè comprobavit, quemadmodum in historia nostra latè exposuimus. Ea namque (ni fallor) apertè monstrat, quæ fuerit illius viri in perferendis pro Catholica religione probris ac supplicijs animi fortitudo, quàm ardens ad martyrium spiritus; denique qua fide, qua caritate socios ad exitum vsque vitæ fuerit persecutus.

Mat. 10.

Verùm quæ pravorum hominum pessima consuetudo est, ut quicquid in bonis quos oderunt, egregium atque laudabile viderint, in malam partem contorqueant, & agnominacione vicij cuiuspiam, quod illi virtuti affine sit, infament; non defuere qui martyris huius fortissimam fidem erga socios inuiolabiliter seruata, quàm inuidiam tot molestiarum ac mortis tolerantiam improbissimè suggillantes, inuersis nominibus exagitarent: & alteram quidem superbam animositatem, alteram verò inflexibilem obstinanz mentis peruicaciam interpretarentur. Illam animositatem, quod propter fidem (ut in-

CAP.
VIII.

quie.

quiebant) imprudenter ac temerè socijs datam, nulla ratione induci potuerit, vt absque ijs quos seruare non poterat, sibi consuleret, seque periculo subduceret. Hanc verò peruicaciam, quod Papistica religio (verba eorum refero) tam fuerit intimis eius visceribus ac medullis penitus insita, vt inde nec vi, nec vllò suadendi artificio potuerit euelli. Sic nimirum illi præclarissimas virtutes in crimen vocabant. Contra quos insonat illa prophetica comminatio: Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum. Alij fuere, qui simplicitatem eius reprehenderent, non sine derisione; vel quòd neque ipse suam de religione sententiam paululum dissimulare sociorum causa; neque illis, vt idem facerent, author esse voluerit: vel quòd saltem toties oblatam sibi liberationem, quæ confessione incolumi sine socijs ei contingere poterat, stultè nimis, vti censebant, repudiauerit. Sed ò sanctam ac verè columbinam simplicitatem, quæ iuxta Domini præceptum, serpentinam prudentiam ab eo nequaquam excluderit. Etenim ea vera prudentia est, & serpentis exemplo à Christo Salvatore nobis ad imitandum proposita; vt quomodo serpens capitis salutem totius reliqui corporis obiectu tuetur ac seruat: ita nos illorum que præcipua, seu potius sola bona sunt, consequendorum & conseruandorum gratia, quicquid aliud in bonis numeratur, vbi sic res postulat, amittere, ac spontè etiam proijcere à nobis nõ dubitemus. Sed hæc Christiana & sancta & secundum Deum ordinatissima prudentia ab huius sæculi prudentibus ignoratur; imò, quòd
magis

Isa. 5.

Mat. 30.

magis est dolendum, deridetur, & tanquam mera insania reijcitur atque exhibilatur; haud quamquam intelligentibus sese dum id faciunt, & ita peruersè de rebus iudicant, non modò tot sanctorum martyrum myriades, sed ipsum quoque martyrum caput Christum Dominum in eiusdem criminis inuidiam adducere, & per hoc tam Christum quam martyres omnes debitis passionum atque certaminum suorum laudibus spoliare.

Quid igitur? An Nicolaum Picum martyrem non dixerim? imò verò bis martyrem. Nam si pœnam attendas, bis laqueo constrictus pendit, bis mortis dolores sustinuit, bis mortem ipsam, quantum quidem in se erat, perpessus est. Mortem enim quam Brilæ gustauit, iam Gorcomij prægustauerat, ad hoc vnum Dei voluntate mirabiliter seruatus, vt in periculoso certamine socios confirmaret, sibi coronam apud Deum duplicaret. Quod si verò causam inspicias patiendo, nimirum hac quoque parte bis martyrem virum hunc pronunciare nõ vtique dubitaueris. Nam fidei in Deum causam cum ceteris habuit communem; propriam verò, fidei erga fratres suos, quibus indiuidua charitate coniunctus committere nullo pacto voluit, vt quos in vita dilexisset, in morte desereret; Dominum in ea re suum imitatus, qui cum dilexisset suos, in finem vsque dilexit eos. *Ioan. 13.* Neque enim cum fratribus modò, sed & pro fratribus eiusdem exemplo Saluatoris animam posuit: quos idcirco deserere noluit, ne pastore destituti, ideoque luporum morsibus expositi perirent. Ergo causam morien-

CAP.
IX.

moriendi & religionem habuit, ne ea prodita ipse periret; & charitatem, ne dum quasi seipsum amat ac sibi consulit, illi perirent, quorum sibi concreditam a Domino salutem acceperat. Denique quid nostro opus est testimonio; cum vel inimici nostri testes huius rei sint & iudices? Ipsi enim quotquot certam rei gestæ noticiam acceperunt, vno ore fatetur eum fuisse, vt illi quidem loquuntur, pertinacissimum opinionis suæ defensorem; vt autem nos loqui conuenit, constantissimum veræ religionis assertorē. Neque enim peruicaciæ, sed constantiæ deputanda est ad vltimum vsque spiritum persistens in re bona voluntas. Verum in his in hoc martyre displicuit, quod olim vniuersè in Christianis martyribus Christiani nominis hostes criminati sunt, omnibusque supplicijs persequendum iudicauerunt; videlicet immotam eorum in fidei confessione constantiam peruicaciæ & inflexibilis obstinationis vocabulis inuidiosè traducentes. Sed obiectant, eum non pro fidei seu religionis assertionem mortem oppetiuisse; verum hac tantum causa, quod Papæ renunciare penitus recusasset. Quo sanè verbo testatum certumque faciunt omnibus re & è sapientibus, eum reuera pro fide Catholica, quæ vnum in terris agnoscit supremum Christi vicarium, Romanum pontificem, glorioso certamine defunctum occubuisse. Itaque testimonium illorum conuertit Deus in caput ipsorum; vt quo se martyris gloriam extinguere arbitrantur, eo vel maximè promoueant atque illustrent.

*Plinius
iunior in
epist. ad
Traianū*

Functus est autem martyrio Nicolaus, quū CAP. X.
 annum ætatis trigesimum octauum nõdum
 impleuisset. Natum enim eum accepimus anno
 Domini 1334, die 29 Augusti. Effigies eius ad vi-
 tum depicta, quamuis id in tanti viri monu-
 menti minimum duco, seruetur à nobis, hoc as-
 scripto epigrammate:

*Quem noua præsentat, si forte requiris, imago;
 Neomartyr iste Nicolaus Pius est.*

*Corcomiam genuit: Francisci regula vita
 Perfectioris attulit compendium.*

*Fratribus, ad normam quos cœnobiarca regebat,
 Hortator idem, duxq; martyrij fuit.*

*Quam tenuit viuens pietatem, morte sacravit;
 Totumq; se dicauit hostiam Deo.*

*Heretica maledicta, minas, opprobria plebis
 Vicit ferendo, nomine instructus suo.*

*Bis laqueum passus, Domino sociisque fidelis,
 Palma triumphat, & corona duplici.*

Equidem gloriari non immeritò mihi posse vè-
 deor, huius sanctissimi martyris propinquitatè
 simul & amicitia; vt qui mihi secundum carnem
 auunculus, secundum Deum amore plusquam
 fraterno coniunctus, parètum quoque meorum
 curam ad promouenda mea studia suis hortati-
 bus non parum adiuerit. Cuius rei testes, eius
 ad me complures epistolas, velut thesaurum
 incomparabilem, qua possùm diligentia ac reli-
 gione seruo. Vtinam verò dignum aliquod illius
 in me viri meritis officium in conscriptione mar-
 tyrij eius rependere potuissem. Quod si minde
 datum est, certè integra fide, ac propensâ volun-
 tate, hoc qualecunque scribendè munus exsecu-
 tus, quantum in me fuit, posteritati ad illius nõ-
 ticiam

CAP.
XII.

Hieronymus, V Verdæ natus, quod oppidum est Comitatus Hornani, inter fratres Minores à Gardiano proximus, quem Vicarium appellant; aliquando terram sanctam, pedibus Christi Saluatoris calcatam, pietatis studio incitatus adiit atque iustravit: & apud Hierosolymanam in monasterio sui ordinis aliquandiu moratus fuit. Hinc peregrinus seu miles Hierosolymitanus vocabatur; vt solent, quicumque ea loca religionis ergo visitauerunt. Porro disciplinæ monasticæ fuit obseruantissimus, & ad omnia quæcunque ei præpositus iniungeret, obeunda promptissimus, ad ea maxime, quæ salutem animarum promouere quacunque ratione viderentur. Igitur in huiusmodi negocijs versabatur non minus pia intentione, quam indefesso labore, paratus, quantum in ipso erat, omnibus ad æternam salutem prodesse. Quæ res eum apud omnes gratiosum cum primis reddebat. Quocunque terrarum per obedientiam mittebatur, eum locum paradysum suum reputabat, affirmans eum omnium amœnissimum sibi videri. Ita penitus in voluntate præfectorum acquiescebat. Ad soluendas incantationes magicas, & opera diaboli destruenda, tanta virtutis existimatus est, vt eam ob causam etiam dæmonibus ipsis terribilis habitus fuerit. Religionis ac iusticiæ zelo mirum in modum ardebat, adeo quidem, vt nec magnis viris parceret, sicubi in rēp. peccati videret. Cuius generis vnum hoc quod ab eo paulo ante coortam nouissimæ persecutionis tempestatem factum fuit, referam, facti qualitatem aliorum iudicio relinquens. Cum animaduerteret non modo patriæ statum politicum, verum &

rum & religionem ex occasione noui tributi in graue ac manifestum discrimen adduci, grauitateam rem ac lūstuosè deplorans, inter alia sic aliquando pro concione locutus est: Nulla nunc tuendæ religionis cura. Nusquam quærentur hæretici. Nulla pro ijs vel de ijs sollicitudo, ne pereant vel ne perdant. Iacent leges, dormit inquisitio. Pullulant hereses atque succrescunt, & passim nemine prohibente grassantur impune. Solus quæritur decimus denarius. In hunc iam omne studium & cogitatio conuertitur. Et quid multis? Omnes quæ sua sunt, quærent, non quæ Iesu Christi. Potuit sanè & illud adiecisse, quod virum quendam doctum æquè & pium, sub idem tempus atque eadem occasione memini repetere apud suos identidem solitū ex historia sacra, vbi Samuel ad Saulem ait: Misit te Dominus dicens; Vade & interfice peccatores Amalec, & pugnabis contra eos vsque ad interuentionem eorum: Quare ergo non audisti vocem Domini? Sed versus ad prædam es, & fecisti malū in oculis Domini. Et illa quidem tunc ab Hieronymo non minus verè, quam liberè dicta sunt. Quanquam is alioqui vir erat singulari tum māsuerudine, tum morum facilitate atque animi cādore; quod nos aliquando eo familiariter vsi, & ipsa experientia docti veraciter testari possumus. Sermonis autem ea erat gratia, seu colloquijs priuatis, seu concionibus publicis; vt animos varijs cupiditatum motibus agitados eneratosque, sua linguā, velut altera Davidis cythara demulceret, & ad tranquillitatem, cultumque vitæ sanctioris reduceret. Non hic commemorabo, qua animi fortitudine persecutio- nis impetum susceperit, qua constantia per-

Philip. 2.

1. Reg. 15.

N

tulerit

rulerit, qua libertate fidem Catholicam professus, qua spiritus vehementia religionis hostibus fuerit aduersatus. Sunt enim hæc omnia satis ex superiori narratione manifesta. Solum hoc adijcio, toto captiuitatis tempore diu noctuque ab eo non fuisse cessatum cohortandis & animandis fratribus, vt susceptum pro veritate certamen, ad metam vsque perducerent. Quo in genere, vti plurimum valebat, ita diligentissimè Gardiano suo subsidiariam præstabat operam fidelis Vicarius. Erat autem annorum ferè quinquaginta, quando cursum mortalis vitæ nobili martyrio consummauit.

CAP.
XII,

Theodericus siue Theodorus Emdenus, vir pius & eruditus, A Morfortiæ (quod est oppidum non incelebre ditionis Ultraeclinae) natus est ex honesta & Catholicæ religionis studiosa familia; & ea quidem adeo numerosa, vt ipse à centum ferè diuersæ ætatis & sexus hominibus patruus aut auunculus salutaretur. Huic adolescenti cum agnati eius (vt se habet hodie carnalis agnatorum affectus) opimum aliquod sacerdotium in reliquam vitam commodè transigendam procurare vellent; ab huiusmodi cura & cogitatione desistere eos iussit. Quum deinde in Abbatia quadam, si in ea monasticen profiteri vellet, multum ei dignitatis atque eminentiæ promitteretur;ijs contempsit, quod nudum Christum nudus sequi mallet, & famulum eius Franciscum in eo vitæ genere monstrando præcipuum ductorem esse didicisset, sanctissimum illius institutum amplexus est. Erat autem amator & sectator primæ illius atque austerioris disciplinæ sui ordinis; cuiusmodi se iuuenem reperisse, cum
primum

primum eam religionem ingrederetur, dicebat. Præfatus fuit apud Gorcomienses sacris virginibus monasterij S. Agnetis, tertiam S. Francisci regulam professis. Quo in munere dum sedulo sancteq; versatur, iam senex aut senio proximus, ad communem cum fratribus martyrij palmam euocatus, ex hac vita migravit.

Nicasius Ioannis Adriani filius, à quodam CAP.
 Campaniæ nostræ pago, qui nascentem XIII
 eum excepit, Hezius dictus. Quo cognomento
 ex nomine patriæ accepto, multi alij appellati
 fuerunt eiusdem serè familiæ viri, doctrina &
 pietate celebres; atq; in primis Theodericus He-
 zius Nicasij patruus, qui Adriano Sexto Pontifi-
 ci Maximo Romæ aliquando fuerat à sacris mi-
 nisterijs; ac postea apud Leodienses autoritate
 multum excelluit. Nicasius ipse vir fuit pietate
 conspicuus, atque euangelicæ perfectionis egre-
 gius sectator: Idémque in ea Theologiæ parte,
 quæ contemplationi intenta est, ac mysticos sacræ
 Scripturæ sèsus exquirat, insigniter versatus. Quæ
 causa fuit, vt sermones eius ad populum subli-
 miores & subtiliores haberentur, quàm qui à
 vulgo possent intelligi. Rem probant reliquæ
 lucubrationum eius, quæ apud me asseruantur,
 ipsius manu scriptæ. Is ante susceptum sanctæ re-
 ligionis habitum, egerat annos nò paucos in aca-
 demia Louanienti: vbi post artium liberalium
 decursum stadium, sacris literis in Adriani Sexti
 collegio (quod Pontificium vocant) operam de-
 dit, & eruditioni suæ debitum, baccalaurei titu-
 lum adeptus est: admodum carus eo tempore
 & deinceps insigni Theologo, Martino Rytho-
 uio, qui postea primus ac laudatissimus I pren-
 sium

fimum apud Flandros episcopus fuit. In lectione
 scripturæ sacræ tam erat exercitatus, vt magnam
 eius partem memoriter teneret. Psalterium totū
 callebat ad vnguem. Libros omnes instrumenti
 noui, præcipue vero epistolas Apostolicas ex me-
 moria recitare poterat. Porro consilijs dandis &
 consolandis miseris valebat plurimum. Quam in re
 (quod rarum est & admirandum exemplum) ne
 minimum quidem suo commodo tribuebat, mu-
 nuscula etiam quantulacunque accipere om-
 nino recusans: tamen si licite & citra cuiuspiam
 offensionem id facere interdum potuisset. Sed
 re ipsa declarare voluit vir sanctus, illius esse se
 imitorem, qui dilectis suis in Christo filijs scri-
 bens ait: Ecce tertio hoc paratus sum venire
 ad vos, & non ero grauis vobis. Non enim quæ-
 ro quæ vestra sunt, sed vos. Quoties autem pe-
 tentibus consilium impertiebat, & sacris literis
 vel Patrum scriptis aliquid proferebat, quo
 suam sententiam confirmaret. Sæpe etiam exem-
 pla sanctorum, quos vel scriptura diuina vel
 Ecclesiæ commendaret authoritas, ad rem præ-
 sentem, super qua consultus esset, adhibebat.
 Eam interim moderationem seruabat, vt si quan-
 do ab aliquo consuleretur, cuius ipse confes-
 sionum non esset auditor, potius ac prius eum
 ad suum remitteret confessionarium; cui vni-
 uersum animi eius atque interioris hominis
 statum certius perspectum atque exploratum
 esse non dubitaret. Quæ quidem res ad con-
 sulendum veiliter de ijs quæ spectant æternam
 salutem, est cum primis necessaria. Iam vero
 vt & horas suas optimè collocaret, & pluribus
 prodesset; multos libellos, quos ad pietatem &
 affectuum mortificationem quam maximè pro-
 futu-

2. Cor. 12.

futuros iudicabat, in linguam Belgicam ex Latina conuertebat; ac sua manu descriptos passim discipulis suis vtriusque sexus hominibus, liberaliter & gratis distribuebat. Et huius quoque laboris eius monumenta quædam apud me supersunt. Erat ei matertera, Lucia nomine, quæ cum prima ætate corpore sana, ac viribus integra fuisset, postea Domino eam visitante membrorum omnium adeo facta est impos, vt loco semetipsam mouere nunquam deinde potuerit; sed in sella gestatoria, quocumque opus erat, alieno ministerio portanda esset. Hanc Nicasius vt singularem Dei amicã, quotannis semel inuisebat; vt & piæ consolationis officium ei impenderet, & ad patiendi constantiam hortaretur.

CVM post priores tumultus, quos per Belgium CAP.
 noua Gentiorum factio cõcitauerat, magna XIII.
 Belgicæ Ecclesiæ trãquillitas successisset; Catholicis secura libertate, quæ suæ sunt religionis, exercetibus, aduersariorum factione penitus, vt videbatur, oppressa; prædixit Nicasius iterũ breui tam grauem exoriturã persecutionis procellã, vt quo cruentas hæreticorum manus euadant, in siluis ac specubus abdere se præ metu Catholici cogantur, adeoque quo se vertant, nesciant. Quod etsi tunc apud eos, qui talia loquentem audierunt, fidem non inuenerit, ac tantũ non risu fuerit exceptum; verissimè tamẽ fuisse prædictũ, iidem illi haud multo post euentu comprobante didicerũt. Quũ igitur seu peruersitate plebis, seu neglectu eorũ qui præerant, sensim proserperet intestinũ hæreseos malũ, atq; exinde Catholicorũ afflictiones & pericula cresceret in dies; nunquam ille tãquam ob re inexpectatã ac nouam,

attonitum se aut consternatum animo ostendit: quippe qui diuino spiritu (quod nobis credere par est) ea euentura dudum antè præuidisset: sed hoc tantum verbo se suosque familiares solabatur; quoniam sic esset voluntas Dei. Porro quanta fuerit in eo mentis securitas atque serenitas toto captiuitatis tempore, quanta item precandi assiduitas, quanta denique pro fratribus infirmioribus, ne tandem deficerent, ex charitate sollicitudo satis arbitror ex historia nostra superiore perspicuum esse. Compleuerat autem annos ætatis suæ quinquaginta vel eo amplius, quando per gloriosum martyrium mortali exutus corpore, cepit esse cum Christo.

CAP. XV **V** Villehadus, seu contraſio nomine VVillehadus, Danus, socios omnes passionis, annorum numero longè superauit; utpote nonagenarius, aut certè illi ætati proximus. Vir statura procerus, vultu ac toto corpore adeo macilentus, ut ossibus ac pelle tantum constare videretur. Eum in Dania regno natum & educatum, & Beati Francisci regulam professum, commota in Catholicos, præsertim monachos persecutionis rabies, inde profugere, atque in vicinam Hollandiam se recipere coegit: ita quidem disponente Deo, ut per eam fugam corona martyrij dilata duntaxat ei fuerit, non ablata. Profugum itaque ut fratrem suscepit, ac toto deinceps tempore aluit cœnobium fratrum Minorum Gorcomiensem; vbi & linguam Belgicam, cuius initio prorsum ignarus erat, didicit. Eminebant in illo viro morum simplicitas, vitæ puritas, verborum parcitas. Quæ virtutes eum Deo & hominibus commendabāt. In audiendis peccatorum confessionibus non
 mino.

minore fructu, quã labore & sedulitate versaba-
 tur; multis ad eum ob spectatam hominis inte-
 gritatem exomologesis causa concurrentibus.
 Precibus iuxta Dominicum simul & Apostoli-
 cum præceptum semper ac sine intermissione *Luc. 18.*
 vacabat. Cumque ingruente in Ecclesiam nouis- *1. Theff.*
 simæ persecutionis tempestate rogaretur à qui- *5.*
 busdam, vt pro Ecclesiæ tranquillitate Deum ora-
 ret; respondit id se facere cõtinuis diebus ac no-
 ctibus. Nec dubitatum est ab ijs qui virum noue-
 rant, verum esse quod diceret. Nam neque postea
 molestiæ carceris eum ab orationis assiduitate
 reuocare potuerunt. Etenim ferè vnà cum Nica-
 sio fixis in terram genibus orationi iugiter insi-
 stebat. Faciebant autem id ambo tanta mentis
 alacritate & securitate, vt non carceris ærumnis
 affici, sed lautis epulis refici viderentur. Denique
 sola morte studium orandi vir sanctus termina-
 uit, vt ad eam perueniret vitam, in qua & oratio-
 nis fructum perciperet, & passionis suæ præmio
 sine fine gauderet. De patientia eius ac singulari
 mansuetudine nihil hoc loco dicam, quòd de ijs
 in historia dictum sit satis.

Godefridus Meruellanus, sacratæ suppel- *CAP.*
 ltilis custos, quem sacristam vocant, idem- *XVII.*
 que confessionibus poenitentiam audiendis de-
 stinatus fuit. Multum piæ occupationis ponebat
 in imprimendis ac depingendis Christi & San-
 ctorum imaginibus, quæ deinde inter pios homi-
 nes distribuebantur.

Antonius, Verda, quam communem cum *CAP.*
 Hieronymo patriam habuit, ortus, sin- *XVII.*
 cerum ac fidelem egit verbi Dei concionatorem.

Is sepe vicitim apud rusticos indefesso labore verba vitæ disseminans, simul eorum pietatem excitabat ad gratuitam temporalis subsidij communicationem. Qua sua sollicitudine non exiguam opem ad subleuandas fratrum suorum necessitates conferebat. Vitam agebat satis duram; sed quam hilaritate animi temperaret. Ea concione, quam ad populum habuit nouissimam, serio ad orandum Deum auditores hortabatur, huiusmodi verbis: Nunc, si vnquam aliàs, tempus esse, quo instantissimè Deum orare oporteat. Gladium enim iugulo iam admotum, securim ad radicem arboris positam esse; videlicet è proximo imminentem Ecclesiæ persecutionem & vastationem, quasi diuino monitu præsensisset, significans.

CAP.
XVIII.

Antonius, Hornariæ, vico iurisdictionis Gorcomianæ, parentibus natus est pauper culis quidem illis & rusticanis, sed iusticiæ non minus quàm religionis atitè cultoribus tenacissimis, & profectio martyre filio non indignis. Sacris concionibus ad plebem habendis operam Ecclesiæ Dei nauauit haud inutilem, eo magis quod à doctrina vita minimè discordaret.

CAP.
XIX.

Franciscus Rodius, patria Bruxellensis, vixit dum sacro presbyterij ordine initiatus, ætate florenti ad martyrij coronam ab agonotheta Christo euocatus est. Biennio ferè ante mortem lectioni & studio scripturæ sacræ se totum addixerat; eaque diligètia iam effecerat, vt & concionandi munus ad plebem feliciter obiret, & spem daret egregij profectus in posterum, nisi feliciori morte præuentum, repentè Deus sanctorum suorum gloriæ sociasset.

Petrus

Petrus ab Asca, non incelebri Brabantiae vi- CAP.
 co, laicus fuit; sed tamen regulæ professione XX.
 in familiam B. Frãncisci cooptatus, ac rerum tem-
 poralium fideli sedulaque procuratione solitus
 vtilem fratribus operam præstare.

Cornelius, Dorestari Batauodurorum oppi- CAP.
 dulo agri Vltraiectini, quod hodie VVica XXI.
 dicitur, natus, itidem laicus fuit, ac fratribus suis
 à negocijs quotidianis, quem familiarem vocat.
 Cæterū vir bonus & simplex, & obediēdi prõp-
 tissimus. Qui aliquando cum Busciducis ageret,
 vocatus à Gardiano suo dicente; Frater Corneli,
 eundem tibi est Vltraiectum: statim se paratum
 esse respondit. Nihilque de negotio, cuius gratia
 mitteretur, sciscitatus, continuo iter arripuit. Ut
 autem venit Vltraiectum, ab eius loci Gardiano
 interrogatus, cur venisset; retulit mandatū Gar-
 diani sui quo dixerat: Eundem est tibi Vltraie-
 ctum. Nec quicquam præterea. Miratus ille fra-
 tris tam simplicem obedientiam, reuerti eū iussit
 ad suum Gardianum, & quid vellet, quærere ac
 renunciare. Hactenus Franciscanos martyres or-
 dine profecuti sumus. Nunc de alijs dicamus.

Leonardus Vecchelius, parochus senior, CAP.
 Busciducis, quam, vt Latiniore vocabulo, XXII.
 Syluanducis alij dicere malunt, insigni Bra-
 bantię ciuitate natus, optimos sanè parentes ha-
 buit, siue sinceritatem religionis, seu vitæ spectes
 integritatem; à quibus ille neutiquam degenera-
 uit. Cum primum per ætatem licuit, Latinis liti-
 ris imbuendus traditus est in vrbe natali, vbi gym-
 nasium fuisse literariū longè celeberrimū iã alibi
 me dixisse memini. Inde Louaniū missus, artes
 libera-

liberales, potissimum dialecticam & physicam perdidicit in pædagogio, cui Falconis insigne & nomen est. Eius autem studij percepta laurea, cum toto iam animo ad sacratiorem disciplinam aspiraret, paulo post in collegium Adriani Sexti fuit receptus: vbi nouem plus minus annos continuos sacræ Theologiæ operam dedit. Quo quidem studio, cum diligentia eius & ingenium & memoria & magistrorum cura pulchrè responderent, id assecutus fuit, vt quamuis non ultra baccalaurei gradum processerit, in præcipuis tamen Theologis numeraretur, & rerum diuinarum peritia multos eorum qui gradu præcederent, antecelleret. Sub finem illius studij, publicis Theologiæ candidatorum diatribis, quibus ad baccalaureatum exercentur, præfectus, quem Priorem vocant, est designatus. Neque interim sacrarum concionum exercitium ab eo neglectum aut prætermissum fuit. Quo in genere quantum valeret, iam tunc cepit innotescere. Contigit eo tempore desiderari parochum apud Gorcomienses: placuitque non aliunde quam Louanio peti; quod ea maximè schola viros insigniter atque Catholicè doctos producere solita esset. Porro nullus ad eam prouinciam visus aptior Leonardo. Qui rogatus vix tandem assensit, ita suadentibus amicis, ac potissimum auctore Ruardo Tappero, Louanij id temporis Theologorum coryphæo, necnon academiæ Cancellario. Qua quidem in re Ruardus ad implendum quod ipse futurum aliquando prædixerat, cooperari visus est. Nam, vt de illo refert in quadam ad Rudolphum secundum Imperatorem præfatione Reuerendissimus episcopus Lindanus, eius tunc olim discipulus; in publicis prælectionibus dixit non semel

semel ad suos auditores, quorum vnus Leonardus, huiusmodi verba : Sunt inter vos qui Christi ac fidei Catholicæ causâ trucidabuntur. Cuius certè dicti veritatem Leonardus in primis, ab ipso Ruardo in Hollandiam missus, morte sua comprobavit . Is igitur Gorcomium ad pascendum gregem Dominicum legitimè vocatus & missus, nihil prius habuit, quàm vt illi suæ tam sanctæ, tâ-
 que arduæ vocationi pro virili satisfaceret. Idque adeo, ni fallor, egregiè præstitit , illius operante gratia, qui ministris suis plantantibus & rigantibus, pro suæ voluntatis beneplacito tribuit incrementum.

C Vm primùm Gorcomium ad curam, cui se addixerat, administrandam proficisceretur; CAP. XXIII.
 etiam atque etiam apud se reputans, quanto se oneri ferendo subiecisset, in hæc subinde verba non sine gemitu prorumpebat : Hem, quid feci miser; qui prouinciam tam duram atque difficilem meis humeris imponi passus fuerim? Quare suadentibus assensi? quare tam facile acquieui? Veruntamen etsi merito eum deterrebat molestiarum ac difficultatis metus; inuitabat tamen & impellebat illa quæ omnia sperat & omnia sustinet, charitas. Quin & præsens Ecclesiæ necessitas operam eius viri, vt qui in hunc scopum omnia sua studia iam inde ab initio destinauerat, iure sibi deposcebat. Sic igitur ille quinque talentis à Domino ditatus, cum eius benedictione alia quinque talenta superlucraturus, pastorem suscepit curam plebis Gorcomianæ. Apud quam dici vix potest, quantum eius in breui creuerit auctoritas, non quidem vllò affectato studio comparata, sed innixa potissimum his tribus; integritate

tate vite, rerum diuinarum scientia, & facundia singulari, tam in concionibus ad plebem, quam in congressibus quotidianis. Neque verò Gorcomij tantum in precio habebatur, sed ad vicinas etiam ciuitates nominis eius fama penetrauerat. Quibus in locis, non Gorcomij modo, multi doctrina atque exhortatione eius, partim ab errore in viam veritatis reuocati sunt, partim vacillantes & in errorem procliuēs, in veritate Catholica sunt confirmati. Porro quanti ille à doctis viris habitus fuerit, vel hoc arguit, quod aliquando Louanij in publica Theologorum disputatione quiddam de quo disceptabatur, illius vsu seu praxi fuerit assertum, atque eius allegato nomine diceretur: In eiusmodi casu sic facit pastor Gorcomiensis. Quid multa? Fuit vir ille, vt in re Theologica solide doctus, ita & in sermone ad docendum potens, ad exhortandum vehemens, ad persuadendum efficax, ad disputandum mirè promptus & expeditus, eodēq; in genere acer & inuidus; adeo vt cōgredi cum eo nullus aduersariorum auderet. Denique multa rerum experientia instructus (quod non in minima parte laudum eius ponendum est) ita prudenter actiones suas instituebat, vt maleuolorum calumnijs haud temere pateret.

CAP.
XXIII.

IAm præter ea quæ dixi, charum omnibus reddebat insignis vir: modestia, ac morum comitas, facilitasque; sed quam ita gravitate temperaret, vt pariter & authoritati consulere & gratiæ. Factum inde, vt & propensior in eum esset bonorum ciuium liberalitas, & auctarij loco (quod ordinarium eius stipendium pertenuē esset homini,

mini, vt ille erat, hospitali, atque in pauperes benefico) fuerint ei à senatu ex arario publico decreti in singulos annos aurei centum: tamen huius senatusconsulti fructum, surgente paulo post in ipsum aliosque Dei ministros intemperie persecutionis, nullum vnquam perceperit. Magna fuit & perpetua eius in pauperes largitas; sed eo maximè tempore probata, quo famas ingens ex inopia rei frumentariæ nata, totum ferè Belgium depascebat. Tunc enim non facultates modò, sed & sua, vt ita dicam, viscera profundere visus est in pauperes, atque in eos maximè, quos grauiori necessitate premi didicisset. Quòd dum faceret, geminum pastoris munus vno eodemque opere bonus pastor exercebat; simul & inopes alimento pascebat & diuites exemplo. Solitus autem erat ea per æstatem sibi comparare, quibus hyeme subsequenti in pauperes distribuitis, eorum indigentiam solaretur; velut caseos, cespites focarios, aliisque huiusmodi. Idque etiam eius ætatis initio, qua martyrio affectus est, facere iam ceperat: nèque, vt multi solent, ex iniquitate temporis ansam arripuit minuendæ liberalitatis. Quoties agrotantibus tenuioribus administrabat sacramenta, non solùm consueto sibi que debito stipendio abstinere, verum etiam de suo sæpe reponebat multo etiam amplius, quàm fuerat iure consuetudinis accepturus; videlicet vtramque, quantum in ipso erat, infirmitatem geminato pietatis officio depellens. Castitatem perpetuò seruauit, non illibatam modò, sed ab omni quoque sinistra suspicione liberam.

Quam

Quamobrem & calumniæ, quæ fuerant aduersus eius pudicitiam, quum Gorcomij captiuus esset, à quibusdam improbis excogitata, tales erant, vt suos magis authores conspergerent, quàm in ipso aliquatenus hererent. Quàm autem, in castiganda & edomanda carne seuerus in seipsum ac rigidus fuerit, vel ex hoc vno cõijci potest, quod ita exactè ipse cum collega Poppelio seruare solitus erat quadragenarium Ecclesiæ ieiunium, vt euidenter in vtriusque vultu maceratio carnis ex abstinentia appareret; atque ob id à nonnullis eorum familiaribus diceretur, verè eos illo ieiunio (quo decimam totius anni partem Ecclesia Deo quasi consecrat ad abstinentiam) decimas pendere carnis suæ.

*Gregor.
hom. 16.
super
euangel.*

CAP.
XXV.

VT autem de Leonardi sollicitudine ac vigiliã pastoralis plusculum aliquid dicamus: cum in eo munere multa sint, quæ pastoris animum (qui non perfunctoriè, sed serio, tanquam coram Deo velit illud obire) discrucient & grauius inquietent; nihil ille tamen æquè sibi molestũ ducebat, atque pœnitentium audiendis confessionibus vacare: vt ex ore eius aliquando audiuerim, cum diceret malle se ter concionari, quàm semel confessionibus aures præbere: idque cum ob alia, tum ob hanc, vt ipse fatebatur, causam, quod aliorum peccata, interdum pudèda ac turpia audire, & audita versare in animo sæpe cogatur vel inuitus, quisquis huiusmodi officio se mancipauerit. Quæ res quantum animo verè pudico tormentum asserat, sentiebat ille, & sentiunt quotquot in pudicitiaë castris Christo militâtes, perpetuum cum carne, hoste domestica, bellum gerunt. Itaque sellam, in qua sedens confes-
nes

nes auscultabat, carnificinam suam appellare solitus erat, eo Belgico vocabulo, quod Latinè sonat cruciabile scammum. Porro quoties res posceret, & officij sui necessitas, imò Christi charitas eum vrgeret, nullius hominis vultum reuerbatur, quo minus liberè & vicia castigaret, & veritatem eloqueretur, siue publicè, siue privatim ita fieri oportere recta ratio monstraret. Pessimam quorundam consuetudinem, qua pactis sponsalibus statim ad communem thalamum futuri coniuges admittuntur, antequam solenni ritu iuxta morem Ecclesię matrimonium contraxerint, velut rem inter Christianos minimè ferendam, acerrimè insectabatur. Neque sponso modò, qui sic conuenirent; sed omnes quorum ad eam rem, tanquam ad concubitum fornicarium, vel opera vel assensus interuenisset, mortali culpa teneri, multis licet contrà frementibus, constanter & palàm asseuerabat. Accidit aliquando, vt quidam Catholici ac probi, sed nimium simplices parentes, infanti suo baptizando hæreticum hominem susceptorem aduocassent. Quo Leonardus conspecto & cognito, nihil dissimulans, apertè planèque negauit se illo susceptore infantem baptizaturum. Non posse ad id munus admitti, cuius nō sit recta & integra fides. Quod si prolem à se baptizatam vellent, Catholicum susceptorem adhiberent. Tandem igitur hæretico nequicquam obmurmurante, vocatus aduenit Catholicus quidam; Quo susceptionis officium præstante proles baptizata est. Non sinebat infantibus baptizandis imponi nomina peregrina vel ethnica, vel eiusmodi, quæ nullius Sancti appellatione consecrata iam antè fuissent; indecorum iudicans, Christianos ac Christiano-

rum filios nomina gerere non Christiana. Quod tamen hodie ita apud multos vsu receptum, seu potius prælia quadam affectatione introductum videmus; vt sibi vel suis pulchrius existiment, e poetarum fabulis nomen alicuius herois gestare, quàm e sacris historijs apostoli vel martyris cuiuspiam, quem imitentur, scriptum in cælo nomē assumere. Inter alia Christianæ vitæ præcepta vir pacis amantissimus sæpe suos admonebat, ne faciliè lites susciperēt, susceptas vt quamprimum componerent. Multum ex ijs fieri non temporis modo, sed & charitatis atque animi tranquillitatis detrimentum. Malle se dicebat transigere pro dimidio, quàm litigando consequi totum, etsi iustissimè ac certissimè debitum. Monebat etiam ob rem pecuniariam ne faciliè iurarent. Iacturam potius ferendam aliquanti commodi temporalis, vt nomini diuino parcatur.

CAP.
XXVI.

IAm verò, vt erat leni ingenio, ac singulari morum facilitate præditus, talem se non modo Catholicis ac probis, verùm etiam improbis & hæreticis exhibebat; donec ad eorum correctionem spes erat hæc via quicquam proficiendæ. Etenim illud apostoli, tanquàm sibi dictum, iugiter retinebat: Seruum Domini non oportet litigare; sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati; ne quando Deus det illis poenitentiam ad cognoscendam veritatem, & resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem. Verbo factone læsus, ab ijs præsertim qui à tramite rectæ fidei aberrarent, placidè tolerabat, atque etiam dissimulabat iniuriam. Contigit non semel hæreticos fenestram
domus

2. Tim. 2.

domus eius vitream, quæ ad plateam erat, projectis in eam lapidibus lacerare. Quam ille statim altero die, accito vitratio, refici curabat, vt nec vestigium illius iniuriæ reliquam præter-euntibus appareret. Hac insigni mansuetudine ac patientia, multorum fregit ac vicit hæreticorum animos: qui secuti vocem pastoris sui, reiecto pertinaci errore, ad gremium matris Ecclesiæ redierunt. Quanquam illorum quidam, more seminis, quod non in terram bonam, sed super petrosam cecidit, radices non habuere; sed commota propter Dei verbum persecutione scandalum passi, continuo redierunt ad vomitum, non sine graui luctu pastoris, cuius opera videbatur ab errore correcti. Vnus sanè, quem Anabaptistarum insania multo tempore sic occupauerat, vt pro certo persuasus esset apud eos solos esse veram ac sinceram diuini verbi intelligentiam, diligenti cura Leonardi in ouile Christi reductus, quanto studio prius sectabatur hæresim, tanta ac maiori etiam animi deuotione postea Catholicam religionem excoluit. Quin & huius incomparabilis beneficii perpetuo memor, gratias agere nunquam destitit ei, quo magistro depulsis erroris sui tenebris, lumen veritatis aspexerat. Idemque etiam post sui pastoris obitum, atque ea tempestate, qua Catholici grauius agitabantur, in accepta semel ab illo doctrina, firmus & constans, vti nobis relatum fuit, Dei gratia perseuerauit. Quod exemplum in Anabaptistis vti rarissimum, ita admiratione & memoria dignum est, eamque ob rem peculiariter à nobis annotatum. Similem curam ad reuocandum ab errore alios etiam cuiuscunque generis hæreticos, bonus pastor adhibebat.

Ad quos si quando egrotantes & clinicos, pro ratione muneris sui pastoralis accessisset, extremo iam periculo nihil non tentabat, ut eos à diaboli faucibus eriperet. Itaque non contentus doctrina, supplex interdum & flexis genibus eos orabat, è vita ne discederent sine pœnitentia, & viatico corporis Christi: sed ita, ut ante omnia fidem exigeret huius mysterij. Quippe eam disciplinam strictè observabat, ut nemini morituro, ne petenti quidem, salutis viaticum præberet, nisi clarè & disertè de eo sacramento hoc se credere professus, quod Catholica credit ecclesia. Neque aliquando, secus ut faceret, ullis amicorum aut propinquorum eius qui ægrotabat, precibus adduci potuit. Quod si, ut fit interdum, ferius ad ægrotum vocatus loquendi viribus destitutum inueniret, neque omnino compertum haberet, hominem Catholicum esse: sciscitabatur è vicinis, num vidissent eum Ecclesiam frequentantem, & Ecclesiæ sacramenta præscriptis ab ipsa temporibus accipientem. Qui si negarent, ipse quoque negato viatico discedebat: ne vel margaritam porcis obijceret, vel illegitimæ dispensationis reus peccato communicaret alieno. Denique totus in hoc erat, ut quos suorum nosset in fide fluctuantes, regeret & confirmaret: deviantes autem ab errore in rectam viam reduceret.

CAP.
XXVII.

AD eam rem inter alia commemorare solitus erat de puella quadam, quæ cum Vesalia cum parentibus suis habitaret (id oppidum est Clivis, quod complures iam annos magna hæreticorum omnis generis colluuiæ, permissa sibi libertate fruens incolebat) & aliquâdo Gorcomium venisset, eadem sacram ingressa Leonardum

dum vt parochum adijt, exomologefin peccatorum more Catholico factura . Quarente ex ea Leonardo (quod externam eſſe puellam videret) vnde veniſſet, reſpondit illa Veſalienſem ſe eſſe, ac Veſalia receter adueniſſe. Rurſum parochus: Quid cauſæ eſt, inquit, filia, vt in animum induxeris cõfiteri peccata, quod Papiſtarum eſt: cum apud vos id minimè fiat, vbi tot ſunt tamque varix de religione opinionones, omnes à Papiſtica diuerſæ. Tum illa: Domine, inquit, tute iam iſſiſſimam cauſam dixiſti: quia ſcilicet illic tam varix ſunt & confuſæ, pugnantesque de religione ſententiæ. Ea namque re mei parentes animaduverſa, licet non raro, vt ad nouam tranſirent religionem, ſollicitati, ſic apud ſe ſtatuertunt: Tantisper in antiqua religione ſibi permanendum, dũ omnes illi quos tam varios tamque inter ſe diſidentes cernerent, in concordiam vnus cuiuſpiam fidei redigantur. Quam ſi noſtra meliorem eſſe didicerint, tum demum tempus fore, vt ad eam ſe transferant. Huius exempli commemoratione, multorum animos ad conſiderationem veritatis paſtor ſeduloſus excitabat: ita vt paſſim omnibus in ore eſſet prudentiſſimum puellæ Veſalienſis reſponſum. Quis enim neſcit in illa ætate, & in illo ſexu, ſermonem ſapientem vt rarum, ita cum primis gratioſum eſſe, atque omnium applauſu dignum videri? Reſponſum certè illud admodum ſimile verbis B. Auguſtini, quæ lib. 5. confeſſ. extrema poſuit, ita de ſe loquens: Statui ergo tam diu eſſe catechumenus in Catholica Eccleſia mihi à parentibus commendata, donec aliquid certi eluceret, quo curſum dirigerem.

CAP.
XXVIII.

Quo tempore noua Genſiorū factio Belgicam Eccleſiam primum infeſtabat, accidit vt ſectæ Caluinianæ conſonatores etiam Gorcomium appellerent; quibus tamē non aliud tunc, quā vt extra muros ciuitatis in horreo quodam ad eam rem tumultuariē extructo ſuos cōuentus agerēt, permiſſum fuit. Interrogari tūc eos iuſſit Leonardus per ſatellites arcis præfecti, à quo miſſi ad prædicādū adueniſſent. Qui cum ſe miſſos ab Altiffimo reſpondiſſent, vt olim Chriſti apoſtolos; poſtulauit vt legationis ſuæ mādaturā exhiberēt. Quod proſectō illi nullum exhibere potuerunt; quādo nec ab homine legitimam in Eccleſia poteſtatem habente miſſos cōſtabat, nec miſſionē à Deo extraordinariā, quam iactare alioqui ſoliti, vel tenui miraculo probatā reſtatamque facere poterant. Per idem tempus creſcentibus eorum iudæjs, qui nouæ religioni fauebant, in anguſtijs verſari Leonardum contingit. Quodam enim Dominico die, cum ei cōcionandum eſſet ad populum, cōfluxerat in eccleſiā ingens hæreticorum & ſeditioſorum hominum turba, plerique ſub veſtibus armati, auditoribus intermixti, hoc quaſi metu compulſuri parochū, vt ea pro concione diceret, quæ ipſi libenter audirent. Sed ille animaduerſo periculo, primum ſuſis ad Deum precibus animum confirmauit. Deinde ſuggeſtum conſcendit, ſtatimque ſermonem exorſus ea conſtantia ad finem vſque perduxit, vt quamuis ſe vix ſperaret propter vim ab inimicis paratam, viuum inde deſcenſurum; nihil tamen diſſimulanter, nihil timidē diceret, ſed apertē ac liberē doctrinam Catholicam exponeret, eiſque aduerſa hæreticorum argumenta refelleret ac proſtigaret, Deo manus impiorum, ne
quam

quam ei vim facerent, cohibente. Eodem tempore permulti pseudologi concionatores emerferant; quorum cum multi aliquando fidei Catholicę præcones fuissent, ventre magistro vsq; ad eam se doctrinam transtulerunt, ex qua pro tempore quæstus amplior sperari posset, & periculi minus immineret. Hi quo suã illam apostaticam leuitatem apud vulgus excusarent, publicę pro concione profiteri non verebantur, se quo tempore doctrinam tradebant Papisticam, contra conscientiam id fecisse, non nescientes se per eam homines in errores inducere; nunc vero purum atque incorruptum Dei verbum ex animo proferre. De hoc genere dicere solitus erat Leonardus; eos haud quaquam secundo decepturos hominem prudentem. Nam si semel repugnante conscientia docendo fucum fecerint auditoribus, idque palam confessi fuerint; quis cordatus non merito sibi ab illis caueat in posterum, ne iterum ac sæpius eorum oratione, tanquam non ex animo profecta decipiatur? Etenim longè alia ratio est eius, qui falsa docet, quæ vera putat. Hic enim conscientiam sequitur, licet errantem, ideoque fidem merebitur, si melius instructus agnito errore veritatem docere ceperit: Qualis olim fuit Paulus apostolus; qualis Augustinus, quales item hac nostra ætate V Vicelius, Staphylus, Orechouius, Quadrantinus, alijque non pauci; qui cum simpliciter errarēt, ostensam sibi postea veritatem & ipsi cupide sunt amplexi, & alijs cum omni sinceritate prædicauerunt. At qui prudens & sciens errorem disseminat, & mendacijs imbuit populum; dignus profecto est, cui nec vera dicenti fides aliquando habeatur.

QUum nouissimam tempestatem Dei minis-
tris imminere Leonardus prospiceret,
Poppelium collegam suum admonebat; tempus
instare dicens, quo cribrandi essent homines; In-
nuebat eo prouerbio, persecutione velut cribro
agitandos hominum animos, vt manifestum
fieret vtrumne fidem Catholicam, quam profi-
tebantur exterius, sincerè atque ex animo cole-
rent. Porro gliscente indies Geusiorū apud Gor-
comienses factione, & per hoc crescente bono-
rum pastorum periculo, venit ad eum Buscodu-
cis soror eius, pro salute fratris vehementer anx-
ieque sollicita, rogans eum cum lacrymis at-
que obtestans, vt periculo, quod iam iam in fori-
bus adesset, se subduceret. Siquidem horrenda
Geusiani furoris exempla iam alibi non pauca
præcesserant; quæ probabilem metum de futuris
apud prudètes facerent. E quibus commemora-
bat, quemadmodum illi quendam, instituti Præ-
monstratensis ex abbazia Bernensi monachum,
eundemque pagi cuiusdam non procul à Busco-
ducis parochum, qui fortè in ipsorum manus in-
ciderat, tractauissent. Ei quippe primum manua
ac pedes trunco impositos ferro abscidisse; tum
ad extremum etiam caput amputasse. Fratri si-
milia, vel etiam grauiora se non absque causa
metuere: quem sciret hereticis, quorum conati-
bus plurimum semper aduersatus fuisset, sum-
mopere exosum esse. Respondit ille sorori, gra-
uia quidem hæc esse, quæ narraret: Cæterum ni-
hil esse tam graue, cuius metu; neminem morta-
lium tam amicum, cuius gratia commissurus sit,
vt gregem sibi concreditum, ope ac ministerio
suo destituat, etiamsi vitam & sanguinem impè-
dere foret necesse. Nec multo plura locutus mœ-
stam

Nam huiusmodi responso sororem à se dimisit.
 Cuius tamen germanæ sibi dilectissimæ, virgi-
 nisque pudicissimæ, nec precibus ullis nec lacry-
 mis flecti potuit, ut ouibus sibi concreditis, in tã-
 to vitæ suæ discrimine, suam ad tempus præsen-
 tiam subduceret, haud ignarus verborum Domi-
 ni sui: Fonus pastor animam suam dat pro oui-
 bus suis. Mercenarius autem videt lupum ve-
 nientem, & dimittit oues, & fugit. Quum ante
 ingressum in arcem interrogaret eum quidam
 Catholicus, quare non in tam manifesto pericu-
 lo fugam caperet, respondit: Quomodo fugiam,
 qui manus pastoris gero? Cumque rursus ille
 diceret: At vestra præcipuè res nunc agitur. Vos
 propriè, qui ecclesiam regitis, hæc tempestas im-
 perit. Quid obstat igitur, quo minus salua con-
 scientia fugiendo vobis consulatis? Iterum res-
 pondit Leonardus, se non ignorare, parochos,
 aliosque sui ordinis homines potissimum ab ad-
 uersarijs perquiri; atque hanc excusationis spe-
 ciem seu veram seu verisimilem se posse fugæ
 prætere: Sed vereri se, ne spem omnem ter-
 uandæ ciuitatis adhuc reliquam discessu suo præ-
 cederet; bonis ciuibus, quorum omnium in ip-
 sum coniecti essent oculi, fuga sua cognita, tan-
 quam re deplorata, confestim animos despõsu-
 ris. Et quid multa? Cum non deesset ei prætex-
 tus, quo fugam palliaret (nam Louanij erat ei
 decretus dies ad suscipienda Theologicigradus
 insignia) maluit sincerè pastorem agere, Deoque
 conscientia suam probare, quàm quouis excusa-
 tionis reperto colore, vitam & famam dumtaxat
 apud homines integram & sanctam tectam tueri.

Quoniam autem de gradu scholastico mentio nobis incidit, quomodo ea quoque res Leonardo Dei providentia ad cumulum veræ laudis atque honoris cesserit, exponam. Duo fere menses præterierant, quum Leonardus hortatu & consilio amicorum adductus (quod ea res ad confirmandam illi suam auctoritatem apud plebem valitura plurimum videretur) petiisset lauream Licentiæ (quam vocant) Theologicæ in academia Louaniensi; adiunctis sibi socijs quibusdam, viris item doctissimis. Designatus illi honori fuerat dies octauus Iulij. Sed bonum propositum boni melioris occasio dissipauit. Cum enim repente noui contra religionem tumultus interim essent exortis; ne (quod iam dixi) suos in periculo deserere videretur, maluit honorem illum caducum, tametsi iam decretum sibi paratumque negligere, quam intempestiuam profectioe speciem aliquam mercenarij viso procul lupo fugientis præbere. Quam proinde veri pastoris erga suas oues charitatē ita Deus remuneravit, vt quū eius ad memoratū gradū Theologicum socij die Iulij octaua, ipso frustra expectato, tēporalis honoris insignia accepissent: ille proxima nocte ad laureā multo pulchriorē, sēperq̄ māsuram fuerit euocatus. De huius viri præclara & admirabili eloquentia dixi aliàs. Tantum nūc addo, frequentissimo semper auditorio concionatum eum fuisse, non Catholicis modo, sed etiā hereticis magno numero & studio ad eius sermones accurrentibus: siue quod fama doctrinæ & eloquētix eius omnes attraheret; siue quod magnum ducerent ex ore tanti viri captasse aliquid quod carperēt. Etenim in ipsa quoq; disputatione Brilana, quidam hæreticorum præcipui loquentem

tem eum admirantes dicebant: O quatum detri-
 mentum, quod talis lingua peritura sit. Hoc ideo,
 quia paulo post moriturum, vt res erat, existi-
 mabant. Cum autem apud omnes tanti nominis
 esset, ea tamen erat animi modestia, vt suggestum
 ex quo concionabatur, ornari tapeto circum ap-
 penso nunquam fuerit passus; adeo vt cum aliquando
 appensum esset, negauerit se nisi eo prius amoto,
 suggestum conscensurum: dicens illud honoris
 genus proprium relinqui debere Doctoribus &
 Licentiatis ex suggesto concionaturis. Ego sane
 cum illo tempore, quo pro gradu Licentiæ so-
 lenni more supplicaturus Louanium proficisce-
 batur, comes ei essem itineris; inter alias virtutes,
 in moribus & sermone eius humilitatem præci-
 pue fui admiratus. Cæterum quo animi robore
 carcerem, plagas, opprobria, mortem pertulerit,
 satis vt arbitror, ipsius historiæ series ostendit.
 Corpus illi fuit validum, pectus amplum, hume-
 ri lati, statura media, vultus imperterritus, vox
 grauis & vehemens. Animus denique corpori
 per omnia respondens, ac plane leoninus: vt verè
Φιλόσοφος Leonhartum hunc nostrum agnos-
 cas. Annum agebat circiter quadragesimū quin-
 tum, quando inmarcescibilem gloriæ coronam
 felici certamine promeruit.

Nicolaus Ioannis filius, cognomēto Poppe-
 lius, V Velda vico Campaniæ ortus, alter
 Gorcomiēsiū parochus fuit. Hic post Grāmaticæ
 studia Louanium missus, victum, vt pauper, &
 institutionem accepit in eo collegio, cui domus
 Standonicæ nomen est. Ibi primum philosophiæ,
 deinde Theologiæ studijs animum diligēter ex-
 coluit. Inde à Leonardo Gorcomium accitus,
 primum

CAP.
 XXXI.

primum subsidiariam illi operam in pastoralis
 functione nauauit. Postea cum certo consilio di-
 uinum esset pastoris officium, alternis deinceps
 hebdomadis ac pari iure cum Leonardo paro-
 chum egit: tamen penes illum, ut seniore, alijs-
 que nominibus potiore, maior semper reman-
 serit authoritas. Quamuis, autem nec sermonis,
 nec familiaris & ad hominum ingenia accómo-
 datę conuersationis, parem cum suo collega gra-
 tiam, ab æquissimo bonorum distributore Deo
 Poppelius accepisset, magna tamen animi inte-
 gritate ac puritate Deo seruebat. Sæpe enim ac
 perlubenter ad populum conciones habebat,
 non tam eloquij venustate, quàm doctrina & ar-
 dore quodam diuini spiritus commendabiles.
 Vultu subpallidus erat, ac ferè semper meditan-
 ti ac sollicito spiritus. Cæterum corpus illi erat be-
 ne compactum, & ferendis aptum laboribus; id-
 que ita Deo consecrauit atque impendit, ut cum
 Psalmista verè dicere potuerit: Fortitudinem
 meam ad te custodiam. A deo namque in sube-
 undis ac perferendis laboribus assiduam atque
 infatigabilem se præstabat: ut vulgè *slaefken*, id
 est Latine, seruulus ob id agnominaretur. Quod
 ille tam non ægrè tulit, ut piam illam seruitutem
 suam libenter agnoscens, deque ea sibi gratulās,
 elogium inde sumserit, septè monosyllabis Teu-
 tonicis comprehensum; quod ita Latine sonat: Is
 bene seruit, qui in Deo seruit. In officijs etiam
 humilioribus, ex quibus tamen aliqua sperari
 poterat ad pietatem accessio; suam operam tam
 promptè, quàm libenter atque ex animo, vel ro-
 gatus præstabat, vel non rogatus quoque offere-
 bat. Quale inter alia fuit, quod pueros & puellas
 festis diebus rudimenta Catholicæ fidei doceret

Psal. 58.

*Hij slaefst
 wuel, die
 in Godt
 slaefst.*

in sacello Sancti Spiritus, idque nullo stipendio, nec paruo tamen labore, dum plærumque (ne iactû semé fructu careret) illi catecheticæ doctrinæ piam ac salubrem exhortationem subiungeret. Res profectò õnibus animarum curatoribus vel in primis imitanda. Haud enim scio, an vlla res alia ad immittendas atque infigendas in animis hominum veræ pietatis radices, æquè magnum adferat momentum. Parentibus natus fuit pauperulis quidem illis, sed pijs ac Deum timentibus. Matrem dudum ante se vita fûctam ita honorabat, vt pro eius salute iugiter & ipse Deum oraret, & publicas preces de suggesto peteret, exéplum ea in re secutus B. Augustini, qui post annos multos, ex quo mater sua Beata Monica *Lib. 9.* decesserat, suarum Confessionum lectorem *Confess.* rogat, vt illius ad altare Domini meminerit. Quo *cap. vlt.* minus autem pari cum Leonardo liberalitate pauperum inopiæ subueniret, non voluntas, sed facultas defuit. Namque exiguam, quæ sibi ex obitu matris obuenerat hæreditatem, patri cui res tenuis erat, totam pius filius reliquit. Insuper & de suis quotidianis emolumentis ei largiter impertiebat, vsus videlicet ordinatissima charitate, quam primum in parentes & propinquos exerceri, deinde etiam in externos diffundi, tam recta ratio, quàm lex diuina præcipit.

Quo tempore parochum agebat, aliquando *CAP. XXXII.* perfectius quoddam vitæ genus meditatus, certissimè constituerat conferre sese ad religionem Clericorum Societatis Iesu: quorum institutum Ecclesiæ Dei perutile, fama testante, cognouerat. Sed quoniam ecclesiæ Gorcomianæ pernecessaria visa fuit opera tam boni pastoris, *hinc*

hinc factum, vt consilio Leonardi collegæ sui, & Antonij iunioris Canonici, probatissimæ conuersationis viri, cuius virtutes & merita paucis paginis explicari non possunt (sed is aliquamduum ante nouissimas turbas in viuis esse desiderat) pium hoc propositum, vti constituerat, non impleret. Iudicabant illi facturum eum rem Ecclesiæ Dei vtiliorem, ac Deo proinde gratiorem, si pastoralis in munere, quo tunc septem continuos annos functus fuerat, qua ceperat fide, labore, & diligentia perseveraret; eo præsertim, quod satis exploratum haberent, si Nicolaus discederet, futurum, vt in eius locum, studijs quorundam, alius quidam ad eam functionem parum idoneus, cum non exiguo animarum periculo surrogaretur. Cui consilio vir utilitatis publicæ studiosus acquiescendum sibi pro tempore non immerito putauit. Ipse porro in consilijs dandis simplex erat & rebus: non vt placeret, sed vt prodesset, tantum modo sollicitus. Ab assentandi vicio tam erat alienus, vt quibusdam etiam in diuersum peccare videretur. Non multo ante eius & sociorum captiuitatem, quum rebellium successus, atque ex successu audacia per Hollandiam cresceret in dies: crescente per hoc & ministrorum Dei periculo; vehemèter anxius pro charissimo filio pater, qui eum carne genuerat, Gorcomium venit, consulere eius incolumitati cupiens; atque eum, vt secum in patriam abiret, hostiumque furorem ad tempus declinaret, multis verbis obtestatus est. Verum nullæ paternæ preces expugnare constantiam animi eius potuerunt; vt qui probè nosset, quid ex doctrina Christi pastor ouibus deberet, nec ignoraret scriptum esse: Qui amat patrem aut matrem,

plusquam

Io. 10.

Mat. 10.

plusquam me, non est me dignus. Tristem igitur patrem, tametsi dolens, à se dimisit; ne communem vtriusque patrè Deum offenderet, propter quem non modò patrem & matrem, & omnem propinquitatem carnalem; sed & animam suam *Luc. 1. 9.* odisse se debere sciebat.

Sermone nouissimo, quem natali Dominici *CAP. XXXIII.* Præcursoris die ad plebè habuit, valde serio ac diligèter eam admonebat fidei, quam & regi Catholico, & suæ reip. deberet: simulque cohortabatur ad excludendum & arcendū à mœnibus hostè; regis pariter & religionis. Quod quidè eis haudquaquam difficile fore ostendebat, si modò non animus & volùtas deesset. Venerabile sacramentum corporis Christi singulari semper ac deuota sollicitudine custodiebat, quoties ab hæreticis, ne contumeliosè tractaretur, periculum erat: quale fuit tam primis illis turbis concitatis 1566, quam posterioribus anni 1572. Quo utroq; tēpore ferò quotidie sub noctè clā illud adferebat in edes Catholici atque optimi viri Helelij Estij: qui tali ac tãto hospite, qua decebat reuerètia suscepto, mirificè sibi, suæq; domui ac familiæ gratulabatur, dicènte ad eū Poppelio: *1. Reg. 6.* Si dom⁹ Obededò multiplici benedictione aucta fuit ad ingressū arcè testamèti veteris; quãto copiosiorè à Deo benedictionè tua domus promerebitur ob presètiã sacratissimi corporis Domini, in quo sancitū est testamèntū nouū? Quoties verò Dominicū corp⁹ peeviã, siue in processione publica, siue ad infirmos portabatur, si què fortè circūspiciēs videret nò adorâtè, statim eū palā increpabat, iubès vti debitum Deo suo honorè exhiberet. Si nò pareret, minabatur animaduersionè publicæ potestatis: nihil verit⁹ inuidiã, qua se eiusmodi facto grauatū iri apud impro-

improbos haud ignorabat. Credo equidem pro
 hac peculiari cura ac devotione custodiēdi, atq;
 ab iniuria vindicandi diuinissimi sacramenti,
 hanc illi vicissitudinem à Deo fuisse repositam;
 vt peculiari quoque ante alios eiusdem sacramēti
 confessione Deum glorificaret. Quam nos, vt ex
 ore Leonardi colligēti eius, & aliorum qui rei ge-
 stæ interfuerunt, excepra est, certissima fide in
 historiam nostram retulimus. Manē eius diei,
 quo in arcem Gorcomianam se recepit, instante
 periculo, postremum Missæ sacrificium in sum-
 ma aede peregerat. In quo se totum diuinæ vo-
 luntati, siue ad viuendum, siue ad moriendum
 deuotit tradiditque. Inde cum habitu cultiore
 indutus arcem peteret, dicenti cuidam: Vidēris
 mihi, domine pastor, ad nuptias proficisci; respō-
 dit: Verē non aliter animatus. Addebatque: Vti-
 nam detur pro fide Catholica sanguinem funde-
 re. Non defuit pro desiderio successus. Qui dede-
 rat piē desiderare, dedit fortiter pugnare, de-
 dit & feliciter vincere; postremo dedit &
 gloriosē triumphare. Sacro martyrio functus
 est annum agens fere quadragesimum: cum
 annis iam quatuordecim continuis in Eccle-
 sia Gorcomiana pro caelesti Rachel alter Ia-
 robus grauem nocturnis diurnisque laboribus
 seruitutem Deo seruiisset. Non possum autem
 quin illud postremum ad vtriusque parochi lau-
 des adijciam: non modo ipsis inter se, sed & cum
 fratribus Minoribus summam semper fuisse cō-
 cordiam, atque animorum sanctam in opus Dei
 conspirationem; neque quæstiones inter eos ex-
 stitisse aliquando de sacramentorum administra-
 tione, sepultura, funeralibus, alijsque huiusmo-
 di; pro quibus interdum magnas tragedias, ma-

no plebis scandalo, videmus inter vtriusque ordinis homines excitari. Sed si quid forte dubitaretur, id prout charitas & vñno spiritus dictabat, pacatè transigi inter ipsos solere. Cuius rei merito diuinitus prouisum arbitror, vt qui in vita mutuo se dilexerant morte non separarentur: quique commune iugum euangelici muneris iustis animis portauerant, ad percipiendam laboris sui mercedem glorioso martyrio pariter peruenirent.

Godefridus cognomento Dunæus, patria Gorcomianus, patrem habuit Theodericū, virum bonum ac pium, qui tametsi plebeius & illiteratus, partim suis, partim suo studio & sollicitatione collectis impedijs exstruxerat Gorcomij titulo Deiparæ Virginis sacellum suburbanum ad leprosos. Godefridus post prima literarum rudimenta Lutetiam Parisiorum missus, artium liberalium ac linguarum cognitioni operam dedit. Magis autem ei curæ fuit, vt quam optimè vitam instrueret. Ascitis enim aliquot equalibus, quibuscum seorsim & humanitatis studia & pietatis exercitia communicaret, ita vixit, vt anachoretam seu monachum potius diceres, quam hominem sæcularem. Eam porro virtutis & prudentiæ opinionem assecutus est, vt Rector academici Parisiensis fuerit aliquando publicis suffragijs renunciatus; eumque magistratum cum laude gesserit. Denique cum multos annos in ea vrbe moratus fuisset, vix tandem hortatu cuiusdam auunculi sui presbyteri, qui Parisijs eodem tempore morabatur, inductus fuit, vt (quod aliqui præ modestia & humilitate animi vehementer refugiebat) presbyterij ordine initiari se pate-

CAP.
XXXIIII

retur

retur. Itaque presbyter Ecclesie Parisiensis ordinatus, post aliquantum tempus in parochum assumitur oppidi cuiusdam Gallicarum partium, Belgio finitimi. Cæterum quæ factum fuerit, ut quod in historia meminimus, cerebrum male affectum haberet, quemadmodum id ab eius consanguineis accepimus, referam. Quum recentet esset initiatus sacerdos, assidue secum in animo voluebat, quanta esset & illius sacri muneris dignitas, & sua, quemadmodum humiliter ipse de se sentiebat, indignitas. Quod cum intentius atque immoderatus faceret, accidit ut præ vehementia meditationis læso nonnihil ac turbato cerebro, mentis quoque status illi ceperit vacillare. Sed tunc quidem adhuc ita modicè, ut nihil aut quam minimum id ei obfuerit, quo minus postea, uti dixi, curæ animarum loco non incelebri præficeretur. Erat autem sub id tempus Carolo V Cæsari bellum cum Francisco Galliarum rege. Quæ res occasionem quibusdam æmulis dedit auunculum Godefridi, hominem externum, apud ipsos honoratum & benigna fortuna usum (nam sacerdotium opimum in quadam Gallie civitate ei obtigerat) criminandi, quod missis in Belgium literis secreta consilia cum hostibus Gallorum conferret. Quo nomine statim comprehensus fuit, ac diu in vinculis habitus. Id vero malum mox in Godefridum quoque illius nepotem redundavit. Nam eum equè externum, ac Belgicæ ditionis hominem, nonnulli sui parochiani ita grauitè exagitarunt; ut ne in ædibus quidem suis satis à periculo tutus esset. Ex qua recepit ei cerebrum longè deterius affici. Et auunculus quidem eius, posteaquam insotem se probasset, tandem solutus est. At Godefridus non
multo

Multo post, cum ea morbi necessitate compulsus cura pastorali semet abdicasset, in patriam ad suos reuersus, nunquam tamen ab eo tempore pristinam mentis ac cerebri firmitatem recuperare potuit. Quanquam non tanta remansit infirmitas, vt non & quotidianum pensum precum Canonicarum legitimè persoluere, & confessions penitentium salutariter audire, & quotidianum Missæ sacrificium posset rite peragere.

Iam quod in hoc genere primum est, vitam semper inculpatam atque integerrimam duxit. Sobrietatè perpetuò coluit. Quartis & sextis ferijs ieiunandi consuetudinem habuit; quam ad extremum vsque vitæ retinuit. Seipsum castum omni sollicitudine custodiuit. Ne aliquando in hominù conspectu vesicam exoneraret, vt multi parum honestè faciunt, studiosè cauebat, nò tam ciuilitatis causa, quàm ne cuiuspià pudicos oculos offenderet. Fœminarum aspectû sollicitè vitabat; tum ne ipse eas aspiceret, tum ne ab ijs aspiceretur. Ea causa gestabat laneum peritrachelium (vulgo collipendium vocant) idque altius collo & capiti circumponebat; ne, vt aiebat, colli nuditas à prætereuntibus fœminis fortè conspecta, malè concupiscendi præberet occasionem. Quæ etiam causa fuit, vt nullum prorsus in vestitu ornatum admitteret. Si quando noctu cubantem carnis stimulus inquietaret, strato confestim exsilliebat, & genibus solo fixis orabat Deum, ne in tentationem induceretur. Per diem in domo Dei ferè versabatur, precibus, alijsque pietatis actionibus intentus. Vnico eoque tenui beneficio Ecclesiastico, cui præsens deseruiebat, contentus, nihil yltrà qua-

CAP.
XXXV.

fuit. Aliquādo fratris mei Rutgeri sibi ad Missæ
 sacrificium ministrantis oculos, cum malè affe-
 ctos videret, aqua ablutionis post communionē,
 ipse sponte lauare voluit. Lauit & sanati sunt.
 Erat ei periucundum videre, quod parentes li-
 beros suos ad pietatem, doctrinam, & statum
 Ecclesiasticum instituendos curarent; quibus &
 sua consilia ad eam rem libenter communicabat,
 atque etiam vltro offerebat. Quod de meipso,
 cum à parentibus ad studia mittendus essem, ab
 eo factum memini. Hæreses vt rem pestiferam
 atque Satanicam, execrabatur. Quum anno
 1566 rebus Ecclesiæ Belgicæ turbatis, quidam
 concionator hæreticus apud Gorcomienses ex-
 tra portas vrbis sub dio sermonem faceret super
 his euangelij verbis: Exijt qui seminat, seminare
 semen suum; multaque peregrina & ab ortho-
 doxa fide abhorrentia de semine seminis, & verbo
 verbi, temere atque indoctè effutiret; Godefri-
 dus, quem Catholicæ fidei zelus illuc adduxe-
 rat, repente ad eos qui aderant, exclamare cepit:
 Fallit vos concionator iste: Nolite ei credere, no-
 lite audire. Geusijs autem desipere eum dicenti-
 bus, ac velut desipientem iubentibus amoueri,
 respondit: In hoc sanè neutiquam desipio. Sed
 hic, quem auditis, vos decipit. Etenim diabolus
 humeris eius insidens, suggerit ei quæcunque lo-
 quitur. Denique nihil vnquam ille mentis per-
 turbatione admisit, quo vel honestas vitæ vel
 Christiana pietas læderetur. Nam & tumultu
 nouissimo, siue quum hostes primum aduenta-
 rent, siue durante captiuitate, pro negotio Ca-
 tholicæ religionis insigne suum studium osten-
 dit. De quo etiam Leonardum parochum extre-
 mo captiuitatis tempore quidam affirmantem
 audiue-

Luc. 8.

audiuerunt: Nihil omnino, quod non sani esset hominis, ab illo in carcere tam diuturno atque molesto, inter tot militum iniurias, dictum aut factum fuisse; sed in omnibus animum, vt integrum ac præsentem, ita & fortem ostendisse, atque illatas ab improbis contumelias & verbera patientissimè tulisse. Martyrium subiit annos natus ferè septuaginta.

Ioannes ab Oisteruvica, Brabantiz vico, Syl- CAP.
 uaducis haud longè dissito; monachus fuit Rug- XXXVI.
 genis monasterij. Qui locus istorum, quos hoc
 scripto celebramus, SS. martyrum supplicio po-
 stea nobilitatus fuit. Erat autem monasterium
 ordinis S. Augustini, eorum qui Canonici regu-
 lares appellantur. Inde porro Ioannes superio-
 rum mandato Gorcomium missus, præfuit mo-
 nasterio Sanctimonialiũ eiusdem instituti. Quod
 quidem ex liberiore Beghinarum (vt apud no-
 strates vocantur) domicilio, in claustrum mona-
 sticum iam olim conuersum, nihilominus anti-
 quum Beghinagij nomen retinebat. Reperit in
 eo Virginum monasterio summam pauperiem.
 Etenim superiorum quorundam præfectorum
 (Patres appellant) siue socordia, seu luxus effece-
 rat, vt agris plurimis diuendis, ex amplissima
 rerum copia delapsus esset paulatim ad extre-
 mam inopiam. Quanquam ea mutatio, Deo sic
 disponente, magnam virtutis materiam illi Vir-
 ginum familiæ subministravit. Nam ex quo res
 carum in angustum redactæ fuerunt, multo dili-
 gentius pietatem colere, & tam sobrietatis quàm
 castitatis studio, nec non opere manuum, Deo &
 hominibus commendabiles sese reddere sponta-
 nea quadam reformatione ceperunt. Cuius dis-
 ciplina

cipline vigorem, Ioanne, de quo nunc loquimur,
 præfecto & monitore vel maximè retinuerunt.
 Sunt apud me sermones eius ad sanctimonialia
 habiti, quos sua manu scripsit, simplici quidem
 stylo compositi, sed morali Christianaque do-
 ctrina referti. Is porro commune cum virgini-
 bus illis incommodum paupertatis nequaquam
 abhorrescens, ac tenui victu contentus, sanè quâ
 patienter ac placidè sortem eam tulit; quamvis
 & senex iam esset, & vt plurimum, alui profluvio
 laboraret. Quo tempore Brilensis insula recen-
 tissimè fuerat à Geusijs occupata, monasterium
 quoque eius ab illis statim disturbatum atque
 expilatum, deinde & deuastatum fuit. Tunc
 igitur inter alia ad hunc venerabilem virum
 certo rumore allatum est, quendam illic è
 fratribus eius insigni martyrio defunctum
 fuisse; cum neque minis neque verberibus co-
 gi potuisset, vt Geusianæ factioni fausta ac-
 clamaret, dicendo: *Viuant Geusij*. Nam-
 que ei viuo barbari illi nares & aures ampu-
 tauerant; quas deinde ciuitatis ac templi fo-
 ribus (iucundum insanæ plebi spectaculum)
 affixerant; quemadmodum supra quodam lo-
 co meminimus. Sed & alijs contumelijs ac
 plagis affectum atque confectum, ad extre-
 mum scelopo traiecerant. Hæc postquam audi-
 uisset vir deo devotus, exinde magno martyrij
 desiderio succensus, identidem in hæc verba pro-
 rumpebat: *O vtinam hoc me beneficio dignetur
 Deus, vt eiusmodi mortem me quoque oppetere
 faciat. Audiens hæc eius verba virgo vetula san-
 ctimonialis, quæ ei ministrabat, Virgula nomine:
 Pater, inquit, absit hoc à te. Absit vt tam acer-
 bum atque immane supplicium subeas. Absit*
vt vel

ut vel suspendio pereas . Quamuis enim leuius hoc supplicium sit , probrosum tamen est quam maximè . Verum ille neque acerbitatem supplicij , neque infamiam reformidans , in eodem ardore sancti desiderij persistebat , iterumque ac sapius illud ingeminabat : O si Deus hac me gratia dignetur . Impletum igitur est à Deo sanctum viri desiderium ; & martyrum societatem toties exoptatam , pijs votis promeruit , atque inuenit optimus senex . Quodque amplius est , etiam in ipso loco , vbi vitæ perfectioris initium fecerat atque progressum , adeptus est in charitate perfecta consummationem .

Q Vindecim martyres , de quibus hætenus , **CAP.**
 Gorcomij ab initio arcis dedite captiui ten- **XXXVII.**
 ti fuerunt . Quatuor autem reliquos aliunde adductos , prioribus illis diuina prouidentia coniunxit , eiusdem futuros & martyrij consortes & præmij . Inter hos accessionis ordine primus Ioannes parochus Hornariensis , monachus fuit ex familia Dominicanorum , prouinciæ Coloniensis . Huic à quibusdam vicio vertebarur , quod extra monasterium degeret in habitu sacerdotis sæcularis , sed quantum arbitror , immerito . Namque id non aliam ob causam facere visus est , quam ut minori periculo pastorale munus exerceret . Neque id absque suorum præpositorum assensu , de quo literis exhibitis apud eos quorum intererat de huiusmodi rebus cognoscere , fidem fecerat . Illud sanè constat , officio pastoris eum diligenter ac probè functum , & nouorum hominum , Geusiorum dico ,

factionem vehementer fuisse detestatum. Quod quidem re ipsa monstravit. Cum enim clerus Gorcomianus in arce captiuus teneretur, ille interdum è parochia sua Gorcomium accurrens, operam suam Catholicis in administrandis Ecclesiæ sacramentis exhibebat, ac potissimum in baptizandis eorum infantibus recens natis. Accidit igitur vt Hornaria repentè Gorcomium aduocaretur, infantuli cuiusdam baptizandi gratia. Quo dum sacrum ministerium obiturus, fidenter properat, ipso in itinere à Geusijs quibusdam, tam promptum ac religiosum viri obsequium non ferentibus comprehenditur, & in arcè Gorcomianam ductus in eum carcerem conijcitur, qui ceteros martyres inclusos tenebat. Et Geusij quidem more suo prodicionis eum insimulabāt, ita videlicet interpretantes crebrum eius abitū ac reditum in urbem, quasi hostile aliquid machinaretur. At reuera communis illi cum alijs captiuis causa fuit; nempe quod monachus & sacerdos esset, quod Catholicus, quod Romanæ, id est, Apostolicæ religionis assertor & propugnator. Vnde & ad communem martyrij coronam eodē mortis supplicio Dei benignitate peruēnit.

CAP.

XXXVIII

Adrianus ab Hiluarenbeca, quod Campaniæ Brabantorum celebre municipium est, vt primū per etatem licuit, Dei seruitio iuxta sanctum institutum ordinis Præmonstratensis, apud Middelburgum Zelandiæ sese mancipauit, puta sub annum Domini 1547. Quippe moriens annum ætatis quadragesimū non excessit. Fuit autem vir quietus, modestus, pacificus, omnibus charus, atque omnino vitæ probatissimæ. Qui cum annos continuos viginti quinque in
 mo

monasterio exegisset, anno demum 1572 sub festum Paschæ, Monasterium (qui vicus est in extremis Hollandiæ finibus, vbi Mosæ in Oceanum influit, situs; ac vulgo Munster dictus) à suo præfule mittitur, administraturus eius loci parochiæ: quod illius rector, eiusdem instituti atque cœnobij monachus (cui etiam Adriano nomen fuerat) paulo antè in vitis esse desisset. Quamuis autem & locus heresi infectus erat, & proinde multo plus laboris atque inuidiæ, quàm honoris & cōmodi ex ea administratione potuit expectari; solo tamen obedientiæ nomine, nihil tergiversatus, iniunctam provinciam promptissimè suscepit, ac nihil moratus itineri se accinxit, adeo securus, vt ne quidem ea quæ corpusculi necessitas postulat, abstulisset secum, si non à Præposito monasterij, qui sub Abbate tunc Episcopo Middelburgensi, Nicolao à Castro, curam fratrum sollicitè gerebat, monitus fuisset. Quum in Hollandiam nauigio proficisceretur, orta tempestate parum absuit à periculo. Sed seruatum eum voluit Dominus, quem ad hoc elegerat, vt eius morte paucis post mensibus se, suamque Ecclesiam clarificaret. Oves sibi concreditas, quamdiu permissus eis adesse, vigilantissimè curauit. Eum vnà cum subsidiario presbytero, contubernali suo (de quo mox dicemus) eiusque patre sene, vna nocte (quæ, nisi fallor, septimum diem Iulij proximè anteibat) domi suæ comprehensum Geusij piratæ Brillam auexerunt. Ducebant autem eos per vicum quendam, Heidam nomine, Monasteriensi parochiæ subditum. Et quod fortè quæstum è captiuis suis alium vix sperarét, illius loci piscatoribus, vno cereuisiæ dolio venales ac redimendos eos offeriebant. At nec vnus

quispiam eorum , nec omnes simultantilluna
 precium pro suis pastoribus oues immites atque
 ingratae soluere voluerunt , precium , inquam ,
 triginta stuserorum plus minus , quo dolium
 cereuisiae poterat aestimari . Res sanè deploran-
 da: in qua illud consideratione non indignum
 occurrit; quòd Christum quidem triginta de-
 narijs emerunt Iudæi , vt morti traderent; hos
 autem tres viros (in quibus duos Christi sacer-
 dotes , eosdemque ouium Christi pastores) to-
 tidem numis redimere oues propriae noluerunt ,
 vt morti eriperent . Brilam igitur aduecti ,
 communem cum Gorcomianis martyribus car-
 erem passionemque subierunt . Nominatim ve-
 rò de Adriano relatum nobis est à nonnullis
 tunc illius carceris ac miseriae socijs , in eius
 sermone , vultu , moribus , insignem eluxisse
 cum pietate modestiam , atque in tolerandis
 iniurijs dignam martyre fortitudinem : adeo
 vt suo exemplo cæteris captiuis non parum
 edificationis attulerit ; à quibus vicissim , vt pat-
 erat , ob suas virtutes in magna veneratione fue-
 rit habitus .

CAP.
 XXXIX.

Iacobus, cognomine Lacopijs, Aidenardi in
 Flandria Antonio patre natus, Premonstra-
 tensis item instituti apud Middelburgenses mo-
 nachus, prompto subtilique fuit ingenio; quod
 & humanioribus disciplinis, & linguarum stu-
 dio diligenter excoluit. Principio charus omni-
 bus fuit, cum ob morum facilitatem, qua se iu-
 cundum fratribus præbebat, tum, ob alias haud
 contemnendas animi dotes. Præter hæc ætas,
 forma, statura effecerunt, vt blandiori vocabulo
 Iacobellus ab æqualibus vocitaretur. Cæterum

anno

anno 1566, quo iconomachiae tempestas aliquot
 praecipua Belgij nostri loca peruasit, inter alios
 alibi multos, Lacopijs quoque, Deo sic permit-
 tente, qui electis suis omnia cooperatur in bo- Ro. A.
 num, ab haereticis miserè seductus ac male per-
 suasus, primum apud fratres in monasterio lin-
 guam suam aduersus Ecclesiae Catholicae sacro-
 sancta dogmata iuueniliter ac petulanter, ne di-
 cam impiè laxauit: moxque monasterij deser-
 tor, apud haereticos concionandi munus subi-
 uit; & libellum haereticum procaci stylo conscrip-
 sit, titulo Desflorationis aureae legendæ. At ve-
 rò in hac tanta animi caecitate non diu perman-
 nere eum passus est misericors Deus, sed citò Sa-
 tanæ faucibus ereptam errabundam ouiculam
 caulis Ecclesiae suae benignus pastor restituit.
 Namque post paucos menses Iacobus facti poe-
 nitentia ductus, ad monasterium suum reuersus
 est; veniam errati coram vniuerso fratrum con-
 uentu rogauit; errorem, haeresimque omnem
 reuocauit, abiurauit, execratus est. Scriptum
 quoque à se libellum suis ipse manibus in ig-
 nem coniecit. Post hæc iniunctam sibi pro pec-
 cato satisfactionem & humiliter subiit, & obe-
 dienter impleuit. Missus deinde probri oblite-
 randi causa, ad aliud quoddam eiusdem ordinis
 monasterium, in Geldriae partibus situm, cui
 nomen Insulae Mariae, vixit ibi, quemadmodum
 ab illius loci fratribus accepimus, honestè, reli-
 giosè, & inculpate. Quia etiam nonnulla in eo mo-
 nasterio scripsit aduersus haereticos; nimirum stu-
 dens hac ratione sarcire damnum animarum,
 si quod antè seu scripto seu verbo dedisset. Eam
 sanè, quam dixi, monasterij desertionem, nes-
 cio vnde cognitam, fertur Comes Lumnius
 illi,

illi, quum ab ipsius ministris examinaretur, ob-
 icisse; atque Lumnio Lacopijs ita respōdisse, vt
 factum quidem non negaret, sed ab errore sic se
 correctum ostenderet, vt à veritate iam certius
 agnita, Deo propicio nulla pœnarum acerbi-
 tate sese passurus esset abstrahi. Fuerat au-
 tem Iacobo frater germanus, idem ille qui
 proximè apud Munsterienses parochum ege-
 rat, vir pius, prudens, & Catholicorum dog-
 matum apprimè studiosus; qui & parentes am-
 bos pauperes debito prosecutus honore, domi
 apud se aluerat. Huius Iacobum in pastoralis mu-
 nere socium & auxiliarem presbyterum adiun-
 gi tandem placuit; ea maximè gratia, vti tum in
 ijs quæ pietatis sunt, tum in fide Catholica, Iaco-
 bus qui dudum infeliciter aberrauerat, exemplo
 atque institutione domestica magis etiam con-
 firmaretur. Qui post fratris obitum, eius succes-
 sori relictus curarum pastoralium socius, mox
 beatæ quoque passionis cum eo consors effectus
 est, annos natus triginta plus minus. Itaque ad
 hunc modum (vt verbis vtar pij cuiusdam mo-
 nachii, de ijs ad amicum in epistola scribentis) hi
 duo viri candidi ordinis ambo, candidas in agni
 sanguine lauerunt stolas suas.

CAP.
 XL.

Andreas VValteri, parochus Heinortensis
 (qui Dordraceni territorij vicus est) à Geu-
 sijs prædonibus ea loca percurrentibus domi-
 suæ comprehensus, inde Brilam abductus est:
 vbi sanctis martyribus adiunctus, particeps fa-
 ctus est eorum & passionis & gloriæ. In hoc viro
 quid aliud possum, quàm admirabilem Dei bo-
 nitatem prædicare? Cum enim, vt accepimus, vi-
 tam in officio pastoratus exegisset parùm castam,

nea

nec publico carentem scandalo; mira tamen & singulari Dei dignatione (cui non est difficile, *Eccli. 11.* pauperem virtutum derepente gratiæ suæ locupletare muneribus, atque è stercore carnalium *Psal. 112.* viciorum extractum & erectum, collocare cum principibus populi sui) donatum est ei, via, vt ita dicam, extraordinaria martyrij coronam adipisci.

ECcet tibi, Christiane lector, martyres decē CAP.
& nouem, à nobis ordine non sui meriti, XII.
quod solus ille discernere nouit, qui eos corona-
uit, sed quem alia rationabilis & iusta considera-
tio suggessit, in historia recensitos. In quo
numero diuinitus ad hanc excelsam martyrij glo-
riam præordinato, illa non absurda contempla-
tio est; quod denarius legis impletæ perfectionē,
nouenarius cælestium gaudiorum participatio-
nem significet. Nam sicut lex diuina in decem
præceptis continetur; ita beatorum spirituum
multitudo per nouem choros distribuitur. Vnde
quid aliud intelligendum venit, quàm per obser-
uationem mandatorum Dei, martyres nostros
viam aditumque sibi ad beatissimam sanctorum
angelorum societatem præparasse? Quid enim, si
quidam eorum innocentiam in omni vita minis
seruarunt? Num ideo ab impletione diuinæ legis
eos putabimus extraneos? Minimè quidem. Cum
enim verissimè dixerit egregius doctor Augusti-
nus, omnia Dei mandata facta deputari, quando Lib. 8.
quicquid non fit, ignoscitur, vtique dubitare non retract.
debemus, quin eis perfectam legis obedientiam cap. 9.
Deus accepto tulerit, qui maximo charitatis ope-
re exhibito, perfectam delictorum purgationem
ipsa morte acceperunt. Cæterum de eorum forti-
tudine

rudine hoc tantum adijcio; tantam in omnibus
 ac talē fuisse, quę eos & martyres faceret, & glo-
 ria martyrij coronandos omnipotenti Deo siste-
 ret. Quamuis enim alius alio fortior, alacrior,
 promptiorque ad subeūdum martyrium fuerit,
 &, quod dissimulandum non est, infirmiores
 etiam nonnullos, minusque stabiles habuerit iste
 martyrum cœtus, utpote qui aliorum hortatibus
 atque exemplis, ut inuicti persisterent, animan-
 di, confirmandi que viderentur (maiori enim ali-
 quo in numero vix est ut aliter res habeat) atta-
 men horum nemo Catholicę fidei confessionem
 deseruit, nemo vacillantem animum in extremis
 ostendit, nemo verbo, nutu, vultu significauit se
 religionem, cuius gratia patiebatur, abnegare pa-
 ratum, si vitam eo pacto redimere posset. Illud
 denique veraciter affirmo; cum à multis, quicun-
 que noticiam huius rei aliquam habere existi-
 mabantur, diligenti summoque studio, de singu-
 lorum fidei cōstantia perquisierimus, non aliud
 prorsus nos intellexisse, quàm eos ad vnum om-
 nes (de ijs tantum loquor, quos suprascripto nu-
 mero decem & nouem comprehendimus) in con-
 fessione fidei Catholicę, pro qua patiebantur, ad
 vltimum vsque spiritum perseuerasse. Qua qui-
 dem in re veri martyrij rationem compleri, non
 est dubium. Quoniam autem superior historia
 testatur tres martyres vltimo loco à nobis com-
 memoratos, tulisse coronas trium defectiorum,
 quos cum ceteris Gorcomij incarceratos, atque
 inde Erilam aduectos, multa cum ijs communia
 passos fuisse docuimus; forsitan expectet nunc
 aliquis, ut quem exitum etiam illi tandem conse-
 cuti fuerint, referamus. Quod quidem nos non
 obtrectandi studio (cuiusmodi malum à lingua
 & ca-

& calamo nostro auertat Deus) sed posteaquam res quàm plurimis innotuit, ideo tantum, vt in illis vel misericordiam Dei complectamur, vel inſta eius iudicia pertimeſcamus, breui narrationis compendio exſequemur.

Henricus, Minorita nouicius, etſi vinculis CAP. XLII.
 ſolutus, & carceris moleſtia liberatus, dum tamē inter Geuſios verſari cogitur, & miniſteris quædam apud eos obire, ſæpe verberibus afflictuſ, contumelijs affectuſ, Indibrijs expoſituſ, atque identidem monachatuſ improperium audire coactus, denique inter barbarorum minas à periculo ſuſpendij nuſquam ſecuruſ, miſeram intuſ & foris agebat vitam. Sed tandem fugitiuum ſeruum ſuum, atque in medio Babylonis commorantem, Dei dextera comprehendit, & ad gremium Eccleſiæ retraxit, ſanctæque fratrum ſocietati reſtituit. Namque poſt aliquantum temporis ſpaciũ cum domino, cuiuſ famuli tui mancipatuſ erat, Dor-dracum profectus, clanculum ſeſe ſubduxit; atque opera uſuſ Catholice cuiuſdam ac pie ſorminæ, latuit, fugam inijt, demum ad Catholicos lætuſ redijt, quorum communioni nunquam ex animo renunciauerat. Buſci ducis à fratribuſ ſui ordinis fraterna charitate ſuſceptuſ, atque humilem ſatiſfactionis diſciplinam pro peccato ſubire iuſſuſ, exinde in timore ac tremore Domino ſeruiuit, cuiuſ bonitate fuerat ad pœnitentiam exſpectatuſ. Denique paucis poſt annis epidemio morbo correptuſ exceſſit è vita.

Alius, cuius nomine prudēs abstineo, Canonicus erat ecclesiæ Gorcomiensis. Hunc priusquam martyres ad extremum supplicium ducerentur, ab eorum sancta societate, vnà cum parocho Maesdammensi fuisse separatū, idque non sine suspitione repudiati Catholicissimi, suo loco ostendimus. Qui duo nihilominus adhuc captiui retinebantur in ædibus Vicepræfecti criminalis, vsque ad octauum à consummata SS. Martyrum passione diem: animis eorum inter spem & metum interim anxie fluctuantibus. Quo demum die post solis occasum, cum cœnandi gratia mēse iam accubissent, nihilque ea quidem hora sinistri suspicarentur, accurrens equo vectus Omalio ligari ac duci eos imperat. Ducuntur igitur Omalio sequente ambo extra urbē in pomarium monasterij Ruggensis, ex arbore suspendendi. Prior parochus, homo vitæ, vt ferebatur, haud improbæ, sed idem planè indotus, suspendi iubetur. Qui etsi metu mortis religionem simul & sacerdotium (vti accepimus) abnegaret, omniâque ex eorum sententia & præscripto, quorum in potestate erat, facere & credere paratum se profiteretur, adeoque ad Papisimū nunquam se postea reuersurum promitteret, quod speraret miser istiusmodi promissis præses periculum se euasurum; attamen Omalio iubente, quem illa eius promissa nihil mouerunt, suspensus & necatus est. Verè infelix, qui sacris omnibus per summum scelus abiuratis, neque temporariam mortem euadere vel ad horam potuit; & quod nimis horrendum est, momento semet in mortem præcipitauit æternam; cum dicat

Mat. 10. Dominus: Qui me negauerit coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis est.

lis est. Nam & hoc ei iustissimè accidit , vt cum dicat idem Dominus: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eum , qui potest & animam & corpus perdere in gehennam ; miser iste timendo corporis iniustum occisorem, & non timendo totius hominis iustum damnatorem, vno eodemque temporis puncto , ab vtroque malo, tam eo quod timuit, quàm quod non tirauit, sed timere debuit, certissime fuerit comprehensus. Qua in re rursus animaduertere nobis licet akitudinem cõsilij diuini, quo factum sit, vt ex duobus illis , quos supra memorauimus ex agro Dordracensi captiuos in Brilensem carcerem adductos, & Gorcomianis martyribus sociatos fuisse, alter assumptus, alter fuerit derelictus. Ille qui deterioris apud homines vitæ iudicabatur, Dei gratia ad supplendum primum numerum assumptus : Iste quem inculpator vita commendare videbatur, iusto Dei iudicio derelictus.

S Tabat hunc socij casum spectans Canonicus, nudato iam collo , & reuinctis brachijs supplicio proximus. Verum is cum & Gallicè nosset, & lingua promptus ac disertus esset; multis verborum blandicijs vsus , & magnificè multa pollicitus, tandem omnium animos ad sui commiserationem inflexit: ipso etiam Vicepræfecto criminali , & hæretico concionatore diaboli ministro, qui calcaneo victorum insidiaturus accesserat, atque alijs pro illo deprecantibus. Passus est ergo tandem exorari se Omalius; dixitque Canonico : Si fidem das , te mihi fidam operam nauaturû ad ea omnia quæ iubebo; cras pro te ad

Comi-

CAP.
XLIII.

Comitem referata. Neque enim mei arbitrij est tibi vitam condonare; sed ea gratia à Comite speranda est, apud quem pro te libens interpellabo. Canonicum fidissimam operam ad omnia quæ iuberentur, pollicentem, reduci iussit Omalium in solitam custodiam. Nec temere Canonicus ipse se suspicatus est Omalium isto facto non aliud, quam eum sibi tanti beneficij specie reddere obnoxium voluisse, ut fidum atque obsequiosum in posterum famulum & clientem eum possideret. Quod enim dextra manu truncus esset, huiusmodi famulo simul & scriba cum primis opus habebat. Nec alius ad eam rem commodior isto viro, quod tribus linguis & loquendi & scribendi peritus, atque aliquando apud nobiles viros gratiosè conuersatus, magnam sibi rerum experientiam comparasset. Igitur decimoquarto post die, petito interea temporis à senatu Gorcomiano de qualitate vitæ eius publico testimonio, vinculis eximitur; atque ab Omalio in familiam asciscitur, scribe, cubicularij, æconomi, atque omnium penè domesticorum officiorum onere ipsi iniuncto: sic tamen ut non minus omnium probris ad quamvis occasionem expositus maneret; cogereturque quotidie audire, Papista, sacrificulus, & alia huiusmodi: nonnunquam verò etiam ab Omalio, ut ab homine sæuo ac temulento, duriter vapularet. Denique quod minime tutum sibi esse prospiceret apud id hominum genus versari diutiùs; cogitare cepit, qua ratione elabi atque eripere se periculo posset. Quod cum diu non succederet, oblata sponte tandem est hæc occasio. Bernardus quidam à Comite Lumnio præfectus fuerat colligendis redditibus bonorum Ecclesiasticorum territorij

Gorcomiensis. Qui cum reditus Canonorum Gorcomiensium, utpote minutos ac sparsos, quo pacto colligeret, non videret; hunc de quo agimus, Canonicum huius rei gratia ambire cepit, atque ab Omalio socium flagitare; quod is novissimus sui collegij questor fuisset, eoque censuum eius ac bonorum omnium accuratam noticiam habere merito crederetur. Exoratus tadem Omalius Canonico scribæ suo permisit absentiam duorum ferè mensum; quod tempus ei negotio necessarium videbatur: sed ita, ut à ductore suo diligentissimè eum observari mandaret, ne qua furtim se subduceret. Quod etsi ab illo sollicitè præstaretur; vicit tamen observantis curam industria viri pro vita & libertate sua multo magis solliciti, atque in omnem elabendi occasionem assiduè intenti. Cum enim in villas mitteretur exacturus census quosdam Ecclesiasticos, eaque in re utilem, & ut putabatur, fidelem suam operam magistro aliquoties probasset; tandem opportunitatem nactus, impia deserta societate, in qua non parum conscientiam suam inquinaverat, dicendo & faciendo multa errori atque impietati hæreticorum consentanea, ad partes Catholicorum fuga se recepit. Apud quos Deo & Ecclesiæ reconciliatus, in Catholica religione ad mortem usque perseveravit, magna Dei gratia è faucibus inferorum, atque æternæ mortis periculis ereptus. Idem quoque postea martyrum Gorcomiensium historiam rythmo Teutonico conscripsit; qua & nos in hoc scripto contendo visi sumus.

CAP.

XLV.

*Psal. 100.**Philip. 2.**Matt. 10*

Tertius eorum, qui à sanctissimo martyrum coetu descuerunt, Guilielmus quidam fuit quem Gallum ob natium idioma agnominabant, cum esset patria Leodiensis. Sicut autem duobus superioribus de misericordia Dei, qua lapsos ad poenitentiam & salutem reuocat, gratulamur; ita in hoc postremo iusta Dei iudicia peccatorem in impietate sua deserentis agnoscimus ac veneramur: vt misericordiam simul & iudicium Domino cantantes, cum metu & tremore salutem nostram operari discamus. Hic namque dum mortem refugit preciosam in conspectu Domini, vitam suam inconstantem & malam haud multo post pessima, detestabilique morte terminauit. Vitam dico malam & inconstantem; quia post professam B. Francisci regulam ter quaterue sanctam illam familiam per apostasiam deseruit: ac nouissimè cum SS. martyribus ad patibulum vsque perductus, iamque supplicio proximus, quum prioris vitæ maculam omnem constanti perpessione mortis potuisset ad purum eluere, magis eam nouo scelere elegit augere; dum videlicet per ignauiam ac mortis metum à sancto martyrum collegio, fide Catholica abnegata, nefariè semetipsum separauit. Quae de re ipse postea scribens ad præfectam sacrarum virginum Sanctæ Agnetis apud Gorcomienses, ita se purgare conatus est, vt diceret; Quod ore locutus sum, corde non cogitavi: quasi non & illud homini Christiano quàm maximè formidandum esset, quod ait Saluator: Qui negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est. Hic igitur duplici nomine, primùm S. Francisci, deinde & Christi Domini apostata, Francisco quidè aliquando restitutus,

stitutus, at à Christo post abnegatam semel Catholicam fidem vsque ad mortem alienus; qua nocte à sancta confessione defecit, in domum Omalij, similiter hominis apostatæ, perductus, atque in custodia apud eum habitus fuit ad octauum vsque diem. Tunc enim, quod satis ex animo monachum simul & Papistam exuisse videretur, vinculis solutus & libertati redditus, atque ab ipso Omalio armis instructus, sub signo Trelonij miles inscribitur, urbem & insulam Brilensem defensurus. Ex his infaustris inijs delapsus est paulatim ad deteriora. Nam & hæreticos libellos lectitabat, & execrandas hereticorum odas cantabat, & scortum sibi copulabat; vt nulla in remilitibus alijs inferior haberetur. In literis quoque, quas paulo antè dixi scripsisse eum ad præfectam virginum monasterij S. Agnetis, hoc adiecit; se quamprimum eam inuisurum, & uxorem ducturum; nempe monachus monacham, sacerdos sanctimoniam. Vt cunque autem cætera, velut ad quæ perpetranda quædam eum commilitij necessitas ac metus mortis impulisset, aliquatenus excusari possent: illud certè, vt tam impuras & irreligiosas, & vtriusque professioni tam contrarias ad virginem Deo consecratam, ipsamque virginum præfectam literas daret, nulla eum necessitas, nullus metus impulit; satisque per hoc declarauit, tam castitatis quam religionis omnem curam ex animo suo se quam longissimè proiecisse.

CÆterum posteaquam se Geussiorum militum consortio semel addixit, ita breui in eo vitæ genere profecit, vt arte studioque prædandi socios omnes facile antecelleret; stupentibus

CAP.
XLVI.

illis, quod homo nuper monachus, actus omnes
 vitæ militaris (eius dico, quam impij illi, prædo-
 nes ac piratæ potius quam milites, & cole-
 bant & profitebantur) tam cito perdidicisset,
 tamque dextrè exerceret. Solus aliquando cur-
 rum hominibus onustum via publica ausus est
 aggredi, atque ingenti terrore iniecto deprædari.
 Sed & alijs multis audaciæ sæuiciæque militaris
 exemplis inter æquales sese nobilitabat. Post-
 quam autem per huiusmodi facinora fidem in-
 geniumque suum abundè probasse visus fuit; tū
 apud Omalium sympatriotam suum hoc assecu-
 tus est, vt vinum à Comitis cella promendum
 ferendumque ei crederetur. Sed hinc quoque,
 quamuis in re vili ac modica, malam fidem suam
 vilis apostata declarauit; vt iuxta Domini senten-
 tiam, eum qui in modico iniquus est, nihil mirū
 fuerit & in magnis iniquum, atque infidelem
 reperiri. Clauem imitatus est cellæ vinarie; vt
 cum amiculis & nequiciæ suæ socijs, quoties
 commodum esset, compotaret. Verum iidem
 illi compotores factum prodiderunt. Mox igitur
 Gallus rursus custodiæ traditus duplici crimine
 accusatur, furti & veneficij. Nam præter fraudem
 vini furtim cum socijs exhausti (qua in re verè
 culpabilis erat) alterius quoque longè atrocioris
 criminis suspicione grauatus est; quod de vene-
 no miscendo consilium cepisset, atque eius potu
 Comitem cum amicis conuiuantem tollere è me-
 dio constituisset. Cuius rei falsò creditur insimu-
 latus. Cæterum admotus quæstionibus, & frau-
 dem quam commiserat, confessus; tertio mense
 post martyrum necem suspendio strangulatus;
 verè miser & infelix. Quid enim infelicius, quam
 derelicta sanctorum fratrum societate, & abie-

Luc. 16.

Eta, quæ iam capiti impendebat, martyrij corona, per scelera & flagicia, breuissimæ sibi temporis auctarium ad vitam facere; ac denique eandem propter furtum, infame crimen, infami supplicio amittere? quam ne cõsimili supplicio propter Christum, eiusque sanctam Catholicam Ecclesiam amitteret, tanta interim mala & fecerat, & passus fuerat. Vt iam illud taceam, quàm sit vehementer metuendum, ne post mortem corporis, infelicem eius animam aterna mors & supplicium nunquam terminandum exceperit; nimiumque verè dici de illo queat, quod de alio quodam scripsit Diuus Basilus: transfugam illum & à vita perpetua excidisse, & hac temporaria non diu gauisum fuisse. Erat hic vnus ex duodecim fratribus Franciscanis, quos passionis labor exercuit, Et ceteri quidem vndecim perseueranter vsque in finem Christum secuti sunt, sicut vndecim apostoli. Hic verò fratrum duodecim, furto simul & apostasia reprobum illum apostolorum duodecimum Iudam expressit. In vndecim illis bonitatem suam mundo declarare voluit clementissimus pater, coronans eos in misericordia & miserationibus; In hoc nouissimo, feneritatis suæ voluit exemplum exhibere iustissimus iudex. Cuius iudicia siue manifesta siue occulta, peccatoribus quidem graua sunt; at iniusta esse non possunt.



HISTORIÆ

MARTYRVM

GORCOMIEN-



SIVM.

LIBER QVARTVS.

CAP. I

1. Reg. 2.

Io. 12.


 Eus qui per prophetam dixit : Qui-
 cunque honorificauerit me , glorifi-
 cabo eum ; Et rursus per filium suũ :

 Si quis mihi ministrauerit , honorifi-
 cabit eum Pater meus : non tantum
 æternæ vitæ coronam reddit ijs , qui pro ipsius
 nomine mortem subierunt temporalem , verum
 in hoc etiam sæculo martyribus suis sæpenume-
 ro martyrẽ se vicissim exhibere dignatur ; dum
 testificationibus quibusdam diuinis apud homi-
 nes sanctitatis illorum & glorię fidem faciens,
 eos honorat ; vt quos viuentes mundus despexe-
 rat , mortuos venerari incipiat , miraculis , velut
 datis è cælo testimonijs ornatos. Qua in re , quã-
 tum martyribus nostris conferre dignatus fuerit
 ille , quem in sanctis suis admirabilem Ecclesia
 prædicat , breui narratione complectar ; non tamẽ
 omnia quę contigerunt huius generis , allaturus
 (Etenim audio locum sepulturæ martyrum vs-
 que

que hodie medios inter hostes à Catholicis vtriusque sexus hominibus piè frequentari, multis beneficia sanctorum à Deo per illorum merita petentibus atque impetrantibus) Sed ea commemoraturus tantummodo, quorum specialis & certior ad me noticia peruenit. Et quidem primo loco reponendum illud arbitror, quo martyres suos commendare Deus voluit ea ipsa hora, qua stringentibus adhuc eorum colla carnicum manibus, vix dum illi mortalitatis huius vinculo penitus erant absoluti. Vir quidam apud Gorcomienses non minus integritate vite, quam fide Catholica insignis, Matthias Thoranus (hoc enim illi cognomen à loco natali, Campaniæ municipio) singulis noctibus è strato surgere, Deumque pro salute ciuitatis precari solitus erat. Is sub horam quartam post medium eius noctis, qua martyres interfecti sunt, dum solitis precibus ac pietati vacat, in visione conspexit eos omnes stolis albis amictos, & coronas aureas admirabili fulgore capitibus impositas habentes, quorum in humeros demissa cæsaries pulchro cincinnorum ordine diuisa, sparsaque, vultus eorum decenter ornare, & quandam ijs maiestatem conciliare videbatur; siue veros Nazareos Domino recentis morte consecratos, siue eorum animas sponas æterno sponso Christo ad immortalem vitam nuptiasque cælestes obuiam procedentes, istiusmodi corporis habitu significatum interpretari libeat. Eam porro visionem minimè commenticiam esse (quod alioqui suspicari quispiam poterit) hoc argumento satis liquet. Quum primum enim dies illuxisset, accedens vir ille ciues suos Catholicos, qui captiuorum liberationem omnibus votis exoptabant, eamque per Orangij li-

teras (quarum meminimus alibi) certa spe sibi pollicebantur, huiusmodi verbis eos allocutus est: Non est, ciues mei, quod illos huc reuersuros amplius speretis. Iam enim martyrio defuncti sunt. Iam martyrij coronas acceperunt. Ac ne dubitetis, ego ipse, mihi credite, eos coronatos vidi. Itaque morte eos affectos esse scitum creditumque fuit Gorcomij multo antè, quàm Brila reuersus quispiam id nunciare potuerit. Sed & eadem ipsa hora, qua visum illud seruo Dei fuit ostensum, supplicia martyrum consummata fuisse, & testati sunt postea, qui eo tempore Brilæ fuerant, & res ipsa protinus apud omnes diulgata non permisit ignorari. Quod etsi quidam martyrum diutius spirantes pepèderint, animaduersione tamè per milites facta, finem ea qua diximus hora accepit. Et Deo reuelate coronati apparere potuerunt vnà cum reliquo sociorum martyrù choro, qui licet nondùm mortui, ià tamen in proximo coronam immortalitatis erant accepturi.

CAP. II.

Similem porro visionem eadem hora, atque in eadem ciuitate sibi oblatam fuisse, retulit alter quidam Matthias, cognomine Estius. Is mihi patruus fuit, atque eo referente frater meus germanus audiuit. Qui cum magnam noctis illius partem cum vxore sua (vt multi tunc Catholici) pro salute captiuorum & ciuitatis orando consumsisset, ac demum quieti se composuisset, vidit eosdem illos martyres ante lectum suum ordine stantes, ingenti splendore, gratia, & gaudio perfusos: & Franciscanos quidem omnes habitu consueto, duos verò pastores lineis epitogijs (quæ vulgo superpellicia vocamus) indutos: porro Gardianum singulari suauitate sibi,

sibi, quemadmodum in vita solet, arridentem. Quibus transitu discedentibus, videre visus est Nicolaum parochum vxori suæ iuxta cubanti (cuius in vita confessarius fuerat) signo crucis protensa dextera benedicientem. Hæc ille non per somnium, neque in phantasmate, sed apertis & vigilantibus oculis à se visa fuisse, sincerè & constanter affirmavit, homo simplex, rectus ac Deum timens: In quem proinde nulla tam insignis fallaciæ, fabulam vt ex suo cerebro confinxisse videretur, suspicio caderet. Qualem fuisse nouimus & eum, cui superior visio fuit ostensa. Talibus siquidem sua secreta reuelare solet altissimus; quoniam Psalmogra-
 & iuxta Sapientem: Cum rectis secretum eius, siue, vt nos legimus, Cum simplicibus sermocinatio eius; quia nimirum, vt ait Gregorius, de supernis mysterijs illorum mentes Deus radio suæ visitationis illuminat, quos nulla umbra duplicitatis obscurat.

*Psal. 24.
iuxta ver-
sionem
Hieron.
Prou. 3.
In pastor.
p. 3. ad-
monit.
13.*

Porro quid beneficij in alterum istorum CAP. III.
 postea per martyres suos Deus contulerit, non arbitror hoc loco prætermittendum. Id autem, quemadmodum ex compluribus fide dignis, qui Gorcomij tunc erant, accepimus, ita se habet. Non multo post martyrum necem contigit Thoranum suprâ memoratum, herniæ, qui morbus est erumpentium intestinorum, à multis ânis obnoxium, miserè torqueri vsque ad vitæ periculû. Iamque horis vigintiquatuor plus minus, exstãtia intestina restitui nõ poterât, adeo vt nulla misero homini vitæ spes reliqua videretur. Adhibebãtur quæcunq; tâ præsentis periculo depel-

depellendo solitum erat adhiberi. Quæ cum omnia nihil proficerent, non iam aliud quàm certa mors exspectabatur. Tandem ægrotus desperatis humanis remedijs, sumpta fiducia diuinam opem implorauit per intercessionem & merita martyrum Gorcomiensium, qui Brilæ mortem pro fide Catholica nuper oppetiissent. Nec defuit piæ precatiõni successus. Mox enim omnibus qui aderant obstupescensibus, præsentis periculo liberatus, sanitatẽ recepit, quodque reliquũ vitæ deinceps egit, Deo & sanctis martyribus acceptum tulit.

CAP.
III.

Aliud quod Brilæ contigit, ascribemus; quemadmodũ id Abbate monasterij, quod dicitur Insula Mariæ, referente cognouimus. Vir quidam Catholicus Brilensis, cum ex podagra grauissimis doloribus afflicteretur, portæ vrbis egressus, ad locum in quo sanctorum martyrum tumulara iacebãt corpora, prorepere vix potuit. Ibi verò fassis humiliter precibus ad eum qui martyres coronauerat, statim medelam cõsecutus est. Mox enim podagra liberatus, sanus domum redijt, gratias agens Deo, qui per sanctorum suorum merita potentia suæ miracula dignatur ostendere.

CAP. V.

His accedat insignis illa victoria, quam magno & singulari Dei beneficio, Regij Catholicique milites ex hoste perduelli & hæretico reportarunt iuxta Herlemum Hollandiæ ciuitatem, proximo post martyrum necem anno; & id quidem ipso passionis eorum anniuersario die, ipsaque etiam hora qua ex hac vita emigrarant. Id quomodo factum sit, referam. Herlemum arctissima obsidione cingebatur ab exercitu

citu regis Catholici, in tantum, vt annona iam
 omni penè consumpta, fames vndique miseram
 ciuitatem miserabiliter depasceret. Igitur eam
 sic extremè laborantem, extremo quoque cona-
 tu Geusij, qui per Hollandiam erant, periculo li-
 berare vehementer cupientes, quotquot arden-
 tiori studio factionem eam sectabantur, sponte
 & suis stipendijs plerique eam expeditionem
 aggressi sunt, conflato ex seipsis exercitu pedi-
 tum ad quatuor milia, & equitum quingento-
 rum. Hi se amatores vocari voluerunt, quod (vt
 ipsi quidem ferebant) solo patriæ & religionis
 amore ducti rem tantam aggredierentur; cum
 reuera magis ad id faciendum eos odium Catho-
 lici regis, simul & Catholicę religionis impelle-
 ret. Per idem tempus multi Catholici Gorco-
 mienses, qui partim in sua adhuc ciuitate dege-
 bant, partim inde profugi in exteris ciuitati-
 bus versabantur, appetente anniuersario pas-
 sionis SS. martyrum die, religiosa pietate |vigi-
 liam eius diei spontaneo ieiunio sanctificabant,
 atque ipsum natalem, festum ac solennem age-
 bant; vtrumque verò diem pijs precibus transi-
 gebant, Deum suppliciter orantes, vt improbos
 hæreticorum conatus euertere, consilia dissipare,
 vires dissoluere, fastum deicere, denique toti
 patriæ salutem & Catholicam religionem re-
 stituere dignaretur. Atque hæc omnia per inter-
 cessionem & merita nouellorum martyrum pos-
 cere non dubitabant, scilicet persuasum habentes,
 eos qui propter fidei Catholicę confessionē,
 manibus hæreticorum occubuissent, & verè
 Christi martyres esse, & vt Dei amicos, ac nostrę
 salutis apud Deum suffragatores, inuocari rectis-
 simè posse. Cæterum quàm religiosum hoc &
 pium

*Bemina
 ders.*

pium Catholicorum precandi studium nequaquam frustra fuerit, exitus docuit. Paratę iam erant copię Geussiorum, parati currus circiter quingenti (quod & Laur. Surius in suo rerum gestarum commentario commemorat) cōmeatu & armis & rebus alijs ad defensionem ciuitatis necessarijs onusti, quos in urbem introducere, vi penetratis ac perruptis hostium castris decretum erat. Igitur septimo idus Iulij sub exortum aurorę, Geussianus exercitus ex inopinato irrupit in eam partem castrorum, quam Germani milites tenebant. At hi, quum vix essent sexcenti numero, nec parum attonitos eos reddidisset tam grauis & inexpectatus hostium impetus, (mirum) ita cęlesti auxilio repente roborati sunt, vt armis tumultuarię correptis, primum quidem, soli impetum tam grauem sustinuerint, mox alijs ex omni parte castrorum accurrentibus adiuti, numerosum atque instructum illud hostium agmen dissiparint, peditesque ex eo ferme ad duo millia, & equites centum prostrauerint, reliquis in fugam compulsis: curius autem ceperrint amplius trecentos, omnes cōmeatu, refertissimos. Post hanc sociorum cladem Herlemenses in extrema iam fame, omni spe subsidij atque alimonię destituti, statim vltro sese ac supplices in potestatem Catholici Regis dedere parati, solam vitam incolumem pacti sunt; ac bonorum mobilium, ne militi in prędam darentur, precium æstimatum soluere iussi. Itaque quarto post die, hoc est, tertio idus Iulij, portis apertis Regium militem intra mœnia receperunt. Restituta ex eo tempore ciuitati illi Catholica fides, annos octo continuos plus minus, in tanta circumfrentium hereticorum per yniuersam Hollandiam frequen-

frequentia, non absque singulari numinis ope, facta tecta conseruata est; nimirum eovsque, donec inconsulta simul & inauspicata quadam diffidentium partium pacificatione (de qua non est hic pluribus agendum) euersus reip. status, ad extremum Herlemensibus quoque Catholicæ religionis exercitium publicum inuitis extorqueret; quibus tamen neque animus sincerè Catholicus, neque vsus eius religionis, saltem priuatim exercendæ, vel in hunc diem extorqueri potuit. In hanc victoriam duos versiculos chronicos, qui & annum & mensem & diem rei gestæ complecterentur, fecit oculatus testis, Augustinus Nezerus Furstenbergensis, poeta & Theologus, idemque Germanicæ tunc militiæ Catholicus ecclesiastes. Sunt autem isti:

*Nonus Iuli erat: en funestus Gensica cœtus
Turba tibi. Vinax Germanus victor alacris.*

Eiusdem authoris carmen, quo eam pugnam & victoriam describit, & vt piæ poetam decet, singulari Dei auxilio ascribit, studio breuitatis omitto. Vbi & horam, quam suprâ diximus, commissæ pugnæ, & cætera omnia nostræ narrationi consentanea commemorat. Quamquam autem hic tergiuersari quispiâ possit, & id quod accidit, vel casui, vel virtuti militari, vel hostium ignariæ magis ascribendum putet: ego sanè tam felicem pugnæ successum sanctis martyribus acceptum ferre non dubito; tot præsertim ac talibus coniecturis atque argumentis ad eam rem concurrentibus. Quorum primum est, pia ac se-
dula multorum Catholicorum oratio, diuinam
opem contra hostes per SS. martyrum merita
implor-

implorantium : alterum, dies passionis eorum
 anniuersarius, idemque primus : tertium, quod
 ipsum quoque pugnae tempus cum hora passio-
 nis congruerit. Quartum addo, quod victoriae
 modus & magnitudo manifestè praesentem Dei
 manum pro sua Ecclesia pugnantis ostenderit.
 Quae cuncta simul considerata merito pijs &
 Christianis mentibus persuadent, ideo eam ta-
 lem victoriã, eo die & hora tã mirabiliter à Deo
 fuisse cõcessam, vt hoc tanquã euidenti volũtatis
 diuinæ testimonio, Sãctorũ martyrum dies deinceps
 anniuersarius apud posteros consecraretur.

CAP. VI.

Aliud referam superiori non dissimile. No-
 ta est Baltazari Gerardi Burgundionis plus-
 quam heroicã virtus, qua & communem patriæ
 ac religionis hostem publicè declaratum ac pro-
 scriptum, fortiter è medio sustulit; & vicissim
 immanes corporis cruciatus admirabili patientia
 pertulit. Qua in re nostris temporibus alte-
 rum ille exhibuit Ioannem Nicomediensem; qui
 quoddam impia principum aduersus Christianos edi-
 cta è publico, vbi pendebant, detracta palàm dis-
 cerpsisset, omnia tormentorum genera sibi prop-
 ter hoc admota, vir nobilissimus tanta vultus ac
 spiritus alacritate perpeffus est, vt ne doloris qui-
 dem in eo signum vllum appareret. Huius tantæ
 virtutis emulatores Baltazarus, egregium illud,
 omniq̃ue memoria dignum facinus, nisi preca-
 tionis ad Deum clypeo premunitus, aggredi nõ-
 luit. Die namque natali martyrum Gorcomien-
 sium anniuersario, post annum passionis eorum
 duodecimum, Delfis Hollandiæ, quo eius rei per-
 ficiendæ gratia accesserat, sacram œdem secretis
 ingressus est, ibique suppliciter (vti se vidisse te-
 stati

*Euseb. lib.
 8. Eccl.
 hist. cap.
 5. &
 Martyro-
 logia ad 7
 idem Sept.*

stati sunt, qui fortè aderant, Catholici quidam
 Delfenses) aperto capite, fixis humi genibus, &
 iunctis ac sublatis in altum manibus, summa ani-
 mi deuotione Deum precatus est horam vnani
 continuam, aut eo diutius. Docuit autem rei eue-
 tus exauditum eum fuisse; videlicet ea impetrata
 animi fortitudine, quam & postera die, quæ de-
 cima Iulij fuit, interfecto tyranno, ac deinde qua-
 tuor sequentibus diebus, quando per exquisita
 tormenta, perque acerbissimum mortis suppli-
 cium, glorioso martyrio defuuctus est, penè in-
 credibilem, atque hostibus etiam ipsis stupen-
 dam demonstrauit. Cur igitur non putemus suf-
 fragijs meritisque nostrorum martyrum, quo-
 rum in natali certamen suum Deo tanta orationis
 instantia commendauit, victoriam adeo præcla-
 ram & sæculis omnibus memorandam, Baltaza-
 ro diuinitus concessam fuisse?

AD eum nunc venio, qui in peruestigandis
 & colligendis martyrum actis, præcipuam
 multoque maximam operam posuit; materiam
 verò collectam, ruditerque digestam mihi scrip-
 turo suppeditauit. Nam & in eo quædam accide-
 runt, quæ pro commendandis martyrum suo-
 rum meritis exhibere Deum voluisse, nemo pius,
 credo, negauerit. Fuit is germanus meus Rutge-
 rus Estius, vir (ut multi mecum nouerunt) eximie
 pietatis in Deum, ac profusæ largitatis in paupe-
 res. De quo sanè non fuit mihi tacendum; non so-
 lum propter id quod nunc agitur; verum etiam,
 ne vel amantissimum fratrem sua laude fraudare
 voluisse videar, vel mihi plus aliquid quam
 oportuit, in hoc præsentis opere vendicasse; quan-
 do etiam ad id quod à me præstitum est, ille dum

CAP.
 VII.

vixit

vixit, tam literis absens, quam præsens verbis; assiduus hortator atque impulsor fuit. Causa vero suscipiendi negocij, quam mihi sæpe retulit, hæc illi erat. Videbat quosdam temerè ac sine iudicio vndecunque audita recipientes, ad scribendam martyrum historiam nimia facilitate prorumpere. Videbat & alios nimium affectibus indulgere, non sine veritatis dispendio; dum priuatim huic aut illi personæ plus satis student. Nonnullos verò fortia quædam facta de alio in alium transferre. Quendam etiam, dum suum dedecus atque ignauiam tegere vult (erat enim vnus defectiorum) non modò truncam & imperfectam fecisse historiam; sed & in eorum qui persisterant, virtute prædicanda, multo quam par erat, remissiores fuisse. In his omnibus dolebat martyrum iniuriam, quibus & subtraherentur veræ certæque laudes, & affingerentur falsæ aut incertæ. Cupiens igitur huic tanto malo mederi, ne aut gloriæ martyrum aut veritati deesset, pio zelo incitatus primùm ipse rem aggressus est; deinde me, vt cepta eius perficerem, ac materiæ formam induerem, denique totum opus in lucem ederem, rogauit & impulit. Ipse quidem (vt de eius diligentia amplius aliquid dicam) Ultraiecti in exilio positus, toto ferè biennio, quod proximè secutum est martyrum necem, quando recentissima erat gestorum noticia, viuentibus adhuc & nondum dilapsis ijs, qui vel captiuitatis atque etiam passionis aliquosque participes fuissent, vel oculati testes essent, vel ex huiusmodi testibus suam noticiam accepissent, omne studium eò contulit, vt quæ circa martyres Gorcomij, Dordraci, Brile fuissent acta, perdisceret. Itaque ab vnoquoque ex illis partibus

ad

aduentante, quem scire aliquid earum rerum existimabat, modò fide dignus videretur, exactè & curiosè percòtabatur de singulis; audita verò statim chartis commendabat. Taceo de ijs quæ ipsemet Gorcomij, communem cum martyribus sortem aliquantisper expertus, oculis suis viderat, vt ad ea testibus non egeret. Veritatis autem tanta ei cura fuit, vt nihil nisi compertum testaturumue reciperet. Quod si dubium quid, minusue certum adferretur; prout erat fides referentis, aut reiiciebat, aut tanquam incertum, siue vt verisimile duntaxat, suis collectaneis inferebat. Denique nihil gratiæ cuiuspiam dabat, non offensionem cedebat, vt secus quam distaret conscientia, quicquam scriberet. Quam veritatis constantiam nos quoque tam in concinnandis quæ ille dederat, quam in adiiciendis ijs quorum postea noticiam accepimus, pari studio ac sinceritate sumus secuti. Neque enim eramus nescij, quanti piaculi sit falsa pro veris, aut dubia pro certis in historia scribenda, præsertim ecclesiastica & sacra, lectoribus obtrudere. Sciebamus etiam quam sit absurdum atque peruersum, Christi martyres, ipsiusque veritatis certissimos testes, falsis aut incertis exornare laudibus; quæque stultum & ineptum, per mendacia Dei honorem promouere velle, cum scriptum sit: Nunquid Deus indiget mendacio vestro? Dum igitur in hoc pio opere Rutgerus versaretur, & sparsa quæ annotauerat, colligere cepisset, in dysenteriam incidit, quæ non solum ab incepto eum prohiberet, verum etiam vitæ periculum ac desperationem adferret; maximè quod remedijs ad curationem morbi necessarijs ob exilij paupertatem destitueretur. Exilium enim cum pa-

258 HIST. MART. GORCOM.
tre sene voluntarium pro fide Catholica relictis
omnibus patiebatur. Tum metuens, ne se mor-
tuo schedæ dispersæ ac neglectæ perirent, & per
hoc veritas historię martyrum obscuraretur,
supplex Deum orauit id tantum, vt vi morbi re-
pressa tempus sibi concederet absoluendi, quod
ad ipsius gloriam inchoauerat. Piam supplica-
tionē exaudiuit Deus; nec opem distulit. Nam
ecce statim eadem hora fluxus, quo penē conti-
nuo laborabat, cessauit, nec redijt: Tantumque
virium ab infirmitate corporis eistunc redditum
est, vt actis Deo gratijs, sine molestia ceptum
opus persequeretur.

C A P.
VII.

E St autem & aliud, quo sedulam piamque
Rutgeri operam sibi gratam fuisse, nequa-
quam obscure testatus est martyr Dominus.
Celebrabat ille priuata deuotione quotannis
nouorum martyrum natalicia, festum agens
diem; imagine sique eorum, quas ad vitium de-
pictas habebat, exornans, & coram eis elegantes
odas Teutonicas, in martyrum laudem à se com-
positas, suauiter cantillans: atque eo spirituali
gaudio in commemoratione Sanctorum exsul-
tans. Vertebatur iam annus ab illorum passione
vicesimus, quando post ieiunium quadragesi-
male solo pane & aqua transactum, graui corpo-
ris infirmitate laborare cepit, ex qua etiam mor-
tuus est. In eo morbo quoties ille Nicolaum Pi-
cum inuocabat dicens: Sancte Nicolae, ora pro
me. Sancte Nicolae, adiuua me. Quoties ad mar-
tyres, quorum honori seruierat, suspiria sua ac
desideria trans mittebat? Nec id certè in vanum.
Omnino enim exauditus est; nō sic quidem, vt
à morbo liberatus, sicut olim, sanitatem recipe-
ret

ret temporalem (iam enim sublimior merces
 pijs eius laboribus parabatur) sed alia quadam
 ac singulari ratione . Namque Nicolai & socio-
 rum eius martyrum recurrente natali, in ipsa no-
 cte anniuersaria passionis eorum, atque in ea-
 dem noctis vigilia, qua supplicium illorum fue-
 rat inchoatum, ex hac vita mortali ad ipsorum
 martyrum beatam societatem euocatur : cum
 sanctæ eius migrationi in eum adessent duo
 presbyteri, ijdemque Theologiæ professores,
 Ioannes Deckerius ex societate Iesu, & frater
 hõster Arnoldus Estius Minorita . Quis hic non
 miretur ordinem diuinæ dispositionis ? Imo quis
 diuinum testimonium etiam in morte illius viri
 non agnoscat ? Quis casu gestum putet, vt sic in
 eores & temporâ conuenirent ? Pro martyribus
 laborat . Martyribus honores quotannis instau-
 rat . Martyres in lecto doloris intuoat . Ad marty-
 res euocatur, & præmio pij laboris donatur . Fi-
 dem facit dies illorum anniuersarius . Denique
 rem totam horam migrationis confirmat . Sed nec
 vacat, opinor, intercedentium annorum nume-
 rus . Forsitan enim ideo viginti annis seruatus
 est, vt ipse nouendecim martyribus vicesimus
 accederet, ac velut postliminio consort fieret
 beatæ eorum passionis, quam ante totidem an-
 nos, Deo volente, non tam defugerat, quam di-
 stulerat, vt prius acta martyrum scriberet, quam
 passionis eorum & præmij consortio gauderet .
 Si enim qui recipit prophetam in nomine pro-
 phetæ, mercedem prophetæ accipiet; cur non ac-
 cipiat mercedem martyris, qui martyres in no-
 mine martyrum tot obsequijs honorauit ? Igitur
 satis existimo pijs õnibus liquere, quemadmo-
 dum etiam in illo viro Deus suorum martyrum

Mat. 10

CAP.
IX.

Sed à veneratore martyrum ad persecutorem
narratio transeat, ut in huius etiam morte,
Lumnij dico, diuinum pro suis sanctis testimo-
nium agnoscamus Etenim si res è sacri & eccle-
siastici scriptores, Antiochi, Herodis, Maximiani
& Maximini, multorumque aliorum, qui pios
homines persecuti sunt, fœdas, horribiles; & in-
solitas mortes studiosè descripserunt, ut inde le-
ctor intelligeret, quàm fuerint illi Deo grati,
quorum iniustas afflictiones & neces etiã in præ-
senti sæculo sic vltus est: arbitror etiam hac par-
te pro nostris martyribus testimonium haud
leue suppeditari. Prius tamen quàm exitum ih-
lus viri exponam, referenda mihi sunt & alia
quædam ab eo post n. martyrum nostrorum inte-
ritum, impiè, crudeliter, & barbarè in Dei seruos
perpetrata. Quod quidem non erit ab instituto
nostro alienum, non modò quia martyrum scri-
bimus historiam, verùm ob id quoque, quoniam
hi de quibus dicturus sum, ut posteriores nostris
fuerunt, ita virtutem eorum & constantiam, ru-
more statim ad aures ipsorum perlato, suis præ-
claris & quodammodo diuinis testimonijs or-
narunt. Cum igitur Lumnio prima perduellio-
nis & crudelitatis iniuria Brillæ pro voto succede-
rent, ad interiorem Hollandiam paulatim est
progressus, vbique talem se, qualis erat, exhi-
bens, id est, hominem ferum, & sacerdotum mo-
nachorumque sanguinis sitiientem. Itaque circa
calendas Octobris oppidulum in ripa Rheni si-
tum, nomine Conhouiam (quam Latine bellam
curiam in suis epistolis interpretatur Theon as
Kempensis) obsedit ac deditone cepit; passis
quidem

quidem & iuratis conditionibus, vt & Catholice religionis vsus, & tam personarum quam religiosorum locorum priuilegia salua obfessis manerent; sed quorum nihil ab homine perfido præstitum fuit. Nam non multo post per milites impiæ suæ voluntatis ministros, eius loci templa profanauit, aras euertit, Christi sanctorumque eius imagines confregit, sacram suppellectilem diripuit, sacramenta conculcauit: tantum aberat vt Catholicis exercitium ali quod sue religionis, vti patrus fuerat, permitteret. Quin verò mox ad solitam ministrorum Dei carnificinam sese cum suis conuertit. Erat extra muros vrbs insigne monasterium canonicorum regularium montis S. Michaelis, Hemmense vocant. Eius religiosi propter hostium excursions in oppidum commigrarant. Verùm vbi tutiores se fore putabant, pessimè tractati sunt. Vnus eorum Theodericus nomine, Gaudanus patria, multis vulneribus ab impio milite confosus & interemptus est. Alij duo, Iacobus item Gaudanus ac monasterij superior, & Cornelius Sconhouianus, ex arbore nuce, quæ eregione domus senatoriæ stabat, suspensi & strangulati sunt. His tribus ad martyrium accessit quartus eiusdem cœnobij contubernalis, Gasparus nomine, quem equinæ caudæ alligatum barbari illi, multis qui rem spectabant, commiserantibus, Gaudam vsque pertraxerunt, oppidum duobus fere miliaribus Sconhouia disitum: quod fraude quorundam perditorum hominum ante quatuor menses in Geustorum potestatem fuerat redactum. Illic Gasparum ex antenna naui, quæ erat in Isula fluuine extra mœnia ciuitatis, atque ex opposito arcis, sublimè

deligarunt, & sursum deorsum trahentes ac retrahentes, animam ei tandem extorserunt: tum pro spectaculo corpus suspensum diebus aliquot reliquerunt. Hæc passi quatuor illi, non ob aliud, quàm quia Catholici, quia monachi, quia sacerdotes erant.

CAP.
X.

ATque hæc omnia Lumnij potissimum auspicijs gerebantur. Nam & ipse sub idem tempus Gaudam profectus est tyrannidis promouendæ causa. Sed eo cum venisset, à primarijs quibusdam eius loci viris, Geusijis quidem illis, sed politicis, placidè submonitus est, ne, quod alibi factum ab eo didicerant, ad necem monachorum & sacerdotum statim proueret. Dissimulandum esse ad tempus, donec res ipsius per Hollandiam melius essent stabilitæ. Metuendum alioqui, ne multorum animos prima facie abs se alienaret. Ea monitio nonnullum ei metum iniecit. Vnde cum paulo post duo eius loci Minoritæ, Gardianus & Vicarius (quos diu captiuos in arce tenuerant Geusij, multisque modis afflixerant, Gardianum præcipuè) fuissent ad eum in curiam adducti, & ad pedes eius abijcere se coacti, quosundam civium supplicatione saltem id impetratum est, ut (quod beneficij loco habebatur) viui ab eius oculis discederent: quanquam non sine terrore & periculo. Nam supplicantibus cum contemptu & ira respondebat verbis tenè repetitis: Sacrifici & monachi; veluti significas inuisum sibi esse hoc genus: ideoque se in pitum eis parcere, nec libenter audire, si quis pro ijs interpellaret. Quàm enim eiusmodi preces illius ingenio molestæ fuerint & exosa, probat hoc quod referam. Cum aliquando

Papen
en mo-
nicken,
p.e.m.
p.e.m.

vir

vir quidam mihi notus, homo Gensianæ factionis, aliquid postulaturus ad eum accederet, hac salutatione exceptus est: Si scirem, inquit, te promonachis interpellatum venire, te metipsum suspenderem. Verum Gaudæ recenti adhuc adventu metus eum repressit, ex ea quam dixi, quorundam admonitione conceptus. Igitur ab eius conspectu ducti Franciscani ad ædes senatoris cuiusdam Catholici, velut ad custodiam liberiorum, atque inde clam opera amicorum subducti; cum post aliquot dies iterum Lumnio sistendi, diligentissimè ab eius satellitibus quærerentur, reperiri non potuerunt. Accertè si reperti fuissent, haudquaquam illius homicide manus euassissent. Quare paulo post eorundem amicorum studio & industria procuratum est, ut veste vultusque specie mutata, per medios milites portarum custodes urbem egressi, ad partes Catholicorum salui peruenirent. Ita namque Deo visum fuit, ad utilitatem ecclesie eos in vita aliquantisper adhuc seruare. Erat horum alter, quem Gardianum dixi, Antonius Musculus, patria Gorcomiensis, Nicolao Pico amicitiae vinculo coniunctus, vir corpore exiguus, sed pierare, doctrina & eloquio magnus, ac frequentissimò auditorio cõcionari solitus; ut qui sepe ad tria aut quatuor milia vel etiam plus, auditores habuerit. Post id tempus Gardianum egit Busciducis, tum Antverpiæ. Postremo quum valetudinis gratia profectus esset in Galliam, apud Parisios vitæ exitum sortitus est.

Porro frustratus hac præda Lumnius in alios duos ex occasione vertit furorem. De quibus ea quæ à fide dignis accepi, commemo-

abo. Erat Gaudæ domus fratrum, vt alibi quidem vocantur, S. Hieronymi: sed illic à S. Paulo ecclesiæ suæ patrono Paulitæ nuncupabantur; tametsi vulgus eos vocitaret fratres collationarios, nomine indito à collatione, hoc est, breui & familiari concione, quam Dominicis alijsque festis diebus in oratorio suo, post vespertas ecclesiæ maioris finitas, ad populum habere consueuerant. Ea collatio ferè versabatur in historijs & exemplis Sanctorum vtiliter ad imitationem populo proponendis. Quauis autem tenues essent monasterij prouentus (nam ante inuentam artem typographicam, scribendis & compingendis atque diuendendis libris vitæ necessaria sibi comparabant) in egenos tamen benignitatem exercebant, quam poterant, memores illius præcepti; Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si parum, etiam hoc libenter impertiri stude. Præfatus monasterij, quem Patrem vocant, erat Ioannes Rixtellus Brabantus; vir in cuius vultu & moribus mira pietas reluceret. Corporis verò tanta macies, vt vix ossa pellibus hererent. Erat autem (vt ex epistola cuiusdam amici, qui cum eo familiare colloquium interdum habuit, intellexi) non solum in humanioribus, verum in sacris quoque literis, ac veterum Patrum scriptis plurimum exercitatus. Is postquam mora fuit à Geusijs in Catholicos persecutio, sæpe pio cuidam sacerdoti dixit: O vtinam dignus efficiar corona martyrij. Cumque de martyribus Gorcomianis inaudisset, fortitudinem eorum & constantiam admiratus, & finem exoptans similem, magno cum animi desiderio dicebat: Moriatur anima mea mor-

teiu-

Feb. *

Nu. 33.

te iustorum, & nouissima mea fiant horum similia. Præfectum moribus referebat æconomus, procuratorem appellant, Adrianus Textorius, Gaudē natus. Nam & ipse pius admodum & humilis erat, idemque non indoctus. Qui cum aliquando Gentilij militibus in monasterio collocatis pro obsequio funem bombardicum accenderet, veluti præfagiens dicebat: Sic nobis instrumenta præparanda sunt, quibus occidemur. Cum igitur viderent hi duo, quos dixi, monasterium suum ab impijs militibus magno numero teneri, omniaque eius sacra, non sacra, misceri, rapi, dissipari atque disperdi, nullum fratribus ipsis angulum ad manendum relinqui, tandem inito consilio, die 25 Nouembris ante meridiem, habitu suæ professionis pro more induiti, Comitem Lumnum, qui in arce ciuitatis morabatur, adeunt oraturi, qua possent humilitate, vt intolerabilem militum suorum insolentiam compescat, aut certè potestatem fratribus faciat, rebus saluis è monasterio discedendi. Euntibus occurrit quidam non paræ authoritatis, etsi dubiæ religionis homo. Querit quo tendant. Vt audit eos Comitem adire, quantum potest dehortatur, sciens quanto suo periculo id agerent. Illi salutem monasterij potius spectantes quam suam, religiosa simplicitate pergunt, quò ceperant, non diffidentes se quod petebant, impetraturos: charitate nimirum impellente, quæ secundum Apostolum omnia credit, & omnia sperat. Eos *1. Cor.* accedentes vt viderunt Lumnius & qui *25.* cum eo erant, cum risu clamitare ceperunt: Ecce, ecce, quid hoc rei est? Nunc oues sponte

sponte currunt in ora luporum. O vim veritatis, que ex ore persecutorum erupit, tam in eo quod illos ouium, quam quod se luporum nomine designarent: tametsi in principem eorum Lumnium apertius longè quàm in cæteros ea comparatio quadrabat. Sicut enim lupus oue conspecta (nisi quid absterreat) non potest quin persequatur & insiliat, nature sequens instinctum; ita visus ille belluino quodam impetu ferri in cædes monachorum & sacerdotum quos conspexisset. Itaque mox re ipsa se lupum innoxijs illis Christiani ouibus exhibuit, Namque non expectato supplicantium sermone, primitim vestibis spoliari iubet, tum nudos militum suorum exponit venationi. Milites ilico gladijs alijsque telis eos ceu feras per aream & viridarium arcis agitant, insequuntur, vulnerant, in ad vulneribus vndeque confodiunt, ita vt tandem spiritu deficiente in terram conciderent. Semimortuos arreptis pedibus per vepres & spinas acutissimas trahunt, raptantque. Quos cum adhuc respirare cernerent, ne quid ad immanitatem deesset, aperto ventre cor & intestina palpitantibus euulserunt. Ita demum felices animæ, corporibus in terra relictis, ad cælestes coronas euolarunt. Populus Catholicus vt rem quæ acta fuerat, intellexit, multis lacrymis & luctu mortem optimorum virorum tam indignam & crudelem profecutus est. At ne quis fortè ciuiam in arcem veniens, corpora tam fœdè tractata conspiceret, statim ea milites facta fouea in ipsa arce contumularunt. Post dies octo Lumnium adijt Maria Fransenia, Christo amabilis & sacra virgo, petijsque corpora martyrum & impetrauit. Effossa igitur ea & lota, ac suauem spirantia odorem (adeo vt mirarentur

rarentur quotquot propè accederent) curauit adiuuantibus aliquot viris Catholicis, inferri in templum monasterij, in quo sancti illi Deo ser- uierant, atque in eo ante maius altare sepehri. Aetas utriusque erat annorum fere quodraginta. Fuit autem istorum martyrum meritis haud teme- ré attributum, quod téplum illud, in quo sepulti iacent, ab hæreticorum profanatione liberum deinde multo tempore permanferit.

O Mitto referre cætera, quæ à Lumnio, eius- que ministris barbarè simul & impiè va- rijs locis acta fuere. Vereor enim ne longius ab instituto recedam. Vnum illud nec alienum erit, nec ut arbitror, pio lætori molestum, si comme- morem, quemadmodum is velut pro scelerum suorum complemento, viram celeberrimi no- minis, Cornelium Musum Delfensem, Græcè iuxta ac Latinè doctum, poetam, senem, sacra- rum virginum S. Agathæ apud Delfios cœnobi- archam, post illatas grauissimas contumelias & cruciatus neci dederit. Poetam dico, non qui profanas, lasciuas, fabulosas coleret Musas, uti poetas quosdam Christianos partim Christianè facere videmus, quorum ille stultam, ne dicam impiam vanitatem semper fuit auersatus: Sed quem sacra & casta poësis delectaret, utpote Theologum & sacerdotem castissimum, ut in- ter mores eius & Musas, pietatis atque sanctita- tis esset pulcherrima conspiratio. Quæ laus Mu- si ne recentior cuiquam videatur, encomium eius, repetitum ex epistola, qua vir quidam do- ctus & pius editionem Parisiensem V. Bedæ presbyteri scribentis in Prouerbia & Cantica Salomonis, ei nuncupat, huic loco interferam:

CAP.
XII.

Hos,

Hos, inquit, commentarios tuo nomine in publicum prodire, coegere tui candidi castique mores, & vitæ puritas; quam ex assiduo sacram literarum studio & lectione, & rerum humanarum diligenti consideratione, per spiritum qui in suis omnia potest & operatur, longam consuetudine haustisti. Quod studium, mirum quanta felicitate instituiti; ut cum huic totus & indefessus inhæreas, humaniores tamen literas non negligas: quas succisuis horis, veluti rei grauioris pondere depressus sic exerces, ut sacris non officiant ~~mentis~~, sed eas alant magis. Interim in versus pari ingenij facilitate, & Musas, ut aiunt, amœniores excurras; non furtis stuprisque deorum dearumque, & amoribus decantandis intentus, in quo nonnulli exhausti senescunt; aut miscens sacra profanis, qui iam omnibus communis est error carmine sacra tractantibus: sed sacris sacra reddens, à sacra nunquam ancora oculos deflectis. Cuius rei specimen nobis præbuiti non obscurum. Quo factum est, ut in omni studiorum genere Christum sapias, & verum, piūque fructum referas. Quod in melius ut augeat, qui omnibus solus dat incrementum Deus, precor. Hæc ille Parisijs anno Domini M. D. XXXVI, quando Musius nondum ætatis suæ dimidium peregerat: ut intelligas vitæ puritatem ac sanctimoniam non demum illi cum senectute aduenisse, sed & iuuenem ijs virtutibus effulsisse, quibus ad illustre martyrij decus præluderet. Accedebat ad hæc ardens ipsius martyrij desiderium, meritis vitæ prioris respondens. Nam quid aliud sibi voluit versus illi, quibus spiritu diuino afflatus nunc optat, nunc precatur, ut

animam suam pro Christo ponat? Cum enim Christum passum quodam carmine supplex alloqueretur, hoc tetrametro sancti desiderij plano claudit orationem:

*O si semel concesseris,
Amore ut ardeam tui,
Vitam lubens tum impendero
(Nam cuncta debeo) tibi.*

Alibi vero Sanctum sibi cognominem inuocat hoc carmine.

*Beate Christi pontifex,
Christiq; martyr inclyte,
Hanc gratiam Cornelio
Tuo benignus impetra:
Vi exprimo quæ nomino,
Te charitate, te fide,
Et asserende audacia
Te veritatis exprimam.*

Et hæc quidem sacer ille vates, velut præfago quodam, cecinit ante Geusianam persecutionem exortam. Postea vero quàm classicum persecutionis sonuit, magis accendi visa est in eo martyrij sitis. Tunc ei multus apud familiares de martyrio sermo. Tunc & libros de exhortatione martyrij scriptos attentius lectitauit. Quo tempore etiam martyres Gorcomianos Britæ peremptos insigni testimonio honorauit. Nam cum de illis fama ad eum peruolasset, in tantum & eorum virtuti congratulabatur, & de se submissè sentiebat, ut sæpe cum lacrymis profiteretur indignum se esse eorum gloriosa societate. Imò

nec dignum, qui eis corrigias calceamentorum solueret. Sed hæc humilitas dignum eum martyrio faciebat. Simul autem & illius Canonici, qui se per ignauiam à sancto martyrum consorcio separauerat (nam familiariter eum nouerat) non sine gemitu recordabatur. Ipsorum præterea martyrum nomina diligētī studio conquirebat, ut diem passionis eorum recurrentibus annis (si vita suppeteret) pari celebraret honore, quo natalicia Ioannis Roffensis & Thomæ Mori (quorum pictas in tabellis ad vitam imagines apud se habebat) & aliorum nostri sæculi martyrum agere solitus erat. Quibus etiam omnibus hymnos & epinicia pius poeta meditabatur. Hæc ex ore probi cuiusdam presbyteri, testis oculati atque domestici, (nam Musio postremus famulus fuerat) audita, germanus meus mihi & retulit, & literis consignata reliquit.

CAP.
XIII.

Post id tempus in Hollandiam venit Princeps Orangius Getulianæ factionis caput. Eum ingressum Delfos, Musius consueto suscepit hospitio, non tam amicitia causa, quam feruitus, cui religiosæ domus opulentiores, quale erat S. Agathæ monasterium, ad magnates excipiendos ferè sunt obnoxia. Cum igitur ipso die aduentus eius cœnaturus esset cum illo Musius, iturum ad mensam monuit famulus, quem supra dixi, ut deposita veste sacerdotali, toga scilicet & pileo, vestem cœnatoriam, quam nos tunicam vocant, assumeret cum galero viatorio. Meruendum enim, ne comites Orangij, quibus existerant sacerdotes, habitu sacerdotali conspecto, provocarentur ad nocendum. At Musius se facturum negauit. Egone, inquit, septuagenarius

præ

pre metu dissimulabo, unde iuniores exemplum
 capiant? Absit hoc à me. Nec est cur mori timeã
 homo iam senex. Itaque solita veste indutus ad
 conuiuium accessit, nihil veritus improperius
 sacerdotij, nec periculum imminens. Accidit au-
 tem quod metuebatur. Hospitij iure violato de-
 risus est hospes ab hospite in cœnahospitali; mul-
 tisque disterijs & conuicijs petulanter à conui-
 uantibus impetitus. Multum hæc diuersa ab illo
 præconio, quo Mussum esse virum episcopatu
 dignum, Orangius apud suos aliquãdo pronun-
 ciauerat. Porro ex his initijs facilis erat coniectu-
 ra, quid Musso expectandum esset. Suadentibus
 igitur & impellentibus amicis, vix tandem fu-
 gam parat. Interea filiolas suas, sanctimoniales
 inquam curæ suæ concreditas, sollicitus pater in
 conclaue quoddam secretius conuocat, & ad fi-
 dem catholicam constanter retinendam, ad cha-
 ritatem mutuam, ad castitatis, aliorumque so-
 lennium votorum perpetuam obseruationem
 adhortatur. Tum oblato Missæ sacrificio, & vi-
 uifico pane singulis distributo, omnes Deo com-
 mendat: ac sacræ mēse reliquijs (ne sanctum Do-
 mini canibus relinqueretur) à se consumptis ait:
 Hoc sumpto viatico (fortè opus fuerit) armabor
 ad martyrium; nec deficiam tam salutari refectus
 sacramento. Quibus peractis ex vrbe natali sub-
 ducit sese, & Hagam Comitum inde duarum fer-
 me horarum itinere distantem peruenit. Sed in-
 dicio cuiusdam Delfensis ac propinqui sui pro-
 ditum, prædones Geusij insequuntur & capiunt.
 Orangius ea re cognita, Delfos eum per literas
 publicas reuocat: siue quod hominis clarissimi
 & apud omnes gratiosissimi cæde (quam ei cap-
 tivo à suo milite metuebat) factionem suam
 grauari

grauari nollet; siue quod eius indicio recondi-
 tas opes monasterij se consequi posse speraret.
 Ea reuocatio Comitem Lumnium, qui tum ad
 eas partes accesserat (vt ad eum tandem, de quo
 sermo erat institutus, ex longo diuerticulo re-
 uertamur) malè habuit, & ad vexandum atque
 perdendum Musium incendit. Neque verò tan-
 tum virum aliter, quàm Lumnij opera perire
 oportuit. Hic igitur tribus stimulis incitatus, su-
 perba aduersus Orangium indignatione (quod
 & Brilæ vidimus) odio aduersus sacerdotem
 (quod ei perpetuum) & auri cupiditate (nam
 ad monasterij thesaurum etiam ipse anhelabat)
 eam prædam abeuntem, omnino sibi persequen-
 dam statuit. Suspicio quorundam fuit, ex com-
 posito rem actam inter Oragium & Lumnium.
 Quod mihi nec studijs eorum, nec rebus gestis
 consentaneum videtur. Reuocatus Orangij
 mandato Musius Haga Delfos reuehitur rheda
 glaciali, comites secum habens generosam ca-
 stissimamque virginem Carlotam Meruiam, &
 Cornelium Meranum, adolescentem viginti fere
 annorum, cognatum suum, quem etiam ex sacro
 fonte susceperat. Sed proficiscentem & periculi
 securum ex medio itinere Lumnus intercipit,
 ac diploma Principis Orangij, quod ille conti-
 nuo pro sui tutela proferebat, abijcit cum risu &
 contemptu. Mox ab eius ministris vir optimus
 tanquam patriæ proditor (erat hæc calumnia vul-
 garis in Catholicos) vinculis arctissimè stringi-
 tur, & celeri cursu per læuorem glaciei Leic. m.
 abducitur: oppidum ad dextram longius uld
 dissitum, quod Lugdunum Batavorum, repeti-
 to ex antiquitate vocabulo, nunc appellant. Erat
 ea dies mensis Decembris decima, sanctissimæ
 virginis,

virgini, martyriq̄ue Eulaliæ sacra . Leidam perductus Musius, eadem die sub vesperam, vt aliqua iudiciarij ordinis species appareret, ad tribunal quasi sistitur. Vbi virum quendam nobilem, veteris amici filium, eundemq̄ue benignè à se habitum & beneficijs affectum, Ghisbertura nomine, conspicatus, mutuam officij vicem reposcit. At ille distortis oculis eum intuens: Tunc es, ait, Agathensium Pater? Putabam subolidum monachum residere. Et cum dicto sese inde proripit homo ingratus. Illico submittitur hæreticus concionator, qui in ecclesiam Romanam, fidemq̄ue Catholicam multa debacchatus, nonnulla Caluinianæ doctrinæ capita viro pio persuadenda proponit. Ad quæ Musius: Méne, inquit, adeo væcordem & insulsum existimas; vt post tantam in diuinis literis collocatam per omnem ætatem operam, post tot euolutos sanctorum Patrum commentarios, tam facilè ad leuem auram à fide semel professâ recedam? Non est quod te aut me fatiges. Eam senex seruabo fidem, quam puer didici.

DVm hæc aguntur, repentè nunciatur Sparendamum, qui portus erat Herlemensium munitissimus, à Regio milite expugnatum esse, præsidiumq̄ue, quod inibi erat, deletum. Ad huius rei nuncium Geusijs trepidantibus, visum est indicta causâ cædem innocentis accelerari: sed prius habita quæstione de cimelijs ac thesauro monasterij, quod opulentissimum habebatur. Ducitur ergo confestim à lictoribus cum publica ignominia, magnaq̄ue verborû acerbitate, ad vicinas ædes Catholici cuiusdâ exulis, cui Cornelio Venio nomē erat, à perduellibus occupa-

CAP.

XIII.

tas: in quibus duos alios captiuos reperit, Christophorum Scaganum, & Adrianum Assendelfium, primarios è senatu Herlemensi viros. Quos à legatione, quam ex ciuitatis suæ decreto apud Regios obierant, reuertentes, comprehenderant & Leidam adduxerant Geusij, paulo post martyres futuros. Hic enim pridie Natalis Domini Delfis è patibulo suspensus & necatus est; atque etiam post mortem contumeliosè tractatus. Nam caput à corpore resectum, sublime stipiti impositum est, velut proditoris. Ille verò ex intensiore tortura in carcere mortuus. Ambo præclarum suæ confessionis testimonium reliquerunt. Cum his de communi sorte Musius colloquitur: datque & accipit verba consolationis. Sitientibus adfertur à famula domestica sextarius cereuisiæ Anglicanæ. Eius haustu vix paululum recreatus Musius, statim à lictoribus in proximum triclinium rapitur, & præfesto rerù capitalium ad quæstionem exhibetur, presente & assessorem agente nobili illo viro, perfidoque amico, cuius iam antè memini. Igitur ad scalam, quæ erat equulei loco, senem venerabilem, caligis ac thorace detractis seminudum, manibusque post tergum reductis supra, ac pedibus infra, funiculis extendunt. Tum ei resupino per os linteolo opertum, aquam frigidam instillant eo vsque, donec venter abundè intumuerit. Vnde excitati è visceribus horrendi singultus. Audiebantur & gemebundæ voces, quas dolor exprimebat. Sed cum ad extorquenda secreta quæ volebant, hæc via lictores non proficerent, aliud tentant pœnæ genus. Capite deorsum verso mollem corporis suspendunt ex duobus primoribus pedum digitis, quos tenuioribus, ijsque fortissimis

tiſſimis reſticulis ſupremę ſcalę alligant. Vnde contigit, vt corpus ſuo pondere ab artubus, ex quibus pendeat, auulſum, illiſo grauiter ad ſolum cano capite corruerit. Poſt hæc admotis ſacibus uſque adeo ſenile corpus uſtularunt, vt graui odore locus repleretur. Neque ſic tamen profecit ſæua crudelitas. Nouerat enim vir ſanctus & in diuinis eruditus, omnia potius ferenda Chriſtiano, quam vt ſacros theſauros impijs præderet. Hæc verò omnia triſtiſſimus ſpectare cogebatur cognatus ille cognominis & concapitiuus adoleſcens; vt in eum quoque pars immanitatis redundaret. Iam præ tormentorum magnitudine ſenſus ſenem defecerat, cum barbari illi pro explenda crudelis animi libidine, magis quam ad augendum martyri dolorem, reliquos ei pedum, manuumque digitos præcidant. Quorum vnum aut alterum ibidem neglectum, poſtridie puella domeſtica forcipè exceperit, & cœmeterio S. Perri inſodit. Sed ad extremum martyris agonem veniamus.

QVum fruſtrâ quæſtionibus viri conſtantiam tentari viderent homines nefarij, reliquum putarunt, vt eum è medio quamprimum tollerent. Igitur ſub horam à meridie nonam, multa iam nocte, per plateas alta niue conteſtas, ſenem tormentis excarnificatum, pend nudum, frigore rigentem, anhelum, & grauiter non ſine lacrymis ſuſpirantem, ad forum ciuitatis pertrahunt, truncis pedum plantis per impreſſa niui veſtigia copioſum ſanguinem uſque ſtillantibus. Eo pertractum ſub patibulo ſtatuunt ſuſpendendum. Videns Muſius adueniſſe tempus, quo per ignominioſam mortem ſibi ex hac

CAP.
XV.

vita sit emigrandum, breui sed efficaci prece postremum illud suum certamen Deo commendat. Accedunt lictores, & quia præ defectu virium scalas scandere non poterat, fune ligant medium, atque ita foedum in modum attrahunt in sublime. Mox iniecto laqueo crassiore collumcingunt, haud solliciti, vt quod accelerandę mortis causa fieri solet, arctius gula stringeretur. Quo factum, vt non statim intercluso spiritu, pœna morienti producta fuerit. Hic demum optimi, doctissimiq̃ue sacerdotis exitus fuit, nuando quidem infamis, sed apud Deum gloriosus; ipsiq̃ue multo antè exoptatus. Hoc beato sine vitam laudatissimam conclusit, annos iam natus septuaginta duos & menses sex. Inciderat enim natalis eius in vndecimam mensis Iunij diem, S. Barnabę apostolo sacram. Audita Musij morte pij omnes indoluerunt, ij maximè qui familiaris eum nouerant; & in his vir singularis doctrinę Petrus Opmerus, qui & martirium illius paucis post mensibus eleganti stylo conscripsit. Ex quo nos etiam multa desumimus. Quin & Orangium, simulatque nuncium rei gestę accepisset, illacrymasse ferunt. Nec fictas fuisse lacrymas, vt quidam suspicati sunt, facile mihi persuadet exemplum Antiochi, cognomento Nobilis: qui quamuis esset in veram religionem, eiusque cultores, animo hostiliter affecto; tamen ob iniustam Onię pontificis, optimi viri necem (vti refert historia sacra) contristatus est, & lacrymas fudit, recordatus defuncti sobrietatem & modestiam. Ita sanè & Cornelij Musij is erat virtutum splendor, ea benignitas in omnes, vt etiam aduersarijs, quibus inesset aliquid humanitatis, mors eius tam indigna ludum commoueret. Enitebant

2. Mac.

4.

bant in eo modestia, mansuetudo, grauitas comitate temperata, sobrietas, hospitalitas, & in pauperes propensa largitas: super hæc omnia verò pietas in Deum. Denique ingenium erat disciplinis humanis atque diuinis egregie excultum: vt non mireris, si tot gemmis ornatum sacerdotem, viri præstantissimi, Ioannes Gropperus, Guilielmus Lindanus, atque alij multi dignum duxerint, cum quo amicitiam iungerent, iunctam omnibus officijs colerent & conseruarent. Miranda magis eorum feritas plusquam belluina, qui talè vitium non passi viuere, tam immaniter è medio sustulerunt; quando nec morte satiari eorum saeuicia potuit. Quum enim vsque ad medium ferme diem subsequetem pependisset in cruce corpus exanime, deicitur tandem, & ad contemptum maiorem, nudo cuidam sesquicubitali, militum ludibrio, pro libidine tractandum permittitur. Amputat ille impudens & barbarus in omnium conspectu genitale membrum. Nasum quoque & aures ei truncatas fuisse, scriptum est à nonnullis. Tum ventre dissecto quispiam aliptes circumforaneus omentum extrahit & aufert, quæstum inde facturus. Post hæc omnia vix denique datum est precibus religiosæ cuiusdam ac nobilissimæ virginis, vt miserabile corpus terræ mandaretur. Itaque raptim plebeio loculo inclusum, & per vespillones alto cum silentio ad ecclesiam sancti Petri deportatum, in eius vestibulo tumultuariè, nulla adhibita funeris cura, sepelitur. Epitaphium quoque ei nullum positum. Proinde nos epitaphij loco carmen adiiciemus, quod iconi martyris, Theologi, poetæ, manu Stempeliana in ære sculptæ, Bartholomæus Bodeghemius, alter Delsius poeta,

*Geusica quæ rabies immani cade peremit,
 Musius hoc moriens ore poeta fuit.
 Virgineas coluit pias & sine labe Camænas,
 Virginei custos, præsidiumq; chori.
 Post pia multa Deo, post scriptaq; carmina Diuis,
 Hac meruit vates conditione mori.*

Hæc de Musio prolixius quidem fortasse, quam pro instituto: sed pro tanti martyris dignitate breuius, parcitiusque multo quam oportuit. Nunc quod de persecutore restat, expediamus.

CAP.
 XVI.

EA quæ passim in homines ecclesiasticos ac religiosos à Lumnio gerebantur, eiusmodi erant, ut Geusianam factionem, velut immanem & sanguinariam, apud multos in odium adducerent: multorum etiam animos, alioqui propensos, ab ea alienarent. Hæc ut sensit factionis princeps Orangius, maturè rebus providendum statuit. Augebat offensionem, quod Lumnius omnia suo arbitratu sic ageret, ut nec Orangiū superiorem agnosceret, nec ullis eius imperijs deferret. Illud denique intolerabile videbatur, quod tantum authoritatis sibi vendicaret externus ac peregrinæ nobilitatis homo. Propter hæc igitur visum fuit in Lumnium manus iniicere, & in arce quadam Roterodamo vicina, cui nomen Honinga, captivum eum tenere. Sed cum pro eius liberatione Roterodamenses, quorum sibi benevolentiam conciliauerat, apud Orangium vehementer instarent, nec aures satis faciles ad huiusmodi postulationem Orangius præberet: ipsi tandem adhibita vi, ex arce qua detinebatur, eum eripuerunt. Liberatus hoc pacto Lumnius, cum desperaret apud Geusios, quamdiu

diu rerum potiretur Orangius, aliquo se deinceps loco futurum; atq; adeo nec sibi tutum fore perspiceret, vt in Hollãdia sub Orangij gubernatione, postquam in eum tam grauitè offenderat, diutius remaneret: consultum sibi putauit, ad suos Leodienses se recipere. Nam totum ferme eius dominium cum prædijs hereditarijs, in agro Leodiensi situm erat. Sed quia nec illic absque periculo posse se agere videbat, vtpote tot homicidiorum & sacrilegiorum sibi conscius; Aquisgranum petiuit, ibique diu moratus est, velut in ciuitate libera. Quin & eo loco speciem quãdam exhibere cepit hominis Catholici. Quippe more Catholico subinde ecclesiã adibat, ac rebus diuinis intererat; atq; adeo Catholic⁹ videri volebat. Veruntamẽ qui verè Catholici erãt, ab eius conspectu & cõsuetudine abhorrebant: tũ quod minimè constaret eum post tanta mala in ecclesiã & ecclesiasticos viros admissa, atq; orbi notissima, vel errori renũciasse, vel ecclesiæ Catholicæ recõciliatum esse; tũ verò quod reliqua vitæ eius cõuersario, professione Catholicæ nequaquã responderet. Sanè viri quiq; prudẽtes satis intelligebant, exteriorem illam Catholicismi faciẽ ac laruã non aliò spectare, quã vt ipse quoquo modo recuperata Leodiensium gratia, posset in dominiũ ac bona sua restitui. Quod & postea factum est. Igitur hostis ille & persecutor ecclesiæ Romanæ, post tot sacerdotes & monachos interfectos, expilata templa, euersa monasteria, profanata sacramẽta, Catholicam religionẽ è tot locis exterminatam, liber & securus agit, manetque, & vias publicas calcatur, & palatia frequẽtat in ea vrbe, quæ se Romanæ ecclesiæ filiam gloriatur. Neque saltẽ curæ fuit ijs, ad quos id muneris pertinebat, ab eccle-

fiarum ingressu tantisper eum prohibere, donec hæresi palam abiurata Catholicum se professus, per aliquam pœnitentię publicam actionē (prout in re tali factum omnino oportuit) ecclesię tam grauius læsę satisfecisset. Verū & ipse ab ea pœnitentię humilitate tantum aberat, vt sua peccata ne quidē agnosceret; sed ea partim extenuaret, partim negaret, atq; in alios reijceret, dicēs multa prætextu sui nominis ac iussionis facta fuisse in Hollandia, quæ non essent à se profecta. Sed vana est excusatio. Quid enim ille vnquam à suis impiē & crudeliter actum improbauit? An nō ideo talia fecerunt, quod scirent se per ea domino suo gratum obsequiū præstare? Quod si, teste Salomone, princeps qui libenter audit verba mendacij, omnes ministros habet impios; quid de eo, qui sanguinem sitit seruatorum Dei? Nam vt alius Sapiēs ait: Secundū iudicem populi, sic & ministri eius. Vnde merito ea quæ Lumnij satellites ac milites etiam ipso absente fecerunt, ad eum authorem referuntur. Sed vt demus eum non omnia suorum acta probasse, num quæso non ea, quæ certissimē constat ipsius imperio ac voluntate gesta fuisse, satis multa & magna fuerunt, quæ publicę satisfactionis remedium postularent?

Pro. 29

Eccl. 10

CAP.
XVII.

CUm igitur ad exigendas tot scelerū pœnas, disciplina dormiret humana, adeo quidē vt nec ab eo qui peccauerat, animi contriti, & humiliati signa proderentur; tandem iusto iudice Deo vindictā repetente, atque eā etiā publicā, orbique notā facere volēte, contigit vt suus ac domesticus eū canis morderet, ac morsu vulnus inferret. Ex vulnere secutę febres ardentes, morbusque grauisissimus; vt vehementer æstuans ac doloris impatiens

patiens exclamaret: Estne possibile quenquam esse in mundo, qui tantum patiatur tormentum, quantum ego nunc patior? Denique postrema hæc inter cruciatus verba locutus fertur: Deus, aufer hanc animam è corpore, quia non possum diutius sustinere. Significare videntur hæc voces, Lumnium tandem in pœnis vlticem manû supremi numinis agnouisse, sicut agnouerunt Antiochus & cæteri, quos supra dixi, piorum persecutores. Non ignoro multis post annis sparsum fuisse rumorem, quod Catholicè Lumnium mortuus esset. Optabile quidem illud, & si ita sit, inter miracula potentię, gratiæque diuinæ referendum. Verùm huiusmodi rumoris in vulgus disseminandi priuatas quasdam fuisse causas didici, neque iustas, neque hæc commemorandas. Equidem à fide dignis audiui, monitum in morbo Lumnium, vt sua peccata presbytero confiteretur, abnuisse, dicentem se nolle quenquam, præter Deum & seipsum, suæ conscientiæ secretorum esse participem. Ego ne quo errore laborer in annotanda vitæ eius catastrophe, consulendum inter alios putavi Ioannem Fredericum Lumnium, Antuerpiensis Beghinagij, dum viueret, præfectum (nuper enim è viuis excessit) virum pietate & doctrina clarum, qui Comitum, loci sui natalis dominum, à puero nouerat; qui que non multo post eius mortem, rebus Antuerpiensium turbatis, exsul Leodiū secessit; vbi etiã annis aliquot moratus, Thesaurū Christiani hominis, opus vtilissimum, è libris B. Augustini collegit atque edidit. Is mihi per literas ferme ante biennium datas respondit, de publica Comitum reconciliatione vel in vita, vel in lecto mortis eius facta aut impetrata, nihil se certi

se certi habere: minus autem scire, num mortuus sit Catholicus. Ceterum sese quædam ecclesiæ S. Martini canonicum, nomine Laurentium Blocquerium, qui in ædibus Lünio vicinis habitabat, eumque mortuum viderat, audivisse narrantem, nunquam sibi contigisse videre cuiusquam mortui vultum adeo terribile, atque erat illius vultus. An vero canis qui eum momordit, rabidus fuerit, incertum est. Quanquam Ioanes Molanus, Louaniensis Theologus, & rerum ecclesiasticarum diligens scrutator, in oratione quadam symbolica, quam publice Louanij recitavit, quum martyres Gorcomianos ex occasione laudaret, ista de Lunnio subiecit: Qui autem eos persecutus est, is postea in vrbe Leodiensi non alium, iusto Dei iudicio, quam rabidum canem vite sue carnificem habuit. Conveniebat enim tot martyrum sanguine ebrium, quos magna rabie fuerat infectus, a rabido canem morsum accipere letale. Vnde neglecto & contempto apud D. Hubertum solenni remedio, anno 1578 ad calendas Maij, vitam infeliciter finiuit. Hæc ille. Certè etiã Pontus Heuterus in historia de nostris martyribus Batauico rythmo composita, furorẽ Lünij describens, quando mortis sententiã in martyres tulit, rabido cani eum comparavit; quodã fortasse præfatio rei futuræ. Scripsit enim multo ante Lunnij mortem. At vero sunt alij, qui rabidum fuisse canem negent. Ioannes quoque Fredericus id mihi affirmare non potuit. Itaque nos eam rem in medio relinquentes, id solum adijcimus: quod si rabidus canis non fuit, eo magis ac manifestius apparere Dei iudicium adversus martyrum suorum interfectorem. Nam canis rabiosus tam suos quam alienos moribus petere solet. At si idem mansuetus ac nulla rabie incitatus dominum suum inuadat, insolitum merito habetur ac prodigio

gio simile: tametsi vel hoc ipsum per se contemptibile est, & humanæ deprimendę superbię congruentissimū, canis morsu quomodolibet perijisse, quemadmodū impius ille perijt Lucianus. Quocirca grāuius quiddā passus mihi videtur Lūnius, seruatorū Dei persecutor, quā passus olim fuit rex Assyriorum Sennacherib, ipsius Dei blasphematōr. Ille enim angelo contra se pugnante ē Iudæa fugitiuus, ac domum reuersus, ā filijs suis interceptus est. Hic autē ā Geusijs, quorū princeps esse voluit, Hollādia eiecit, posteaquā ad suos redijt, humana manu qui caderet, indignus, canino morsu vulneratus interiijt: vt iam dubiū esse nō possit, in ipso martyrum persecutore Deū ostendisse, quā charos & honorabiles habeat eos, quorum iniuriam tam vili simul & horrendo genere mortis vlcisci voluerit.

4. Reg.
19.

Hic finem historiae facturū erā, nisi magni cuiusdam beneficij, per sanctorū martyrum merita accepti, grata ac iucūda recordatio, lassatū sistere me calamū hoc loco prohibuisset. Neque enim me fas est diutius rē silentio tegere; sed memorē angelicę monitionis cū Tobia benedicere Deo cęli, & coram omnibus viventibus ei confiteri, quia fecit mecū misericordiam suā. Etenim sicut illa superiora patientiæ atque immotę fidei opera in corpore mortali gesta, ita & hæc virtutū beneficia post mortē exhibita (quę quidē omnia vel in suis, vel pro suis testibus ita Deus operatur, vt in omnibus ipse glorificetur) reuelare & confiteri & prædicare per quā honorificū duco. Lapsi sunt anni viginti quinque, quando correptus fui morbo lēto ac diuturno. Genus morbi perplexū erat, ipsisque medicis haud satis perspectum. Visitabam memoriā (dum adhuc vires essent)

beatæ

CAP.
XVIII.

Tob. 12.

284 HIST. MART. GORCOM.
beatæ Virginis Deiparæ, primum Hallæ, mox
Seruiæ, utroque Hannoniæ oppido, per exiguo
quidem & humili, si murorû ambitum & ciuiû
numerum ac fortunas spectes; sed peregrinorû
frequentatione, crebrisque miraculis ad inuoca-
tionem sacratissimæ Virginis editis, in hodie-
rum vsque diem celebratissimo. Neque tamen
diuinæ bonitati, quæ iuxta beneplacitum secreti
consilij sui, quando & ubi vult, operatur, visum
tunc adhuc fuit, pertinaci languori nostro mede-
lam adferre: siue peccatis meis ita exigentibus,
siue Deo ad illustrandam hac etiam parte nouo-
rum martyrum suorum gloriam, oportune ex-
optatum remedium differente. Crescebat inte-
rea morbus medicorum iudicio desperatus. Iam-
que domui meæ tanquam moriturus disposue-
ram. Accedebat ad morbi difficultatē anni tem-
pus iniquissimum, ac cæli maligna constitutio:
cum acutissimi viscerum dolores, quibus noctes
& dies à quiete impeditus miserè torquebar. Ex-
tremo tandem discrimine, frustra tentatis omni-
bus artis humanæ præsidijs, suaerūt amici quos
habebam intimos, ut votum Deo nuncuparem
ad locum passionis nouorum martyrum, tunc
soluendum, cum primum eo proficisci tuto lice-
ret. Erant ij duo fratres mei carissimi, & in De-
um pijsimi, Rutgerus & Adrianus: quorum
posterior ordinis candidi religiosus ac presby-
ter, postea munus Prioris laudatissimè gessit in
abbatia S. Michaelis apud Antuerpiam: qui &
ipse dudum ad meliorem vitam euocatus est. Il-
lis hoc de voto consilium vel ob id vehementer
placebat, quod meminissent matrē nostrā Nico-
læi martyris sororem, eam aliquādo ad extremū
vitæ periculum vi morbi perducta fuisset, voto à
patre

patre nostro ad S. Adrianum martyre in Fladria
 visitandum edito, sanitatem integram recepisse,
 postque illud tempus decem annis superuixisse.
 Huic fratrum suggestioni resistebam aliquandiu,
 quod vererer, ne post implorata semel atque iterum
 Sanctorum opere, ignavi timoris merito reus fierem,
 nimioque longioris vite desiderio Deum iudicem,
 cuius ad tribunal me iam iam sistendum arbitrabar,
 offenderem, si pro sanitate corporali pergere im-
 portunus esse. Sed tamen vicit carissimorum imita-
 tia. Factum est quod voluerunt. Pro salute mea
 votum voui Domino ad sanctos martyres; quos
 Dei amicos esse, iamque cum Deo regnare, mecum
 illi non dubitabant. Quid multa? Ex eo die mor-
 bus, qui me grauius adeo, diuque implicitum te-
 nuerat, somno, cibi que appetentia restituta, solui
 ac declinare cepit: ut summopere mirarentur
 omnes, quorum tunc vel opera vel solatio ute-
 bar, ac medici in primis; qui mihi fatebantur, pre-
 ter artis sue rationem, & non sine miraculi spe-
 cie eam tam de repente factam esse morbi con-
 uersionem, eo presertim annitempore. Erat enim
 autumnus, varia ac turbulenta celi affectione
 corporibus ægrotantium vehementer infestus.
 Hoc autem medicorum testimonium (quorum
 alter, idemque præcipuus, erat Ioannes Virin-
 gus, medicinæ doctor expertissimus, nunc Dei
 sacerdos, & Atrebatensis ecclesiæ Canonicus) eo
 pluris faciendum censeo, quod ferè vulgus me-
 dicorum, quo peritiores habeantur, celerem atque
 felicem morborum curationem suam soleant ar-
 ti libenter ascribere: ceterum tardam aut fru-
 stratam medelam in alias causas reijcere; ut
 plurimum in ægroti intemperantiam, interdum
 in incantationes arcanas, nonnunquam
 etiam

etiam in diuos iratos: nimirum superis maleficiâ, sibi beneficia mortalibus impensa peruersè tribuentes. Siue autem præter ordinem naturæ, vt in ijs fit quæ propriè miracula dicere solemus, siue Deo naturales causas per subiecta ministeria misericorditer ita dirigente, res accidit, vt in plerisque beneficijs temporalibus, quæ diuinitus ad supplicationes piorum conceduntur (neque enim quoties sanitatem egris à Deo petimus, miraculū fieri petimus) equidem non dubitauit tam insperatam morbi depulsionē meritis eorū ascribere, quorum subsidio valetudinē meam voti nuncupatione commendaueram. Relicta quidem fuit aliquamdiu in corpore ex quadrimestri morbo debilitas non parua; sed qualis in cōualescētibus post profligatam morbi vim relinqui solet, velut ab egrotatione media ad sanitatē via. Quare restituta tandem valetudine, qua huc ætatis vsque incolumi fruor, diuinum agnoui, atque etiam nū agnosco beneficium, interuentu Sanctorū martyrum, vt credere par est, in me collatum. Ideo namque reor mea ac meorū vota nō prius exaudita fuisse, quàm ad horum martyrum præsidium confugeretur; quod inter alia, quæ dudum commemorauit, sanctitatis eorum exhibita testimonia, nouos regni sui ciues hac etiam ratione Deus honorare decreuisset.

CAP.
lx.

NEque verò cuiquam debet insolens hoc aut mirum videri, si interdū vel ad inuocationē huius sancti magis quàm illius, vel vno loco magis quàm alio fideles exaudiātur pro suis aut suorum necessitatibus vota precesque Deo offeren-

Lib. de **tes: Qui, vt beatus Augustinus scribit, suorū merita martyrum, vbi vult, quādo vult, & quomodo vult**

vult (quoniam hoc nouit expedire nobis ad ædificandam fidem Christi, pro cuius illi cōfessione sunt passi) mirabili atque ineffabili potestate ac bonitate commendat. Vnde Sc idē Doctor alibi refert Paulum quēdam cum sore sua, horribili membrorum tremore ex materna imprecatione laborantem, postquam visitatis aliquot sanctorū memorijs opem non sensisset; demum post tres menses Hipponē, ciuitatē cū episcopus præsidebat ipse Augustinus, aduenisse; ibique ad memoriam beatissimi protomartyris ambos pariter optatam sanitatem insigni atque euidenti miraculo recepisse. Vbi inter alia, cum ex ipsius Pauli libello commemorasset hæc eius verba; Sed ideo alibi curari non potui, quia huic loco diuina prædestinatione seruabar; Imo verō potuit, inquit eximius doctor, sed propter nos factū non est, quod facillimē fieri potuit, vt nostris oculis seruaretur. Nimirū renouatā tunc sui protomartyris ex recēti corporis eius reuelatione memoriā sic in terris honorare voluit, qui pro sua gloria certati etiam de cælis apparere dignatus fuit. Præstitit hunc honorem Dominus tam multis alijs martyribus. Præstare voluit & nostris; scilicet vt similiū operum exhibitione, & hos & illos eiusdē veritatis præcones, eiusdēque fidei testes, ac proinde eiusdem quoque gloriæ monstraret esse cōsortes. Ea quid de martyribus dico; quando & egregijs cōfessoribus suis similem Deus concessisse legitur prærogatiuā? Etenim de clerico quodā à dæmone vexato, & per multa martyrum loca spe liberationis transmissio, denique sanctissimi abbatis Benedicti precibus liberato, beatus Gregorius in suo dialogo scribit hæc verba: Sed sancti martyres noluerunt ei sanitatis donū tribuere, vt quā-

*mortui.**cap. 16.**Vide eū-**dem ep.**137 ad**clerum**Hippo.**Lib. 22**de ciuit.**Dei ca.**8. 2^a**sermo.**29. 30.**32. 33.**33 de**dissert.**Lib. 2.**cap. 16.**ta esset*

CAP.
XX.

AD me porro quod attinet, cur huius tam ærumnosæ vitæ mihi spacium producere Deus voluerit, equidem ignoro: nisi quod duæ mihi causæ interim occurrunt, ob quas ita Deo visum fuisse merito existimem; vel ut hac tanta eius bonitate ad pœnitentiam inuitatus, vitam deinceps in melius commutarem, ac pijs actionibus culpas superioris temporis eluerem, & modicum hoc quod superest ætatis, in lucro animæ meæ deputans, ipsius seruituti ad proximorum salutem, quasi deuotum consecratumque totum impenderem: vel ob id certè, ut ad cõscribenda præclara suorum martyrum certamina, suamque gloriam per hoc amplius illustrandam, mea paruitate aliquantulû vteretur. Quod quidem pro mediocritate virium, quas idem benignissimus Dominus seruo suo suppeditauit, ipso donante præstare conatus fui. Quoniam verò dignum & iustum est, ut omne bonum ad suum vnde processit, authorè redeat; totum hoc, quantum est operis & laboris mei, rursus ei qui largitus est, acceptandum humiliter offero: atque ut inter sacrata nomini suo donaria, quibus vndique sanctum eius templum (quod est Ecclesia) à multis & magnis magnificè locupletatum est, vile munusculum peccatoris, vel exiguum atque extremum habere locum sinat, tota mentis affectione depono.

*Finis historiae martyrum
Gorcomianorum.*



A D

SVPERIOREM

HISTORIAM APPEN-

DIX DE MARTYRIO

GVILIELMI GAVDANI.

R E M pio lectori gratam me facturum **CAP:**
 existimaui, si superiori nostræ histo- **1.**
 riæ, quæ de nouendecim est martyri-
 bus, maiori numero Franciscanis,
 hanc argumenti simillimi narratio-
 nem, vice coronidis ac supplementi cuiusdam an-
 necterem: Quæ nimirum eius viri beatum exitum
 breuiter complexus sum, qui vnus apostatæ
 dudum à nobis commemorati, ex eodem ordine
 assumptus, eodemque nomine appellatus, in-
 staurasse ruinam, cepisse coronam, ac numerum
 compleſſe diodenarium, quem in illis vndecim
 fratribus quodammodo mutilum atque imper-
 fectum dolebamus, censi merito potest. De
 Guilielmo Gaudano Minorita loquor, qui post
 Gorcomianos martyres, vnus anni pauldum
 plius interiecto spacio, locoque non multum dis-
 sito, simili cum illis supplicio, & ab hoste consi-
 mili, pro eadem Catholica fide interemptus est.
 Quod quidem eius martyrium, quemadmodum
 id ex ore multorum hominum fide dignorum,

T

qui

qui rei gestæ spectatores ac testes fuerunt, acceptum, ad nostram peruēnit noticiam, ita se habet.

CAP.
II.

G Vilielmus Gaudæ natus, quod insigne est & elegans Hollandiæ oppidum, vir fuit excellenti facundia & gratia prædicandi verbi Dei præditus, atque in eo munere multis annis ita versatus, vt & doctrina vitam eius ornaret, & vicissim à moribus ipsa commendationem acciperet. Quo in utroque genere Louanij fuerat quàm diligentissimè institutus in cœnobio fratrum Minorum, disciplinæ regularis obseruantissimo; vbi & primitias sacerdotij sui Deo consecrauit sub annum 1565. Inde verò in opus Dei segregatus, atque in Hollandiam missus, Dordraci annis aliquot non sine fructu verbum Dei populo prædicauit. Verùm anno 1572, cùm ea ciuitas, ita permittente Deo, venisset in Geusiorum potestatem, adempta spe fructus vltioris apud eos faciendi, & persecutione in sacerdotes ac monachos commota, præceptum euangelicum secutus, in aliam abiit ciuitatem, Bredam scilicet, quinque ferè passuum milibus inde distantem, quæ tunc adhuc Regi Catholico parebat. Quo certè tum propter arctas Dordraci portarum custodias, tum quòd itinera passim essent à Geusijs obfessa, non absq̃ue singulari ope diuina peruenit. Eo in loco annum exegit integrum, solita alacritate & gratia verbum Dei, doctrinamq̃ue Catholicam eius loci hominibus annuncians. Inde Siluam ducis vocari eum postea contigit, eiusdè euangelici muneris causa. Qua re intellecta pij quidam ciues Gertrudibergani (oppidum id est in confinio Hollandiæ & Brabantiæ non procul Breda situm) qui quod huius viri conciones sepe liben-

libenter audiissent, impensè eum diligebant, colebantque, oratum eum miserunt, vt de via ad ipsos diuerteret, & concione aliqua, priusquam longius iret, valedicturus, quasi per transitum, animos ipsorum reficeret. Horum pijs votis urgente charitate non egrè Guilielmus obsecutus est, & pro vna duas in ea ciuitate conciones insignes habuit: quibus inter alia ciues hortabatur ad constantiam fidei, monebatque vt vicinorum exemplo & periculo saperent (Hollandos & Zelâdos intelligi volebat) vtque serîo secum reputarent, in quæ & quâta mala tam animarum quàm corporum illi sese sua temeritate præcipitassent, dum religionis cura posthabita, Dei & Catholici Regis hostes intra portas admisissent. Addebat etiam ventum apud illos, vt viverent tanquam *ætheri*, homines sine Deo. Verbum verissimum. Quod ei postmodum captiuo ab hostibus obiectum fuit: Sed ita, quasi dixisset in Hollandia & Zelândia non esse Deum; studio videlicet verbum eius in impium sensum captiosè simul & calumniosè detorquentes, vt hæreticis mos est, cum alioqui etiam vulgo ita dici soleat; Deum non esse apud eos, à quibus vel ignoratur, vel nõ rectè colitur: & scripturæ sacræ ad eum modum non raro loquantur.

Quo tempore apud Gertrudiberganos age- CAP.
bat Guilielmus, contigit insidijs Geusiorum III.
militum eam vrbe intercipi. Factum id est anno 1573, pridie calendas Septembris, paulo ante exortum solis. Geusij vrbe potiti mox totam percurrunt, omnesque latebras sedulo perscrutantes, sicubi sacerdotes aut monachos, vel etiam milites regiones reperire queant, quos inuentos

primum spolient, deinde interficiant. Primus eis
 obuius factus est quidam Guilielmus Galenus,
 sacerdos, atque eius loci canonicus : à quo furi-
 bundi illi homines crudelitatis ac cædis initium
 facientes, eum statim in ipso loco trucidarunt.
 Corpus eius fœdè tractatum, toto ferè biduo nu-
 dum atque insepultum in publica platea iacuit.
 Itidem factum de corporibus militum regio-
 rum, quos penè omnes perquisitos atque inuen-
 tos interfecerunt. Ea tandem trahis imposita
 auexerunt ad mœnia ciuitatis, & foueis iniecta
 perinde vt pecudum cadauera contumularunt,
 plateis interim tot interfectorum cruore passim
 respersis. Cives plærique omnes, quod & in fide
 Catholica, & in obseruantia Regiæ maiestatis
 persistere se velle declararent, bonorum direp-
 tionem passi sunt, alijsque insuper modis graui-
 ter multati & oppressi. Quam ob causam eorum
 maxima pars ciuitate relicta sponte in exilium
 discessit. Comprehensi fuerunt à Geusijs & in
 vincula coniecti presbyteri, quotquot erant in ci-
 uitate reliqui, duobus tantum exceptis, altero de-
 cano canonicorū eius loci, altero canonico. De-
 cano nomen erat Arnolde Suanio Gorlensi, qui
 postea martyrij de quo agimus historiam Teuto-
 nicè edidit. Is ad mœnia fugiēs, cum ex muro de-
 silijset in fossam adiacentem, horas quatuorde-
 cim continuas sub aquis ita substitit, vt solo capi-
 te emineret; quanquam Geusijs subinde appro-
 pinquantibus, & circa ipsum sua sclopeta displo-
 dentibus, sæpe etiā caput aquis immergere coge-
 batur. Tussim quoq; quæ præ magnitudine fri-
 goris admodū vrgebatur, ægrè quidē, cohibebat
 tamen quantum poterat, alioquin sonitu clariore
 prodendus. Alter verd, Gaspar Iacobus, de mœ-
 nibus

nibus amicorum opera clam demissus, in salicto quodam vliginoso, cuiusmodi sunt ijs locis plurima, diem totum delituit. Denique beneficio noctis subsequens in tutum ambo euasere. Porro inter eos qui comprehensi fuere, præcipuus erat Guilielmus Gaudanus; quem brachijs post tergum arctissimè constrictis, uti facinorosis fieri solet, mox ad præfectum suum criminalem milites adduxere, poscentes ut è vestigio in patibulum tolleretur monachus. Id audiens Guilielmus intrepidè prolocutus est dicens, paratum se mori pro fide Catholica. Secum agerent, ut libitum esset. Eo Christianæ fortitudinis verbo iritati barbari illi, petulanter & contumeliosè illudere atque insultare in eum ceperunt; denique variè vexatum in conclaue quoddam ædium præfecti duxerunt, ubi ferrei cõpedes ei cõfestim iniecti sunt. In eodem cõclauu captiuus tenebatur eiusdem instituti religiosus, Ioannes, cognomèto Vogelsangius, presbyter ac monasterij sacrarum virginum eius loci Pater cõfessarius, quæ vocant, tenuiter admodum vestitus, & capite grauitè sauciatus. Quem afflictionis consortem simulatque conspexit Gaudanus, spiritu exsultans in huiusmodi orationis verba prorupit: Gratias tibi ago Domine Iesu Christe, quod in conspectu tuo dignus habear pro religione Catholica hanc vinculorum & carceris contumeliam pati. Gratias, quod huc me miseris sanctorum tuorum coronis participem fieri. Da virtutem obsecro, ut fortis in hac confessione persistam, nec ullis dæmonum artibus à verbo tuo & apostolica fide abstrahi me sinam. Tum vinculis manuum solutis Vogelsangio captiuus associatur. Igitur hi duo religiosissimi viri, cum soli essent, quod bene purgatis conscientijs in

certamen descenderent, mutuam sibi fecerunt Christiano more exomologesin peccatorum. Item frequentatæ ab illis preces, quibus suam agonem enixissimè Deo commendabant, orantes vt patientiam ac perseuerantiam subministraret, pro sui nominis & Catholicæ fidei confessione certaturis. Ad hæc Christi Domini & Sanctorum martyrum exemplis, ac spe beatæ remunerationis animum confirmabant; seque inuicem cohortabantur ad ferèdum fortiter, quicquid aduersum se statueret hostium obstinata sæuicia.

CAP.
III.

Post triduum venit ad eos quidam pseudo-euangelicus minister, Adrianus Cocus nomine, ordinis Canonicorum, vt vocantur, regularium Sancti Augustini ex Doncano monasterio, quod est prope Dordracum, apostata; qui ab Orangio principe missum se diceret. Is statim in limine; Vbi est, inquit, impius ille monachus cõcionator? Guilielmus nihil veritus hominis ferocitatem, se eum esse quem quæreret, respondit. At ille rursus. Ego huc missus sum examinandi tui gratia. Quo audito Guilielmus oculis in cælum sublatis ad hunc modum precatus est: Domine Iesu Christe, qui dixisti apostolis tuis; Cum steteritis ante reges & præsides, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Nunc te oro; Da mihi os & sapientiam cõtra aduersarios tuos, & suggere quod ijs respondeam. Hanc breuè, sed ex imo pectore profectam orationem martyr sui, se exaudisse Dominus reipsa mox ostendit. Nam instituta inter eos

Mat. 10

ter eos

ter eos ex tempore disputatione, multis præsentibus, Guilielmus examinatoris sui arrogantiam (vt qui certam sibi ex hoc congressu victoriam gloriôsè pollicitus esset) doctissimis suis responsis adeo repressit, vt ille manifestariè victus atque conuictus, quid ad ipsius dicta refellenda proferret, omnino non haberet. Quo pudore stimulus, ad conuicia & minas, extrema videlicet artis suæ præsidia, vt id genus hominum solet, cõuersus est; atque epilogo se suisque digno disputationem claudens ait: Impie ac profane monache, para te. Nam cras tibi moriendũ est. Contumeliosam hanc duramque sententiam à ministro mortis & perditionis accipiens vir Dei, nihil asperum contra locutus est, neque maledictum maledicto rependit: Verũ potius hoc nomine sibi gratulatus est, quod ad participationem afflictionum Christi diuinitus se vocari intelligeret. Itaque tota mentis ac vultus serenitate cælum spectans, huiusmodi fudit orationem: Domine Iesu Christe, si me hac tanta gratia dignaris, vt ad mortis supplicium pro tuo nomine subeundum vocer, vnum te oro, da robur & fortitudinem, vt ab orthodoxa Catholica fide nullus terror, nulla me tentatio separet; sed ad extremum vsque vitæ spiritum immotus in sancta confessione permaneam. Porro ludibria, conuicia, ac scurriles irrisiones, quibus interim à nefario Satanæ ministro & militibus impetebatur, facile ille non tantum ferebat patienter, verũ etiam magno & excelsò animo contemnebat. Hoc solum contemnere non poterat, quod tetras atque horrendas in sacrosanctam eucharistiam, aliaque sanctissima religionis mysteria iactatas blasphemias audire cogebatur. Digresso

tandem cum suis è conclavi Ministro, socium & concaptivum suum ita compellavit: Age quæso mi frater, persistamus in hac Catholicæ fidei cōfessione; quodque nobis est imprimis necessariū, auxilium & gratiam à Deo suppliciter efflagitemus. Ad Deum autem illud subinde cum ingeminatione: Conforta me Domine, conforta me. Commemorabat item apud socium, quemadmodum ad matrem suam (quæ relicta propter religionem Hollandia, Bredam habitandi causa concesserat) ipse sæpenumero dixisset: Utinam mater tibi contingat diem illum aliquando videre, quo filium habeas, qui pro fide Catholica mortem oppetat. Spero, inquiebat, desiderium illud meum à Deo exauditum, iam nunc impletum iri. Ita nimirum ardentissimus Christi martyr cum Paulo apostolo mortem sibi pro lucro reputans, non aliud iam votis omnibus affectabat, quàm dissolvi & esse cum Christo. Scripsit è vinculis epistolam consolatoriam eodem die ad matrem suam, videlicet arbitratus eam perlato iam ad se rumore periculi in quo filius versaretur, pro ipso, ut se habet animus maternus, graviter anxieque sollicitam esse. Epistolæ argumentum hoc erat: Bene secum agi, ut qui propter iusticiam pateretur. Animo se esse valde pacato & tranquillo, atque in divina voluntate libenter acquiescere. Quin etiam sperare se per Dei gratiam, futurum ut brevi admodum erga se illud impleatur, cuius desiderio se quàm cupidissimè teneri, sæpiusculè apud ipsam declarasset. Certè ea re nihil sibi felicius accidere posse. Proinde se eam orare atque hortari, suam uti captivitatē, afflictionem, & mortem, si contingat, haud molestè ferat; sed in Deo solo, qui mœstarum mentium

optimus

optimus est consolator, sese totam, suamque omnem cogitationem ac sollicitudinem conijciat, eidemque suis precibus agonem filij commendet.

Postero die, quo iam decretum erat eum mortis supplicio afficiendum, multo ante lucem è strato surgit, in terram tota mentis & corporis humilitate se prosternit, manus in cælum tollit, feruentissimas ad Deum preces fundit, auxilium eius aduersus instantem, eamque extremam & grauissimam tentationem implorat, iterumque ad detergendum conscientie puluerem, si que humanus aliquis affectus interim aspersisset, apud venerandum Patrem carceris socium, exomologesin facit. Sub horam octauam quidam militum Geusiorum ceturio, cognomine Marliantus, cum mandatis eò accurrit, & captiuorum custodem interrogat, inquit: Vbi est monachus ille, concionator papisticus? Custos aperto conclauis, demonstrans digito futuram Christi hostiam, ait: Ecce, ille est. Tum miles ad eum: Para te, inquit, monache. Iam iam suspendendus es. Quamortis accepta sententia Guilielmus statim in genua procidens, ac diuinam circa se dignationem humiliter agnoscens, exemplo beatissimi Cypriani martyris ait: Deo gratias. Ac tunc quoque sic Deum clara voce precatus est: Domine Iesu Christe, qui propter me acerbam mortem sustinuisti, conforta me nunc obsecro, & da perseverantiam sancte fidei, vt vicissim pro te moriar, meque tibi impendam: atque in hoc extremo discrimine me quæso adiuua. Subinde vero cum magno affectu repetebat illud: Conforta me Domine, conforta me.

Paulo

CAP.
V.

26

Paulo post à præfecto criminali missus aduenit
 satelles, & martyrem aggrediens ait: Monache,
 porrige manus. Quas ille dicto citius proten-
 dit, ligandasque præbuit, huiusmodi rur-
 sum verbis cum gratiarum actione Deum orans:
 Domine Iesu Christe, qui mei causa te flagellan-
 dum columnæ alligari passus es, gratias tibi ago,
 quod ante oculos tuos dignus habitus sim pro
 sancti nominis tui confessione vinculis astringis:
 præsta mihi quæso beneficium gratiæ tuæ, quo
 in recta fide persistam, nec vlllo mortis metu,
 nullane inimici fraude ab ea dimouear. Quum
 autem satelles adeo vehementer ei manus intrin-
 geret, vt sanguis erüperet, ait illi: Eia sic age, quã-
 tum potes fortiter astringe. Præsto sum ad quid-
 libet ferendum; mortem etiam ipsam pro Christi
 nomine iam subire paratus. Deinde fixis humi
 genibus iterum Deum supplex orauit, vt sibi in
 hoc instanti certamine adesset. Cum iam ducere-
 tur, atque à dilecto fratre Vogelsangio discede-
 ret, extremum ei vale dicens, enixè rogauit, vt
 pro se Deum precaretur. Mox ad ductorem su-
 um conuersus ait: Propera, propera. Nam Chri-
 stus sponsus me præstolatur. Non aliunde profe-
 rto voces istæ procedebant, quàm ex ingenti &
 ardenti desiderio fruendi præsentia Dei ac Do-
 mini sui; quale & in apostolo Paulo, & in aposto-
 lico viro Ignatio legimus: vt iam illi propterea
 mora omnis ad supplicium, quo ianua tantæ fe-
 licitatis ei pandenda erat, molesta videretur. Du-
 cebatur cum eo miles quidam ex ijs reliquus, qui
 civitati fuerant pro præsidio. Qui cum patibu-
 lum carnifice præeunte conscenderet, virum Dei
 Guilielmum clamore compellauit dicens: Domi-
 ne, ora pro me. Videns ille & gaudens militem
 suæ

*Philip.
 Ignat.
 ep. ad
 Rom.*

suæ salutis ex animo cupidum atque sollicitum, Catholicè mori velle, primum fecit quod rogatus erat; tum fidei symbolo clarè recitato, mox exhortatiuncula breui quidem pro tempore, sed vehementi & inprimis salutari sic eum confirmauit, vt pro causa iustissima regis & religionis æquo fortique animo mortis supplicium subiret, haud indignus sanè, qui & ipse candidato sanctorum martyrum exercitui miles ascribatur. CAP. VI.

EA re peracta venit carnifex ad Guilielmum, statimque collo eius laqueum inijcit, ipsumque ad patibulum subducit. Ille non suæ tantummodo, sed multorum salutem, quo ad posset, in extremo consulendum arbitratus, cum iam in summa scala consisteret, vocem totis viribus velut tubam intendens, vt penè tota ciuitate, quæ non magna est, audiretur, conuerso ad eos sermone, quos adhuc bonos nouerat, pro tempore, breuiter ita prolocutus est: Optimi, mihi que carissimi ciues, vnum hoc supremis verbis omnes vos oro atque obtestor. Permanete stabiles & firmi in sincera Catholica fide, quam frequentibus meis sermonibus vos docui, quamque morte mea nunc confirmare atque obsignare paratus sum. Astabat iuxta patibulum calcanei eius insidiator ecclesiastes hæreticus. Qui cum tantam viri fortitudinem, tamque liberam & intrepidam ad plebem exhortationem admodum molestè ferret, ideoque ad eius subuersionem blandioribus & ad persuadendum compositis agere cum eo verbis inciperet, tale responsum retulit: Discede à me minister diaboli. Non est quod fidem meam tentes, quia prorsus audire te nolo. Sed & alia in eandem sententiam complura, & plæraque Latine.

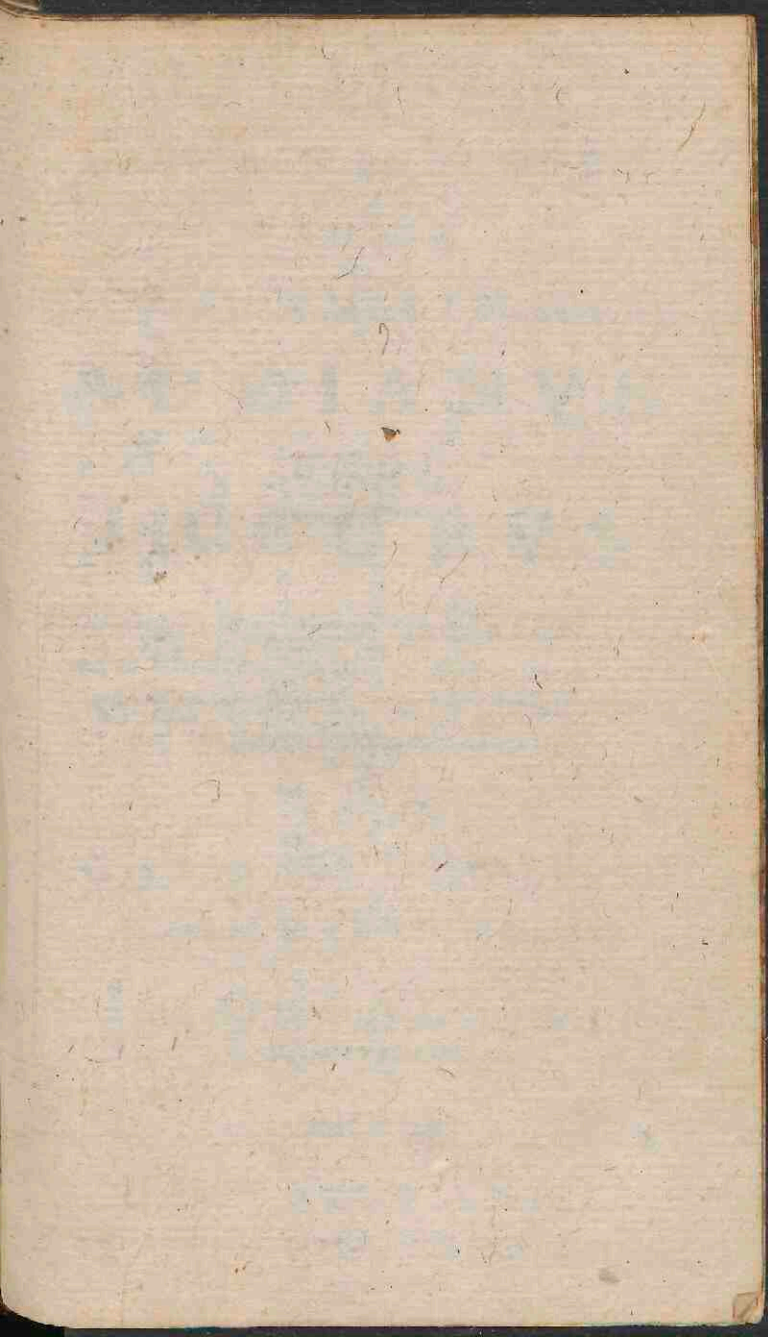
ninè ab eo dicta fuerunt. Denique considerans
 vir sanctus aduersariorum à quibus patiebatur,
 cœcam ignorantiam, exemplo Christi in cruce
 pendentis, & pro venia crucifixoribus impetran-
 da cœlestem patrem interpellantis, verus tanti
 magistri discipulus, ita Deū precatus est: Domi-
 ne ignosce illis. Nesciunt enim quid faciant. Ibi
 quidam supplicij eius ministri piam illam & ve-
 rē Christianam precationem irridentes, atque
 impio scommate excipientes dixerunt: Itane
 nescimus quid faciamus? En laqueum collo tuo
 innectimus. Hoc profectò nos facere probè sci-
 mus. Porro cum eius constantiam atque immor-
 bilem à fide Catholica voluntatem satis perspi-
 cerent, qui timore mortis eum sperauerant sal-
 tem verbo tenus à sententia dimoueri posse; cla-
 moribus flagitare ceperunt, vt de scala, in qua su-
 blimis stabat, descendere iussus, alio grauiore
 supplicio afficeretur: nimirum vt quatuor equis
 in diuersa nitentibus alligatus in partes distra-
 heretur. At præfectus vrbs & centurio, quorum
 authoritate res agebatur, ne quid fortè sibi milite-
 res malo exemplo per licentiam vsurparent,
 signo dato iusserunt carnifici, vt opus suum
 absolueret. Igitur videns fortissimus athleta fi-
 nem adesse certaminis, Christi imitatione exclamauit,
 iterumque ac tertio repetiuit illud ex
 psalmo: In manus tuas Domine commen-
 do spiritum meum. Quum de scala deiectus
 pendèret, inclamabant ad carnificem milites,
 negulam ei arctius constringeret (quod in hoc
 supplicij genere ad mortem accelerandam fieri
 solitum est) quo tardiùs expirans, diutius in
 extremo cruciatu teneretur. Inter hos impio-
 rum militum clamores, electus Christi mar-
 tyr

tyr summa tranquillitate spiritum emisit, Deoque reddidit; vir adhuc iuuenis, vt qui ætatem Christi patientis, quantum arbitror, non excefferat. Postquam expirauit, in vultu gratia, quæ prius inerat, remansit, non absque spectantium admiratione. Certè nonnulli eorum qui dudum ab hæreticis seducti fuerant, tum hac re, tum priori passionis eius fortitudine permoti, atque animis compuncti rursus ad fidem Catholicam incunctanter sese transtulerunt. Consecrauit autem sibi hoc eius tam illustre martyrium diem quartam Septembris anni 1573: quando iam alijs locis aliquantum deseruisse Geusiorum furor in Catholicos videbatur. Sacrum martyris corpus in eam foveam fuit proiectum, humoque obrutum, in quam congesta fuisset regionum militum interfectorum cadauera superius diximus. Cives eius loci mortem viri de se bene meriti, sibi que proinde carissimi, pijs lacrymis, vti par erat, prosecuti sunt. Quorum etiam quidam, cum vocem eius de patibulo clamantis extremam audirent, in domos suas properè abierunt, foresque clauserunt: quòd commotis intra se Christianæ pietatis visceribus, neque vocem clamantis audire, neque exitum morientis aspicerent. Qua re animaduersa Geusij nonnullos eorum vi domibus extrahere ad supplicij locum voluerunt, vt saltem exanime viri corpus adhuc in patibulo pendens, vel inuiti cogere intueri. Quin verò & alijs opprobrijs, contumelijs, iniurijs, ciues Catholicos, quòd iustum in nomine iusti recepissent, atque hominem Dei benignè

benignè apud se habuissent, pessimi milites affecterunt, sibi quidem vindictâ horrendi atque interminabilis supplicij in diem iusti iudicij, Delthesaurizantes, illis autem exercendæ virtutis ac promerendæ felicitatis æternæ materiam cumulatè ministrantes. Etenim & hoc iustum est apud iudicem Deum, vt qui pro regno Christi cum sanctis eius martyribus facti fuerunt afflictionis participes, cum ijsdem in regno Christi fiant etiam beatæ retributionis consortes.

FINIS. *libri*





Hic liber amissus ^{animo} ~~restiti~~ ^{animo} redatur ^{animo}
 & pro merito meritis premia digna tuis
 Si cupias lector dominum cognoscere libri
 non est quod quaeritis respice nomen adest

Joannes Grenth
~~Joannes Grenth~~

22
John Baker